

სოციალური პოლიტიკა

(სალექციო კურსი)

შემდგენელი: მზია შელია

თსუ

თბილისი

2021

გადმოცემულია სოციალური პოლიტიკის აქტუალური საკითხები. ეყრდნობა უახლეს სამეცნიერო და სასწავლო ლიტერატურას.

განკუთვნილია „სოციალური პოლიტიკის“ კურსის შემსწავლელი სტუდენტებისათვის, ამ პრობლემებით დაინტერესებული მკითხველისათვის.

თავი 1. სოციალური პოლიტიკის

საბანი და ამოცანები

საზოგადოება არის საქონლისა და მომსახურების როგორც მწარმოებელი, ისე მომხმარებელი. სასიცოცხლო ციკლის ნებისმიერ ეტაპზე საზოგადოების წარმომადგენლებს, ცალკეულ სოციალურ-დემოგრაფიულ ჯგუფს თავისი ეკონომიკური და სოციალური ინტერესი აქვს, რის რეალიზაციის პირობებსაც ქმნის სახელმწიფო მმართველობის ორგანოებით. მაგალითად, არსებული სგადასახადო კანონმდებლობის საფუძველზე, საზოგადოება მონაწილეობას იღებს სახელმწიფო ბიუჯეტის ფორმირებაში. გარდა ამისა, საზოგადოების წარმომადგენლები საზოგადოების განვითარების მიზნით საქველმოქმედო საქმიანობას ეწევიან (მაგალითად, ატარებენ საქველმოქმედო-კულტურულ ღონისძიებებს).

საზოგადოება არის ადამიანთა ერთობლიობა, რომელსაც აერთიანებს ერთობლივი ცხოვრებისა და საქმიანობის ისტორიულად განპირობებული სოციალური ფორმა. საზოგადოება არაერთგვაროვანია ანუ ჰეტეროგენურია. საზოგადოების წარმომადგენლები ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან როგორც დემოგრაფიული ნიშნებით (სქესი, ასაკი და ა.შ.), ასევე ეკონომიკური პარამეტრებითაც. მაგალითად, შემოსავლებით. 2019 წელს საქართველოში მშპ ერთ სულზე – 4274 დოლარი იყო, მაგრამ ყოველი მეხუთე პირი აბსოლუტური სიღარიბის ზღვარს ქვევით იმყოფებოდა. ამავე დროს მოსახლეობა იყოფა 10 (დეცილურ) ან 5 (კვინტილურ) ჯგუფად.

საზოგადოებაში არიან ადამიანები, რომლებიც სახელმწიფო მხარდაჭერას საჭიროებენ. მხარდაჭერის ფორმა დამოკიდებულია მათი ცხოვრების პირობებზე. მაგალითად, ინვალიდები, მოზუცები, სოციალურად დაუცველი პირები. ამასთან, საზოგადოებაში ის პირებიც არიან, რომელთაც მათი დაცვა და დახმარება ევალებათ. მაგალითად, ადამიანები რომლებიც მუშაობენ ძალოვან სტრუქტურებში, სახელმწიფო მართვის ორგანოებში და ა.შ. მათი შრომა შეფასებულია საზოგადოების მიერ, დაწესებული აქვთ ხელფასი და სხვადასხვა შეღავათები.

საბოლოოდ, სახელმწიფო მხარდაჭერის მიზანია საზოგადოების იმ ნაწილის მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილება, რომლის მოთხოვნილებათა სტრუქტურა ერთგვაროვანია, ჰომოგენურია.

შემოსავლების გადანაწილება, უპირველეს ყოვლისა, ხდება შინამეურნეოებში.

შინამეურნეობათა ფულადი შემოსავლები შინამეურნეობათა რესურსების ნაწილია. ეს რესურსები კი განისაზღვრება ფორმულით:

$$R=P+C+K, \text{ სადაც}$$

R – რესურსებია, რომელსაც შინამეურნეობა ფლობს;

P – შინამეურნეობის ფულადი შემოსავლებია;

C – შინამეურნეობათა დანაზოგებია;

K – შინამეურნეობათა მიერ ნატურალური ფორმით მიღებული შემოსავლები.

შინამეურნეობის კეთილდღეობა განისაზღვრება შემდეგი ნიშნებით, (კრიტერიუმებით):

1. საცხოვრებელი ადგილით (სოფელი, ქალაქი);
 2. ოჯახის სტრუქტურით (სრული და არასრული ოჯახი, ბავშვთა რაოდენობა ოჯახში და ა.შ.);
 3. სოციალური მდგომარეობით (ქვრივი, ინვალიდი და ა. შ).
- ზოგადად, კონკრეტული ადამიანის რესურსები უნდა შეესაბამებოდეს სასიცოცხლო მინიმუმს. როცა ეს არაა შესაძლებელი, ის საჭიროებს დახმარებას.

1.1. სოციალური პრიორიტეტები და სოციალური პასუხისმგებლობა საზოგადოებაში

საზოგადოების წევრთა არაერთგვაროვნობა მოთხოვნილებათა და რესურსების მიხედვით მუდმივად მმართველი ორგანოების თვალთახედვის არეში უნდა იყოს და გაითვალისწინოს საზოგადოების სოციალური განვითარების პრიორიტეტების განსაზღვრისას. ამ პრიორიტეტებში ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესია სოციალური სტაბილურობა.

ცნობილია სოციალური სტაბილურობის შენარჩუნების ორი მოდელი: ძალოვანი და ეკონომიკური.

ძალოვანი მომდინარეობს იქიდან, რომ მოსახლეობის მნიშვნელოვანი ნაწილი არ ემორჩილება მიღებულ გადაწყვეტილებებს. ამ დროს აუცილებელია ძალის გამოყენება და წესრიგის დაცვა. ამის ნათელი მაგალითია ინტელიგენციისადმი, გლეხებისადმი მკაცრი დამოკიდებულება 1930-იან წლებში. ეს მეთოდი დიდ ანალიტიკურ შრომას არ საჭიროებს.

ეკონომიკური მეთოდი ეფუძნება ცალკეული სოციალ-დემოგრაფიული ჯგუფების განსხვავებული ინტერესების გათვალისწინებას და მიღებული სოციალურ-ეკონომიკური გადაწყვეტილების შესაძლო შედეგების შეფასებას. ამ შემთხვევაში მმართველი ორგანოების ამოცანაა მაქსიმალურად უზრუნველყოს ცალკეული ჯგუფის ინტერესთა შეხამება, გამოძეხოს კომპრომისული მიდგომა პრობლემის გადასაწყვეტად. საზოგადოების ინტერესში შედის შინამეურნეობის მაღალი ეკონომიკური დამოუკიდებლობა, რათა არ საჭიროებდნენ სოციალურ მხარდაჭერას. ესაა საზოგადოების სოციალური ტრანსფორმაციის ძირითადი ამოცანა (ცხრილი 1).

*ცხრილი 1. მოსახლეობის ძირითადი ჯგუფების ინტერესები და მათი მოთხოვნები
საზოგადოებისადმი*

მოსახლეობის ჯგუფები	ძირითადი საზოგადოებისადმი	მოთხოვნები	საზოგადოებაზე ზეწოლის ფორმები
შემოსავლის მიხედვით	ღონის		
ჟღიდრები	საკუთრების დაცვა, პირადი უსაფრთხოება	უფლებათა	მონაწილეობა სახელისუფლო სტრუქტურებში, საკუთარი ეკონომიკური ინტერესების ლობირება
საშუალო კლასი	მაღალანაზღაურებადი სამუშაო ადგილების შექმნა, ეკონომიკური და სოციალური დმოუკიდებლობის დაცვა, საკუთრების უფლების დაცვა, სამეწარმეო საქმიანობის განვითარების პირობების შექმნა		საზოგადოებრივ პოლიტიკურ მოძრაობასა და პარტიებში მონაწილეობა, საშუალო კლასის ინტერესების დაცვა, აქტიური მოქალაქეობრივი პოზიცია, კანონპროექტთა შემუშავების ინიცირება
ნაკლებუზრუნველყოფილი	სოციალური ღონის ზრდა, სოციალური მომსახურების დაცვა	გარანტიების უფასო	იმ საზოგადოებრივ პოლიტიკურ მოძრაობასა და პარტიებში მონაწილეობა, რომელიც მათ ინტერესებს იცავს
ჟარგინალი	შესაძლებლობა დაიკმაყოფილოს მინიმალური ფიზიოლოგიური(კვება) მოთხოვნილებები და ნაწილობრივ მატერიალური მოთხოვნილებები(პრიმიტიული საცხოვრებელი)		ფაქტიურად უგულებელყოფენ

1.2. სოციალური ურთიერთპასუხისმგებლობა

სახელმწიფოს, საწარმოს (მეწარმეს) და შინამეურნეობას ეკონომიკურთან ერთად სოციალური ფუნქცია აქვს.

სახელმწიფოს სოციალური ფუნქცია ხანგრძლივ პერსპექტივაში საზოგადოების სოციალური განვითარებისა და მისი რეალიზაციის გზების განსაზღვრაა. ამას ახორციელებს ხელისუფლების ორგანოების სამართლებრივი საქმიანობით. კერძოდ, ჯერ მუშავდება საზოგადოების სოციალური განვითარების კონცეფცია, შემდეგ კი იქმნება მთელი რიგი ნორმატიული დოკუმენტები, რომლებიც ადგენენ უფასო სოციალური მომსახურების მასშტაბებს, კონკრეტული სოციალური გადასახადების ზომას. სტაბილური ეკონომიკის ქვეყნებში, სადაც საშუალოწლიური ინფლაცია 3-5%-ს არ აღემატება, სოციალური გადასახადების სიდიდე 5-7 წელიწადში ერთხელ იცვლება. ქვეყნებში კი, სადაც ინფლაციის მაღალი ტემპებია - წელიწადში 1-2-ჯერ. სახელმწიფო განსაზღვრავს კონკრეტული რეგიონის თუ მხარის სოციალური განვითარების პროგრამასაც.

საწარმოს (მეწარმის) სოციალური პასუხისმგებლობა ხშირად პასიური ხასიათისაა და გამომდინარეობს სახელმწიფოს მიერ დაწესებული ვალდებულებებიდან (საპენსიო, სადაზღვევო თუ სხვა). თუმცა, ზოგჯერ, მეწარმენი ცდილობენ გააფართოონ თავიანთი სოციალური მომსახურება, რათა მათ საწარმოებში შექმნილი სამუშაო ადგილები უფრო მიმზიდველი იყოს მაღალკვალიფიციური სამუშაო ძალისათვის.

შინამეურნეობის სოციალური პასუხისმგებლობა საზოგადოების წინაშე არის **ფორმალური და არაფორმალური**. ფორმალური პასუხისმგებლობა გულისხმობს საგადასახადო ვალდებულებათა შესრულებას. არაფორმალური – საკუთარი და შინამეურნეობათა წევრებისათვის კომფორტული საცხოვრებელი პირობების შექმნას, სახელმწიფოზე დამოკიდებულების შემცირების მიზნით ეკონომიკური აქტივობის ზრდას.

არასახელმწიფოებრივი სტრუქტურების სოციალური პასუხისმგებლობა (პროფკავშირების, პოლიტიკური პარტიების და სხვ) გამოიხატება საკანონმდებლო დონეზე ცალკეული სოციალურ-დემოგრაფიული ჯგუფის სოციალური ინტერესების დაცვით, მოქმედი კანონმდებლობის დაცვის მონიტორინგით და ა.შ.

სოციალური პოლიტიკის შესწავლისას ძირითადი აქცენტი ქვეყნის შიგა პოლიტიკაზეა გადატანილი. ეკონომიკური და სოციალური საკითხების მკაცრი რეგლამენტაცია შეუძლებელია. მაგალითად, ქვეყნის საბიუჯეტო სახსრების შემცირება თავისი შედეგით სოციალურიცაა, რადგან პირდაპირ აისახება მოსახლეობის შემოსავლების სიდიდეზე. ასევე შეიძლება ითქვას ტექნიკურ პოლიტიკაზეც, რადგან ახალი ტექნოლოგიების დანერგვა პირდაპირ აისახება შრომის ბაზარზე, მოსახლეობის სამომხმარებლო ბაზარზე, შესაბამისად, მოსახლეობის ცხოვრების დონეზე.

თავის მხრივ, ნებისმიერი გადაწყვეტილება სოციალურ საკითხებზე ეკონომიკურიცაა. მაგალითად, ხანგრძლივად, მაღალი ინფლაციის კომპენსაცია სხვადასხვა სოციალური პროგრამებით (მაგალითად, ხელფასის ინდექსაციით) მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს სახელმწიფოს ფინანსურ მდგომარეობაზე, მაშასადამე, მაკროეკონომიკურ სიტუაციაზე.

სოციალური პოლიტიკა ტარდება და ტარდებოდა სახელმწიფოს მიერ საუკუნეების განმავლობაში სოციალური სტაბილურობის შენარჩუნების მიზნით. დღეს საქართველოში სოციალური პოლიტიკა ფორმირების პროცესშია.

ზოგადად, სოციალური პოლიტიკა განისაზღვრება, როგორც სახელმწიფო ღონისძიებათა სისტემა, რომელიც უზრუნველყოფს რესურსების გადანაწილებას

საზოგადოების სხვადასხვა ფენებს შორის და მიმართულია მოსახლეობის ცხოვრების ღონის ამაღლებისკენ.

ცხოვრების ღონე – კომპლექსური მაჩვენებელია, რომელიც ახასიათებს ადამიანთა კეთილდღეობის ღონესა და ცხოვრების ხარისხს. იგი განისაზღვრება მიმდინარე შემოსავლის სიდიდით, დაგროვებული მატერიალური ქონებით (საცხოვრებელი სახლი, ხანგრძლივი მოხმარების საქონელი და ა.შ.) და სოციალური მომსახურების რაოდენობით (განათლება, ჯანდაცვა და. ა.შ.). ის ხასიათდება ოჯახის ხარჯების ოდენობითა და სტრუქტურით. სხვადასხვა ქვეყნებში ცხოვრების ღონის ცვლილებას განსაზღვრავენ მინიმალური სამომხმარებლო ბიუჯეტის გაანგარიშების საფუძველზე, ეს იქნება ფიზიოლოგიური, სასიცოცხლო თუ სოციალური მინიმუმი.

ცხოვრების ხარისხი – მოსახლეობის ცხოვრების კომპლექსური მაჩვენებელია, რომელიც განისაზღვრება ადამიანის ფიზიკური, სოციალურ-კულტურული განვითარებით. მასზე ზემოქმედებს მთელი რიგი ეკონომიკური, სოციალური, ეკოლოგიური, დემოგრაფიული, გეოგრაფიული და სხვა ფაქტორები. მაგალითად, კვების პროდუქტების მოხმარება, საცხოვრებელი პირობები, დასაქმების ღონე, მომსახურების სფეროს განვითარება, სოცუზრუნველყოფის ღონე, სოციალური სტატუსი, ურთიერთობები ოჯახში და ა.შ.

სოციალური პოლიტიკის ცენტრში დგას ადამიანი, რომელიც ერთდროულად მისი მიზანი და სუბიექტია. სოციალური პოლიტიკის მიზანია ადამიანის შრომისა და ცხოვრების პირობების უზრუნველყოფა, საზოგადოებრივი ურთიერთობების და სოციალურ სტრუქტურის შექმნა.

საბოლოოდ შეიძლება ვთქვათ, რომ სოციალური პოლიტიკა წარმოადგენს სახელმწიფო მართვის ორგანოების, საწარმოთა (მეწარმეთა), პროფკავშირებისა და სხვა საზოგადოებრივ პოლიტიკურ სტრუქტურათა მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებებს, რომელიც მიმართულია საზოგადოების განვითარებისათვის საჭირო სახელმწიფოს სოციალური სტრატეგიის ფორმირების, საზოგადოების მოთხოვნილებათა და საჭიროებათა რეალიზაციის პირობების შექმნისა და საზოგადოების ცხოვრების ღონისა და ხარისხის ამაღლებისაკენ.

XX საუკუნეში სოციალური პოლიტიკა განსაკუთრებული ინტერესის საგანი გახდა. ეს, ერთის მხრივ, განაპირობა სოციალურ პრობლემათა მეცნიერულად დამუშავებამ (სოციალური უთანასწორობა, სიღარიბე, სოციალური ორგანიზაცია სხვადასხვა მეცნიერების შესწავლის საგანი გახდა). მეორე მხრივ, საზოგადოების დემოკრატიზაციის გაფართოების ფონზე ოპტიმალური სოციალური ორგანიზაციის შექმნის აუცილებლობამ (საზოგადოების თითოეული წევრისთვის გარანტირებული შემოსავლისა და მისაღები ცხოვრების პირობების შექმნა).

დღეს სოციალური პოლიტიკა თეორიული დოქტრინაა, რომელიც მუშავდება სოციალურ მეცნიერებათა წამყვანი წარმომადგენლების მიერ. ის, როგორც სასწავლო დისციპლინა იკითხება ევროპისა და აშშ წამყვან უნივერსიტეტებში.

ფართო გაგებით სოციალური პოლიტიკა არის:

- სახელმწიფო პოლიტიკის ერთ-ერთი მიმართულება;
- ქვეყნის სოციალური განვითარების თეორიული დოქტრინა;
- რესურსების გადანაწილების ღონისძიებათა სისტემა და დამოკიდებულია ეკონომიკურ პოლიტიკასა და ქვეყნის სოციალურ სტრუქტურაზე.

ვიწრო გაგებით, სოციალური პოლიტიკა ღონისძიებათა სისტემაა, რომელიც უზრუნველყოფს ფინანსური რესურსების გადანაწილებას საზოგადოების სხვადასხვა ფენებს შორის.

სოციალური პოლიტიკის სუბიექტებია: სახელმწიფო საკანონმდებლო ორგანოები, მეწარმენი, პროფკავშირები, არასახელმწიფო ეკონომიკური სექტორი და საზოგადოებრივი ორგანიზაციები.

სოციალური პოლიტიკის სუბიექტები იყოფიან ორად: რეზიდენტული და არარეზიდენტული. რეზიდენტული სუბიექტები არიან ისინი, ვისი საქმიანობაც ქვეყნის ტერიტორიაზე განსაზღვრულია კონსტიტუციითა და სხვადასხვა საკანონმდებლო აქტებით. არარეზიდენტულ სუბიექტებს მიეკუთვნება საერთაშორისო საფინანსო ორგანიზაციები, რომლებიც ქვეყნის მთავრობებს აძლევენ კრედიტს განსაზღვრული მიზნით.

სოციალური პოლიტიკის ობიექტია ქვეყნის **მოსახლეობა**. ვიწრო გაგებით თითოეული მოქალაქე და შინამეურნეობა.

1.3 ორი მიდგომა სოციალურ პოლიტიკისადმი. სოციალური პოლიტიკის ნებისმიერი მოდელი ძირითადად ხორციელდება ორგვარი მიდგომის საფუძველზე:

1) სახელმწიფო პატერნალიზმი. 2) ლიბერალიზმი.

სახელმწიფო პატერნალიზმის შემთხვევაში სახელმწიფო თავისთავზე იღებს მოქალაქეთა შემოსავლის ღონის განსაზღვრას, მათ სოციალურ უზრუნველყოფას. ამ დროს დაფინანსების წყაროა სახელმწიფო ბიუჯეტი, სოციალური დანიშნულების სპეციალური ფონდები. ამავე დროს, სახელმწიფო განსაზღვრავს წარმოების მოცულობას და სამომხმარებლო ბაზრის მასშტაბებს, აწესებს პროდუქციის ფასებს, აუცილებლობის შემთხვევაში შინამეურნეობებს უზრუნველყოფს საყოფაცხოვრებო ფართით. სახელმწიფო სოციალურად ყველზე მნიშვნელოვან საქონელზე აწესებს თვითღირებულებაზე ნაკლებ ფასს.

ამ დოქტრინაზე აგებული სოციალური პოლიტიკის უპირატესობაა „ხვალინდელი დღის რწმენა“, უმუშევრობა, როგორც სოციალური ფენომენი არ არის, წინასწარაა ცნობილი ხელფასისა და სოციალური დახმარების სიდიდე, განათლებისა და ჯანდაცვის უფასო გარანტიები, პირველადი მოხმარების საგანთა ფასები სტაბილურია. სახელმწიფო ცდილობს უზრუნველყოს მოქალაქეთა სტაბილური დასაქმება, ზოგჯერ, ეკონომიკური დანაკარგების ხარჯზეც. ამ მიდგომის ნაკლია, უპირველეს ყოვლისა, საქონლისა და მომსახურების დეფიციტი, მათ შორის, პირველადი მოხმარების საქონლის. სახელმწიფოს მკაცრი ჩარევა წარმოების საქმიანობაში მისი განვითარების ხელშემშლელად იქცევა.

ლიბერალიზმი. ცნება „ლიბერალიზმი“ ლათინური ენიდან მოდის და ნიშნავს „თავისუფლებას“. ფართოდ მისი გამოყენება დაიწყო მე-19 საუკუნის დასაწყისიდან. მაგალითად, 1812 წელს ესპანეთში, კადისის პარლამენტის ნაციონალისტი დელეგატები „ლიბერალებად“ მონათლეს. ამის შემდეგ დაიწყო მისი უფრო ფართოდ გამოყენება ინგლისურ, ფრანგულ და სხვა ენებზე. 1946 წლის ბრიტანეთის ენციკლოპედიაში ეს ცნება განმარტებული არ არის. იქ მოცემულია სტატია „ლიბერალური პარტიის შესახებ“. 1978 წლის ბრიტანული ენციკლოპედია ამ ცნებაზე აღნიშნავს, რომ ის გაურბის დოგმებს და შეუძლებელია მის შესატყვისად რაიმე დეფინიცია გამოვიყენოთ. გერმანული ენციკლოპედიაში კი აღნიშნულია, რომ ლიბერალიზმი არის მოძრაობა ინდივიდუალური

თავისუფლებისათვის და სახელმწიფოსათვის, როცა სახელმწიფო არ ეწინააღმდეგება ინდივიდუალური თავისუფლების პრინციპებს. ამ თეორიის ფორმირება იწყება ჯერ კიდევ მე-17 და ზენიტშია უკვე მე-19 საუკუნეში. მისი წინამორბედები არიან მონტესკიე, ჯ. ლოკი, ვ.ჰუმბოლტი, ტ.ჯეფერსონი, ა. ტოკვილი, ჯ.მედისონი, ბ. კონტანი, ი.ბერტრამი და ა. შ. მე-18-მე-19 საუკუნის ფილოსოფოსებმა, ეკონომისტებმა და სოციოლოგებმა შექმნეს პოლიტიკური პროგრამა, რომელიც საფუძვლად დაედო ჯერ ინგლისისა და აშშ-ს, შემდეგ კი სხვა ქვეყნების სოციალურ პოლიტიკას. სრულად ეს პროგრამა არსად არ განხორციელებულა, თვით ინგლისშიც კი, რომელიც ლიბერალიზმის ფუძემდებლად ითვლება. დღეს, სოციალურ პოლიტიკაში გამოყენებული ცნებები, სოციალური რისკი, სოციალური დაცვა, სოციალური უფლებები, სოციალური ტრანსფერტები, პატერნალიზმი, ეგალიტარიზმი და ა. შ. სწორედ ლიბერალიზმის თეორიიდან მოდის. ის ერთ-ერთი ძირითადი იდეოლოგიაა კონსერვატიზმთან, სოციალ-დემოკრატიზმთან, მარქსიზმთან ერთად. მას ორსაუკუნოვანი ისტორია აქვს. ამ ხნის მანძილზე მისი შინაარსი ბევრჯერ შეიცვალა, მაგრამ სოციალურ პოლიტიკაში ლიბერალიზმი ასოცირდება ინდივიდის სოციალურ და ეკონომიკურ დამოუკიდებლობასთან. მისი ძირითადი იდეაა სამართლის კანონებით დაიცვას ინდივიდის თავისუფლება, ყოველგვარი დამატების გარეშე პიროვნებას მისცეს თვითრეალიზაციის მაქსიმალური შანსი. ლიბერალური მიდგომა ეფუძნება საზოგადოების დაყოფას ეკონომიკურად სუსტ და ეკონომიკურად ძლიერ წევრებად. ეკონომიკურად სუსტნი საჭიროებენ დახმარებას და ფინანსდებიან სახელმწიფო ბიუჯეტიდან. სახელმწიფო ადგენს მათი მხარდაჭერის ფორმებსა და ზომას. გამოიყენება ე.წ. დამისამართების პრინციპი. ამავე დროს, სახელმწიფო ქმნის საქველმოქმედო საქმიანობის განვითარების შესაძლებლობებს. იმ შემთხვევაში, თუ სახელმწიფო დაინტერესებულია დიდი სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემის გადაწყვეტით, ის ეხმარება საზოგადოების ნებისმიერ წევრს, ღარიბია თუ მდიდარი. მაგალითად, ასეთი ღონისძიება შეიძლება გატარდეს მიგრაციის სტიმულირების მიზნით ჭარბი შრომითი რესურსების მქონე რეგიონიდან დეფიციტურ რეგიონებში, ან კიდევ, ეკოლოგიური კატასტროფების დროს. ამ მიდგომით, სოციალური პოლიტიკის დაფინანსების წყარო სადაზღვევო ფონდებში შენატანება. მისი უპირატესობაა მისამართულობა, დახმარების უზრუნველყოფა მათთვის ვისაც ეს მართლა ძალიან სჭირდება. მეორეს მხრივ, იგი არ ზღუდავს, გარკვეულ ჩარჩოებში არ აქცევს საზოგადოების ეკონომიკურ განვითარებას. შინამეურნეობები თვითონ მონაწილეობენ შენატანებით სადაზღვევო კომპანიების ფინანსური სახსრების შექმნაში. ამით ისინი სახელმწიფოსაგან დამოუკიდებელნი ხდებიან. ეს კი სამოქალაქო საზოგადოების განვითარების ფაქტორია. ნაკლია ის, რომ მის მომხმარებელთა შემოსავლებში არსებითი განსხვავება რჩება.

ორივე მიდგომისათვის საერთოა ის, რომ ორივეს არსებობის აუცილებლობა ჩნდება განსაკუთრებულ სიტუაციებში (მიწისძვრის, წყალდიდობის, ტერაქტების, ავარიების და ა. შ.).

დღეს მოქმედი ყველა მოდელი ამ ორი მიდგომის განსხვავებულ ვარიანტსა და კომბინაციას წარმოადგენს. სტაბილურ სოციალურ-ეკონომიკურ სისტემებში სოციალური პოლიტიკაც სტაბილურია.

სოციალური პოლიტიკის, როგორც სასწავლო დისციპლინის საგანია საზოგადოებაში წარმოშობილი ის ურთიერთობები, რომელიც შინამეურნეობათა კეთილდღეობას უკავშირდება. ხოლო ობიექტი შეიძლება იყოს საზოგადოების ფუნქციონირების სხვადასხვა სფერო (ჯანდაცვა, განათლება, კულტურა და ა.შ.).

ამ კურსის შესწავლის მიზანია სპეციალისტს ჰქონდეს „აზროვნების სოციალური სტილი“, უნარი განჭვრიტოს ეკონომიკურ და პოლიტიკურ გადაწყვეტილებათა სოციალური შედეგი. ჩაატაროს სოციალური ექსპერტიზა, ანუ ახსნას საზოგადოების ამა თუ იმ სფეროში არსებული ცვლილებები და რაოდენობრივად და თვისებრივად შეაფასოს იგი.

1.4. სოციალური პოლიტიკის ფორმირებისა და რეალიზაციის თეორიულ-პრაქტიკული საფუძვლები

სოციალური პოლიტიკის ტერმინოლოგია. საბზრო ეკონომიკის ფორმირების პროცესში მყოფი ქვეყნის სოციალური პოლიტიკის ცნებითი აპარატიც ფორმირების პროცესშია. სოციალურ პოლიტიკაში გამოყენებული ცნებები, ჯერჯერობით, ოთხ ჯგუფად იყოფა: ზოგადი ტერმინები, კერძო ტერმინები, შინამეურნეობათა მახასიათებლები და დამხმარე ტერმინები.

ზოგადი ტერმინებია: სოციალური სტრატეგია, სოციალური პოლიტიკის სუბიექტი, ობიექტი და სხვა.

კერძო ტერმინები თავის მხრივ იყოფა ფუნქციონალურ და დარგობრივ ტერმინებად. მაგალითად ფუნქციონალურია სოციალური პოლიტიკის ბიუჯეტი, სოციალური დაზღვევა, სოციალური დაცვა და ა.შ. დარგობრივია: ჯანდაცვა, განათლება, კულტურა და სპორტი და ა. შ.

ტერმინებს, რომლებიც შინამეურნეობას ახასიათებენ მიეკუთვნება: სიღარიბის ღონე, დემოგრაფიული სტრუქტურა, შემოსავლები და ა. შ.

დამხმარე ტერმინს მიეკუთვნება ის ტერმინი, რომელიც საშუალებას იძლევა სრულად და ამომწურავად დავახასიათოთ წინა სამი სახის ტერმინი. მაგალითად, სიღარიბეს ღონე რომ განვსაზღვროთ უნდა ვიცოდეთ რა არის სასიცოცხლო მინიმუმი.

სოციალური სტრატეგიის მიზანია მოსახლეობის ცხოვრების ღონისა და ხარისხის ამაღლება საშუალო და გრძელვადიან პერიოდში. იგი მიიღწევა საზოგადოების კონსენსუსით. საზოგადოება სისტემატიურად მონაწილეობს მის ფორმირებაში. მონაწილეობის ფორმა სხვადასხვაგვარია. მაგალითად, საზოგადოების მიერ მოწყობილი საგაფიცვო მოძრაობა, ან სისტემატური თანამშრომლობა საკანონმდებლო ხელისუფლებასთან. სოციალური პოლიტიკის სტრატეგიის რეალიზაციის პასუხისმგებლობა ეკისრება ხელისუფლების საკანონმდებლო და აღმასრულებელ ორგანოებს. ამ სტრატეგიის განხორციელების მიზნით დგება სამართლებრივი დოკუმენტები, სადაც დადგენილია ღონისძიებათა გატარების დრო, ფინანსური წყაროები, პასუხისმგებელი პირები და ა. შ.

სოციალური სტრატეგიის განხორციელება ვერ მოხდება თუ არ განხორციელდა სხვადასხვა მცირე სოციალური მიზანი. მაგალითად, სოციალური სტრატეგიის ერთ-ერთი მიზანია განსაზღვროს მოსახლეობის რეალური ფულადი შემოსავლის ზრდა. ეს ზრდა განისაზღვრება შემოსავლის ცალკეული სახის ზრდის საფუძველზე. კერძოდ,

$$(I_1/Inf_{c1;c0} - I_0) = [(W_1 - W_0) + (P_1 - P_0) + (BI_1 - BI_0) + (AI_1 - AI_0) + (QI_1 - QI_0)]: Inf_{c1;c0},$$

სადაც:

I_1, I_0 – მოსახლეობის ფულადი შემოსავლები საანგარიშო და საბაზისო პერიოდში;

$Inf_{c1;c0}$ – სამომხმარებლო ფასების ინდექსი შესაბამის პერიოდში;

W_1, W_0 – დასაქმებულთა ხელფასი შესაბამის პერიოდში;

P_1, P_0 – მოსახლეობის საპენსიო და სხვა სოციალური ტრანსფერტები შესაბამის პერიოდში;

BI_1, BI_0 – მოსახლეობის შემოსავლები სამეწარმეო საქმიანობიდან შესაბამის პერიოდში;

AI_1, AI_0 – მოსახლეობის შემოსავლები ფინანსური და არაფინანსური აქტივებიდან შესაბამის პერიოდში;

QI_1, QI_0 – სხვა ფულადი შემოსავლები შესაბამის პერიოდში.

სოციალური პოლიტიკის განხორციელებისათვის უპირველეს ყოვლისა საჭიროა დამუშავდეს სოციალური პოლიტიკის სტრატეგია, ამის შემდეგ დგინდება მისი მოქმედების არეალი და ხდება რეალიზაციის მექანიზმების შერჩევა.

სოციალური პოლიტიკას, როგორც მეცნიერებას, თავისი დარგობრივი სტრუქტურა აქვს. ამ სტრუქტურაში, როგორც წესი, გამოყოფენ ოთხ ძირითად სფეროს, რომლისკენაცაა მიმართული სოციალური პოლიტიკა:

- დემოგრაფია (მოსახლეობის აღწარმოება, შიგა და გარე მიგრაცია);
- შრომა (შრომის ბაზარი და დასაქმება, კადრების მომზადება გადამზადება; შრომის დაცვა და პირობები; სოციალური პარტნიორობა)
- მოსახლეობის შემოსავლები (ხელფასი, პენსია, სოციალური დახმარება);
- სოციალური ინფრასტრუქტურა (საცხოვრებელი ბინა, სკოლა, ჯანდაცვის და კულტურული ობიექტები).

ასოციალური პოლიტიკის არეალის დადგენის შემდეგ, სოციალური პოლიტიკის სუბიექტების მხრიდან ხდება ორი ამოცანის გადაწყვეტა:

- 1) სოციალური პოლიტიკის თითოეული მიმართულებით საკანონმდებლო და ნორმატიული ბაზის ფორმირება;

- 2) სოციალური პოლიტიკის ბიუჯეტის დადგენა, ანუ ფინანსური სახსრების განსაზღვრა, რომელიც მიმართული იქნება სოციალური პოლიტიკის განსახორციელებლად განსაზღვრულ პერიოდში.

ზოგჯერ ხდება, რომ სუბიექტები იღებენ სოციალურ გადაწყვეტილებებს, მაგრამ მას სოციალური ეფექტი არ მოსდევს. მაგალითად, პენსიების გაზრდა სამომხმარებლო ფასების ზრდის ან საპენსიო ფონდი ზრდის გამო. თუ საზოგადოებას სურს მიაღწიოს სოციალურ ეფექტს, იგივე პენსიების ზრდა უნდა მოხდეს სტრუქტურული, ფინანსური და ინსტიტუციონალური გარდაქმნების ფონზე. ამ შემთხვევაში ხანგრძლივ ან საშუალოვადიან პერსპექტივაში საზოგადოება მიიღებს სოციალურ ეფექტს.

სოციალური პოლიტიკის ღონისძიებათა განხორციელებისას გასათვალისწინებელია ეკონომიკური, საბიუჯეტო რესურსები. მაგალითად, არ შეიძლება პენსია გაზარდოთ თუ არ იზრდება საპენსიო ფონდის შემოსავლები, ანუ შენატანები, სადაზღვევო ტარიფები. გარდა ამისა, გათვალისწინებული უნდა იყოს პოლიტიკური გარემოებები. მაგალითად, ზოგჯერ საზოგადოება მზად არ არის მიიღოს სოციალური ცვლილებები. მაგალითად, გადასახადის გაზრდის იდეა. არსებობს შემდეგი აქსიომა:

აქსიომა 1. დროის ყოველ მოცემულ მომენტში შინამეურნეობათა სულადობრივი შემოსავალი არასაკმარისია შემოთავაზებული სოციალური რეფორმების ერთდროული გატარებისათვის, რადგან გამოიწვევენ შინამეურნეობათა თითოეული წევრის შემოსავლებზე დატვირთვის ზრდას. ამიტომ

თეზისი 1. სოციალური რეფორმების რეალიზაციაში წარმატება შინამეურნეობათა შემოსავლებზე დატვირთვის ზრდისას, შეიძლება მიღწეული იქნეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ კი ეს რეფორმები განაწილებულია დროში.

თეზისი 2. ერთდროულად სახელმწიფო ბიუჯეტისა და შინამეურნეობათა დანახარჯების ზრდა სოციალური რეფორმების გატარებისას შესაძლებელია მაშინ, თუ იქნება მაღალანაზღაურებადი სამუშაო ადგილები.

მაღალი ხელფასი მაღალი შემოსავლის მომტანია, რაც ამავე დროს ეკონომიკურ დამოუკიდებლობას უზრუნველყოფს.

თეზისი 3. სოციალური რეფორმების გატარებისას აუცილებელია მცირეშემოსავლიანი ოჯახების მხარდაჭერა. წინააღმდეგ შემთხვევაში ამას მოჰყვება სოციალურ-ეკონომიკური დანაკარგები, ქვეყნის ინტელექტუალური პოტენციალის დაქვეითება, სოციალური დაძაბულობის ზრდა.

1.5. სოციალური პოლიტიკის განხორციელების მექანიზმები.

სოციალური პოლიტიკის ძირითადი მექანიზმებია:

- 1) საკანონმდებლო და ნორმატიული ბაზა;
- 2) ფინანსური ბაზა;

- 3) გადასახადები;
- 4) ადმინისტრაციული გადაწყვეტილებები;
- 5) პოლიტიკური მეთოდები.

სოციალური პოლიტიკის განხორციელების მექანიზმები უნდა აკმაყოფილებდეს ორ მოთხოვნას:

- ერთმანეთს არ უნდა ეწინააღმდეგებოდნენ და უნდა იცვლებოდნენ სინქრონულად.
- ისინი არ უნდა იყვნენ დამაბრკოლებელი ახალი, ეფექტური სოციალური ურთიერთობათა განვითარებისა, რომელიც თვით საზოგადოებამ განავითარა (მაგალითად, სხვადასხვა სახის კონტრაქტის დადება შრომის ბაზარზე).

1.6. სოციალური პოლიტიკის ეფექტიანობა.

სოციალური პოლიტიკის ღონისძიებათა დაფინანსების შემდეგ ბუნებრივია დგება საკითხი ამ ღონისძიების ეკონომიკური ეფექტისა და ეფექტიანობის განსაზღვრისა.

სოციალური პოლიტიკის ეკონომიკური ეფექტიანობა(E) გაიანგარიშება სოციალური ეფექტის(R) თანაფარდობით სოციალურ პოლიტიკაზე გაწეულ დანახარჯებთან(S):

$$E = R : S, \quad (1)$$

სოციალური პოლიტიკის ეკონომიკური ეფექტი(წE_f) სოციალური პოლიტიკის შედეგებსა(R_f) და მასზე გაწეული დანახარჯებს(S) შორის სხვაობაა:

$$\text{წ}E_f = R_f - S, \quad (2)$$

სოციალური პოლიტიკის სოციალური ეფექტი(R) გაიანგარიშება სოციალური სფეროს მახასიათებელთა სხვაობით საბაზისო და საანგარიშო პერიოდში:

$$R = R_1 - R_0 \quad (3)$$

სოციალური პოლიტიკის სოციალური ეფექტიანობა(R_f) გაიანგარიშება სოციალური ეფექტის შეფარდებით სოციალური სფეროს მახასიათებელთან საბაზო პერიოდში:

$$R_f = (R_{S1} - R_0) : R_0, \quad (4)$$

ამ მაჩვენებელთა გაანგარიშება აუცილებელია, რადგან საზოგადოებისათვის სულ ერთი არაა რა ფასად მიიღება ესა თუ ის შედეგი. ეკონომიკური ეფექტის გასაანგარიშებლად აუცილებელია სოციალური ეფექტის ღირებულებით ერთეულებში გამოხატვა. მაგალითად, თუ გვინდა შევაფასოთ უმუშევართა შემცირებით მიღებული ეფექტი, ის შეიძლება გამოვხატოთ სახელმწიფო ბიუჯეტიდან უმუშევრებზე გაწეული დანახარჯების შემცირების სიდიდით:

$$R_{wp} = (UB_0 \times L_0 - UB_1 \times L_1) - S, \quad (5) \text{ სადაც,}$$

R_{wp} – სამუშაო ადგილების შექმნით მიღებული ეფექტი;

UB_0, UB_1 – უმუშევარზე გაწული დახმარების საშუალო სიდიდე საანგარიშო და საბაზისო პერიოდში;

L_0, L_1 – იმ უმუშევართა რიცხვი საბაზისო და საანგარიშო წელს, რომლებსაც დახმარება მიეცემოდათ;

S- ბიუჯეტიდან სამუშაო ადგილების შექმნაზე გაწეული ხარჯები.

ყოველთვის სოციალური ეფექტის რაოდენობრივად შეფასება ვერ ხერხდება. მაგალითად, მოსახლეობის განათლების ცენზის აწევა. ამ შემთხვევაში საჭირო ხდება უამრავი პირობის დაშვება და შესაბამისად, უამრავი კვლევითი სამუშაოს შესრულება.

საზოგადოებისათვის სოციალური პოლიტიკა ზოგჯერ ეფექტურია, ზოგჯერ არაეფექტური. თვისებრივი (ხარისხობრივი) შეფასება (პოლიტიკური პარტიების პროგრამებისა) მიუღებელია, რადგან საზოგადოების ცალკეული ჯგუფისაგან სუბიექტურად ფასდება. მაგალითად, 1990-იან წლებში მოსახლეობის ბანკებში არსებულ დანაზოგთა გაუფასურება ზოგიერთი ჯგუფის მიერ დანაშაულად შეფასდა, ზოგიერთის მიერ ობიექტურ ეკონომიკურ აუცილებლობად.

სოციალური პოლიტიკის სოციალური თუ ეკონომიკური ეფექტიანობის გაზომვის შემთხვევაში ის შეიძლება შეფასდეს როგორც ეფექტური, პირობით ეფექტური ან არაეფექტური.

ეკონომიკურად ეფექტურად უნდა შეფასდეს ის სოციალური ღონისძიება, რომელიც (1) ფორმულით გაანგარიშებისას 1-ზე მეტია, (2) ფორმულით გაანგარიშებისას – 0-ზე მეტი.

სოციალურად ეფექტურია სოციალური პოლიტიკა, თუ (3) ფორმულით გაანგარიშებული სიდიდე 0-ზე მეტი ან ნაკლებია, იმის მიხედვით, რა აინტერესებს საზოგადოებას ამ მაჩვენებლის შემცირება თუ გაზრდა. ასევე, სოციალურად ეფექტურია სოციალური პოლიტიკა თუ მე - (4) ფორმულით გაანგარიშებული

სიდიდე 1-ზე მეტი ან ნაკლებია. მაგალითად, თუ საზოგადოებისთვის მნიშვნელოვანია დასაქმების ღონისა და მოსახლეობის რეალური შემოსავლების ზრდა, მაშინ მას აინტერესებს უმუშევართა რაოდენობის შემცირება, იმ პირობა შემცირება, რომელთა შემოსავალი საარსებო მინიმუმზე ნაკლებია.

პირობით ეფექტურია სოციალური პოლიტიკა მაშინ, თუ ზემოთ აღნიშნული ფორმულებით მიღებული სიდიდეები ზღვართან ახლოსაა.

იდეალურ შემთხვევაში სოციალური პოლიტიკის ეკონომიკური და სოციალური ეფექტიანობა ემთხვევა. მაგრამ პრაქტიკაში ყოველთვის ასე არ ხდება. მაგალითად, სახელმწიფო ბიუჯეტის დეფიციტის შემთხვევაში გატარებული სოციალური ღონისძიებები ეკონომიკურად არაეფექტურია, ე. ი. ამ შემთხვევაში სოციალური და ეკონომიკური ეფექტიანობა წინააღმდეგობაშია ერთმანეთთან. მათ შორის კომპრომისის ძიებამ თანამედროვე საზოგადოებრივი აზრი მიიყვანა ე.წ. „ღია საზოგადოების“ პარადიგმის

ფორმირებასთან: ეკონომიკურად განვითარებული დემოკრატიული საზოგადოების განმტკიცება სოციალური სამართლიანობისა და პიროვნების მაქსიმალური თავისუფლების საფუძველზე. ამ თეორიით საზოგადოება პასუხისმგებელია არაეფექტური სოციალური პოლიტიკის გატარებაზე.

სოციალური პოლიტიკის ზოგიერთი მიმართულება ეკონომიკურად არაა ეფექტური. მაგალითად ინვალიდების სოციალური დაცვა. მაგრამ ამავე დროს ეს ღონისძიება მიუთითებს საზოგადოების სიჯანსაღეზე, სოციალურ მომწიფებაზე. ზოგიერთი ღონისძიება, მაგალითად, იმ ოჯახის დახმარება, რომელთაც მცირეწლოვანი ბავშვები ჰყავთ, ეკონომიკურად მომგებიანია, რამდენადაც მათზე გაწეული ხარჯების ამოღება გარკვეული პერიოდის შემდეგ ხდება.

სოციალურ და ეკონომიკური პოლიტიკის შეხამება, ე.წ. ნეტო სოციალური ხარჯების¹ შემცირება შესაძლებელია სხვადასხვა გზით.

გზა 1. სახელმწიფო კანონმდებლობით საზოგადოებისათვის, შინამეურნეობისათვის მინიმალური სოციალური გარანტიების დადგენა. მაგალითად, მრავალშვილიანი ოჯახების დახმარება, სოციალური პენსიები დადგენა ინვალიდებისათვის, მარჩენალდაკარგული ოჯახებისათვის, დახმარება სოციალურად დაუცველი, ღარიბი ოჯახებისათვის, უმუშევართათვის, ეკოლოგიური კატასტროფით დაზარალებულთათვის და ა. შ. ამ დახმარებათა სიდიდე დამოკიდებულია ქვეყანაში არსებულ ეკონომიკურ სიტუაციაზე.

გზა 2. სახელმწიფო კანონმდებლობის საფუძველზე სოციალური პოლიტიკის დაფინანსების ალტერნატიული წყაროს შექმნა. მაგალითად, სადაზღვევო (სამედიცინო, საპენსიო და სხვა) სახელმწიფო თუ კერძო ფონდების შექმნა.

გზა 3. შინამეურნეობათა ეკონომიკური დამოუკიდებლობის სტიმულირება.

მაგალითად, სამუშაო ადგილების შექმნა სახელმწიფო თუ კერძო სექტორში სახელმწიფო ხელშეწყობით, გადასახადების შემცირება და ა. შ.

გზა 4. სახელმწიფოს სოციალური პასუხისმგებლობის დადგენა შინამეურნეობებზე მათი ტიპებისა და სულთა რაოდენობის მიხედვით. მაგალითად, შინამეურნეობებზე, რომლებიც შედგება მხოლოდ პენსიონერებისაგან, მარტოხელა დედებისაგან და ა. შ.

1.7. სოციალური პოლიტიკის ინსტიტუციონალური სტრუქტურა

სოციალური პოლიტიკის ღონისძიებათა განხორციელება ხდება სხვადასხვა სოციალური ინსტიტუტების მიერ. ისინი პირობითად იყოფიან პროფილურ და არაპროფილურ ინსტიტუტებად.

პროფილური ინსტიტუტებისთვის სოციალური პოლიტიკის გატარება ძირითადი ამოცანაა. ისინი შედიან სახელმწიფო ხელისუფლების დაქვემდებარებაში ე.წ. სოციალური

¹ნეტო სოციალურ ხარჯებს მიეკუთვნება სახელმწიფო ბიუჯეტიდან გაცემული ის სახსრები, რომელიც არ კომპენსირდება საგადასახადო შემოსავლებით ან შინამეურნეობათა ეკონომიკური საქმიანობით.

ბლოკის, ან სოციალური უწყებების სახით და პასუხისმგებელი არიან სახელმწიფო ბიუჯეტიდან სოციალური მიმართულებით სახსრების ხარჯვაზე. მაგალითად, ჯანდაცვაზე, კულტურაზე, სპორტზე, განათლებაზე, სოციალურ დახმარებაზე და სხვ.

პროფილურ ინსტიტუტებს აქვთ თავიანთი ქსელი სხვადასხვა რეგიონებში.

არაპროფილური ინსტიტუტებს მიეკუთვნება ფინანსური უწყებები, რომელთა საშუალებითაც ხდება სოციალური პოლიტიკის ღონისძიებათა დაფინანსება, სამართლებრივი ინსტიტუტები, რომლებიც ქმნიან კანონებს და აკონტროლებენ მათ შესრულებას, მეწარმენი, საწარმოები, რომლებიც უზრუნველყოფენ არსებული კანონმდებლობის შესრულებას. მათი ურთიერთშეხამებული საქმიანობით ხდება სოციალური პოლიტიკის ღონისძიებათა წარმატებული გატარება.

1.8. სოციალური პოლიტიკის რეგიონული ასპექტები.

ქვეყნებში ცალკეული რეგიონების სოციალურ-პოლიტიკური სხვაობა მოითხოვს სოციალური პოლიტიკის განხორციელებისას რეგიონულ თავისებურებათა გათვალისწინებას. კერძოდ, შესაძლებელია გამოიყოს კრიზისული (დებრესიული) რეგიონი.² რეგიონების დაყოფა, ტიპოლოგია სოციალურ-ეკონომიკური განსხვავებების მიხედვით რეგიონული ეკონომიკის კლასიკური პრობლემაა. სოციალური პოლიტიკის განხორციელებისას რეგიონული თავისებურების გათვალისწინებით კი ხდება რეგიონთა დაახლოება, რეგიონთაშორისი დისპროპორციის აღმოფხვრა (მაგალითად, ძლიერი ცენტრი და სუსტი პერიფერია, ქალაქი და სოფელი და ა. შ). რეგიონთა ტიპოლოგია ძირითადად ხდება შემდეგი მაჩვენებლებით: 1. დემოგრაფიული მდგომარეობა; 2. შრომის სფერო (დასაქმება, უმუშევრობა), 3. მოსახლეობის შემოსავლები; 4. სოციალური ინფრასტრუქტურა (მაგალითად, საცხოვრებელი სახლები). სოციალური პოლიტიკა შეიძლება დიფერენცირებული იყოს საპენსიო სფეროში, ჯანდაცვაში, ან სოციალური მხარდაჭერის სფეროში (მაგალითად, რთული კლიმატური თუ ბუნებრივი პირობების მქონე რეგიონში შესაძლებელია უფრო მეტი ფინანსური მხარდაჭერა განხორციელდეს, ვიდრე სხვა რეგიონებში).

² რეგიონი, სადაც მოსახლეობის მოხმარება ქვეყანაში არსებულ საშუალო მოხმარებაზე ნაკლებია. მაგალითად, თუ რეგიონში არსებული მოხმარება 20%-ით ჩამორჩება ქვეყანაში არსებულ საშუალო მოხმარებას, ეს რეგიონი კრიზისულ, დებრესიულ რეგიონად უნდა მივიჩნიოთ.

თავი 2. სოციალური პოლიტიკის ისტორია

სოციალური პოლიტიკა გარკვეული ფორმით ნებისმიერ ეპოქაში, ნებისმიერი სახელმწიფოში მოქმედებდა. მას ახორციელებდა სახელმწიფო ორგანოები, ან ეკლესია, ან კიდევ სხვადასხვა საზოგადოებრივი გაერთიანებები. იგი ტარდებოდა ურთიერთდანაშაულების, თავშესაფრების შექმნის ფორმით. მისი მომხმარებლები, იყვნენ ღარიბები და განსაკუთრებულ სიტუაციაში (ხანძარი, ეპიდემია, მიწისძვრა) მოხვედრით დაზარალებული ადამიანები. XVII-XIX სს. მიიღეს პირველი კანონი ღარიბთა შესახებ.

არსებობს მოსაზრება თითქოს სოციალური პოლიტიკა, როგორც ისტორიული ფენომენი გამოვლინდა არც ისე დიდი ხნის წინ, რომ ის წარმოიშვა XX საუკუნეში, მეორე ნახევარშიც კი. მაგრამ ევროპის ისტორია გვიჩვენებს, რომ ის ხანგრძლივი პერიოდის მანძილზე ფორმირდებოდა, როგორც სოციალური დოქტრინა, სოციალური მეთოდოლოგია, მოდელი, და ბოლოს, საყოველთაო კეთილდღეობის სახელმწიფოს თეორია, რომელიც ეფუძნებოდა ისეთ ფენომენებს, როგორიცაა სოლიდარობა, სოციალური დაცულობა, ინდივიდუალური და საზოგადოებრივი პასუხისმგებლობა და ა.შ. **ინგლისელი სოციოლოგები ჰ. მენინგი და ი. შაი სოციალური პოლიტიკის ისტორიის მიმოხილვას ჩვ. წთ-მდე ო საუკუნის მეორე ნახევრიდან იწყებენ, კერძოდ, იმ პერიოდიდან, როცა იწყება რომის იმპერიის რღვევა.** ეს იყო რთული პერიოდი: საომარი კონფლიქტები, დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლა. სოციალური პოლიტიკა დაკავშირებული იყო ჯანმრთელობის დაცვასთან, საცხოვრებელი უზრუნველყოფასთან, განათლებასთან. სიცოცხლის საშუალო ხანგრძლივობა ამ პერიოდში 25-35 წელი იყო.

ევროპის ქვეყნების უმრავლესობაში, მათ შორის, განსაკუთრებით, ბრიტანეთში სიღარიბე ყველზე დიდი სოციალური პრობლემა იყო. იმპერიის რღვევისას, ევროპაში, განსაკუთრებით, ქალაქად უამრავი ღარიბი ცხოვრობდა. მარტო კონსტანტინეპოლში 50 ათასი ასეთი პირი იყო. ეს გამოწვეული იყო ეპიდემიებით, უმუშევრობით, ინფლაციით და ა.შ.

ინგლისელი მკვლევარის, მ. მოლეტის აღწერით იმ დროში ქრისტიანული ეკლესიის ძირითადი პრინციპი გახდა გულმოწყალება, როგორც ადამიანთა გადარჩენის გასაღები. სიღარიბის პრობლემები იხილებოდა სინოდზე. დგებოდა იმ პირთა სიები, რომლებიც საჭიროებდნენ დახმარებას. უპირველეს ყოვლისა ეხმარებოდნენ საკვებით. სოციალური დახმარება დადგინდა როგორც საქმიანობის ერთ-ერთი მიმართულება. მონასტრები გადაიქცნენ სოციალური დახმარების ცენტრებად. დახმარების მსაჭიროებელნი დაიყვნენ კატეგორიებად: ავადმყოფები, მოგზაურები, მათხოვრები. ქველმოქმედებისას მათი სოციალური სტატუსი გაითვალისწინებოდა. მაგალითად, მდიდრებს ღარიბებისაგან განსხვავებულად ემსახურებოდნენ. პერსონალიც იმის მიხედვით ნაწილდებოდა რომელ კატეგორიისთვის უნდა გაეწიათ მომსახურება.

მეორე ათასწლეულის დასაწყისში, V საუკუნისათვის, ევროპული ქვეყნების სოციალური განვითარების იდეოლოგია შეიქმნა ორი სოციალური ორგანიზაციის, სახელმწიფოსა და ეკლესიის ზემოქმედების საფუძველზე. ეს ასეა დღესაც. ეკლესიის როლი და ძალაუფლება თანდათანობით იზრდებოდა. ეკლესიამ აიღო განათლების ფუნქცია, უპოვართა კვების ფუნქცია. მონასტრები მშ

\ ღარიბებს უწევდნენ დახმარებას იმ ცხოვრებისეული სტანდარტების მიხედვით, რომელიც მაშინ არსებობდა. თუმცა ღარიბთა რიცხვი მაინც განუწყვეტლივ იზრდებოდა, ეკონომიკური ზრდა უთანასწორობას უფრო აღრმავებდა. ინგლისელი მეცნიერები აღნიშნავენ, რომ სოციალური პოლიტიკის კონცეპტუალურ გააზრებაზე იმ პერიოდში გავლენა მოახდინა ო საუკუნეში სტაბილური სამეფოების ჩამოყალიბებამ, რომლებმაც, თავის მხრივ, აიღეს პასუხისმგებლობა ღარიბთა კვებასა და მკურნალობაზე, რასაც ადრე მონასტრები აკეთებდნენ. წარმოების განვითარების კვალობაზე წესით უნდა შემცირებულიყო მათი წილი, მაგრამ 150 წლის განმავლობაში დასავლეთ ევროპაში ღროღადრო არსებული შიმშილობა ამ სისტემის მეტისმეტ დატვირთვას იწვევდა. XVII საუკუნეში ბევრ ქვეყანაში გამოჩნდა ეკონომიკური ზრდის ნიშნები. სამრეწველო რევოლუციას, რომელიც ბრიტანეთში დაწყო XVII საუკუნის 60-იან წლებში, 1799 წლისათვის მოსახლეობის ზრდის ძალზე მაღალი ტემპიც ახლდა. პოლიტიკური თვალსაზრისით ეს პერიოდი ომებისა და კოლონიზაციის პერიოდი იყო. ამ დაძაბულ პერიოდს უკმაყოფილებისა და სოციალური დაძაბულობის ფონიც მოსდევდა. ამის გამო სახელმწიფო იძულებული იყო მეტი ყურადღება მიექცია სოციალური პრობლემებისადმი. ღარიბებზე ზრუნვა ქრისტიანული გულმოწყალებიდან სახელმწიფოს საქმიანობის სფეროდ გადაიქცა.

XVIII ს. ბოლოს ევროპის კონტინენტის დიდ ნაწილზე ეროვნული სახელმწიფოები ფორმირდა. საკუთარ ენაზე განათლების მიღებამ მცირეშემოსავლიან მოსახლეობას საშუალება მისცა ეგრძნოთ ის, რომ საერთო კულტურული მემკვიდრეობის ნაწილი არიან. ომმა და პოლიტიკურმა ბრძოლამ მათ საკუთარი ერის მომავლისადმი პასუხისმგებლობის შეგრძნება გაუძლიერა. ამ თვალსაზრისით ყველაზე დიდი როლი საფრანგეთის რევოლუციას ეკუთვნის. მეფისადმი ერთგულება შეიცვალა ერისადმი ერთგულებით. „ნაციონალიზმის“ აღმავლობა, რომელიც მთლიანად ემთხვეოდა სამრეწველო რევოლუციას, გააქტიურა ეროვნული ეკონომიკის განვითარება, საშუალო კლასის ზრდა და წარმოშვა მოთხოვნა წარმომადგენლობითი ხელისუფლებისა. სოციალური პოლიტიკის განვითარებაზე დიდი გავლენა იქონია განმანათლებელთა იდეებმაც. ბურჟუაზიული რევოლუციის იდეები საფუძვლად დაედო თანამედროვე სამოქალაქო თავისუფლებას.. იმ დროს ვოლტერის, რუსოსა და თომას პაინის ნაწარმოებები კარგად იყო ცნობილი.

XIX საუკუნის დასაწყისში ჩამოყალიბდა ინდუსტრიული საზოგადოება. ევროპაში შეიქმნა წინაპირობები იმ პოლიტიკის შექმნისათვის, რომელიც მიმართული იქნებოდა სოციალური პრობლემების მოსაგვარებლად.

ბრიტანეთში, სადაც, ჯერ კიდევ 1601 წელს იქნა მიღებული კანონი „ღარიბთა“ შესახებ, XIX საუკუნის დასაწყისში, მისი რეალიზაცია სხვადასხვაგვარად ხდებოდა სხვადასხვა რეგიონში. ზოგან მისი რეალიზაცია მეტად არაეფექტური იყო და ღარიბთა სახლები თანამედროვეთა მიერ საშინელებთა სახლებადაც კი მოინათლა. საჭირო იყო ახალი კანონი, რომელიც უფრო ეფექტური იქნებოდა, კანონი დაენმარებოდა მათ, ვისაც მართლა უჭირდა და არა იმათ, ვისაც შრომა ეზარებოდა. ამასთან მისი მოქმედება ცენტრალიზებული წესით გაკონტროლდებოდა. 1834 წელს ახალი „ღარიბთა კანონი“ მიიღეს. მისი რეალიზაციისათვის გამოყოფილი ფულადი სახსრები მნიშვნელოვნად მაღალი იყო. XIX საუკუნის მეორე ნახევარში გერმანიაში არსებული გარდაქმნებისას

იქმნება კანონი სოციალური დაზღვევის შესახებ. 1870 წელს ბრიტანეთში იღებენ კანონს „საყოველთაო დაწყებითი განათლების შემოღების“ შესახებ და ა. შ.

XX საუკუნის დასაწყისში ცნობილი ამერიკელი მეცნიერი ი. შუმპეტერი (ავტორი სამტომიანი ნაშრომისა „ეკონომიკური ანალიზის ისტორია“), მიუთითებს, რომ სოციალური რეფორმირების პროცესი მშრომელთა ინტერესთა გათვალისწინებით გააქტიურდა. გერმანიაში 1872 წელს შეიქმნა სოციალური პოლიტიკის კავშირი. ამ კავშირის წევრები იყვნენ ცნობილი სოციოლოგები ვ. ზომბარტი და მ. ვებერიც. კავშირი იკვლევდა სოციალურ პრობლემებს. მათი შრომები 188 ტომადაა გამოქვეყნებული. XX საუკუნის დასაწყისში იქმნება შრომის საერთაშორისო ორგანიზაცია. მისი კონვენციები და რეკომენდაციები ეხებოდა ისეთ საკითხებს, როგორიცაა დასაქმება, შრომის ანაზღაურება, შრომითი კონფლიქტები, შრომის პირობები და ა.შ.

სოციალური პოლიტიკის ფილოსოფია. სოციალური პოლიტიკის კონცეფტუალური საფუძვლები დიდი ხნის მანძილზე ყალიბდებოდა. ცნობილი მეცნიერები თავის ნაშრომებს უძღვნიდნენ სახელმწიფოს სოციალური მოწყობის პრობლემებს. სხვადასხვა დროში ცნობილი ტრაქტატებისა და თეორიების ავტორები სამართლიანობის პრინციპის საფუძველზე საზოგადოებრივი მოწყობას განიხილავდნენ შრომასთან, საკუთრებასა და ადამიანთან, როგორც პიროვნებასთან მიმართებაში.

ჯერ კიდევ ანტიკურ ხანაში დამუშავდა სამართლიანობასა და თანასწორუფლებიანობაზე დამყარებული საზოგადოებრივი მოწყობის პროექტები. **პლატონი** (ჩვ.წთ-მდე 427-348წწ) თავის ნაშრომში „სახელმწიფო“ აღწერს იდეალური სახელმწიფოს მოწყობის მოდელს. მის სახელმწიფოში შრომა აუცილებელია სახელმწიფოს კეთილდღეობისათვის, საკუთრება უნდა იყოს საზოგადო, რადგან კერძო საკუთრება ბადებს კონფლიქტებსა და წინააღმდეგობებს.

პლატონის მოწაფეს, **არისტოტელეს** (ჩვ.წთ-მდე 384-322 წწ.) ცოტა განსხვავებული მიდგომა აქვს სამართლიან საზოგადოებასა და სოციალურ კეთილდღეობაზე. ფუნდამენტურ ნაშრომში „პოლიტიკა“ განიხილავს სახელმწიფოს მოწყობის საკითხის განხილვისას, ის ეხება საზოგადოების სოციალური პრობლემების გადაწყვეტის გზებსაც. კერძოდ, არისტოტელე არ თვლიდა საჭიროდ მისი თანადროული საზოგადოების კლასობრივი სტრუქტურა შეცვლილიყო. ქვეყნის მოსახლეობას ჰყოფდა ფენებად: თავისუფალი, ხელოსანი და მონა. თავისუფალ ადამიანებში ის გულისხმობს მხოლოდ მამაკაცებს. „განსხვავდება მამაკაცისა და ქალის გონიერება და სიმამაცე. ვფიქრობთ, რომ თუ მამაკაცი იქნებოდა ისეთი მამაცი, როგორიც მამაცი ქალი, ის მხდარი იქნებოდა. ხოლო ქალი გამოჩნდებოდა ყბედად, თუ ის იქნებოდა ისეთი მორიდებული, როგორც მამაკაცი. საოჯახო მეურნეობაშიც მათ განსხვავებული ვალდებულებები აქვთ. „მამაკაცის საქმეა ქონების მოპოვება, ქალისა - მისი დაცვა და შენახვა“. დამოკიდებულება მამაკაცსა და ქალს შორის მიჩნეულია, როგორც ურთიერთობა მმართველსა და დაქვემდებარებულს შორის. რაც შეეხება მონას, ის საერთოდ არ არის მიჩნეული ადამიანად, ის მხოლოდ შრომის იარაღია. მონები სოციალურ ჯგუფად არ ითვლება. არისტოტელეს აზრით, სახელმწიფო, უპირველეს ყოვლისა, უნდა ზრუნავდეს ადამიანებზე. სახელმწიფო თავისუფალ მოქალაქეთა ერთობაა. სახელმწიფო იქმნება არა იმისთვის რომ ადამიანებმა იცხოვრონ, არამედ იმისთვის, რომ ბედნიერად იცხოვრონ. საუკეთესო სახელმწიფო

მოწყობის მაგალითად შეიძლება მივიჩნიოთ მხოლოდ ისეთი ქვეყანა, სადაც საშუალო კლასის წარმომადგენლები დიდი რაოდენობით არიან.

არისტოტელე მიუთითებს სახელმწიფოს დემოგრაფიული პოლიტიკის აუცილებლობაზეც. „მოქალაქეთა დიდი რაოდენობა იძლევა იმის საშუალებას, რომ სახელმწიფოს მართვაში მონაწილეობდეს მოსახლეობის უმრავლესობა“. „ძველი სახელმწიფოები ბუნებრივად იყვნენ ან ოლიგარქები, ან მონარქები, მოსახლეობის სიმცირის გამო, არ ჰყავდათ საშუალო კლასი დიდი რაოდენობით და რადგან ხალხი მცირერიცხოვანი იყო, ამიტომ ამჯობინებდნენ დარჩენილიყვნენ ქვეშევრდომებად“. „მოსახლეობის მცირერიცხოვნობის გამო აუცილებელია, რომ დიდი თანამდებობები დაემსგავსოს ბზრიალა ჭალს“. „სრულყოფილ დემოკრატიებში მოსახლეობა მრავალრიცხოვანია“. „სახელმწიფოს დამოუკიდებლობისათვის საჭიროა მოსახლეობის ის, რაოდენობა, რაც საკმარისია დამოუკიდებლობისა და ურთიერთობის თვალსაჩინოებისათვის. ამავე დროს არისტოტელე მიუთითებდა სახელმწიფოში იმ მიმართულებათა არსებობის აუცილებლობაზე, რომელიც იზრუნებს სწავლა განათლებაზე, ქალთა ქცევაზე, ჯანმრთელობაზე და ა.შ. სხეულზე ზრუნვას წინ უნდა უძღოდეს სულზე ზრუნვა. –აღნიშნავდა არისტოტელე. ამასთან, საჭიროა ქალაქს ჰქონდეს სუფთა წყლმომარაგება. „ძალიან ახალგაზრდების კავშირი ცუდია ბავშვების დაბადებისათვის. იმ ქალაქებში, სადაც ახალგაზრდების დაკავშირება ხდება ადრეულ ასაკში, იქ ხალხი უფრო სუსტია და ტანით პატარა. ბავშვის სხეული უნდა განვითარდეს ვარჯიშით, რაც საჭიროა თავისუფალი ადამიანის მოღვაწეობისათვის. ასეთი აღზრდა ერთნაირად საჭიროა როგორც მამაკაცებში, ისე ქალებში. ...ორსული ქალები უნდა ზრუნავდნენ საკუთარ სხეულზე, არც უსაქმურად უნდა იყვნენ, არც მცირე საკვებს უნდა იღებდნენ. ...მათი სულიერი ცხოვრება მშვიდად უნდა მიმდინარეობდეს.“

მისი აზრით, განათლება ყველასთვის ერთგვარი და აუცილებელი უნდა იყოს. ამაზე ზრუნვა არა კერძო პირთა, არამედ საზოგადოების საქმეა. არისტოტელეს მიხედვით სოციალური პოლიტიკა მიმართული უნდა იყოს საშუალო კლასის შექმნისა და განვითარებისკენ, რაც გულისხმობდა ადეკვატური შემოსავლებისა და გადანაწილების პოლიტიკას.

საშუალო საუკუნეები. ნიკოლო მაკიაველი. იტალიელი საზოგადო მოღვაწის ნიკოლო მაკიაველის ცნობილი ტრაქტატი „მთავარი“, რომელიც 1532 წელს გამოიცა ეხებოდა ძლიერი სახელმწიფოს შექმნის საკითხს. მაკიაველი ახალგაზრდობის აღზრდის ფუნქციას ეკლესიისაგან განსხვავებით, სახელმწიფოს აკისრებს. მისი პოლიტიკური იდეალი (ძლიერი სახელმწიფო) რომის იმპერია იყო. ითვალისწინებდა რა იმ პერიოდში იტალიაში შექმნილ რთულ ვითარებას, მაკიაველი მთავარს მოუწოდებდა, რომ პოლიტიკაში არ უნდა იყო არც რომანტიკოსი და არც უტოპისტი, უნდა იყო რეალისტი და შეასრულო შენი მთავარი მისია, შექმნა ერთიანი, ძლიერი ეროვნული სახელმწიფო.

აღორძინების ხანა. უტოპისტები. ოცნება საზოგადოების სრულყოფილ მოწყობაზე ბევრი მწერლისა და მოაზროვნის შემოქმედებაში აისახა აღორძინებისა და შემდგომ ეპოქაში. მაგალითად, დანტეს „ღვთაებრივი კომედია“, რაბლეს „გარგანტუა და პანტაგრუელი“, შექსპირის „ზაფხულის ღამის სიზმარი“, სერვანტესის „დონ კიხოტის“, „გულივერსია მოგზაურობა“ იმ ქვეყნის ძიებას ასახავს, სადაც ბედნიერება და კეთილდღეობა სუფევს. უტოპიური აზრების განვითარება შუა საუკუნეებში განპირობებული იყო იმ ღროინდელი

პოლიტიკური, სოციალურ-ისტორიული სიტუაციით, ღარიბი მოსახლეობის მღელვარებით. XV-XVI სს. ფორმირდება ახალი ჰუმანისტური მსოფლმხედველობა. მომავალი განმანათლებლების წინაპართ, ჰუმანისტებს – სწამდათ კაცობრიობის პროგრესის.

ამ ეპოქაში სოციალური პრობლემების გამძაფრება აისახა ცნობილი ინგლისელი ჰუმანისტის, სახელმწიფო მოღვაწის, მწერლის, თომას მორის (1478-1535) ნაშრომში „უტოპია“ (მეტად სასარგებლო ოქროს წიგნი სახელმწიფოს საუკეთესოდ მოწყობაზე ახალ კუნძულ უტოპიაზე). წიგნის მეორე ნაწილში მწერალი წარმოადგენს სახელმწიფოს მოდელს, სადაც არ არსებობს კერძო საკუთრება. განსახელმწიფოებრულია წარმოება და მომსახურება. შრომა ყველა მოქალაქის ვალდებულებაა. განაწილება ხდება მოთხოვნილების მიხედვით, სამუშაო დღე 6 საათია. უტოპიის მოქალაქენი გათავისუფლებულნი არიან მძიმე სამუშაოებისაგან. ჯანდაცვა უფასოა. მორის აღწერით სავაადმყოფოები თეთრი ფერის შენობებია, სადაც მეტად მზრუნველი ექიმები და პერსონალია. ნებისმიერი დაავადების სიპმპტომის შემთხვევაში უტოპიის მოქალაქეს უსასყიდლოდ ემსახურებიან.

უტოპიის მოქალაქეთა განათლებისათვის გამოყოფილია გარკვეული საათები. სწავლა ხორციელდება ლექციის ფორმით. აქ მთელი მოსახლეობა დასაქმებულია. უმუშევრობა არ არსებობს. სამუშაოზე უარის თქმა მიჩნეულია მუქთახორობად. უტოპიის მცხოვრებთ სიბერის არ ეშინიათ. მათ ისეთივე უფლებები აქვთ საცხოვრებელსა და კვებაზე, როგორც სხვებს. აქ სახელმწიფოს კეთილდღეობა თითოეული მოქალაქის კეთილდღეობითაა განსაზღვრული. მორისა და სხვათა უტოპიურმა თეორიებმა მოამზადა მომავალი მოდელები სოციალური პოლიტიკისა, კერძოდ, სოციალური უზრუნველყოფის პატერნალისტური სისტემისა. მორმა მოგვცა სურათი, როგორ შეიძლება ვიცხოვროთ, - აღნიშნავდნენ მისი თანამედროვენი.

ტომაზო კამპანელა. სოციალური უტოპიის ჟანრში არანაკლები წვლილი აქვს შეტანილი იტალიელ ფილოსოფოსსა და მწერალს ჯოვანი დომინიკო კამპანელას (1568-1639), რომელმაც ბერობისას მიიღო სახელი ტომაზო. 1602წელს დაწერილ მის ნაშრომში. „მზის ქალაქი ან იდეალური რესპუბლიკა“, წარმოადგენს სოციალური გარდაქმნების საყოველთაო პროგრამას. კამპანელას იდეით, იდეალურ საზოგადოებაში საკუთრება გაუქმებულია. შრომა ყველასთვის სავალდებულოა, სამუშაო დღე 4 საათია, დიდი ყურადღება ექცევა მეცნიერების განვითარებას, განათლებას და შრომით აღზრდას. საზოგადოება თვითონ იღებს პასუხისმგებლობას აღზრდაზე. აღზრდა წარმოებს დასაწყისში თამაშით, შემდეგ შრომით. კამპანელა, პლატონივით, ქალებს ათავისუფლებს ყმური დამოკიდებულებისაგან. თვლის, რომ ისინი, მამაკაცების მსგავსად, შეიძლება დაკავებულნი იყვნენ შრომით(გარდა მძიმე სამუშაოებისა), მეცნიერებით.

თომას ჰობსი. სოციალური რეფორმირების იდეის განვითარებაში დიდი როლი შეასრულა ინგლისელმა ფილოსოფოსმა თომას ჰობსმა (1588-1679), რომელიც ავტორია საზოგადოებრივი თანხმობის თეორიისა ნაშრომში, „ლევიათანი, ანუ მატერია, ფორმა და სამოქალაქო და საეკლესიო სახელმწიფოს ძალაუფლება“. ის წერდა, რომ თუ სახელმწიფოს მოქალაქენი საკუთარი შრომით ვერ უზრუნველყოფენ საკუთარ თავს, სახელმწიფომ შესაბამისი კანონების საფუძველზე უნდა უზრუნველყოს ისინი. სამართლიანი სახელმწიფოს მოწყობისათვის აუცილებელია თანაბარი გადასახადების დაწესება.

საფრანგეთის რევოლუციამ უდიდესი პოლიტიკური და სოციალური ცვლილებები გამოიწვია ევროპის ცხოვრებაში. ისტორიკოსთა აზრით, კაცობრიობის ისტორიაში მანამდე არც ერთი მოვლენა არ ყოფილა ასე მომზადებული ამდენად ხანგრძლივი ფილოსოფიური რეფლექსიის ჯაჭვით. ინდივიდუალისტური საყოველთაო კეთილდღეობის სახელმწიფოს თეორიის საფუძველი იყო **ჟან ჟაკ რუსოს** თეორიული დოკუმენტი „საზოგადოებრივი თანხმობა“.

საფრანგეთის რევოლუციის მემკვიდრეობა - ადამიანის უფლებათა დეკლარაციის (1789წ) პირველი მუხლი იწყება სიტყვებით: „ადამიანები იბადებიან თავისუფალნი. ისინი რჩებიან თავისუფალნი და თანასწორნი თავიანთ უფლებებში“. რუსოს ნაშრომშიც ვკითხულობთ: ადამიანი იბადება თავისუფალი.

შეიძლება ითქვას, რომ უკვე XVIII საუკუნეში სულ უფრო ცხადად ჩნდება მომავალი სოციალური პოლიტიკის, **ლიბერალურის (ანგლო-საქსური) და კორპორაციულის (კონტინენტური) შექმნის წინაპირობები.**

კლასიკური ლიბერალიზმის ერთერთ დამფუძნებლად ითვლება ინგლისელი ეკონომისტი **ადამ სმიტი (1723-1790)**. მის მთავარ შრომაში „კვლევა ხალხის სიმდიდრის მიზეზებსა და ბუნებაზე“ გადმოცემულია ლიბერალური თეორიის ძირითადი იდეები. იგი აღნიშნავდა, რომ სახელმწიფოს ფუნქციაა მცირე შემოსავლიანი მოსახლეობის დახმარება, შიგა წესრიგისა და საგარეო საფრთხეებისაგან დაცვა. ნებისმიერი საზოგადოების ამოცანაა ორი ეკონომიკური ამოცანის გადაწყვეტა: 1. ადამიანებს საკუთარი აქტივობით უნდა ჰქონდეს იმდენად საკმარისი შემოსავალი, რომ უზრუნველყოს საკუთარი თავი; 2. მისცეს შემოსავალი სახელმწიფოს, რათა მან საზოგადოებრივი საჭიროებები უზრუნველყოს. სმიტის იდეების გამგრძელებლად ითვლება აგრეთვე **დავით რიკარდო (1772-1823)**, ინგლისელი ფილოსოფოსი და ეკონომისტი **ჯონ სტიუარტ მილი (1806-1873)**. ამ უკანასკნელმა XIX საუკუნის შუახანების რეალიზებიდან გამომდინარე საბაზრო ეკონომიკის ლიბერალური მოწყობის დახასიათება უფრო გაამდიდრა. მილი აკრიტიკებდა პროფკავშირების საქმიანობის ამკრძალავ კანონებს. თვლიდა, რომ თავისუფალი კონკურენციის სისტემას არ შეუძლია ყველა ეკონომიკური პრობლემის მოგვარება. ის თვლიდა, რომ არსებობს სამეურნეო საქმიანობის მთელი რიგი სფეროები, რომელიც ვერ იძლევა გარანტიას კაპიტალის მესაკუთრემ საკმარისი მოგება მიიღოს. ამიტომ სახელმწიფომ უნდა აიღოს თავზე ხარჯები ინფრასტრუქტურის განვითარებაზე, მეცნიერების განვითარებაზე და ა. შ. ამასთან, ის დაუშვებლად მიიჩნევდა სახელმწიფოს ჩარევას მეწარმის საქმიანობაში. აგრეთვე მიუთითებდა საზოგადოების უფრო სრულყოფილი მოწყობის აუცილებლობაზე: „კაცობრიობის საუკეთესო მდგომარეობა იქნებოდა მაშინ, როცა არავინ იქნებოდა ღარიბი, არავის ექნებოდა მისწრაფება სიმდიდრისაკენ და არ იქნებოდა შიში საზოგადოების უკანა რიგებში გადაადგილისა იმის გამო, რომ ვიღაცას ძალიან სურს წინ წავიდეს.“

ამრიგად, სოციალური პრობლემების მოგვარების გზას უხსოვარი დროიდან ეძებდნენ ფილოსოფოსნი, საზოგადო მოღვაწენი თუ ხელისუფალნი. სოციალური პრობლემები გროვდებოდა, არ ქრებოდა. ინდუსტრიულმა საზოგადოებამ და მეცნიერულ-ტექნიკურმა პროგრესმა კი კიდევ უფრო გააფართოვა სოციალურ პრობლემატიკის სივრცე.

2.2. მოსახლეობის სოციალური დაცვის ისტორიული ასპექტები საქართველოში

საქართველოს ისტორიამ ცალკეულ პირთა ქველმოქმედების უამრავი მაგალითი შემოგვინახა. მაგალითად, ცნობილია ღუხტია დედოფლისა და ბაკურიოსის საქველმოქმედო საქმიანობა იმ-მ სს-ში სამხრეთ საქართველოში, სამცხეში. მეფე ბაკურს „არაჩვეულებრივად უყვარდა გლახაკნი, თავის ღირსების დამცირებად არ მიაჩნდა, როცა თავის სასახლეში მათთვის სხვადასხვანაირ საჭმელებს ამზადებინებდა; შემდეგ ეს საჭმელები კალათებით თვითვე მიჰქონდა ღამიანობით მის მიერვე გლახაკთათვის აგებულ თავშესაფარში და ვინც იქ იწვნენ, მათ თავის ხელით აჭმევდა“³. მისმა მეუღლე ღუხტიამ კი თავისი ძვირფასი სამკაულების გაყიდვით მიღებული თანხა გლახაკთ გაუნაწილა. ბაკურიოსის გარდაცვალების შემდეგ კი იგი ყოველ სოფელში სტუმართა თავშესაფარსა და სასნეულოს აგებდა.

გაქრისტიანების პირველივე წლებიდან არსებობდა ე.წ. სააღაპოები, სადაც ღარიბებს საჭმელს აჭმევდნენ.

როგორც ივ. ჯავახიშვილი აღნიშნავს, ქართველი ხალხის ძირითადი ზნეობრივი შეხედულება სახარების მოძღვრებაზე იყო დამყარებული. პავლე მოციქულის მითითებით კი, მათხოვრობით ცხოვრების უფლება მხოლოდ უძლურთ, სნეულთ, უნარშეზღუდულთ და წვრილშვილის პატრონ ღარიბებს ჰქონდათ. ამასთან, მაშინდელი საზოგადოებრივი აზრით, ადამიანისათვის იმ ფულისა და ქველსაქმარის მიცემა შეიძლებოდა, რომელიც ადამიანს თავისი ოფლითა და შრომით ჰქონდა შეძენილი. „მაშინდელი მოწინავე საზოგადოება დარწმუნებული იყო, რომ მხოლოდ საკუთარის მუშაობით შეძენილი ქონება აკეთილშობილებდა ადამიანს“⁴.

დავით აღმაშენებლის ისტორიკოსის გადმოცემით, მეფეს ღარიბთათვის სპეციალური ქისა „კისაკი მცირე“ ჰქონდა, რომელსაც საკუთარი ქონებიდან აღებული ფულით ავსებდა და „გლახთა და უპოვართ“ ურიგებდა. მის მიერვე იყო მოწყობილი დავრდომილთა და სნეულთა თავშესაფარი, ქსენონი, რომელსაც მომვლელები ე.წ. „ზედამდგომელნი“ მიუჩინა. ის თურმე ზშირად ნახულობდა დავრდომილთ: „მოინახავდა, მოიკითხავდა და ეამბორებოდა თვითეულსა და განამხნევებდა“⁵. იგი პირადად აკონტროლებდა მათ საყოფაცხოვრებო პირობებს. „თვითონ ნახულობდა მათ საწოლებს, მათ სამოსლებს, ლოგინს და სხვა ნივთებს.“⁶

ერთი სიტყვით, დიდი ისტორიკოსის მიერ მოტანილ ფაქტებიდან ნათლად ჩანს, რომ დავით აღმაშენებლის მიერ აგებული ქსენონი კარგად ორგანიზებული და ადამიანური სიბოთითი გამთბარი დაწესებულება იყო.

უდიდეს ქველმოქმედ ადამიანებად შემოგვინახა საქართველოს ისტორიამ მეფე გიორგი რწ-ის, მისი დის, რუსუდანის, მეფე თამარის, ქეთევან წამებულის, მეფე ერეკლე მეორისა და სხვათა სახელები. მაგალითად, ცნობილია, რომ თამარ მეფე მისდევდა ხელსაქმეს, ქსოვდა, ქარგავდა და თავისი ნაშრომის გაყიდვით მიღებულ ფულს მთლიანად ახმარდა ქველმოქმედებას. მეტად საგულისხმოა ამ თვალსაზრისით თამარ მეფის

³ ზაქარია ქართველი. ცხოვრება პეტრე იბერისა. თბილისი, თსუ, 1988, გვ.87

⁴ ჯავახიშვილი ივ. ზნეობრივი მოძღვრების ისტორია. გაზ. „ივერია“, 1906 წელი

⁵ ჯავახიშვილი ივ. ქართველი ერის ისტორია. ტ. რწ. თბილისი, 1965, გვ.218

⁶ იქვე:219

დახასიათება მისი თანამედროვე შესანიშნავი პოეტის იოანე შავთელის მიერ: „მამაობოლთა, მსაჯული ქვრივთა, შიშველთ სამოსად მონიჭებული, მოხუცებულთა, შრომით რებულთა სიმტკიცის კვერთხად მისაყრდნობელი“⁷.

გრიგოლ ხუცეს-მონაზვნის დახასიათებით, ქეთევან წამებული „იქმოდა ვითარცა შვენოდა ყოველსა კეთილსა საქმესა, ეკლესიათა შენებასა, ობოლთა შეწყნარებასა და ქვრივთა ნუგეშისცემასა და გლახაკთა და დავრდომილთა ხელისპყრობასა“⁸.

საქველმოქმედო საქმიანობა ცალკეულ ადამიანთა „სულიერი საქმე“ იყო. მათი დამოკიდებულება შრომისუუნაროთა, „გლახაკთა“ და უპოვართა მიმართ ზნეობრივი სიმაღლის ერთ-ერთ ძირითად საზომად ითვლებოდა. საზოგადოების შეგნება კი ამ სიმაღლემდე ერთბაშად არ მისულა. ეს ხდებოდა თანდათანობით, ხანგრძლივი პერიოდის მანძილზე. დროთა განმავლობაში იკვეთებოდა პოზიცია, რომელიც მიაწინებდა იმას, რომ ნებისმიერი ადამიანის სოციალური უბედურება საზოგადოების უბედურებად უნდა ყოფილიყო მიჩნეული, რაზეც კოლექტიური პასუხისმგებლობა უნდა აღებულიყო.

დროთა განმავლობაში ჩაისახა სახელმწიფოს მხრიდან დახმარების ესა თუ ის ფორმაც. საყოველთაოდ ცნობილია, რომ ძველ საბერძნეთში, ათენში, ყოველდღიურად ეხმარებოდნენ უძლურებსა და მოხუცებს პურით; ძველ რომში არსებობდა მოხუცთა სახლების თავისებური ფორმა⁹.

სახელმწიფოს მხრიდან უსასო, უკიდურეს მდგომარეობაში მყოფი მოსახლეობის დაცვის ღონისძიებები გაფართოვდა შუა საუკუნეებში, რაც ხშირად საკანონმდებლო აქტებითაც გამოიხატებოდა. მაგალითად, ინგლისში 1601 წელს მიიღეს კანონი „ღარიბთა შესახებ“; ევროპის წაბადვით, 1712 წელს პეტრე პირველმა გამოსცა ბრძანება ყველა გუბერნიაში დავრდომილთა თავშესაფრების მოწყობის თაობაზე¹⁰. საფრანგეთში კოლბერის დროს არსებობდა იდეა მეფის მეზღვაურებისათვის პენსიის მიცემის შესახებ¹¹. მაგრამ სოციალური დაცვის სახელმწიფო სისტემის ჩამოყალიბება ძირითადად, XIX საუკუნეში დაიწყო გერმანიაში, საიდანაც გავრცელდა იგი ევროპის სხვა ქვეყნებსა და აშშ-ში.

სახელმწიფო ღონეზე სოციალურ დაცვაში კოლექტიური პასუხისმგებლობის სისტემის არსებობა საქართველოში ჯერ კიდევ იმ საუკუნეში შეიმჩნევა. ცნობილია, რომ მეფე ბაგრატ კურაპალატმა დააწესა „გლახაკთა ნაწილი“, სახელმწიფო საქველმოქმედო თანხა, რითაც ღარიბთა და შრომისუუნაროთა დახმარება ხდებოდა. სოციალური დახმარების ეს ორგანიზაცია, როგორც მიუთითებს თამარ მეფის მემკვიდრეზე დაყრდნობით ივ. ჯავახიშვილი, სირი საუკუნემდე არსებობდა. კერძოდ, ბასილი ეზოსმოდვარი აღნიშნავს, რომ სახელმწიფო დახმარების ორგანიზაცია ძალზე მკაცრად კონტროლდებოდა. ამ საქმეს პროფესიონალი მოხელენი „ზედამდგომელნი“ ასრულებდნენ.

საგულისხმოა ის ფაქტიც, რომ სოციალურად დაუცველი მოქალაქეების დახმარებაზე იხარჯებოდა სახელმწიფო შემოსავლების და დაპყრობილი ქვეყნებიდან შემოსავლის 10%. „ყოვლისა სამეფოსა მისსა შემოსავალნი, რაც იყო შინათ და გარეთ

⁷ჩვენი საუნჯე. II, თბილისი 1960, გვ.485.

⁸ლიტერატურული ძიებანი. D, 1949, გვ.243.

⁹Гордин В. Э. Чем старость обеспечим. М. Мысль. 188. с.11

¹⁰Королёва Г. Социальная защита: Вчера, сегодня, завтра. ж. Человек и труд, №6, 2001. с.22

¹¹ Kessler D. Histoire et avenir du système de retraite. `Le France dans deux generation. Paris, 1992.

ყოვლისა **ნათალი** გლახაკთა მიეცემოდა დაუკლებლად ერთისა ქრთილისა მარცულამდეცა.“¹²

მაშასადამე, ამ დროისათვის საქართველოში ქველმოქმედების ჰუმანური იდეა, საზოგადოებასა და ინდივიდს შორის სოლიდარობის პრინციპზე აგებული ურთიერთობა სახელმწიფოებრივ დონეზე აყვანილი და მიუთითებს საზოგადოების მაღალ შეგნებაზე და ამავე საზოგადოების სოციალურად დაუცველი პირებისადმი ჰუმანურ დამოკიდებულებაზე.

საქართველოს „ოქროს ხანის“ შემდგომ პერიოდშიც, სახელმწიფოს დაქუცმაცების მიუხედავად, ეს ურთიერთობა არ შეცვლილა, რაც გამოიხატებოდა ცალკეულ ღონისძიებებში ამა თუ იმ სამთავროს თუ თემის დონეზე. მაგალითად, მეტად საინტერესო ცნობებს გვაწვდის სრძ-სრ საუკუნის სვანეთის წერილობითი ძეგლები. კერძოდ, „ჰადიშის ხევის საბუთები“ გვამცნობს თემის წევრთა მიერ პირობის დადებას გაჭირვებისას ურთიერთდახმარების შესახებ. დოკუმენტი „დაწერილი ჰადიშელთა ერთპირობისა“, მიუთითებს იმაზე, რომ თემის მიერ აკრეფილი გადასახადებით მიღებული შემოსავლის ორი მესამედი მის საერთო ხარჯებს უნდა მოხმარებოდა, ხოლო მესამედი ნაწილი განკუთვნილი იყო პირთათვის, რომლებიც განიცდიდნენ მატერიალურ გაჭირვებას, ეს იქნებოდა ქვრივი, ობოლი, ან, პირი, რომელმაც რაიმე ზარალი განიცადა სტიქიური უბედურებით¹³. ერთი სიტყვით, ეს საბუთი ერთგვარი საკანონმდებლო ძეგლია, რითაც წერილობითაა განმტკიცებული თემის საერთო პასუხისმგებლობა მისი წევრების სოციალური უბედურების შემთხვევაში.

უნდა აღინიშნოს, რომ მსგავსი დამოკიდებულების არსებობას ჩვეულებითი სამართლის ძეგლების გაცნობისასაც შევხვდით. განსაკუთრებით გამოვყოფთ თუშთა ჩვეულებას. მათ საერთო სარგებლობის მიწებში ჰქონდათ ე.წ. „სახალე“ მიწა, რასაც ერთობლივად ამუშავებდნენ და მხოლოდ ქვრივ-ობლებისათვის იყო განკუთვნილი. ამ მიწაზე მოყვანილი მოსავალი მხოლოდ მათ ხმარდებოდა¹⁴. ასეთი ჩვეულების არსებობა, ალბათ, მარტო სახარების მოძღვრებაზე არსებული ზნეობრივი იდეოლოგიიდან არ მოდიოდა. სავარაუდოა, რომ მისი ფესვები წინაქრისტიანულ ხანაშია, რაც ცალკე კვლევის საგანია.

საინტერესო დასკვნის საფუძველს იძლევა სრძსაუკუნის სამართლის ძეგლი „აღბუდა ათაბაგ ამირსპასალარის სამართალი“, რომლის 72-ე მუხლით, შრომის უნარის დაკარგვის შემთხვევაში მოხუცი გარკვეულად დაცული იყო საზოგადოების მიერ. კერძოდ, ბატონთან ხანგრძლივი და მძიმე სამსახურის შემდეგ თუ გლეხი დასახიჩრდებოდა, ან მოხუცდებოდა, ბატონი მას თავიდან იცილებდა. კანონი შრომისუნარმოკლებულ გლეხს უფლებას აძლევდა, მიეღო ის პირადი ქონება, რაც ბატონთან მისვლისას მიიტანა და, აგრეთვე, ბატონთან შრომით შეძენილი ქონების მესამედი ნაწილი: „თუ კაცი კაცისა ყმობასა და ერთგულად და გავლენით სამსახურსა შინა ჭირ-ნახულობით, და ანუ დაკოდით, უხმარ გასრული დაბერებულიყოს, საქმეჲმან რამეჲმან გაიყვანოს, რითაცა შესრულიყოს, იგივე გაყვეს და მისის ჭირნახულისა და მოგების მესამედი, აჲად რომე საბრალო იქმნების და ძალისაგან დაცლილია.“¹⁵

¹²ქართლის ცხოვრება. ტ.2. თბილისი, 1959, გვ.458

¹³სვანეთის წერილობითი ძეგლები. ტ.I თბილისი, 1986. გვ.306.

¹⁴ქართული ჩვეულებით სამართალი. კრებული 2. თბილისი, 1990, გვ.119.

¹⁵დოლიძე ი. ძველი ქართული სამართალი. 1953, გვ.321

სიბერის გამო გადასახადისაგან თავისუფლდებოდა ქალაქში მცხოვრები მოხუცი¹⁶. შვილის დაქორწინების შემთხვევაში მამა თავისუფლდებოდა გადასახადისაგან; ახალმოსახლე ოჯახში თუ შვილები იხდიდნენ გადასახადს, მოხუცი თავისუფალი იყო გადასახადისაგან.¹⁷ ერთი სიტყვით, მოხუცს, ბატონყმობის დროსაც კი საზოგადოება სიბერის გამო სოციალურად იცავდა. რა თქმა უნდა, მას არ ჰქონდა პენსია დღევანდელი ფორმით, მაგრამ ეს იყო პენსიის, შეიძლება ითქვას, ჩანასახოვანი ფორმა.

მარჩენალდაკარგულთათვის განსაკუთრებული დამოკიდებულებაა ასახული ერეკლე მეორის მიერ 1783 წელს დაწერილ დოკუმენტში: „ნუსხა ზემო ქართლის საქვეყნო ხარჯისა, მიცემული ერეკლე მეორის მიერ თეიმურაზ ჯავახიშვილისადმი“. იგი გადასახადისგან ათავისუფლებდა ქერივს, ობოლს, აყრილს და ამოწყვეტილს“¹⁸. მამასადამე, მარჩენალდაკარგულნი საქვეყნო გადასახადისაგან გათავისუფლებულნი იყვნენ.

XVIII საუკუნის ბოლოსა და XIX საუკუნეში ადამიანთა ურთიერთდახმარების სისტემამ ამქრებთან და ამხანაგობებთან გადაინაცვლა. მაგალითად, პ. გუგუშვილი წერს, რომ გიორგი სრბ განაჩენით, ამქარს თავისი სალაროდან დახმარება უნდა გაეწია თავისი გაღარიბებული წევრებისათვის¹⁹. მსგავსი შინაარსის ცნობას იძლევა თბილისელ იუველიერთა ამქრის წესდებაც²⁰.

საყურადღებოა XIX საუკუნეში კავკასიაში მოგზაურ საფრანგეთის კონსულის ჟ. გამბას მტკიცება საქართველოს მოსახლეობაში არსებულ სოლიდარობის დიდ ტრადიციებზე. „იმაზე ბევრად ადრე, ვიდრე ცივილიზებული ევროპა სეტყვისა და ხანძრის საწინააღმდეგო ურთიერთდამხმარე სადაზღვევო კომპანიის პროექტის შედგენას განიზრახავდა, საქართველოში მოსახლეობამ ერთმანეთისადმი კეთილი დამოკიდებულება, მოულოდნელი უბედურების ჟამს ურთიერთშემწყობის სრულ გარანტიად აქცია“²¹.

მეტად საინტერესო ინფორმაციას იძლევა ჩვენს მიერ მოტანილი წერილობითი ძეგლები იმაზეც, როგორ იცვლებოდა დროთა განმავლობაში სოციალურად დაუცველი ფენების დაფინანსების წყაროები და მოცულობა. თუ ის-სრბ საუკუნეებში შემოსავლის მათელი გაიცემოდა ამ მიზნით, XIV-XV საუკუნის წერილობით ძეგლებით, ის შემოსავლის მესამედი ნაწილია, ხოლო უფრო გვიან XVIII საუკუნეში, ის შემოსავლის მეხუთელი იყო, ეს უკანასკნელი დასტურდება ერეკლე მეორის ძის ვახტანგის მიერ მამამისის ქველმოქმედების შესახებ მოწოდებული ცნობიდანაც. იგი აღნიშნავს, რომ ერეკლეს გაჭირვებულთა დასახმარებლად გადაღებული ჰქონდა თავისი პირადი შემოსავლის მეხუთელი: „აქნდა ... შემოსავალთაგან თვისთა ხუთის თავი გარდადებულ სულიერთა საქმეთათვის, ამასთან ერთად ძვირად ვინმე დაშთებოდის სიკვდილით თუ სხვა რიგად შეძლებით და შესაფერად უშემწეო და უნუგეშისცემო“²². უნდა ითქვას, რომ XIX საუკუნეშიც შემოსავლის იგივე წილზე შეიძლება იყოს ვარაუდი. დიმიტრი ყიფიანი,

¹⁶ვახტანგ VI. დასტურლამალი. მეფე ვახტანგ VI. ტფ., 1886. გვ.85

¹⁷იქვე: გვ.11-20

¹⁸მასალები საქართველოს ეკონომიკური ისტორიისათვის. ნაწ. ბრბ, თბილისი, 1955.გვ.70

¹⁹გუგუშვილი პ. საქართველოსა და ამიერკავკასიის ეკონომიკური განვითარება XIX-XXსს. ტ.5. თბილისი, 1962, გვ.163

²⁰იქვე: გვ. 193-195

²¹გამბა ჟ. „მოგზაურობა ამიერკავკასიაში.“თბილისი, განათლება, 1987, გვ.191

²² ისტორიების აღწერა. ვახტანგ ბატონიშვილისა. ტფ. სტამბა ბართლომე კალაძისა. 1914. გვ.32

როცა მიმართავდა თავდაზანაურობას ბანკის შექმნის თაობაზე, წერდა: „მე მხოლოდ იმას გირჩევთ, გთხოვთ და გევედრებით, რომ ერთი მეხუთედი მაინც გადასდვათ, საკუთრად თქვენთვისვე, საზვალოდ და თქვენის შვილების, შვილიშვილებისა და უშორესის შთამომავლობისათვის“²³.

შემოსავლის მეხუთედი აქვს უპოვართათვის გადადებული დიდი ქართველი მწერლის, პოეტის, საზოგადო მოღვაწის, ი. ჭავჭავაძის მეტად ცნობილი მოთხრობის, მთავარ გმირს ოთარანთ ქვრივს (ე.წ. „მეხუთე ქისა“).

ეს ცნობები დაახლოებით წარმოდგენას გვაძლევს იმაზე, თუ როგორ იცვლებოდა მოსახლეობის საარსებო მინიმუმი, მათი შემოსავლები და გადახდისუნარიანობა. ამასთან, აღსანიშნავია ისიც, რომ თუ სოციალური დაცვის ღონისძიებათა დაფინანსების წყარო იმ-სრირ საუკუნეებში ძირითადად სახელმწიფოს შემოსავლები იყო, თემის დონეზე საერთო გადასახადებს შორის საინტერესოა ისეთი გადასახადი, როგორიცაა თემიდან სხვაგან გადასახლებისთვის გაღებული გადასახადი. როგორც ჩვეულებითი სამართლის მკვლევარი, ი. ზოიძე აღნიშნავს, ხევში „თემი იღებდა ყველა ზომას თავისი წევრების დასამაგრებლად, რათა გადასახლების ცუდმა მაგალითმა არ შეარყიოს ყოფის საფუძვლები. გადასახლებულნი კი ფარის ნახევარს უტოვებდნენ თავიანთვე სოფლის ღარიბთა და უპოვართ“²⁴.

საბოლოოდ შეიძლება დავასკვნათ, რომ საქართველოში სოციალური დაცვის სისტემა საუკუნეების მანძილზე ყალიბდებოდა. იგი ძირითადად აგებული იყო კოლექტიური პასუხისმგებლობის პრინციპებზე. სოციალური უბედურება არ გადადიოდა მხოლოდ ოჯახის წევრთა მხრებზე. მას თავზე იღებდა სახელმწიფო, სამთავრო თუ თემი. სოლიდარობის პრინციპზე აგებულმა ურთიერთობებმა ქართველ ხალხს საშუალება მისცა, თავი დაეცვა საუკუნეების განმავლობაში უამრავი უბედურებისაგან. ვერც იმას ავუვლით გვერდს, რომ 1990-იანი წლების დამანგრეველი კრიზისის წლებში სახელმწიფო სოცუზრუნველყოფის მწირი ხარჯების გამო დაუცველი ფენების უზრუნველყოფა სოლიდარობის ძლიერი ტრადიციების მქონე ნათესავთა, მეგობართა და ახლობელთა კისერზე გადავიდა. ნიშანდობლივი იყო ის, რომ საქართველოში სიღარიბის მახასიათებელთა შორის ერთ-ერთად ნათესავთა ნაკლებობა იყო მიჩნეული²⁵.

2.3. სოციალური პოლიტიკის ძირითადი კონცეფციები და მათი განვითარება XX საუკუნეში.

სოციალური პოლიტიკის თეორიების განვითარებაში მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა მ. ვებერის, ე. დიურკჰეიმის, გ. ზიმელის კლასიკურმა იდეებმა სოციალური ინსტიტუტების არსისა და სოციალური წესრიგის შესახებ. XX საუკუნის მეორე ნახევარში განიხილება საკითხი სოციალური სამართლიანობის, სოციალური რისკების, სოციალური სახელმწიფოს შესახებ.

²³ დ. ყიფიანი. რა ხალხია ქართველები. საზოგადოებისა და ქვეყნის მომავლისათვის. თბილისი, „ლომისი“, 1995, გვ.66.

²⁴ ქართული ჩვეულებით სამართალი. კრებული 2. თბილისი, 1990.გვ.25.

²⁵ ჰუმანური განვითარების მოხსენება. საქართველო. 1995. ჰუმანური განვითარების ანგარიში. საქართველო, 1996.

სოციალური სახელმწიფოს არსის ახსნის პირველი მცდელობანი გვხვდება:

- თ. მარშალის ნაშრომებში: აუცილებელია მინიმალური სახელმწიფო მხარდაჭერა, რათა გარანტირებული იყოს ინდივიდის ჯეროვანი მონაწილეობა ლიბერალურ დემოკრატიულ საზოგადოებაში.
- თ. პერსონი: განვითარებულ ინდუსტრიულ საზოგადოებაში სოციალური პოლიტიკის ღონისძიებებით სახელმწიფოს ჩარევა აუცილებელია კონფლიქტების გადასაჭრელად;
- მარქსისტიული ხედვით, საყოველთაო კეთილდღეობის სახელმწიფოს იდეოლოგიური როლი აკისრია კაპიტალისტური სოციალური ურთიერთობათა ლეგიტიმაციისათვის. ადამიანები მხარს უჭერენ სახელმწიფოს, რადგან დარწმუნებულნი არიან კეთილდღეობაში, რომელთაც მას ეს სახელმწიფო მისცემთ. ამ მოსაზრებათა ასახსნელად საჭიროა ცნებათა განმარტება: სამართლებრივი სახელმწიფო, სამოქალაქო საზოგადოება, სოციალური სახელმწიფო, საყოველთაო კეთილდღეობის სახელმწიფო.

სამართლებრივი სახელმწიფო. სახელმწიფო ეკონომიკურად გაბატონებული კლასის პოლიტიკური ორგანიზაციაა, რომლის მიზანია არსებული წყობილების დაცვა და სხვა კლასების წინააღმდეგობის დათრგუნვა. "სახელმწიფო არის ორგანიზაცია, რომელსაც გააჩნია გარკვეულ ტერიტორიაზე ძალის კანონიერი გამოყენების ლეგიტიმური უფლება." – აღნიშნავდა მაქს ვებერი. სამართლებრივი სახელმწიფოს არსებობისათვის საკმარისი არაა განვითარებული სამართლებრივი სისტემის არსებობა და კანონების მკაცრი დაცვა. სამართლებრივი დემოკრატიული სახელმწიფოს ფორმირება ხდება მხოლოდ მაშინ, როცა კანონები გამოხატავენ ისეთ ფასეულობებს, როგორიცაა სამართლიანობა, თავისუფლება, პიროვნების ღირსება და რეალურად ახორციელებენ მას ცხოვრებაში. შეიძლება ითქვას, რომ სამართლებრივი სახელმწიფო შეიძლება ვუწოდოთ ისეთ პოლიტიკურ ორგანიზაციას, რომელიც დაფუძნებულია უზენაეს ჰუმანურ და სამართლიან კანონებზე, მოქმედებს მკაცრად საკანონმდებლო ჩარჩოებში უზრუნველყოფს თავიანთი მოქალაქეების უფლებებსა და თავისუფლებას. სამართლებრივ სახელმწიფოში ქვეყნის ყველა სახელისუფლო სტრუქტურა, მათ შორის, უმაღლესიც, ექვემდებარება კანონს. ასეთ სახელმწიფოში ურთიერთობები აგებულია სამართლებრივი ნორმების მიხედვით. სამართლებრივი სახელმწიფოს კონცეფციის განვითარებაში მნიშვნელოვანი როლი ეკუთვნის, ლოკს, ვოლტერს, მონტესკიესა და კანტს. მათი მოსაზრებები სამართლებრივ სახელმწიფოზე ეფუძნებოდა:

- სწავლებას პიროვნების ბუნებრივ უფლებებზე;
- სწავლებას სახელმწიფოზე, როგორც „საზოგადოებრივი თანხმობაზე“;
- ძალაუფლების დაყოფის პრინციპზე;
- წარმოდგენაზე, რომლის თანახმად, სახელმწიფო კი არ შლის, არამედ იცავს მოქალაქეთა თვითორგანიზაციის სხვადასხვა ფორმებს.

პიროვნების ბუნებრივი უფლება არის ადამიანის უფლება სიცოცხლეზე, თავისუფლებაზე, საკუთრებაზე. ამ უფლებებს სახელმწიფო კი არ ჩუქნის ადამიანებს,

არამედ ეს უფლებები ადამიანს დაბადებიდანვე აქვს ბუნებრივად. ადამიანის ეს განუყოფელი უფლებები უნდა უზრუნველყოს სახელმწიფომ.

სამართლებრივი სახელმწიფო უნდა იცავდეს თავის მოქალაქეებს და არ უნდა იქვემდებარებდეს მათ, როგორც აბსოლუტიზმის სახელმწიფოში. ამიტომ აქვს ასეთ სახელმწიფოში დიდი მნიშვნელობა ხელისუფლების დანაწილების პრინციპს. მას აქვს ყველა ის ნიშანი რაც ნებისმიერი ტიპის სახელმწიფოს, მაგრამ **სამართლებრივი სახელმწიფოს მათგან განასხვავებს განსაკუთრებული ნიშნები: ადამიანთა უფლებებისა და თავისუფლების გარანტირება, ორმხრივი პასუხისმგებლობა სახელმწიფოსა და პიროვნებისა, ხელისუფლების დანაწილება, საკუთრების უფლების დაცვა.**

სამოქალაქო საზოგადოება. განვითარებულ საზოგადოებაში სახელმწიფოსთან ერთად არსებობენ უამრავი არასახელმწიფო და აპოლიტიკური ორგანიზაციები, გაერთიანებები. სახელმწიფო სფეროში საქმიანობა იმართება ვეტიკალურ ჭრილში, სამოქალაქო საზოგადოებაში ურთიერთობები მყარდება ჰორიზონტალურად. სხვადასხვა არასახელმწიფო გაერთიანებათა ერთობლიობა ქმნის სამოქალაქო საზოგადოებას.

სამოქალაქო საზოგადოების კონცეფციის ფესვები ბურჟუაზიული რევოლუციის ეპოქის დოკუმენტებში გვხვდება (აშშ-სა და ბრიტანეთის უფლებათა ბილში²⁶, საფრანგეთის ადამიანთა უფლებების დეკლარაციაში და სხვ.). მათში გატარებულია აზრი, რომ **სამოქალაქო საზოგადოება – ესაა თანაბარუფლებიან და დამოუკიდებელ ადამიანთა საზოგადოება, რომელიც გათავისუფლებულია ზედმეტი აკრძალვებისგან და ადმინისტრაციული რეგლამენტაციისგან.** მოქალაქეებისთვის ნებადართულია ყველაფერი, რაც პირდაპირ კანონით არ არის აკრძალული. სამოქალაქო საზოგადოება იქმნება თვითმმართველობის პრინციპისა და ადამიანთა დამოუკიდებლობის უფლების ცნობაზე. სამართლებრივი სახელმწიფო ეყრდნობა სამოქალაქო საზოგადოებას და იცავს მის სტრუქტურებს.

რამდენადაც სამოქალაქო საზოგადოება წარმოადგენს მრავალი სახის არასახელმწიფო და არაპოლიტიკურ გაერთიანებას, ისინი ხშირად სახელმწიფოს მოწინააღმდეგეებად აღიქმებიან. არადა სწორედ მათი აქტივობით სახელმწიფო მუდმივადაა მათი კონტროლისა და საზოგადოებრივი აზრის გავლენის ქვეშ. ამიტომ სამოქალაქო საზოგადოების არსებობისთვის დიდი მნიშვნელობა აქვს სიტყვის თავისუფლების არსებობას. ამასთან, მეტად მნიშვნელოვანია არაპოლიტიზირებული დამოუკიდებელი სასამართლო სისტემის არსებობა. სამოქალაქო საზოგადოების ფუნქციონირებაში პრინციპული როლი აქვს კონსტიტუციას, რადგან სწორედ ის განსაზღვრავს სახელმწიფო ჩარევის დასაშვებ ზომას საქმიანობის ამა თუ იმ სფეროში. სამოქალაქო საზოგადოების სუბიექტები ურთიერთმოქმედებენ როგორც თავისუფალი დამოუკიდებელი პარტნიორები. მაშასადამე, სამოქალაქო საზოგადოების ცნებაში ურთიერთდაკავშირებულია მოქალაქისა და სახელმწიფოს სამართლებრივი ურთიერთობის იდეები, ადამიანთა არასახელმწიფო გაერთიანების აუცილებლობა და ადამიანთა ბუნებრივი უფლებების ცნობა.

²⁶ ბილი – (ინგლისური სიტყვა bill – დაბეჭდილი დოკუმენტი) დიდ ბრიტანეთში, აშშ-სა და სხვა ინგლისურენოვან ქვეყნებში საკანონმდებლო ორგანოებში განსახილველად შეტანილი კანონპროექტები. ზოგჯერ მას ზოგიერთ საკონსტიტუციო აქტსაც უწოდებენ.

სოციალური სახელმწიფოს ცნება. სოციალური სახელმწიფოს ცნება ეფუძნება იმ ძირითად პრინციპებს, რომელიც მოცემულია გაეროს მიღებულ მთელ რიგ დოკუმენტებში, შსო-ს რეკომენდაციებსა და კონვენციებში, 1995 წელს კოპენჰაგენის სოციალურ სამიტზე მიღებულ სამოქმედო პროგრამასა და დეკლარაციაში.

სოციალური სახელმწიფოს იდეაა საზოგადოების ცხოვრების პოლიტიკური და სამართლებრივი მოწესრიგება ჰუმანიზმის პრინციპებზე, სამოქალაქო საზოგადოების განვითარების პირობების შექმნა და სოციალური დაცვის ფუნქციის შესრულება.

განვითარებულ ქვეყნებში სახელმწიფო - სოციალური პოლიტიკის ცენტრალური, მაგრამ არაერთადერთი სუბიექტია. ამ მიმართულებით მთელი რიგი ფუნქციები გადანაწილებულია სამოქალაქო საზოგადოების სხვა სუბიექტებზე. სახელმწიფოს უნივერსალური როლი საზოგადოებაში სოციალური სტაბილურობის დაცვაა; მოქალაქეთა, ოჯახის, სოციალური ჯგუფების მყარი სოციალური მდგომარეობის შენარჩუნება; საზოგადოების პროგრესული განვითარების პოლიტიკის გატარება.

სოციალური სახელმწიფოს ძირითადი ფუნქციაა სამოქალაქო საზოგადოების შექმნა. მისი ფუნქციონირების ძირითადი პრინციპებია:

- ადამიანთა უფლებათა დაცვისა და თავისუფლების პრიორიტეტულობა;
- სოლიდარობა; ითვლება, რომ ნებისმიერი საზოგადოება და მისი წევრები ურთიერთდაკავშირებულნი არიან და პასუხს აგებენ ურთიერთზე;
- ოპტიმალური მხარდაჭერა; სახელმწიფო ეხმარება საკუთარ მოქალაქეებს განსაზღვრულ ჩარჩოებში. სოციალური სახელმწიფოს მიზანია შექმნას საზოგადოებრივი თანხმობისა და მშვიდობის პირობები, სოციალური პარტნიორობის ინსტიტუტები, მოაწესრიგოს მოქალაქეთა პროფესიული და სოციალური რისკებისგნ დაცვა.

დემოკრატიული სოციალური სახელმწიფო წარმოადგენს სახელმწიფოს ისტორიულად განსაზღვრულ ტიპს, რომელიც განხორციელდა დასავლეთის სოციალ-დემოკრატიის მიერ ინდუსტრიულ ეპოქაში. ყველა მის წინაშე მდგარი ამოცანა წყდებოდა სოციალური კონტრაქტის საფუძველზე, რომელიც იდებოდა სახელმწიფოს, მეწარმეების, პროფკავშირების, საზოგადოებრივი ასოციაციებისა და არასახელმწიფო ორგანიზაციების შეთანხმებით. ეს ურთიერთობები აგებული იყო სოლიდარულ პრინციპებზე, რომელსაც საფუძვლად ედო კომპრომისი. ასეთი პოლიტიკით დემოკრატიულმა სოციალურმა სახელმწიფოებმა საბაზრო ეკონომიკა შემოატრიალეს სოციალურ საბაზრო ეკონომიკად, რადგან მათ შეძლეს სოციალური სამართლიანობის ნიადაგზე პროგრესული გადასახადების სამართლიანი გადანაწილება. ასეთი პოლიტიკა მეტად ეფექტური იყო სკანდინავიის ქვეყნებში, რომლებმაც მიაღწიეს ცხოვრების მაღალ დონეს.

საყოველთაო კეთილდღეობის სახელმწიფო. ასეთი სახელმწიფოს კონცეფციის განვითარებაში მნიშვნელოვანი როლი მიუძღვის ინგლისელ ეკონომისტს ჯონ მეინარდ კეინსის თეორიას, რომელიც მიიჩნევდა, რომ საზოგადოების ეკონომიკურ ცხოვრებაში სახელმწიფოს აქტიური ჩარევა აუცილებელია. მაკროეკონომიკურ თეორიაში მისი ეს თეორია კეინსიანურ თეორიადაა მონათლული, რომლის წარმოშობის თარიღად დიდი ეკონომიკური დეპრესია, XX საუკუნის პირველ ნახევარია (1929-1933წწ) მიჩნეული.

საყოველთაო კეთილდღეობის სახელმწიფო ორიენტირებულია სრულ დასაქმებაზე, მაღალ სოციალურ ხარჯებზე. იგი განიხილება, როგორც სამეურნეო წესრიგის ფორმა, გავრცელებული დასავლეთის განვითარებულ ქვეყნებში, რომელიც გამოირჩევა სახელმწიფოს მნიშვნელოვანი ჩარევით შემოსავლებისა და ქონების განაწილების პროცესში. მისი მიზანია „კეთილდღეობა ყველასათვის“ (ტერმინი შემოიტანა გერმანელმა მეცნიერმა ლ. ერჰარდმა).

2.4. სოციალური პოლიტიკის მოდელები

ითვლება, რომ სოციალური პოლიტიკა XX საუკუნის პირმშოა, მაგრამ გასული საუკუნეების ისტორიამ საფუძველი ჩაუყარა სოციალური პრობლემათა მოგვარების აუცილებლობის იდეას. სოციალური პრობლემები სახელმწიფო, ისე არასახელმწიფო ინსტიტუტების საქმიანობის სერიოზული სივრცეა, სოციალური პრობლემების გადაუჭრელობას მიუყვართ სოციალურ და პოლიტიკურ დესტაბილიზაციამდე. XX საუკუნის მიღწევაა ამ სფეროში სოციალური პოლიტიკის მრავალფეროვანი მოდელების შექმნა (მაგალითად, სკანდინავიური, გერმანულ-ფრანგული, ანგლოსაქსური, სსრკ-ს, ლათინური ამერიკის, აზიისა და სხვ). სოციალური პოლიტიკის განხორციელება მნიშვნელოვნადაა დამოკიდებული ქვეყნის პოლიტიკურ მოწყობაზე, ეკონომიკურ განვითარებაზე, საკუთრებასთან დამოკიდებულებაზე, მართვის სტრუქტურაზე, კულტურაზე, მორალზე, ისტორიასა და ტრადიციებზე.

სოციალური პოლიტიკის საფუძველში დევს წარმოებული საზოგადოებრივი პროდუქტის განაწილება. ამ განაწილების პრინციპები სხვადასხვაგვარია. პირობითად, ის შეიძლება ასე დავყოთ:

- ლიბერალური განაწილების მოდელი: ორიენტირებული მოსახლეობის ცხოვრებაზე სახელმწიფოს მინიმალურ გავლენაზე;
- სოციალურ-დემოკრატიული პრინციპი (ვარიანტი-სოციალური საბაზრო ეკონომიკა): ითვალისწინებს სახელმწიფოს განსაზღვრულ როლს შემოსავლების განაწილებაში მოსახლეობის ცალკეული ჯგუფებს შორის, სოციალურად სუსტი ჯგუფების მოთხოვნილებების მიხედვით.
- საბჭოთა მოდელი: ორიენტირებული წარმოებისა და განაწილების ცენტრალიზებულ სახელმწიფო რეგულირებაზე;
- პრინციპები, მიღებული განვითარებული ქვეყნების მიერ, რომელიც მიმართულია შიმშილის, სიღარიბის, ანტისანიტარიისა და ეპიდემიების საწინააღმდეგოდ.

აკადემიურ ლიტერატურაში სოციალური პოლიტიკის მრავალფეროვან ტიპოლოგიას ვხვდებით. მაგალითად, ინგლისურენოვან ლიტერატურაში ძირითადად გამოყოფენ სოციალური პოლიტიკის რეზიდუალურ (გაქრობად, ნარჩენ) და ინსტიტუციონალურ ტიპს.

რეზიდუალური²⁷ სისტემა გულისხმობს იმას, რომ ინდივიდის, ჯგუფის პრობლემები ოჯახის, ნათესავების, მეზობლების დახმარებით წყდება. სახელმწიფო სამსახურებისათვის დახმარების თხოვნა „ანომალიად“ ითვლება და მიიღება მაშინ, როცა დამოუკიდებლად ამის მიღწევა შეუძლებელია. დახმარება მინიმალური და დროებითია. დახმარების მიღება დამამცირებლად მიიჩნევა და სოციალური სტატუსის დაკარგვას უკავშირდება.

ინსტიტუციონალური სისტემა გულისხმობს იმას, რომ პრობლემები დადგენილი კანონების, ნორმებისა და წესებით წყდება. სახელმწიფო უწყებისადმი დახმარების თხოვნა „ნორმალურად“ ითვლება. დახმარებას პრევენციული, პროფილაქტიკური ხასიათი აქვს. დახმარება პრობლემის აღეკვატურად ხდება. დახმარების თხოვნა არაა დამამცირებელი.

არც ერთი ქვეყნის სოციალური პოლიტიკა ზუსტად არ ჯდება რომელიმე ტიპში. ისინი ხასიათდებიან მთელი რიგი თავისებურებებით. ამიტომ შეიძლება ითქვას, რომ იმდენი სახის სოციალური პოლიტიკაა, რამდენიც ქვეყანაა.

სოციალური პოლიტიკის მეტად საინტერესო კლასიფიკაციას გვთავაზობს ცნობილი შვედი სოციოლოგი გ. ესპინგ-ანდერსენი. გამოდის რა საყოველთაო კეთილდღეობის სახელმწიფოს ძირითადი პრინციპებიდან გამოყოფს ასეთი სახელმწიფოების სამ ტიპს: 1. ნეოლიბერალურს(ანგლო ამერიკულს);

2. კონსერვატიულ-კორპორაციულს(ფრანგულ-გერმანულს);

3. სოციალურ-დემოკრატიულს(სკანდინავიურ, შვედურ მოდელს).

ასეთ დაყოფას ის აკეთებს შემდეგი პარამეტრების საფუძველზე:

- ა) დეკომმოდოფიკაციის²⁸ დონე;
- ბ) სახელმწიფო ჩარევის დონე;
- გ) საზოგადოების სტრატეფიკაცია²⁹.

ნეოლიბერალურ მოდელში - დეკომმოდოფიკაციის დონე დაბალია; საზოგადოების სტრატეფიკაცია ძლიერია; სახელმწიფო ჩარევა ხდება ბაზრის რეგულირების ფორმით.

კონსერვატიულ-კორპორაციულ მოდელში - დეკომმოდოფიკაციის დონე მაღალია; საზოგადოების სტრატეფიკაცია ძლიერია; სახელმწიფო ჩარევა ხდება პირდაპირი ფინანსური უზრუნველყოფისა და ბაზრის რეგულირების ფორმით.

სოციალურ-დემოკრატიულ მოდელში - დეკომმოდოფიკაციის დონე მაღალია; საზოგადოების სტრატეფიკაცია სუსტია; სახელმწიფო ჩარევა ხდება პირდაპირი ფინანსური უზრუნველყოფის ფორმით.

²⁷ რეზიდუა(ლათ.სიტყვაა და ნიშნავს ნარჩენს) კულტურის ესა თუ ის ელემენტი, რომელიც წარსულის გადმონაშთია და წინააღმდეგობაშია თანამედროვე კულტურასთან.

²⁸ საქონლის საბაზრო განაწილების პრინციპის ჩანაცვლება და ბიუროკრატიზაციის გაძლიერება; დეკომმოდოფიკაციას ადგილი აქვს მაშინ, როცა ინდივიდს შეუძლია თავისი კეთილდღეობის დონე შეინარჩუნოს, მიუხედავად იმისა, რა ხარისხითაა ის ჩართული საბაზრო ურთიერთობებში.

²⁹ საზოგადოების დაყოფა იერარქიულ ფენებად სხვადასხვა სოციალური მახასიათებლის საფუძველზე, რომლის შედეგია უფრო მაღალი და უფრო დაბალი ფენების არსებობა.

ნეოლიბერალურ მოდელში სოციალური დახმარება გაიცემა იმ ადამიანებზე, რომლებსაც დამოუკიდებლად არსებობის საშუალებების მოპოვება არ შეუძლიათ. მინიმალური სოციალური გარანტიები აქვს ყველა მოქალაქეს.

კონსერვატიულ-კორპორაციულ მოდელი ითვალისწინებს ცალკეული სოციალური პროგრამების განხორციელებას სხვადასხვა პროფესიული ჯგუფებისათვის იმის მიხედვით როგორია მათი შრომითი წვლილი.

სოციალ-დემოკრატიული მოდელი ეყრდნობა საზოგადოებრივ ფონდებს, რომლის შექმნას მხარს უჭერს პროფკავშირი და სხვა დემოკრატიული ორგანიზაციები. ყველა მოქალაქეს თანაბარი უფლება აქვს შეღავათებზე, მიუხედავად მათი საჭიროებისა და შრომითი წვლილისა. სოციალური პოლიტიკის ამ მოდელს სკანდინავიის ქვეყნები ახორციელებენ, ნეოლიბერალურს - აშშ, ავსტრალია, კანადა, ბრიტანეთი, ხოლო კონსერვატიულს - საფრანგეთი, გერმანია, იტალია, ავსტრია.

ცნობილი ინგლისელი მეცნიერი ჰ. მენინგი გვთავაზობს სოციალური პოლიტიკის მართვის შემდეგ მოდელებს: პლურალისტული, ელიტური, კორპორაციული, მარქსისტული.

პლურალისტული მოდელი. ამერიკელ პოლიტოლოგთა კლასიკური ლიბერალური შეხედულებებით პოლიტიკური სისტემა არის პლურალისტული. ეს ნიშნავს, რომ ის ღიაა მოქალაქეთათვის. ნებისმიერ პირს, სამოქალაქო ჯგუფს თუ ორგანიზაციას შეუძლია გავლენა მოახდინოს სოციალური პოლიტიკის ფორმირებაზე. პოლიტიკოსები კი ვალდებული არიან იზრუნონ თავიანთ ამომრჩევლებზე. ამ მოდელში სოციალური პოლიტიკის ფორმირებაზე მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს აგრეთვე პროფკავშირი, ეკლესია, ნებაყოფილობითი საქმიანი ასოციაციები, რომლებიც პოლიტიკაში ლობირებენ თავიანთ ინტერესებს.

ელიტური მოდელი. ამ მოდელის ფორმირებაზე ძალზე მცირე გავლენის მოხდენა შეუძლიათ ჩვეულებრივ ადამიანებს. ადამინთა სამყარო, რომლებიც „აკეთებენ“ პოლიტიკას და, მათ შორის, სოციალურ პოლიტიკას, ჩაკეტილია და დაცული გარე გავლენისგან. აქ დიდი გავლენა აქვს პოლიტიკურ ქსელს. გავლენიანი პირები და პოლიტიკური ჯგუფები ქმნიან პოლიტიკას. მაგალითად, ბრიტანეთში მეტად მნიშვნელოვანია ელიტური სასწავლებელ დამთავრებულთა გავლენა. ხშირად ის, ორგანიზაციებიც, რომლების პლურალისტულ მოდელის ფორმირებაზე ახდენენ გავლენას, ელიტური ჯგუფებიდან იმართებიან.

კორპორაციული მოდელი. აქ მოიაზრება სამი საკვანძო კორპორაციული ჯგუფი: პროფკავშირი, ბიზნეს საზოგადოებები და თვით სახელმწიფო. ამ სამ ჯგუფს შორის ნაწილდება საკვანძო სახელისუფლო ბლოკი, რომლებიც განსაზღვრავენ სოციალური პოლიტიკის ფორმასა და სტრუქტურას. ისინი ვაჭრობენ გამუდმებული დებატებისას, განსაზღვრავენ ხელფასის დონეს, სოციალური მიზნით გასაწევ ხარჯების სიდიდეს, გადასახადების სიდიდეს. მართვის ეს მოდელი დამახასიათებელია საფრანგეთისა და გერმანიისთვის. რეალურად ზოგჯერ ამ დებატებისას მხედველობიდან რჩებათ დაუცველი ფენების ინტერესები.

მარქსისტული მოდელი. ეს მოდელი ფორმირდება ბიზნეს საზოგადოებათა გადაწყვეტილების საფუძველზე. ამ მოდელის ჩარჩოებში მიღებულია ის, რომ არსებობს მხოლოდ ერთი ჭეშმარიტი ელიტა, რომელიც განმტკიცებულია ეკონომიკური ძალაუფლებით.

2.4.1. საყოველთაო კეთილდღეობის სახელმწიფოს შვედური მოდელი

საყოველთაო კეთილდღეობის სახელმწიფოს ყველაზე ნათელი გამოხატულებაა შვედეთის სოციალური პოლიტიკა. მისი ძირითადი ნიშნებია:

- დამოკიდებულება სოციალური პოლიტიკისადმი, როგორც პოლიტიკა ყველასათვის; სოციალური პოლიტიკა – მიზანი მისი ეკონომიკური პოლიტიკისა;
- პროგრესული საგადასახადო სისტემა;
- თანასწორობისა და სოლიდარობის იდეების დომინირება;
- სოციალური პოლიტიკის წინასწარი განხორციელება;
- სახელმწიფოს პრიორიტეტული როლი სოციალური ხარჯების დაფინანსებაში, სოციალური მომსახურების მაღალი ხარისხი და საყოველთაო მისაწვდომობა.

შვედური სოციალური პოლიტიკის ძირითადი პრინციპების განსაზღვრაში დიდი როლი შეასრულა XX საუკუნის დასაწყისში მრეწველობის ზრდის მაღალმა ტემპებმა. 1913 წელს შვედეთში მიღებული იქნა კანონი განსაზღვრულ ასაკში პენსიის მიღების შესახებ. ხელისუფლება იბრძოდა გამოეთანაბრებინა მოსახლეობის სხვადასხვა სოციალური ჯგუფის შემოსავლები. სამედიცინო და სოციალური დახმარება ყველსთვის ხელმისაწვდომი გაეხადა, მიუხედავად მათი შემოსავლისა და პროფესიისა. თუმცა ეს დიდ ფინანსურ დანახარჯებთან იყო დაკავშირებული. ამიტომ მათ შემოიღეს პროგრესული საგადასახადო სისტემა, რომელიც ითვალისწინებდა როგორც თითოეული მოქალაქის, ისე მეწარმის პირადი შემოსავლებიდან გადასახადების ამოღებას. სამაგიეროდ, მკაცრი საგადასახადო სისტემა წარმოადგენს ფინანსურ ბაზას სხვადასხვა სახის ტრანსფერებისთვის, სოციალური მომსახურებისათვის. 1990-იანი წლების კრიზისისას შვედური სოციალური უზრუნველყოფის პოლიტიკა განსჯის საგანი გახდა, მაგრამ პოლიტიკურ პარტიათა უმრავლესობამ და მოქალაქეებმა მხარი დაუჭირეს საყოველთაო სოციალური განაწილების პრინციპს. თუმცა შვედეთში გადასახადების ზომა მსოფლიოში ერთ-ერთი ყველაზე მაღალია.

შვედური მოდელის უმნიშვნელოვანეს საფუძველს სხვადასხვა სოციალ-ეკონომიკური ჯგუფებსა და საზოგადოების ფენებს შორის სოლიდარობის იდეა წარმოადგენს. შვედურმა სახელმწიფომ თავის თავზე აიღო არა მარტო საზოგადოების ნებისმიერი წარმომადგენლის თანაბარი დაცვა, არამედ, მათი კეთილდღეობის დაახლოების ფუნქციაც, რაშიც ვლინდება მისი ეგალიტარიზმი.

სოციალური პოლიტიკის შვედური მოდელი მეტად საინტერესოდ აქვს განხილული ცნობილ შვედ ეკონომისტს ასარ ლინდბეკს, ნაშრომში „შვედური ექსპერიმენტი“. XX საუკუნის მეორე ნახევარში მეორე მსოფლიო ომის გავლენით წინა პლანზე წამოწეული იყო ეკონომიკური უსაფრთხოების იდეა. ეს კი მოითხოვდა სრული დასაქმების უზრუნველყოფას, მოსახლეობის შემოსავლების გამოთანაბრებას და სიღარიბის შემცირებას. ამ პრობლემების დაძლევაში შვედეთს დაეხმარა ინსტიტუციონალური

მოწყობა. იგი ხასიათდება, მსხვილი და ცენტრალიზებული ინსტიტუტების სიჭარბით. მისი მახასიათებლებია:

- სახელმწიფო სექტორის მნიშვნელოვანი ხარჯები და მაღალი გადასახადები;
- სტაბილური, აქტიური პოლიტიკის გატარება შრომის ბაზარზე;
- სახელმწიფოს აქტიური ჩარევა კაპიტალის ბაზარზე, გადასახადებისა და სუბსიდიების განსაზღვრაში;
- ცენტრალური ხელისუფლების მიერ ადგილობრივი ადმინისტრაციის მკაცრი კონტროლი;
- ცენტრალიზებული წესით ხელფასის დონის დადგენა ეროვნული მასშტაბით;
- ცენტრალური ხელისუფლების მიერ მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილებების მიღება კერძო სექტორთან მიმართებაში;
- თავისუფალი ვაჭრობის რეჟიმი.

ლინდბეკის აზრით, შვეციაში საყოველთაო კეთილდღეობის სახელმწიფო ჩამოყალიბდა 1960-1970-იან წლებში. მისი ქვაკუთხედი იყო სოციალური დაზღვევა. 1960-იან წლებში ხელფასის დონის განსაზღვრისას გათვალისწინებული იყო აზრი: „თანაბარი ანაზღაურება ერთნაირი სამუშაოს შესრულებისას. იგი ითვალისწინებდა სხვადასხვა დარგში ერთი პროფესიის ადამიანთა თანაბარ ანაზღაურებას. განსხვავება ქალისა და მამაკაცის ხელფასებში 23%-დან 11% - მდე დავიდა. ამ მაჩვენებლს ინარჩუნებს შვედეთი დღემდე. ლინდბეკი შვედური სოციალური პოლიტიკის უმნიშვნელოვანეს მიღწევად მიიჩნევს ქალაქური ჯურღმულების მოსპობას. მაშინ როცა აშშ-სა და ბრიტანეთის ქალაქებში ისინი კრიმინალთა სათბურებია, შვედეთის ქალაქებში პრაქტიკულად არ არსებობენ. მთელი ასი წლის მანძილზე(1870-1979წწ.) შვედეთი მსოფლიოში გამოირჩოდა მწარმოებლურობის ზრდის ყველაზე მაღალი ტემპით. ეს განპირობებული იყო ვაჭრობისთვის კეთილსასურველი პირობების შექმნით, თავისუფალი მეწარმეობის არსებობით, თამაშის სტაბილური წესებით, ადამიანურ კაპიტალში ინვესტიციების დიდი ნაკადით; სოციალური მშვიდობის უზრუნველყოფითა და სიცოცხლისუნარიანი სამოქალაქო საზოგადოების შექმნით. ამაში მას დაეხმარა ისიც, რომ მსოფლიო ომების უშუალო ასპარეზი არ ყოფილა. თუმცა აღსანიშნავია ისიც, რომ 1970-იანი წლებიდან ეკონომიკური ზრდის ტემპი შენედა და 1990-იან წლებში შემოსავალთა დიფერენციაცია გაიზარდა. შვედური მოდელი ბოლო ათწლეულში მუდმივ მოძრაობაშია. ამან სტიმული მისცა „ცვალებად თამაშის“ წესებს. ლინდბეკის აზრით, თუ შვედეთის ეკონომიკისა და სოციალური სისტემის ასეთი განვითარება გაგრძელდება, აღმოჩნდება, რომ შვედური მოდელი იყო მოკლე ისტორიული ეპიზოდი, რომელიც სამი ათწლეული (1960-1990წწ.)გაგრძელდა.

2.4.2. სსრკ და სოციალური პოლიტიკის პატერნალისტური მოდელი

შვედური სოციალური პოლიტიკის პრინციპები ბევრ რამეში ემთხვევა სსრკ სოციალური პოლიტიკის პრინციპებს. აღსანიშნავია ისიც, რომ მიუხედავად მოდელების მრავალფეროვნებისა ვერც ერთი დასავლური სახელმწიფო ვერ გაექცა: სახელმწიფოს მონაწილეობისა და სახელმწიფო კონტროლის აუცილებლობას; ფორმალურ სოციალურ

პროცედურებს, სოციალური პოლიტიკის ინსტრუმენტების ფორმირებასა და არსებობას. ე. ი. პატერნალისტური მოდელის პრინციპები მათთვის უცხო არაა.

სოციალური პოლიტიკის პატერნალისტური მოდელი ხორცილდებოდა სსრკ-სა და სხვა სოციალისტურ ქვეყნებში. უნგრელი სოციოლოგისა და ეკონომისტის, ი. კორნაის აზრით, ამ დროს „ცენტრალური ხელისუფლება საკუთარ თავზე იღებს პასუხისმგებლობას მოქალაქეთა ეკონომიკურ მდგომარეობაზე და იყენებს ყველა ადმინისტრაციულ რესურსს. მისი უარყოფითი მხარეა ის, რომ ის ზრდის სოციალურად პასიურ მოქალაქეთა რიცხვს.

პატერნალისტური მოდელის უმნიშვნელოვანესი მახასიათებელია:

- 1) წარმოების, განაწილებისა და გაცვლის მკაცრი რეგულირება;
- 2) ეტატიზმი³⁰ - სოციალური სფეროს განსახელმწიფოებრიობა.

ეტატიზმის პირდაპირი შედეგია საბაზრო ურთიერთობათა უგულვებელყოფა სოციალურ სფეროში.

სსრკ-ში ისეთ დარგებში, როგორიცაა განათლება, ჯანდაცვა, არ არსებობდა ფასიანი მომსახურება. ისინი ფინანსდებოდნენ სახელმწიფოს ხარჯზე საწარმოებიდან ამოღებული გადასახადებით. კულტურა, სპორტი და სამეზავრო ტრანსპორტი იმყოფებოდა დოტაციაზე. აქ საბაზრო ურთიერთობებს მოდიფიცირებული ხასიათი ჰქონდა. არსებობდა ფასიანი მომსახურება, მაგრამ მომსახურების ფასი მის თვითღირებულებაზე ნაკლები იყო. ისეთ დარგებში, როგორიცაა ვაჭრობა, საზოგადოებრივი კვება, საყოფაცხოვრებო მომსახურება, რეალური ბაზრის ელემენტები დარჩა და რამდენადმე კერძო საკუთრებაც იყო შემორჩენილი, თუმცა „ჩრდილოვანი“ ეკონომიკის ქვეშ.

პატერნალისტთა ერთერთი პრინციპია **ეგალიტარიზმი** – თანასწორობა მატერიალურ კეთილდღეობასა და მომსახურებაში. ამის საფუძველზე სსრკ-მ შეძლო საყოველთაო განათლებისთვის მიეღწია, გაეუმჯობესებინა მილიონობით ადამიანთა საყოფაცხოვრებო პირობები, შეამცირა მთელი რიგი დაავადებებით ავადობა, გაზარდა სიცოცხლის საშუალო ხანგრძლივობა. ამასთან ერთად შრომის სტიმული შემცირდა და მომსახურების ხარისხიც არც ისე მაღალი იყო.

შემდეგი ძირითადი ნიშანი პატერნალისტური მოდელისა არის გარანტირებული საყოველთაო დასაქმება არასაბაზრო პირობებში. მაგრამ სუსტად განვითარებული გადამზადების სისტემის გამო კადრები ოპერატიულად ვერ პასუხობდა ეკონომიკის მოთხოვნებს, რის გამოც ფარულ უმუშევრობასაც ჰქონდა ადგილი.

სოციალური პოლიტიკა დამოუკიდებელი არ იყო. ესპინგ-ანდერსენის აზრით, ეს იყო ანტილიბერალური მიმართულება, იერარქიული, სტატიკური, სავსე სოციალისტური იდეებით, პოლიტიკის კონსერვატული იდეებით.

³⁰ ეტატიზმი (ფრან ეტატ - სახელმწიფო) სახელმწიფოს ჩარევა საზოგადოების ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ ცხოვრებაში, სამეცნიერო და სხვ. საქმიანობაში. ეტატიზმი საზოგადოების პოლიტიზაციის ერთ-ერთი გამოვლინებაა, როდესაც პოლიტიკა რაციონალური ურთიერთქმედების ზღვარს სცდება და ცდილობს განსაზღვროს ცხოვრების თითოეული სფეროს ფუნქციონირება, რის შედეგადაც ზღუდავს და აფერხებს მას.

2.4.3. სოციალური საბაზრო ეკონომიკის გერმანული მოდელი

საზოგადოებრივ - ეკონომიკური მოწყობის მოდელი, რომელიც გერმანიის ეკონომიკის მინისტრისა და შემდგომ კანცლერის ლ. ერჰარდის ხელმძღვანელობით ჩამოყალიბდა, გახდა გერმანული ეკონომიკური სასწაულის საფუძველი. ის ისტორიაში ცნობილია სოციალური საბაზრო ეკონომიკის მოდელის სახელწოდებით. გერმანულ მოდელს საფუძვლად დაედო ლიბერალური პრინციპები – პირადი თავისუფლება, სოციალური სამართლიანობა, ეკონომიკური ქმედუნარიანობა.

გერმანულ აკადემიურ ლიტერატურაში მიუთითებენ რომ გერმანული სოციალური საბაზრო ეკონომიკის თეორიული საფუძველი მოამზადა მეცნიერთა სამმა ჯგუფმა:

1. ფრაიბურგის სკოლამ, რომელიც ჯერ კიდევ 1930-იან წლებში შეიქმნა სამხრეთ გერმანულ ქალაქ ფრაიბურგში (პროფესორები: ვალტერ ოიკენი, ფრანც ბიომი, ჰანს გროსმან დიორტი, ლეონარდ მიკში, ფრიდრიხ ლუტცი, კარლ პაულ ჰენზელი და სხვ.). ეს მიმართულება **ორდოლიბერალიზმის**³¹ სახელწოდებითაა ცნობილი;
2. **ნეოლიბერალები** (ვილჰელმ რეპკე და ალექსანდრა რიუსტოვა);
3. **სოციალ-ლიბერალები**, ორინტირებულნი სოციალურ-კათოლიკურ სწავლებაზე (ალფრედ მიულერ არმაკი და სხვ.).

სამივე მიმართულების წარმომადგენლები წარმოადგენდნენ სოციალური საბაზრო ეკონომიკის „სულიერ წინამორბედებს“. თავად ცნება „სოციალური საბაზრო ეკონომიკა“ შემოიტანა 1946 წელს ა. მიულერ-არმაკმა. მისი ეკონომიკური პარადიგმა იყო: ორი პრინციპის, „საბაზრო თავისუფლებისა“ და „სოციალური გამოთანაბრების“ შეხამება. პირველი ნიშნავდა იმას, რომ ინდივიდი ეკონომიკურ გადაწყვეტილებას იღებს საკუთარი პასუხისმგებლობით, სახელმწიფოსაგან დამოუკიდებლად. სოციალური გამოთანაბრება კი გულისხმობდა სიცოცხლისუნარიანი თავისუფალი საზოგადოების სტაბილურ და საიმედო უზრუნველყოფას. ეს იყო დიდი დეპრესიის პერიოდისგან მიღებული გამოცდილების შედეგი.

გერმანული ორდოლიბერალიზმი განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევდა

ინსტიტუციონალურ პირობებს, ე.ი. წესებს, ნორმებს, შეთანხმებებს, ტრადიციებს და ა.შ; რომელიც, თავის მხრივ, შემოსაზღვრავდა ინდივიდუალურ ეკონომიკურ საქმიანობას. მაშინ, როცა კლასიკური ლიბერალიზმისთვის თავისუფალი საბაზრო ეკონომიკა ფორმირდება თავისთავად, თავისუფალი კონკურენციის პირობებში. ორდოლიბერალისტები ასეთ დამოკიდებულებას სკეპტიკურად უყურებდნენ. მაგალითად, ვ. ოიკენი საჭიროდ თვლიდა:

- გატარებულიყო სტაბილური მონეტარული პოლიტიკა.
- არსებულიყო ღია ბაზარი. ე. ი. შესაძლებელი ყოფილიყო ბაზარზე როგორც შიგა, ისე გარე კონტრაგენტების თავისუფალი შეღწევა.
- კერძო საკუთრება ინდივიდუალური თავისუფლების წინაპირობა უნდა ყოფილიყო;

³¹ „ორდო“ ლათინური სიტყვაა და ნიშნავს „წესრიგს“

- განხორციელებულიყო სტაბილური ეკონომიკური პოლიტიკა; მონოპოლიის კონტროლი;
- სახელმწიფოს ჩარევა იმ ორგანიზაციათა საქმიანობაში, სადაც ზუსტი ხარჯთაღრიცხვა შეუძლებელია. (მაგალითად, ეკოლოგიურად სუფთა წარმოების უზრუნველსაყოფად).
- ზომების მიღება ისეთი ნეგატიური სოციალური შედეგების წინააღმდეგ, რომელიც შეიძლება გამოწვეული ყოფილიყო შრომის ზეინტენსივობით, დაბალი ხელფასით და ა. შ.

ორდოლიბერალიზმის იდეები განხორციელდა ომისშემდგომ გერმანიაში. ამ იდეებს ხორცი შეასხა ლუდვიგ ერჰარდმა. მან დაამუშავა სოციალური საბაზრო ეკონომიკის კონცეფცია და პოლიტიკური მეთოდებით უზრუნველყო მისი რეალიზაციის წინაპირობების შექმნა. მისი შრომაც ასეთ სათაურს ატარებს: „კეთილდღეობა ყველასთვის“. ერჰარდის კონცეფცია გაფორმებული იქნა დოკუმენტით, „მემორანდუმი“, რომელიც ორი ნაწილისაგან შედგება. პირველ ნაწილში მოცემულია გერმანიის ეკონომიკური და ფინანსური სისტემის მდგომარეობა 1943 წლის ბოლოსთვის, მეორე ნაწილში - მონახაზი, როგორ შეიძლება „საომარი ეკონომიკა“ მშვიდობიანი პერიოდის ეკონომიკაზე გადაართულიყო. მისი ანალიზით ჩანდა, რომ იმ პერიოდში გერმანიაში მილისტარისტული პოლიტიკის გამო მომპოვებული დარგების, მძიმე მრეწველობის წილი მნიშვნელოვანი იყო. სამაგიეროდ დამამუშავებელი წარმოება და სოფლის მეურნეობა სულს დაფავდა. გადაღებულ სამომხმარებლო მოთხოვნას ყოველთვის მივყავართ ინფლაციურ აფეთქებამდე. კონკურენციის უარსებობამ ბაზარზე წარმოება არაეფექტური გახადა: გაიზარდა ენერგოტევადი და მასალათტევადი დარგები, შრომის მწარმოებლურობა შემცირდა იმ დარგებშიც კი სადაც მიგრანტი სამუშაო ძალის გამოყენება ხდებოდა. ნებისმიერი ეკონომიკური სისტემა, – აღნიშნავდა ერჰარდი – რომელიც ახორციელებს ზემოდან „მართვას“, ფასების მკაცრ კონტროლს, ღიქტატს მსხვილ მწარმოებლებთან, სამხედრო სექტორის ზრდას, იგნორირებას უკეთებს ეკონომიკურ კანონთა ბუნებას. ამის შედეგი კი არის სტრუქტურული დისპროპორცია, ინფლაციის აფეთქების მუდმივი საშიშროება, დაბალი მწარმოებლურობა, მოსახლეობის უკმაყოფილება და აპათია. თუმცა ის, ამავე დროს, მიიჩნევდა რომ მართვის ე.წ „მბრძანებლური“ მეთოდის უგულვებელყოფა არ ნიშნავს „წმინდა კაპიტალიზმზე“ გადასვლას, სადაც სახელმწიფო მხოლოდ „ღამის დარაჯის“ როლს ასრულებს, არამედ გარდამავალ პერიოდში სახელმწიფომ უნდა შეასრულოს მაკროეკონომიკური რეგულატორის როლი. ეკონომიკური ეფექტიანობა არაა თვითმიზანი. ის არის საშუალება მოქალაქეთა მატერიალური და სულიერი მოთხოვნილების დაკმაყოფილებისა. ვერც ერთი ეკონომიკური პოლიტიკა ვერ მიაღწევს წარმატებას, თუ მას არ აქვს ხალხის ნდობა – აღნიშნავდა ერჰარდი, რადგან ადამიანი არის ეკონომიკური ცხოვრების ცენტრი. ადამიანთა ნდობის გარეშე ნებისმიერი ეკონომიკური პოლიტიკა, რომელიც მეცნიერულადაა მოფიქრებული, „ჰაერშია გამოკიდებული“. ეფექტიანი პოლიტიკის გასატარებლად ერჰარდის აზრით საჭიროა:

- ის გასაგები იყოს ნებისმიერი მოქალაქისათვის;
- პოლიტიკამ უნდა დაარწმუნოს ადამიანები მის სისწორეში;
- პოლიტიკა იყოს თანმიმდევრული;
- პოლიტიკა იყოს ღია და პატიოსანი;

- გათვლილი უნდა იყოს არა მარტო ხანგრძლივ პერსპექტივაზე, არამედ, საჭიროა დამაჯერებელი „დემონსტრაციული ეფექტებიც.“

პირველი რიგის ღონისძიებად მიიჩნევა ფასების ლიბერალიზაციას, შეღავათიანი რეჟიმის შექმნას სამომხმარებლო საქონლის წარმოებასა და საბინაო მშენებლობაზე. ის გვაფრთხილებდა, რომ საქმიანი აქტივობის გამოცოცხლების მიზნით. ე.წ. „ღოზირებული ინფლაციის“ მეთოდის გამოყენება საშიშია.

2.4.4. სოციალური საბაზრო ეკონომიკის მიზანი. ერჰარდის საბაზრო ეკონომიკის სოციალური საფუძვლები.

ერჰარდისათვის სახელმწიფოს მიერ საკუთარ მოქალაქეთათვის გაწეული სოციალური მომსახურება არასოდეს არ იყო საზოგადოებრივ-ეკონომიკური სისტემის „სოციალურობის“ ნიშანი. მას მიაჩნდა, რომ სოციალური საბაზრო ეკონომიკის წარმატებული განვითარების მნიშვნელოვანი კრიტერიუმი სოციალური უზრუნველყოფის სფეროში სახელმწიფოს მინიმალური ჩარევის პირობების შექმნაა. სახელმწიფოს არ აქვს საკუთარი სახსრები და მაშასადამე, არ არსებობს არავითარი უფასო მომსახურება და საზოგადოებრივი ფონდები. ყველანაირი სოციალური მომსახურება, პენსია, დახმარება და ა. შ. გადაიხდება გადასახადებიდან. ამიტომ სახელმწიფოს მხრიდან სოციალური ხარჯების ზრდას ნეგატიური შედეგები მოაქვს. ნებისმიერი სახელმწიფო გადანაწილება საბაზრო სისტემის ფუნქციონირების ლოგიკას არღვევს. მაღალი გადასახადები ამცირებს სამეწარმეო და შრომის სტიმულებს. რაც უფრო მეტია სახელმწიფო საქველმოქმედო საქმიანობა, მით უფრო ნაკლებეფექტურია ეკონომიკა. სახელმწიფო პატერნალიზმი ამძაფრებს სხვის კმაყოფაზე ყოფნისა და პირადი უპასუხისმგებლობის გრძნობას. მაშინ, როცა სოციალური პოლიტიკის ძალისხმევა მიმართულია იმისკენ, რომ თითოეული ადამიანი დაბადების დღიდან დაცული იყოს ყოველგვარი ცხოვრებისეული სირთულეებისაგან, ასეთ პირობებში გაზრდილი ადამიანებისაგან არ შეიძლება მოითხოვოთ ის საუკეთესო თვისებები, რომელიც მათ უნდა გამოავლინონ აუცილებლობის პირობებში (სასიცოცხლო ძალა და ინიციატივა, მისწრაფება მიზნის მიღწევისაკენ). ერჰარდი დარწმუნებული იყო, რომ სოციალური პრობლემები საზოგადოებაში წყდება არა გადანაწილებითი სისტემით, არამედ კონკურენტული ბაზრის არსებობის პირობებში ეფექტური სამეურნეო საქმიანობით. შემოსავლის ძირითადი ნაწილი უნდა დარჩეს მიმღების ხელში და არა გადასახადებში. მაღალი შემოსავლების მიღებით ჩვენ უნდა შევექმნათ ადამიანებს პირობები განათლებისა თუ სხვა სოციალური სიკეთის მიღებისა. სოციალური დახმარება სახელმწიფოსაგან დროებითი ხასიათის ღონისძიებაა. მისი მომხმარებლები სახელმწიფოსაგან იღებენ საციცოცხლო მინიმუმს. ეს ის ადამიანები არიან, ვინც გარკვეული მიზეზით ვერ უძკლავდება მის წინაშე მდგარ პრობლემებს. სახელმწიფო ეხმარება მათ, რათა შემდგომ ისინი თავისთავს დაეხმარონ. რა თქმა უნდა საზოგადოებაში ყოველთვის არის ადამიანთა ჯგუფი (ინვალიდი, ობოლი და სხვ.), რომელსაც არ შეუძლია დამოუკიდებლად მოიპოვოს სარჩო. ნებისმიერ ჯანსაღ საზოგადოებაში მათი დახმარება უპირობოა, მაგრამ ეს ჯგუფი გამონაკლისის წარმოადგენს, გამონაკლისი კი არ შეიძლება წესად ვაქციოთ. - აღნიშნავდა ის. საზოგადოებას არ აქვს უფლება იმაზე მეტი ხარჯოს, ვიდრე აწარმოებს. **სახელმწიფოს მიერ გაწეული სოციალური ხარჯების ზრდა ერთობლივი შიდა პროდუქტის ზრდის ტემპზე მეტი არ უნდა იყოს.** სოლიდარობის იდეა არ უნდა დაგვაფიწყდეს, მაგრამ ამასთან ერთად ისიც უნდა გვახსოვდეს, რომ სანამ სახელმწიფოს დახმარებისთვის მივმართავთ

ჩვენ უნდა გავაკეთოთ ყველაფერი რაც კი შეგვიძლია. გერმანიას მეორე მსოფლიო ომის შემდგომი სიძნელეების დაძლევაში, აღნიშნავს ცნობილი გერმანელი მეცნიერი კ. ლამპერტი, დაეხმარა გერმანელთა შრომისმოყვარეობა, უცხოელთა დახმარება. გარდა ამისა, გერმანელებს ჰყავდათ მაღალკვალიფიციური, მაღალორგანიზებული სამუშაო ძალა. მას სჭირდებოდა სოციალური ხარჯები უამრავი ლტოლვილისთვის, ომში დაღუპულთა ოჯახებისთვის, ომის ინვალიდებისთვის.

იმ პერიოდში სოციალურმა საბაზრო ეკონომიკამ გერმანიაში თავისი სიცოცხლიუნარიანობა ნათლად აჩვენა.

ორმოცდაათი წლის განმავლობაში წარმატებული განვითარების შემდეგ დასავლეთის დემოკრატიული ქვეყნები გარდამტეხ ფაზაში შევიდნენ, მიმდინარეობს სოციალური საბაზრო ეკონომიკის მასშტაბური გამოცდა. ახალი ტექნოლოგიები და გლობალური კონკურენცია უფრო „იაფი“ მწარმოებლების მხრიდან მათი სერიოზული გამოწვევაა.

2.4.5. სოციალური პოლიტიკის ნეოლიბერალური მოდელი. ანგლოსაქსური გზა.

დიდი ბრიტანეთის სოციალური პოლიტიკა სოციალური პოლიტიკის ლიბერალური მოდელის ერთ-ერთი მაგალითია. ყველაზე ცნობილი დოკუმენტიც სოციალური პოლიტიკის ისტორიაში ცნობილ ინგლისელ სახელმწიფო მოხელეს, უილიამ ბევერიჯს ეკუთვნის. 1911 წელს მის მიერ დაწერილი ანგარიში მაშინ არსებული სოციალური დაზღვევის სისტემის ანალიზი იყო, რომელიც ითვალისწინებდა მთელი რიგი ცვლილებების განხორციელებას. მაგალითად, ის თვლიდა, რომ სოციალური უზრუნველყოფის პროგრამა შემდეგ პრინციპებს უნდა ეყრდნობოდეს:

- 1) დახმარება ბავშვებზე უნდა გაიცეს 15 წლამდე, თუ სწავლობენ 16 წლამდე;
- 2) საზოგადოების ნებისმიერი წევრისათვის ჯანდაცვა ხელმისაწვდომი უნდა იყოს
- 3) სამუშაო ადგილების შენარჩუნება, მასობრივი უმუშევრობისგან თავის დაღწევა.

სოციალური უზრუნველყოფა უნდა მოხდეს სამი მეთოდით: სოციალური დაზღვევით, სახელმწიფო დახმარებით და ნებაყოფილობით დაზღვევით. ბევერიჯის პროექტი თავისი შინაარსით შორს იყო სოციალისტურისგან, მაგრამ ითვალისწინებდა მოსახლეობის სრული დასაქმებისა და კეთილდღეობის ამაღლების მიღწევას.

სოციალური რეფორმები დიდ ბრიტანეთში მეორე მსოფლიო ომის დამთავრებამდე დაიწყო განათლებისა (1944წ.) და ბავშვთა დახმარების (1945წ.) შესახებ კანონის მიღებით.

კანონი ჯანდაცვის სახელმწიფო სამსახურის შესახებ (1946წ.) ითვალისწინებდა უფასო სახელმწიფო ჯანდაცვის სისტემის შექმნას. ის სახელმწიფო გადასახადებიდან უნდა დაფინანსებულიყო. მისი მიზანი იყო ჯანდაცვა ფართო მასებისათვის ხელმისაწვდომი გამხდარიყო. სახელმწიფო დაზღვევის კანონი (1946წ.) პენსიონერთა, უმუშევართა და ინვალიდების დაცვას გულისხმობდა, სახელმწიფო დახმარების კანონი (1948წ.) სიღარიბის წინააღმდეგ ბრძოლას და ა. შ. განსაკუთრებული პროგრესი ამ მიმართულებით შეიმჩნევა ლეიბორისტების ხელისუფლებაში მოსვლისას, რომელსაც ომის წლებში ჩერჩილის მოადგილე კლემენტ ეტლი ხელმძღვანელობდა.

მიიღეს მნიშვნელოვანი კანონები ბავშვებზე ზრუნვასა და საბინაო უზრუნველყოფაზე. ამის წყარო ეკონომიკური ზრდა იყო.

1970 - იანი წლებისთვის დამახასიათებელი იყო მოვლენა: „შემობრუნება 180 გრადუსით“. ზღბოდა, რომ კონსერვატორები ცვლიდნენ ანტიკოლექტივისტურ მიდგომას, ლეიბორისტები კი ახლოს დადგნენ ეკონომიკურ მიდგომასთან, რაც თითქმის არ განსხვავდებოდა ტეტჩერის მომხრეთა მიდგომისგან. პოლიტიკოსთა კონსერსუსი სახელმწიფოს კეთილდღეობის საწინდარია. ამის მაგალითი კი 1950-1960-იანი წლების დიდი ბრიტანეთია.

1970 –იან წლებში არსებულმა კრიზისმა, მოამრავლა კონფლიქტური სიტუაციები. მეცნიერთა აზრით, ეს კრიზისი „საყოველთაო კეთილდღეობის სახელმწიფოს“ კრიზისია, რომელიც დღემდე გრძელდება. ამ პერიოდში შემოიღეს მთელი რიგი დახმარებები საოჯახო მიმართულებით, სუბსიდიები მუნიციპალურ ბინაზე (კონსერვატორების მხრიდან). ლეიბორისტებმა გააფართოვეს საპენსიო პროგრამა, კერძოდ, შემოიღეს შენატანების საფუძველზე დამატებით პენსიის მიღების სისტემა. მათ გაზარდეს ბავშვთა დახმარებები. 1977 წელს მიღებული იქნა კანონი უსახლკაროთა შესახებ. მაგრამ 1975 წლის ფინანსური კრიზისისას ლეიბორისტები მივიდნენ დასკვნამდე გატარებულიყო მონეტარისტული პოლიტიკა. მიიჩნეოდა, რომ საყოველთაო კეთილდღეობის სახელმწიფომ არ შეიძლება იარსებოს ეკონომიკის გაფართოების გარეშე.

ტეტჩერმა, რომელიც 1979წელს მთავრობაში მოვიდა (კონსერვატიული პარტია) განაცხადა, რომ სახელმწიფო საზოგადოებრივი ხარჯების ზრდა დიდი ბრიტანეთის ეკონომიკური სიძნელეების საფუძველია. ის შეეცადა მის შემცირებას, თუმცა იმდენად ვერა, რამდენადაც სურდა. მან გაამკაცრა კონტროლი ადგილობრივ ხელისუფალთა მიერ გაწეულ ხარჯებზე. გაამკაცრა უმუშევართა დახმარების მიღების წესები, შეამცირა სუბსიდიები ბინათმშენებლობაზე, შეცვალა პრინციპი, რომელიც წლიდან წლამდე პენსიისა თუ სხვა დახმარების ზრდას ითვალისწინებდა, კერძოდ, შეცვალა პენსიის გაანგარიშების სქემა. ტეტჩერის ეკონომიკური ლიბერალიზმი და სოციალური კონსერვატიზმი გამოჩნდა მის მიერ ბავშვთა დახმარების კანონის მიღებაში. გამომდინარეობდა რა კანონიდან ოჯახის შესახებ, ეს კანონი ითვალისწინებდა დახმარების შემცირებას. ტეტჩერის შემდეგ საოჯახო პოლიტიკა დიდ ბრიტანეთში მიდიოდა ლოზუნგით: „დავუბრუნდეთ საფუძვლებს“. ეს პრობლემა დღემდე სახელმწიფოს ყურადღების ცენტრშია.

1990-იან წლებში ევროპის ქვეყნები, რომლებიც მოქმედებდნენ უფრო მეტად „შერეული ეკონომიკის“ საფუძველზე, კეთილდღეობაზე უფრო მეტს ხარჯავდნენ, ვიდრე დიდი ბრიტანეთი.

თავი 3. გარდამავალი ეკონომიკის სოციალური პოლიტიკა

ქვეყნის სოციალური პოლიტიკის მოდელი განისაზღვრება იმ ეკონომიკური სისტემით, რომელიც გაბატონებულია ქვეყანაში. მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ ეკონომიკურად განვითარებული ქვეყნების სოციალურ პოლიტიკას აერთიანებს შემდეგი მიზნები:

1. მოსახლეობის ცხოვრების პირობების გაუმჯობესება;
2. მოსახლეობის შემოსავლების ზრდა;
3. საპენსიო უზრუნველყოფის გაუმჯობესება;
4. სოციალური სფეროების განვითარება;
5. მარგინალური ფენის სოციალური მხარდაჭერა.

ქვეყნების სოციალური პოლიტიკა ამ მიმართულებათა რეალიზაციის ეკონომიკური ინსტრუმენტებით განსხვავდება. მაგალითად, გეგმური ეკონომიკის პირობებში სოციალური პოლიტიკის რეალიზაციის ინსტრუმენტები იყო სახელმწიფო კანონები და ხელისუფლების ნორმატიულ-სამართლებრივი დოკუმენტები. მათი მეშვეობით განსაზღვრული იყო ხელფასის მატეხის სიდიდე, საქონლის ფასები, პენსიის ზომა, სოციალური ინფრასტრუქტურის ობიექტების მშენებლობა და ა. შ. სახელმწიფო ადგენდა მოსახლეობის შემოსავლების სიდიდეს და მოხმარების მოცულობას. საზოგადოების თითოეულ წევრს კი სოციალური საფეხურის ცვლილების შესაბამისად შეეძლო გაეკეთებინა პროგნოზი საკუთარი შემოსავლების ზღვრული სიდიდისა.

ქვეყნებში სადაც დომინირებს საბაზრო ეკონომიკა, სოციალური პოლიტიკის მიზნების რეალიზაციის ინსტრუმენტია:

1. მოსახლეობის გადახდისუნარიანობის უზრუნველყოფა;
2. სახელმწიფოს მხრიდან მინიმალური სოციალური გარანტიების სისტემის შექმნა.

ეს გარანტიები გათვალისწინებულია საზოგადოების ნებისმიერ წევრზე და მისი სიდიდე დამოკიდებულია მის დემოგრაფიულ, სოციალურ თუ სხვა მახასიათებელზე. ამ ქვეყნებში ღია სახელმწიფო კანონების როლიც, მაგრამ მისი შინაარსი არსებითად განსხვავებულია. მას აქვს არა დირექტიული ხასიათი, არამედ მასში გაზრდილია კონტროლის მექანიზმი. კანონს დირექტიული ფუნქცია აქვს იმ ორგანიზაციებისთვის, რომლებიც სახელმწიფო დაფინანსებაზე არიან.

სოციალურ პოლიტიკას როგორც გეგმური, ისე საბაზრო ეკონომიკის ქვეყნებში აქვს თავის დადებითი და უარყოფითი მხარე. მაგალითად, გეგმურ სახელმწიფოში სოციალური პოლიტიკის დადებით მხარეა ის, რომ წარმოადგენს ე.წ. „ხვალინდელი დღის იმედს“, ანუ იმ შემთხვევაში, როცა ადამიანი კარგავს რაიმე ძალას (ჯანმრთელობას, სამსახურს და ა. შ.), ის გარანტირებულია მოხმარების განსაზღვრული დონით იმისდა მიხედვით რა სოციალური სტატუსი აქვს მას. ნაკლია ის, რომ ის მოხმარების განსაზღვრულ დონეს ვერ სცილდება. საბაზრო ეკონომიკის მქონე სახელმწიფოს სოციალური პოლიტიკის

უპირატესობა სწორედ ისაა, რომ ადამიანის შემოსავლების სიდიდეზე შეზღუდვა მოხსნილია, თუმცა ამავე დროს, ის მკაცრად მოითხოვს საზოგადოების თითოეული წევრისგან თავისი წვლილი შეიტანოს სახელმწიფო ბიუჯეტის ფორმირებაში, კერძოდ, სადაზღვევო სისტემაში, რათა კრიტიკულ სიტუაციაში ადეკვატური დახმარება მიიღოს (ავადმყოფობისას, სიბერისას, სამუშაოს დაკარგვისას და ა. შ).

3.1 საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის სოციალური ფასი. როცა ეკონომიკური სისტემა მოსახლეობის ყველა კატეგორიის ინტერესებს აკმაყოფილებს, მას შეიძლება ვუწოდოთ იდეალური. მაგრამ, ჯერჯერობით, რეალურ ცხოვრებაში ასეთი სამეურნეო სისტემა არ ფუნქციონირებს. სოციალური სტაბილურობა საზოგადოებაში კი მით უფრო მაღალია, რაც უფრო მეტ ადამიანს აკმაყოფილებს სამეურნეო სისტემა. ამგვარად ყველა სისტემაში არსებობს დაუკმაყოფილებელთა გარკვეული რაოდენობა, და მათი რიცხვი არის ეკონომიკური სისტემის **სოციალური ფასი**, ან სოციალური დანახარჯები. სოციალური სტაბილურობის დარღვევის საშიშროება ჩნდება მაშინ, როცა მიმდინარეობს სოციალურად აქტიური ჯგუფების მარგინალიზაცია(მაგალითად, სტუდენტების) და იზრდება უმუშევრობის დონე. მშპ-ს წილი მიმართული სოციალურად დაუცველი ადამიანების დახმარებაზე უნდა იყოს იმდენი რომ მან გაზარდოს მათი რეალური შემოსავლები.

3.2. სოციალური პოლიტიკა გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნებში. ეკონომიკური რეფორმების წარმატება მნიშვნელოვნადაა დამოკიდებული იმაზე, მოსახლეობის რომელი კონტინგენტი იგრძნობს მის დადებით შედეგებს მოკლევადიან პერსპექტივაში.

სოციალური პოლიტიკის შინაარსი განსხვავებულია იმისდა მიხედვით, საიდან სად ხდება გადასვლა, გეგმური ეკონომიკიდან საბაზროზე, თუ პირიქით. ამჯერად განვიხილავთ გეგმური ეკონომიკიდან საბაზრო ეკონომიკაზე გარდამავალ პერიოდს.

როგორც ვიცით, სტაბილურ სოციალურ-ეკონომიკურ სისტემაში სოციალური პოლიტიკაც სტაბილურია. რა თქმა უნდა ეს არ ნიშნავს იმას, რომ დროის გარკვეულ მანძილზე ის არ იცვლება.

გარდამავალ პერიოდში სოციალური პოლიტიკის მოდერნიზაცია მთელ რიგ სირთულეებთანაა დაკავშირებული. ერთის მხრივ, ესაა ხალხის სოციალისტური მენტალიტეტი. მეორეს მხრივ, სოციალური პოლიტიკის განხორციელების ფუნქციათა გადანაწილება სოციალურ პარტნიორობა (სახელმწიფო, დამქირავებელი დაქირავებული, პროფკავშირი) შორის. უპირველეს ყოვლისა, საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის დასაწყისში საბაზრო ურთიერთობათა განმტკიცებისთვის მცირდება მოსახლეობის ის რიცხვი, რომელიც ბიუჯეტიდან ფინანსდება (უმუშევრები, ქალები და ა. შ). მცირდება მთელი რიგი სოციალური გარანტიები (ჯანდაცვის, განათლების და ა. შ), ყალიბდება სოცდაზღვევის ინფრასტრუქტურა, მათ შორის, არასახელმწიფოც. ხდება მთელი რიგი ღარგების კომერციალიზაცია (განათლება, ჯანდაცვა). მაგრამ ამავე დროს მოსახლეობის შემოსავლების სიდიდეზე შეზღუდვა იხსნება. არსებულ ეკონომიკურ გარემოში მათ საშუალება ეძლევათ თავიანთი შემოსავალი გაზარდონ უძრავი ქონების, მიწის, რენტის, პროცენტის თუ მეწარმეობის მეშვეობით. წინააღმდეგ შემთხვევაში საზოგადოება სოციალური აფეთქების წინაშე დგება. ეკონომიკური რეფორმის წარმატებით გატარება დამოკიდებულია იმაზე, რა პასუხს გაძლევს საზოგადოება კითხვაზე: თანახმაა თუ არა ის უარი თქვას ტრადიციულ, უფასო, მცირე ზომის სოცუზრუნველყოფაზე, თუ შრომისუნარიანი მომუშავე მიიღებს სანაცვლოდ შესაძლებლობას გამოიმუშაოს სახსრები

მსოფლიო სტანდარტების შესაბამისი სოციალურ-კულტურული მომსახურების მისაღებად, **საკუთარი სოციალური პოლიტიკის საწარმოებლად**. საგადასახადო სისტემის გამოყენებით კი დაფინანსდეს სოციალურად განსაკუთრებით დაუცველი მოსახლეობა. ამ პერიოდში ყველზე მეტი სირთულე სახელმწიფოს ხვდება სამომხმარებლო ბაზარზე კერძო საწარმოების შესვლისას, რადგან ეს მოითხოვს საკანონმდებლო ბაზის მოწესრიგებას, კერძოდ, საგადასახადო ურთიერთობების დამკვიდრებას სახელმწიფოსა და კერძო სექტორს შორის.

გარდამავალ პერიოდში ხშირია შერეული საკუთრების მქონე ორგანიზაციების წილი. ასეთ ორგანიზაციებში სახელმწიფო აკონტროლებს სოციალური პოლიტიკის განხორციელებას. სახელმწიფოს ეკონომიკაში ჩარევის შემცირებით კი მცირდება სახელმწიფო ხარჯები, რომელიც მიიმართება სოციალური პოლიტიკის დასაფინანსებლად. სოციალური ხარჯები იფარება სოცდაზღვევისა და სხვა ალტერნატიული ფონდებიდან. სახელმწიფო კერძო სექტორში მხოლოდ შრომითი ურთიერთობათა ზედამხედველის როლს ინარჩუნებს. გარდამავალი პერიოდის დამთავრების ეტაპზე იქმნება წინაპირობები სოციალური სფეროს გარდაქმნისა. ამ პერიოდში სახელმწიფოში ჩამოყალიბებულია საზოგადოების ახალი სოციალური სტრუქტურა, რომელშიც არიან ადამიანები უკვე ადაპტირებული ახალ სოციალურ-ეკონომიკურ სიტუაციასთან და ადამიანები, რომელნიც ვერ კიდევ ვერ ადაპტირდნენ ახალ გარემოსთან. **სოციალურ-ეკონომიკური ადაპტაციის** ღონის განსაზღვრისათვის გამოიყენება ობიექტური და სუბიექტური მაჩვენებლები.

ობიექტურ მაჩვენებლებს მიეკუთვნება ერთ სულზე შემოსავალის სიდიდე, სუბიექტური მაჩვენებლები კი მიიღება სოციოლოგიური გამოკითხვის შედეგებით, რომლებიც მოწმობენ მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკური სიტუაციით კმაყოფილებას. რაც მეტია როგორც ერთი, ისე მეორე მაჩვენებელი, მით მეტია მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკური ადაპტაციის დონე.

3.3. ეკონომიკის სტაბილიზაცია და სოციალურ-პრობლემათა გადაწყვეტა.

გარდამავალი პერიოდის ბოლოს სახელმწიფოს საშუალება ეძლევა დაასტაბილუროს სოციალური პოლიტიკა, რომელიც მიმართულია სტანდარტული სოციალური პრობლემების გადასაჭრელად, კერძოდ, დემოგრაფიული პოლიტიკის, განათლების, კულტურის, ჯანდაცვის, სპორტის, დასაქმებისა და შრომით ურთიერთობის, სოციალური დაცვის პოლიტიკის მიმართულებით.

დემოგრაფიული პოლიტიკის ძირითადი გამოწვევა საბაზრო ეკონომიკის ქვეყნებში მოსახლეობის რიცხოვნობის სტაბილიზაცია, ხშირ შემთხვევაში შემცირებაა. ემოსახლეობის შემცირება ეკონომიკურად განვითარებულ ქვეყნებში და მისი ზრდა ეკონომიკურად ჩამორჩენილ ქვეყნებში განაპირობებს მათ შორის მსხვილი სოციალური ნაპრალის არსებობას. ამის გათვალისწინებით, განვითარებული ქვეყნები თავიანთ დემოგრაფიულ პოლიტიკას შემდეგი სახით აწყობენ: ახორციელებენ ღონისძიებებს ერთის მხრივ, მოსახლეობის მოკვდაობის შემცირებისთვის, მეორეს მხრივ, შობადობის სტაბილიზაციისთვის. ამ ღონისძიებებში შედის ოჯახების დახმარება ბავშვის დაბადებისას; სამედიცინო მომსახურების ხარისხის გაუმჯობესება; სოციალურად მნიშვნელოვანი დაავადებების (ინფექციების) პროფილაქტიკა, დიაგნოსტიკა, მეურნეობა, სამუშაო ადგილების ხარისხის გაუმჯობესება და ა. შ.

სტაბილური საბაზრო ეკონომიკის ქვეყნებში დემოგრაფიული პოლიტიკის ძირითადი პრობლემა თანამედროვე ეტაპზე დაკავშირებულია შემდეგ გარემოებებთან:

1. არ არსებობს ერთიანი, საერთაშორისო საზოგადოების მიერ მიღებული მეთოდოლოგია მოსახლეობის რაციონალური რიცხოვნობის შესახებ, რომელიც უნდა განხორციელდეს გეოპოლიტიკური (ქვეყნის მთლიანობის შენარჩუნებით), ეკოლოგიური (არ უნდა გადაჭარბოს ბუნებრივი რესურსების ანთროპოგენური დატვირთვის დასაშვებ სიდიდეს), სოციალურ-ეკონომიკურ (სიღარიბის მინიმიზაცია) და სხვა პარამეტრების გათვალისწინებით;
2. ყოველთვის არ ბალანსდება დემოგრაფიულ პრობლემათა გადაწყვეტაზე გაწეული ხარჯები. მაგალითად, ეკონომიკური ზრდის პირობებში შობადობის ფინანსურმა წახალისებამ, კრიზისის დროს შეიძლება სახელმწიფო ბიუჯეტის დეფიციტი და შესაბამისად, ღარიბი ოჯახების რიცხვი გაზარდოს;
3. დემოგრაფიული პოლიტიკის უკვე დამუშავებული მიმართულებები ითვალისწინებს წარსული გამოცდილებას და არა მიმდინარე ცვლილებებს დემოგრაფიული ცვლილებების დინამიკაში;
4. ბევრი დემოგრაფიული პროგრამა ორიენტირებულია პირველადი პრობლემების გადაწყვეტაზე, მაგალითად, მარგინალური ფენების დახმარებაზე. მაგრამ მსოფლიო გამოცდილებამ უჩვენა, მისი დაბალი სოციალურ-ეკონომიკური ეფექტურობა რესურსტევადობის გამო. მაშინ, როცა მოკვდაობის შემცირების მნიშვნელოვანი გზა მოსახლეობის უმრავლესობისთვის ნორმალური ცხოვრებისა და მუშაობის პირობების შექმნაა.

განათლების სახელმწიფო პოლიტიკა ნებისმიერი საზოგადოების მოდერნიზაციის მნიშვნელოვანი ფაქტორია. საზოგადოებამ, რომელიც მიისწრაფვის სოციალური სტაბილურობისაკენ, უნდა უზრუნველყოს საზოგადოების ნებისმიერი წევრის ხელმისაწვდომობა განათლებაზე. განსაკუთრებით, ტალანტი ახალგაზრდობის დაფინანსება სახელმწიფო ბიუჯეტის ხარჯზე. ამ მიმართულებით ძირითადი ამოცანაა:

1. ახალგაზრდობის წარმატებული ადაპტაცია შრომის ბაზარსა და საზოგადოებასთან;
2. აქტიური ბრძოლა ახალგაზრდობის ალკოჰოლიზმთან, ნარკომანიასთან, კრიმინალთან;
3. შეზღუდული შესაძლებლობების ადამიანთათვის სპეციალური განათლების მიღების უზრუნველყოფა;
4. ეკონომიკის მოდერნიზაციაში განათლების წილის ზრდა.

სახელმწიფოს მონაწილეობა განათლების მიღებაში განსაზღვრულია, ერთის მხრივ, სახელმწიფო საგანმანათლებლო სტანდარტით, მეორეს მხრივ, სახელმწიფო დაკვეთით სპეციალური თუ უმაღლესი განათლების სპეციალისტთა მომზადებაზე. ამის გარდა, არსებობს ფასიანი სწავლების სისტემა, რომელმაც უნდა უზრუნველყოს მოსახლეობის მოთხოვნის დაკმაყოფილება განათლებაზე.

გარდამავალ პერიოდში იცვლება მოსახლეობის კულტურული პრიორიტეტები და ფორმირდება მისი მოთხოვნის ახალი სტრუქტურა ამ მიმართულებით. როგორც წესი, მიმდინარეობს მოსახლეობის კულტურული მოთხოვნილებების დივერსიფიკაცია, რაც ტრადიციული კულტურული დაწესებულებების როლის დაკარგვას იწვევს. საბაზრო ეკონომიკის პირობებში კულტურის ნაწილი (ე.წ. მასკულტურა) დამოუკიდებლად ადაპტირდება არსებულ ეკონომიკურ გარემოსთან და მოგების ცენტრია.

მოგების ცენტრის ქვეშ იგულისხმება იურიდიული პირი, რომელსაც აქვს ბიუჯეტი, რომლის შემოსავლის სტრუქტურაში 50% სახელმწიფოს წილია. ამავე დროს რჩება კულტურული ობიექტები, მუზეუმები, ბიბლიოთეკები, კულტურის ძეგლები, რომლებიც სრულ სახელმწიფო დაფინანსებაზე რჩებიან. ამიტომ ძირითადი ამოცანა კულტურის სფეროზე მოსახლეობის ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფაა. ამ პრობლემის გადაწყვეტის პირობებია:

1. იმ კულტურის ობიექტების სახელმწიფო ბიუჯეტიდან დაფინანსება, რომელიც მოგების ცენტრებს არ წარმოადგენენ;
2. საგადასახადო შეღავათების დაწესება იმ იურიდიულ და ფიზიკურ პირებზე, რომლებიც ინვესტიციებს კულტურის სფეროში ჩადებენ;
3. შეღავათები კულტურული მთხოვნილების დაკმაყოფილებაზე მცირეშემოსავლიანი შინამეურნეობისათვის.

სახელმწიფოს მხრიდან კულტურული ღონისძიებების დაფინანსება განპირობებულია შემდეგი მიზეზებით:

- ქვეყნის კულტურული პოტენციალის და კულტურული მემკვიდრეობის დაცვით,
- კულტურული ინოვაციების წახალისებით;
- ქვეყნის კულტურული ერთიანობის უზრუნველყოფით.

სახელმწიფო ბიუჯეტიდან კულტურის ობიექტის დაფინანსება ხდება ე. წ. ნორმატიული პრინციპით, სადაც გამოყენებულია კულტურული მომსახურების სახელმწიფო სტანდარტები. ეს სტანდარტები დიფერენცირებულია ისეთი ფაქტორების გათვალისწინებით, როგორიცაა მაგალითად, სადაა კულტურის ობიექტების უმრავლესობა განლაგებული, სოფლად თუ ქალაქად., განსახლების ხასიათი, რეგიონის დემოგრაფიული მდგომარეობა და ა. შ. სახელმწიფოს მხრიდან კულტურის მხარდაჭერა მხოლოდ კულტურის ობიექტების სახელმწიფო ბიუჯეტიდან დაფინანსებით არაა შემოფარგლული. ზოგჯერ ის აფინანსებს კულტურულ ღონისძიებებსაც, რაც ხდება ე. წ. კონკურსების, ტენდერების საფუძველზე.

ჯანდაცვის დაფინანსება ხდება არა მხოლოდ სახელმწიფო ბიუჯეტიდან, არამედ სამედიცინო დაზღვევის ფონდებისა და თვით მოსახლეობის მხრიდან.

ჯანდაცვის სახელმწიფო პროგრამის ძირითადი პრობლემაა:

1. განსაზღვრა მინიმალური სამედიცინო მომსახურების სტანდარტებისა.
 2. უფასო სამედიცინო მომსახურების სახეებისა და მოცულობის განსაზღვრა, ანუ ჯანდაცვის ხარჯების წილი სახელმწიფო ბიუჯეტში;
 3. შეღავათები სამედიცინო მომსახურებაზე, ცალკეული სოციალური ჯგუფისათვის.
- რაც შეეხება სპორტის განვითარებას, ნებისმიერ ქვეყანაში სამი ამოცანის გადაწყვეტაა საჭირო;
1. ერის ჯანმრთელობის შენარჩუნებისათვის ბავშვთა მასობრივი ფიზიკური კულტურის პირობების შექმნა; ეს ძირითადად სახელმწიფო ბიუჯეტის ხარჯზე უნდა მოხდეს.
 2. პროფესიული სპორტის განვითარება, რასაც მოსდევს საერთაშორისო ასპარეზზე წარმატებები; ამ მიზნით ბიუჯეტიდან ფინანსდება სპორტული სტრუქტურები და

ცენტრები. თუმცა მათი დაფინანსება შეიძლება ალტერნატიული წყაროებიდანაც შეიძლება მოხდეს.

3. ფიზკულტურის ცენტრების – მოგების ცენტრების შექმნა, რომელიც გადასახადების გადახდით ავსებს ბიუჯეტს.

ქკომერციული სპორტული ორგანიზაციების განვითარება დამოკიდებულია მოსახლეობის გადახდისუნარიანობაზე.

საყოფაცხოვრებო-კომუნალური მომსახურება საბაზრო ეკონომიკის პირობებში, ძირითადად, მოსახლეობის ხარჯზე ხორციელდება, თუმცა საზოგადოების გარკვეული ფენა დაბალი შემოსავლების გამო ამას ვერ ახერხებს. ამიტომ მუნიციპალიტეტები ცდილობენ გარკვეული წილი ბინების მშენებლობების დროს მათ ეკუთვნოდეთ, რათა დააკმაყოფილონ ასეთი ფენის მოთხოვნილება. არსებობს ასეთი გამოცდილებაც: შინამეურნეობებმა საყოფაცხოვრებო კომუნალური მოთხოვნილება დააკმაყოფილონ 10-15 წლიანი იპოთეკური სესხების მეშვეობით; ან სახელმწიფომ დოტაციაზე აიყვანოს ეს მომსახურება სახელმწიფო სოციალური დახმარების სახით. მუნიციპალიტეტმა კი უზრუნველყოს მუნიციპალური ბინებით დაბალშემოსავლიანი შინამეურნეობა. ამ ღონისძიებათა რეალიზაციის პირობაა მოსახლეობის შემოსავლების ზრდა, ინვესტირება მიმზიდველ საყოფაცხოვრებო-კომუნალურ პროექტებში, სახელმწიფოს მონაწილეობის მინიმიზაცია ამ სახის მომსახურების ფასების განსაზღვრისას.

განსაკუთრებით აქტუალურია სოციალური მხარდაჭერის ეფექტური სისტემის შექმნა. ამისი აუცილებლობა მომდინარეობს იქიდან, რომ სიღარიბე ნებისმიერი ქვეყნის პრობლემაა. მათ შორის, განვითარებული ქვეყნებისაც.

ეკონომიკურად განვითარებულ ქვეყნებში მოსახლეობის სოციალური დაცვის სისტემა აგებულია შემდეგ პრინციპებზე:

1. იმ შინამეურნეობათა ეფექტური დაცვა, რომლებსაც არ შეუძლიათ თავიანთი ეკონომიკური პრობლემის გადაწყვეტა.
2. სოციალური დაცვის დაფინანსების ალტერნატიული წყაროების გააქტიურება;
3. \სხვადასხვა კრიტერიუმის გათვალისწინებით(საშუალოსულადობრივი შემოსავალი, დანაზოგის რაოდენობა, დივიდენდები თუ რენტიდან შემოსავალი, დემოგრაფიული მახასიათებლები და ა. შ) დამისამართებული სოციალური დახმარების სისტემის შექმნა.
4. აღმოჩენილი დახმარების დიფერენციაცია ზომის, ფორმის პერიოდულობისა და ხანგრძლივობის მიხედვით.

ინფლაციის დროს ყველაზე დაუცველი მოსახლეობის ის სოციალური ჯგუფია, რომელსაც აქვს ფიქსირებული შემოსავალი. ასეთი ჯგუფია პენსიონერები.

პრობლემები, რომელიც უკავშირდება სახელმწიფო საპენსიო უზრუნველყოფის გადაწყვეტას, მდგომარეობს შემდეგში:

1. სახელმწიფო შრომითი პენსიის დიფერენციაცია შრომითი სტაჟისა და ხელფასის სიდიდის მიხედვით;

2. სახელმწიფო საპენსიო ფონდის სტაბილურობის შენარჩუნება მოსახლეობის ასაკობრივი სტრუქტურის მიუხედავად.

ამ ამოცანების გადაწყვეტა მოითხოვს, ერთის მხრივ, აუცილებელი საღაზღვევო შენატანის დაწესებას როგორც მეწარმეთათვის, ისე მუშაკთათვის, მეორეს მხრივ, ალტერნატიული დაფინანსების წყაროების შექმნას (მაგალითად, კერძო საპენსიო ფონდი).

თავი 4. ეკონომიკურ გადაწყვეტილებათა სოციალური შედეგები

4.1. სოციალური ექსპერტიზა, მისი ამოცანები და განხორციელების მეთოდები.

სოციალური პოლიტიკის განხორციელებისას გასათვალისწინებელია ქვეყნის წინაშე მდგარი სოციალური პრობლემები და რესურსული შეზღუდულობა. ნებისმიერი სამმართველო გადაწყვეტილების მიღებისას მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული მისი სოციალური შედეგები. მათსადამე, საჭიროა სოციალური ექსპერტიზა.

ექსპერტიზა ლათინური სიტყვაა და დაკავშირებულია ცოდნასა და გამოცდილებასთან. სოციალური ექსპერტიზა გულისხმობს სპეციალური ცოდნის მქონე სპეციალისტის, ექსპერტის მიერ ჩატარებულ კვლევის საფუძველზე წარმოდგენილ მოტივირებულ დასკვნას მოცემულ სოციალურ საკითხზე, რომელიც გაითვალისწინება სამმართველო გადაწყვეტილების მიღებისას. დარგობრივი ამოცანებიდან გამომდინარე გამოყოფენ სხვადასხვა სახის ექსპერტიზას. მაგალითად, ეკონომიკური, ეკოლოგიური, სამედიცინო და ა. შ. ყოველი მათგანი მიმართულია სამმართველო გადაწყვეტილების მიღებისას ნეგატიური შედეგების თავიდან ასაცილებლად. შევნიშნავთ, რომ ასეთი შედეგი შეიძლება იყოს გლობალური ხასიათის (მაგალითად, ქვეყნის საგარეო ვალის ზრდა, ეკოლოგიური უბედურების ზონის შექმნა და ა. შ.) და ლოკალური ხასიათის (არასწორი ფასების დადგენა პროდუქციაზე, სოციალური ტრანსფერტების სხვადასხვა სახე და ა. შ.). ექსპერტიზის შედეგების უგულვეყოფა, რა მასშტაბსაც არ უნდა ეხებოდეს ის, რესპუბლიკურს თუ რეგიონალურს, ამ სტრუქტურების ლობისტური სტრუქტურების ფინანსურ ინტერესებს უკავშირდება. ასეთ პირობებში უჯობესია დამოუკიდებელი ექსპერტიზის ორგანიზაციის შექმნა. ის არ იქნება არც სახელმწიფო და არც არასახელმწიფო სტრუქტურებზე დამოკიდებული. სოციალურ ექსპერტიზას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება საზოგადოების სოციალური რესტრუქტურიზაციის პირობებში.

4.2. სოციალური ექსპერტიზის შინაარსი და ეტაპები. მისი ძირითადი ამოცანაა შეფასდეს რა გავლენას იქონიებს ესა თუ ის სამმართველო გადაწყვეტილება ხალხის ცხოვრების დონეზე, და შესაბამისად, საზოგადოებაში სოციალური დამახულობის დინამიკაზე. სამმართველო გადაწყვეტილებაში უპირველესად იგულისხმება ყველა სამართლებრივი და ნორმატიული დოკუმენტი. სოციალური ექსპერტიზის ჩატარებისას საანალიზოდ ვიყენებთ არსებულ სტატისტიკას, რომელიც ეხება მოსახლეობის ცხოვრების დონეს და შერჩევითი სოციოლოგიური კვლევის მასალებს.

სოციალური ექსპერტიზის სიღრმე განისაზღვრება ორი ფაქტორით:

1. მოსახლეობის რიცხვით, რომელთაც ეხება მისაღები გადაწყვეტილება. მაგალითად, ვალუტის გადარიცხვებზე ტარიფის ზრდა ძირითადად ემიგრანტებზე აისახება, მაგრამ იპოთეკური სესხზე ტარიფების ცვლა მოსახლეობის მნიშვნელოვან ნაწილზე.
2. ცვლილებათა გლობალური ხასიათით. მაგალითად, საყოფაცხოვრებო-კომუნალური მომსახურების ფასების ზრდა სხვა თანაბარ პირობებში შეცვლის შინამეურნეობის

ხარჯების სტრუქტურას, შეამცირებს მოსახლეობის გადახდისუნარიანობას და შესაბამისად, უცხოური ვალუტის მოძრაობას ქვეყანაში.

სოციალური ექსპერტიზის ჩატარების პირველ ეტაპზე მისაღები საკანონმდებლო პროექტები ჯგუფდება მათი შესაძლო სოციალური შედეგების მასშტაბურობის მიხედვით. მაგალითად, შეიძლება გამოიყოს სოციალური ხასიათის კანონპროექტები, რომლებიც არსებითად ცვლიან სოციალურ ურთიერთობებს, და კანონპროექტები, რომლებიც ირიბად აისახება სოციალურ სფეროზე.

მეორე ეტაპზე განისაზღვრება კონკრეტული მაჩვენებლების ცვლილება. ასეთ მაჩვენებლებს მიეკუთვნება: მოსახლეობის შემოსავლები, შინამეურნეობათა ხარჯების სტრუქტურა, სიტუაცია შრომის ბაზარზე.

მესამე ეტაპზე ხდება ანალიზით მიღებული შედეგების კორექტირება რეგიონალური თავისებურებების გათვალისწინებით. მაგალითად, უმუშევრობის დონე ცალკეულ რეგიონში, მოსახლეობის ასაკობრივი სტრუქტურა და ა. შ.

დამამთავრებელ მეოთხე ეტაპზე, მიღებული მაჩვენებლების გათვალისწინებით ასკვნიათ ამა თუ იმ კანონპროექტის სოციალურ მიზანშეწონილობას. ამ ეტაპზე სპეციალისტებმა შეიძლება შესთავაზონ სოციალური რეფორმა, ანუ, სოციალური სფეროს სისტემური ცვლილება. მაგრამ ამ შემთხვევაში მათმა წინადადებამ შეიძლება კონკურენცია გაუწიოს სხვა სპეციალისტების მიერ გამოთქმულ წინადადებებს. ამის გამო, ის შეიძლება მიღებული ან პირიქით, უარყოფილი იქნას. ეკონომიკური კანონპროექტების შემუშავებისას სოციალურმა ექსპერტებმა შეიძლება ითამაშონ, როგორც პასიური, ისე აქტიური როლი. ეს აფართოებს მათი მოქმედების არეალს. მაგალითად, ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური სიტუაციის ანალიზისას მათ შეიძლება დადონ როგორც ეკონომიკური, ისე სოციალური დასკვნაც (კანონის გავლენა უმუშევრობის დონეზე, მოსახლეობის შემოსავლებზე). მაგალითად, შეიძლება შეაფასონ ბიუჯეტის დეფიციტის შესაძლო მასშტაბი. ვგამოავლინონ კონკრეტული კანონის უმოქმედლობის ეკონომიკური მიზეზები და ა. შ.

სოციალური ექსპერტი ადგენს სოციალურ-ეკონომიკურ გადაწყვეტილების მიღების შესაძლო სივრცეს. ამ სივრცის ზღვარს მიღმა სოციალური კრიტერიუმების გამო კანონპროექტის ამუშავება არ უნდა მოხდეს. ასეთი ინფორმაცია გარკვეული პერიოდულობით, წელიწადში ერთხელ ან ორჯერ მიეწოდება საკანონმდებლო ორგანოს, აღმასრულებელ ხელისუფლებას და გაითვალისწინება კანონშემოქმედებითი პროცესის დროს.

სოციალური ექსპერტიზისას გამოიყენება შემდეგი ინფორმაციული ბაზა:

- ქვეყნის სტატისტიკური საინფორმაციო ბაზა, როგორც ქვეყნის, ისე ცალკეული რეგიონისა თუ მუნიციპალიტეტის დონეზე;
- რეპრეზენტატიული სოციოლოგიური კვლევის შედეგები (მთელი ქვეყნის, რეგიონის მასშტაბით, ან ცალკეული სოციალური ჯგუფებზე ჩატარებული); ის საშუალებას იძლევა ოფიციალური სტატისტიკური მონაცემების ვერიფიკაციისა, და შესაბამისად, განისაზღვროს ნოვაციურ კანონპროექტებზე მოსახლეობის შესაძლო რეაქცია;
- კანონპროექტში ჩადებული რაოდენობრივი მაჩვენებლები. მაგალითად, საგადასახადო ნორმები თუ ტარიფები, პენსიის მიღების პირობები და ა. შ.

- სოციალური ექსპერტიზით მიღებული რაოდენობრივი მაჩვენებლები. მაგალითად, ფინანსური დანაკარგების სიდიდე, ან მოსახლეობის დამატებითი შემოსავლები და ა. შ.

4.3. სოციალური ექსპერტიზის ინსტიტუციონალური უზრუნველყოფა.

სოციალური ექსპერტიზის უზრუნველყოფისათვის საჭიროა ინსტიტუციონალური ინფრასტრუქტურა. მისი შექმნის ორი შესაძლო ვარიანტი არსებობს. ერთის მხრივ, ის შეიძლება ჩამოყალიბდეს, როგორც დამოუკიდებელი სუბიექტი, მაგალითად პრეზიდენტის ადმინისტრაციასთან. ვლადიკლავი უნდა იყოს როგორც სახელმწიფო, ისე არასახელმწიფო სტრუქტურების გავლენისგან, მეორეს მხრივ, ის შეიძლება შეიქმნას სოციალური საკითხების მომგვარებელ სტრუქტურებთან, მაგალითად, შრომისა და სოცუზრუნველყოფის სამინისტროსთან. სოციალური ექსპერტიზის მექანიზმის ფორმირება შეიძლება მოხდეს სპეციალური სახელმწიფო კანონით, რომლის პირობითი სახელი შეიძლება იყოს კანონი "სოციალური ექსპერტიზის შესახებ".

4.4. სოციალური პოლიტიკის შედეგების ექსპერტიზა. რესურსების შეზღუდულობის პირობებში საზოგადოებისთვის სულერთი არაა რა მიმართულებით წარმართება ეს რესურსები და რამდენად ეფექტური იქნება მათი გამოყენება. ამიტომ სოციალური პოლიტიკის შედეგების ექსპერტიზა სოციალური ექსპერტიზის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მიმართულებაა.

ცნობილია, რომ ეფექტი და ეფექტურობა ერთი და იგივე ცნებები არ არის სოციალური პროგრამის ეკონომიკური ეფექტი განისაზღვრება დახარჯული რესურსებისა და მიღებული შედეგების სხვაობით ($E = P - T$), ხოლო ეფექტიანობა მიღებული შედეგების დახარჯულ რესურსებთან თანაფარდობით ($EF = P : T$). ეს უკანასკნელი თანაფარდობა შებრუნებული სახით შეიძლება წარმოვიდგინოთ ასე:

($EF = T : P$). ასეთ შემთხვევაში თანაფარდობა გვიჩვენებს სოციალური პოლიტიკის ამა თუ იმ შედეგზე დანახარჯების რა წილი მოვიდა. სოციალური პოლიტიკის ეფექტი ან ეფექტიანობა შეიძლება გაანგარიშდეს როგორც სტატისტიკური პერიოდისათვის (მაგალითად, რომელიმე თვის ან წლის 1 რიცხვისათვის), ისე დინამიკაში. მაგალითად, დასაქმების სახელმწიფო პოლიტიკის სოციალური ეფექტიანობის განსაზღვრავად ვიყენებთ უმუშევართა მაჩვენებელს. კერძოდ, დასაქმების სახელმწიფო პროგრამის სოციალური ეფექტიანობა განისაზღვრება კალენდარულ პერიოდში უმუშევრობის სტატუსმოხსნილი ადამიანების რიცხვის შეფარდებით უმუშევართა რიცხვთან კალენდარული პერიოდის ბოლოსათვის.

$$EF_e = U_i / U_j, \text{ სადაც}$$

ηF_e - დასაქმების სახელმწიფო პოლიტიკის სოციალური ეფექტიანობაა,

U_i - იმ ადამიანთა რიცხვი, ვისაც უმუშევრის სტატუსი მოეხსნა კალენდარული პერიოდის განმავლობაში;

U_j - იმ ადამიანთა რიცხვი, ვინც უმუშევარია კალენდარული პერიოდის ბოლოსთვის.

რაც უფრო მაღალია ამ ფორმულით მიღებული მაჩვენებელი, მით უფრო მეტია დასაქმების პოლიტიკის სოციალური ეფექტიანობა.

დასაქმების სახელმწიფო პოლიტიკის ეკონომიკური ეფექტიანობა ორი ხერხით გაიანგარიშება: პირველი გვიჩვენებს დასაქმების სახელმწიფო პოლიტიკის სოციალური ეფექტიანობის ერთეულზე გაწეულ ხარჯებს და იანგარიშება ასე:

$$EC_e = Q / EF_e \text{ სადაც,}$$

EC_e - დასაქმების სახელმწიფო პოლიტიკის ეკონომიკური ეფექტიანობა;

Q - დასაქმების სახელმწიფო პოლიტიკის ბიუჯეტია, მასზე გამოყოფილი სახსრები(ლარი);

EF_e - დასაქმების სახელმწიფო პოლიტიკის სოციალური ეფექტიანობა.

ეს მაჩვენებელი უფრო მეტად გამოდგება რეგიონთა შედარებისას, რადგან საშუალებას იძლევა რეგიონულ ტერიტორიაში შესადარისი გახდეს დასაქმების პოლიტიკის სოციალური ეფექტიანობის ერთეულის ფასი. ცხადია, რაც უფრო დაბალია დასაქმების პოლიტიკის ბიუჯეტის სახსრები სოციალური ეფექტიანობის ერთეულზე, მით უფრო მაღალია დასაქმების პოლიტიკის ეფექტიანობა.

დასაქმების სახელმწიფო პოლიტიკის ეკონომიკური ეფექტიანობა მეორე ხერხით ასე გაიანგარიშება:

$$EC_e = Q / U_i \text{ სადაც,}$$

EC_e - დასაქმების სახელმწიფო პოლიტიკის ეკონომიკური ეფექტიანობა(ლარი/კაცთან);

Q - დასაქმების სახელმწიფო პოლიტიკის, ბიუჯეტია, მასზე გამოყოფილი სახსრები(ლარი);

U_i – იმ ადამიანთა რიცხვი, ვისაც უმუშევრის სტატუსი მოეხსნა კალენდარული პერიოდის განმავლობაში

მაშასადამე, რაც უფრო მაღალია დასაქმებზე გაწეული ხარჯები, მით ნაკლებია ეკონომიკური ეფექტიანობა.

4.5. ინვალიდთა სახელმწიფო მხარდაჭერის პროგრამის შეფასება. სოციალურ სფეროში გამოყენებული რესურსების შეფასება მიუხედავად იმისა, რომ რაოდენობრივ მაჩვენებლებს ვიყენებთ, პირობითი ხასიათისაა, რადგან სოციალური სამსახურების საქმიანობის რაოდენობრივი აღრიცხვა სრულად ვერ ხერხდება. ამიტომ სახსრები, რომელიც ინვალიდთა მხარდაჭერის პროგრამაზე გამოყოფილი, საშუალებას იძლევა ერთის მხრივ, განვსაზღვროთ ინვალიდთა რეაბილიტაციის ფასი, მეორეს მხრივ, შევისწავლოთ ამ მიმართულებით არსებული დინამიკა და განვსაზღვროთ ამ ღონისძიების განხორციელებისას დასაქმებული ადამიანების ეფექტურობა. მაგალითად, ცნობილია, რომ მთელ რიგ ქვეყნებში ინვალიდებს კერძოდ დაქირავებული პირები უვლიან, რაც მიუთითებს სახელმწიფო სოციალური მომსახურების სფეროში გამოყენებული შრომითი

რესურსების არაეფექტურობაზე. ინვალიდთა მომსახურე პერსონალის რიცხვი შეიძლება განვიხილოთ, როგორც მათი შრომის მწარმოებლურობის მაჩვენებელი. მაგალითად, ადმინისტრაციულ-ტერიტორიულ ერთეულში, სადაც სოციალურ მუშაკთა შრომის მწარმოებლურობა ქვეყანაში არსებულ საშუალო მაჩვენებელზე ნაკლებია, შრომითი რესურსები არაეფექტურად გამოიყენება.

პირობითად, სოციალური მუშაკების „ზედმეტი“ რაოდენობა გაიანგარიშება ფორმულით:

$$N_w = N_f - N_m : A \text{ სადაც, } \text{ვ}$$

N_w - დასაქმებულ სოციალურ მუშაკთა პირობითად ჭარბი რაოდენობა(კაცი);

N_f - სოციალურ მუშაკთა ფაქტობრივი რიცხვი(კაცი);

N_m – ინვალიდთა მომსახურე პერსონალის რიცხვი(კაცი)

A - სოციალურ მუშაკთა შრომის მწარმოებლურობა ქვეყანაში, ანუ ინვალიდთა რაოდენობა, ერთ მომსახურე სოციალურ მუშაკზე.

ანალოგიური წესით შეიძლება გაანგარიშდეს ინვალიდთა მხარდამჭერ პროგრამებში მონაწილე სხვა სპეციალისტთა გამოყენების ეფექტურობა, მაგალითად. ექიმების სიჭარბე, ან ნაკლებობა. ფინანსური კუთხით ამ პროგრამის შეფასებისათვის ამ პროგრამაში დასაქმებული პერსონალის, სოციალურ მუშაკთა, ან ექიმების საშუალო ხელფასს გამოვიყენებთ.

უნდა ვიცოდეთ, რომ ეკონომიკურ გადაწყვეტილებათა მიღებისას სოციალური ექსპერტიზის უგულვებელყოფას, ხშირად მიყვაროთ ნულოვან სოციალურ სარგებლიანობამდე.

თავი 5. დასაქმების სახელმწიფო პოლიტიკა

დასაქმების სახელმწიფო პოლიტიკის შესახებ კანონმდებლობა თანამედროვე საბაზრო ეკონომიკის ქვეყნებში სამ მნიშვნელოვან პრინციპს ეყრდნობა:

პრინციპი 1. შრომის ბაზრის აქტიური პოლიტიკის ჩარჩოებში უმუშევართა შრომით მოწყობასა და მათ პროფესიულ გადამზადებას მეტი უპირატესობა ენიჭება უმუშევართა მატერიალური მხარდაჭერასთან (უმუშევართა შემწეობის გაცემასთან) შედარებით;

როცა ეს პრინციპი არაა დაცული, დასაქმების სახელმწიფო პოლიტიკა დადის უმუშევართა სოციალური მხარდაჭერის პოლიტიკამდე.

პრინციპი 2. დასაქმების სახელმწიფო სამსახური, დამსაქმებელი და დაქირავებული სოლიდარულ პასუხისმგებლობას იღებენ უმუშევართა დასაქმებაზე.

ამ პრინციპის რეალიზაცია გულისხმობს საზოგადოების მხრიდან ეკონომიკური და სოციალური წინაპირობების შექმნას სოციალურ კმაყოფაზე მყოფთა შესამცირებლად.

პრინციპი 3. სახელმწიფო უმუშევართა სოციალურ მხარდაჭერის ნორმების დადგენას ღიფერენცირებულად უდგება კრიტერიუმთა ფართო სპექტრიდან გამომდინარე. კერძოდ, მხედველობაში მიიღება უმუშევრის მუშაობის სტაჟი და ხელფასი სამუშაოს დაკარგვამდე, სავალდებულო სადაზღვევო სტაჟი და დაგროვებული სადაზღვევო შენატანების მოცულობა, უმუშევრის ასაკი და სხვა ინდივიდუალური მახასიათებლები.

ამ პრინციპის დაცვა საშუალებას იძლევა სოციალური მხარდაჭერის სახსრები რაციონალური გამოვიყენოთ და უმუშევრის ეკონომიკური რეაბილიტაცია მოვახდინოთ.

დასაქმების სახელმწიფო პოლიტიკა ორ დონეზე განიხილება: მაკროდონეზე და რეგიონულ დონეზე.

5.1. დასაქმების სახელმწიფო პოლიტიკა მაკროდონეზე.

დასაქმების პოლიტიკა მაკროდონეზე ხორციელდება შემდეგი მიმართულებით:

- დასაქმებასა და შრომის ბაზარზე საკანონმდებლო და ნორმატული სამართლებრივი აქტების მიღება და მისი შესრულების კონტროლი;
- დასაქმების სახელმწიფო პოლიტიკის გრძელვადიანი და მიმდინარე ამოცანების შეხამება ეკონომიკური ზრდის პრიორიტეტებთან, საკრედიტო-ფულად და სოციალურ პოლიტიკასთან;
- დასაქმების სახელმწიფო პროგრამების დამუშავება და განხორციელება, მისი შესრულების კონტროლი;
- დასაქმების სახელმწიფო პოლიტიკის დაფინანსების წესის დადგენა;
- მთელი ქვეყნის ტერიტორიაზე უმუშევართა სოციალური დაცვის ერთიანი სტანდარტების შექმნა;
- იმ რეგიონების ფინანსური მხარდაჭერა, სადაც შრომის ბაზრის დამაბულობის დონე მაღალია;

- დასაქმების სამსახურების ფორმირების პრინციპებისა და ფუნქციონირების წესის დადგენა.

5.2. დასაქმების სახელმწიფო რეგიონული პოლიტიკა

ცენტრალური ხელისუფლების ორგანოები რეგიონებში:

- ამუშავებენ და რეალიზაციას უკეთებენ დასაქმების რეგიონალურ პოლიტიკას რეგიონის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარებისა და დემოგრაფიული სპეციფიკის გათვალისწინებით;
- იღებენ დამატებით საბიუჯეტო, საკრედიტო და საგადასახადო ზომებს რეგიონის ეკონომიკური განვითარებისათვის და შესაბამისად დასაქმების ზრდისათვის.
- ადგენენ დასაქმების რეგიონული პოლიტიკის დაფინანსების წესსა და მიმართულებებს (რეგიონული ბიუჯეტიდან), აკონტროლებენ ამ სახსრების მიზნობრივ ხარჯვას;
- იღებენ რეგიონულ საკანონმდებლო და ნორმატიულ აქტებს, რომლებიც უზრუნველყოფენ უმუშევართა სოციალურ დაცვასა და დასაქმებულთა მხარდაჭერას სპეციფიკურ პირობებში;
 - დასაქმების პოლიტიკის რეალიზაციისას კოორდინაციას უწევენ ადგილობრივი თვითმართეულობის ორგანოთა საქმიანობას.

დასაქმების სახელმწიფო პოლიტიკის გატარებისას გაითვალისწინება შემდეგი გარემოებები:

- უმუშევართა სოციალურ მხარდაჭერასთან შედარებით პრიორიტეტულადაა მიჩნეული ახალი სამუშაო ადგილების შექმნა და ძველის შენარჩუნება; კადრების პროფესიული მომზადება - გადამზადების მხარდაჭერა;
 - უპირველესად მხარდაჭერილი უნდა იყოს იმ პირთა დასაქმება, რომლებზეც ნაკლები დანახარჯები გაიცემა და უმოკლეს დროში დიდი შედეგის მომტანი იქნებიან;
- უპირატესი მხარდაჭერა კრიზისული შრომის ბაზრის რეგიონებზე;
- დასაქმების სახელმწიფო პროგრამის გატარება კონკრეტული რეგიონალური, დარგობრივი და სოციალურ-დემოგრაფიული ჯგუფების ინტრესების გათვალისწინებით;
- უმუშევართა მხარდაჭერისათვის დაბალანსებული ზომების მიღება, ერთის მხრივ, მათი დესოციალიზაციისა (ლუმპენიზაციისა³²), და მეორეს მხრივ, მათი სოციალურ კმაყოფაზე ყოფნის თავიდან აცილების მიზნით.

5.3. მოსახლეობის დასაქმების სახელმწიფო სამსახური.

ნებისმიერ ქვეყანაში დასაქმების სახელმწიფო სამსახური შრომის ბაზარზე სახელმწიფოს ძირითადი ინსტიტუტია. სწორედ ამ სამსახურს ეკისრება მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკური გარანტიების უზრუნველყოფა სახელმწიფო ბიუჯეტიდან გამოყოფილი სახსრებით, რაც დადგენილია ქვეყნის კანონმდებლობით. ამით განსხვავდებიან ისინი იმ კერძო დასაქმების სააგენტოებისაგან, რომლებიც თავიანთ

³² ლუმპენიზაცია- იმ მოსახლეობის წილის ზრდა, რომელსაც არავითარი ქონება არ აქვს და შემთხვევითი შემოსავლის ხარჯზე ცხოვრობს.

საქმიანობას ახორციელებენ კომერციულ საფუძველზე და ფინანსდებიან მათ მიერ გაწეული მომსახურებით მიღებული გადასახადებისაგან.

დასაქმების სამსახურის ძირითადი ფუნქციებია:

- უმუშევართა აღრიცხვა მათი მიმართვის შემთხვევაში;
- რეგისტრირებულ უმუშევართა დიფერენციაცია სხვადასხვა კრიტერიუმით;
- ვაკანსიების აღრიცხვა;
- უმუშევართა უფასო მომსახურება ვაკანსიების მოძიებით, შრომითი მოწყობით, პროფესიული გადამზადებით;
- უმუშევართა მატერიალური მხარდაჭერა.
- სახელმწიფო დასაქმების პოლიტიკის შემუშავება რეალიზაცია მაკრო და რეგიონულ დონეზე;
- ქვეყნისა და რეგიონის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პროგრამის სოციალური ექსპერტიზა, მათი შრომის ბაზარზე გავლენის შესწავლა და არგუმენტირებული კორექტირება შესაძლებლობათა გათვალისწინებით;
- შრომის ბაზრის მუდმივი მონიტორინგი და პროგნოზი;
- შრომის ბაზრის შესახებ სტატისტიკური ინფორმაციის მომზადება.

დასაქმების სფეროში მინიმალურ სახელმწიფო სტანდარტად მიჩნეულია უმუშევართათვის უფასოდ მათი შესაფერისი ვაკანსიის მოძიება და მათი შრომითი მოწყობა. ამავე დროს ამ სამსახურმა უნდა გასწიოს ერთდგვარი პროფორიენტაციული სამუშაო. კერძოდ, აუხსნას უმუშევარს იმ პროფესიათა შინაარსი, რაზეც მოცემულ პერიოდში შრომის ბაზარზე არის ვაკანსია; აუხსნას უმუშევარს მისი შესაფერისობა ან შეუფერებლობა არსებულ ვაკანსიასთან; აგრეთვე მისცეს მიმართულება უმუშევარს რა პროფესიით სჯობს მისი გადამზადება შრომითი მოწყობის მიზნით. ან რა საზოგადოებრივ სამუშაოზეა მისი მოწყობის საშუალება დროებით მაინც. თუ ეს სამსახური გასწევს შრომით მოწყობასთან დაკავშირებულ სხვა მომსახურებას, ზემოთჩამოთვლილი მომსახურების გარდა, მაშინ ეს მომსახურება შესაძლებელია ფასიანიც იყოს.

იმის მიხედვით, რამდენად განსხვავებულია ქვეყნის რეგიონული ეკონომიკა, დასაქმების სახელმწიფო პოლიტიკაც იმის შესაბამისად უნდა განისაზღვროს. წინააღმდეგ შემთხვევაში ეს პოლიტიკა არაეფექტური იქნება. რეგიონების დაჯგუფება ოთხი ტიპის მაჩვენებლების საფუძველზე ხდება. კერძოდ,

- მდგომარეობა შრომის ბაზარზე;
- ეკონომიკური სიტუაცია;
- სოციალური სიტუაცია;
- დემოგრაფიული სიტუაცია.

5.4. შრომის ბაზრის მახასიათებლები საბაზო მაჩვენებლებია რეგიონების დაჯგუფებისას. უმთავრესი მახასიათებლებია რეგისტრირებული უმუშევრობის დონე, შრომის ბაზრის დაძაბულობის მაჩვენებელი, უმუშევრობის ხანგრძლივობის მაჩვენებელი. დიდი მნიშვნელობა აქვს იმ კონტინგენტის განსაზღვრას, რომლის უმუშევრობის ხანგრძლივობა

ერთი წელი და მეტია. იგი უჩვენებს მოცემულ რეგიონში მოსახლეობის ნაწილის მარგინალიზაციის პოტენციურ საფრთხეს. რეგიონში კი სადაც მეტად მაღალია შრომის ბაზრის დაძაბულობის მაჩვენებელი, მეტად დიდი მნიშვნელობა აქვს არსებული სამუშაო ადგილების შენარჩუნებას და ახლის შექმნას, რადგან მოხდეს მდგომარეობის სტაბილიზაცია შრომის ბაზარზე.

ეკონომიკურ მაჩვენებლები საშუალებას იძლევა განვსაზღვროთ რამდენადაა შესაბამისობაში დასაქმების სახელმწიფო პოლიტიკა რეგიონში არსებულ ეკონომიკურ სიტუაციასთან. კერძოდ, ამ შემთხვევაში მნიშვნელოვანია ვიცოდეთ ისეთი მაჩვენებლები, როგორიცაა რეგიონის მიერ წარმოებული პროდუქციის მოცულობის დინამიკა, ინვესტიციების რაოდენობა, წამგებიანი საწარმოების რაოდენობა, რადგან ეს საშუალებას გვაძლევს განვსაზღვროთ პერსპექტივაში გამოთავისუფლებული სამუშაო ძალის რიცხვი.

სოციალური მაჩვენებლების დახმარებით ვსაზღვრავთ რამდენად შეიძლება შეცვალოს დასაქმების სახელმწიფო პოლიტიკამ რეგიონის სოციალური ყოფა. ამის შესაფასებლად ვიყენებთ მოსახლეობის რეალური ფულადი შემოსავლების დინამიკისა და საცალო საქონელბრუნვის მაჩვენებლებს. ამ ორი მაჩვენებლის ერთობლივი ანალიზით ჩვენ შეგვიძლია განვსაზღვროთ მოცემულ ტერიტორიაზე ეკონომიკის დაუბეგრავი სექტორის განვითარების ხარისხი და მოსახლეობის ფაქტობრივი ადაპტაცია არსებულ სოციალურ-ეკონომიკურ პირობებთან.

დემოგრაფიული მაჩვენებლებიდან ვიყენებთ მოსახლეობის ბუნებრივი მოძრაობის მაჩვენებლებს (შობადობა, მოკვდაობა, ბუნებრივი მატება). ეს მაჩვენებლები წარმოადგენს გვაძლევს გრძელვადიან პერსპექტივაში სამუშაო ძალის შესაძლო მიწოდებაზე.

ზემოთჩამოთვლილი მაჩვენებლები კი ერთობლივად საშუალებას გვაძლევს რეგიონის სოციალური-ეკონომიკური მდგომარეობა ინტეგრალურად შეფასდეს. ამ დროს მნიშვნელოვანია მხედველობაში იქნეს მიღებული შემდეგი გარემოება: უნდა ვივარაუდოთ, რომ დასაქმების სახელმწიფო პოლიტიკასთან მიმართებაში შეიძლება გვქონდეს **ნეიტრალური და აქტიური რეგიონები**.

ნეიტრალურს მიეკუთვნება ის რეგიონები, სადაც სიტუაცია შრომის ბაზარზე კორელირებს რეგიონის სოციალურ-ეკონომიკურ მდგომარეობას. აქ შეიძლება ორი შემთხვევა განვიხილოთ: ა) მშვიდი სიტუაცია შრომის ბაზარზე შეხამებული დამაკმაყოფილებელ სოციალურ-ეკონომიკურ მდგომარეობასთან და ბ) ცუდი სიტუაცია შრომის ბაზარზე, როცა შრომის ბაზრის მახასიათებლები და სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა რეგიონში წინააღმდეგობრივი ნიშნებით ხასიათდება.

პირველ შემთხვევაში ვიფარგლებით შრომის ბაზარზე არსებული სიტუაციის მონიტორინგით, მეორე შემთხვევაში რეგიონი კრიზისულად ფასდება.

აქტურად მიიჩნევა რეგიონები, სადაც შრომის ბაზრის დამაკმაყოფილებელი მდგომარეობა შეხამებულია არადაამაკმაყოფილებელ სოციალურ-ეკონომიკურ ვითარებასთან. ამ პირობებში მოკლე და საშუალოვადიან პერსპექტივაში მოსალოდნელია სიტუაციის გამწვავება შრომის ბაზარზე, რაც მოითხოვს სახელმწიფოს მხრიდან გამაფრთხილებელი ზომების მიღებას.

5.5. შრომის ბაზრის სახელმწიფო პოლიტიკის დასავლური მოდელები

დასავლეთის საბაზრო ეკონომიკის ქვეყნებს შრომის ბაზარზე სოციალური პოლიტიკის ღონისძიებათა განხორციელების ხანგრძლივი გამოცდილება აქვთ, რაც გასათვალისწინებელია გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნებისათვისაც, რამდენადაც:

დასავლეთში შრომის ბაზრის ფორმირება და ფუნქციონირება ხდებოდა სოციალურ-ეკონომიკური სისტემის განვითარების პარალელურად, და ექვემდებარებოდა ამ უკანასკნელის განვითარების კანონებს. მაშინ, როცა გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნებში შრომის ბაზრის ფორმირება სულ სხვა საფუძველზე მოხდა. ამასთან, დასავლეთისაგან განსხვავებით გარდამავალი ეკონომიკის პირობებში საქმე გვქონდა სრულიად განსხვავებული მუშაკის ტიპთან, რომელსაც არ ჰქონდა საბაზრო იდეოლოგია. ის ცხოვრობდა მკაცრი წინასწარ განსაზღვრული განაწესით და ახასიათებდა შიში თავის გამოჩენისა. შრომის სფეროში ის განსაკუთრებული უნარების გამოვლენას თავს არიდებდა და მოხმარების სფეროში მალავდა თავის ამაღლებულ მოთხოვნილებებს და მოხმარების რეალურ ღონეს. ის იყო ე. წ. მოცემულ სამუშაო ადგილზე „მიწერილი“ პირი, რომელსაც განსაზღვრული ხელფასი, პერსპექტივაში პენსია ჰქონდა. ამიტომ მეტად საინტერესოა იმ ქვეყნების გამოცდილება, რომლების სოციალურად ორიენტირებული საბაზრო ეკონომიკა აქვთ. ერთ-ერთი ასეთი ქვეყანა შვედეთია.

დასაქმების სახელმწიფო პოლიტიკა შვედეთში. დასაქმების პოლიტიკის საყრდენი შვედეთში საბაზრო ეკონომიკის მქონე სამართლებრივი სახელმწიფოა. ითვლება, რომ დამსაქმებლები და დაქირავებულნი ურთიერთგამაწონასწორებელნი არიან და ერთობლივად მიმართული უნდა იყვნენ საზოგადოებრივი პროგრესისკენ. სახელმწიფო განსაზღვრავს დამქირავებელთა და დაქირავებულთა საქმიანობის არეს, ხოლო ისინი აწესებენ თავიანთი ურთიერთობის წესებს. დასაქმების პოლიტიკა სოციალურ-ეკონომიკური პოლიტიკის უმნიშვნელოვანესი მიმართულებაა. შვედეთში მიღებული კონცეფციით, დასაქმების სახელმწიფო პოლიტიკა პასუხისმგებლობას არ იღებს სამუშაო ძალის განათლებასა და კვალიფიკაციის ამაღლებაზე. მაგრამ ამავე დროს ის დამსაქმებლებს არ ხსნის პასუხისმგებლობას საწარმოებში შესაბამისი შრომის პირობების შექმნაზე და იმ პირთა რეაბილიტაციაზე, რომლებიც განიღვენენ შრომის ბაზრიდან. დასაქმების პოლიტიკა უნდა უზრუნველყოფდეს სამუშაო ძალის შესვლასა და დაბრუნებას შრომის ბაზარზე. შვედეთში დასაქმების აქტიური პოლიტიკის მიზანია მიაღწიოს საზოგადოებრივ წარმოებაში სამუშაო ძალის მონაწილეობის მაღალ დონეს (იგულისხმება ქალთა და ინვალიდთა მასობრივი ჩართვაც წარმოებაში). ამით შესაძლებელი ხდება კეთილდღეობის მაღალი დონის მიღწევა, რადგან საზოგადოების თითოეული წევრი თავად ქმნის თავისი უზრუნველყოფის საშუალებას.

შვედეთში არსებობს ინვალიდთა შრომაში ჩაბმის ორი სახის სისტემა პირველი გულისხმობს სუბსიდიების გაცემას ხელფასზე. კერძოდ, საზოგადოება თავის თავზე იღებს იმ განსხვავების დაფარვას, რომელიც არსებობს ინვალიდის შრომის ფასსა და წონასწორულ საბაზრო შრომის ფასს შორის. მეორე, იმ სამრეწველო ჯგუფის შექმნას ეხება, რომლის ამოცანა ინვალიდთათვის სამუშაო ადგილების შექმნაა. ეს მიზანშეწონილია მაშინ, როცა შრომისუნარიანი მოსახლეობის დასაქმების პრობლემა გადაწყვეტილია და ქვეყანას აქვს ფინანსური რესურსები სპეციფიკური ამოცანების გადასაწყვეტად. ეს მხოლოდ წარმოების აღმავლობის პირობებშია შესაძლებელი (შვედეთშიც კი).

შრომის ბაზრის პოლიტიკის ძირითადი მიზანი სრული დასაქმების მიღწევაა. შვედეთში ითვლება, რომ ადამიანი, რომელიც ღროებით მოწყდა შრომის ბაზარს, ან სამუშაოს უნდა იღებდეს, ან შესაფერის განათლებას სამუშაოს მისაღებად და არა ფულად დახმარებას. ამ მიმართულებით უპირატესობა ენიჭება გრძელვადიან პერსპექტივაზე გათვლილ ღონისძიებებს. კერძოდ, სამუშაო ძალის რეგულარული გადამზადების, საზოგადოებრივი სამუშაოების ორგანიზაციისა და ახალგაზრდობის პრაქტიკის სისტემის შექმნას (ეს უკანასკნელი შვედურ სიახლედაც მოინათლა). ამ უკანასკნელი სისტემით ახალგაზრდებმა, რომლებმაც ჩვეულებრივ ვერ იშოვეს სამსახური, უზრუნველყოფილნი არიან სამუშაო ადგილით, რომლის დანახარჯებსაც დამსაქმებელს სახელმწიფო უხდის. შვედეთში თვლიან, რომ კომპეტენციების საკითხი გადამწყვეტია კონკურენტუნარიანი ბაზრის ფუნქციონირების პირობებში. ამიტომ უმნიშვნელოვანესია გამართული სასკოლო, უმაღლესი განათლებისა და სამეცნიერო სისტემის არსებობა. დამსაქმებლები კი ვალდებული არიან თავად იზრუნონ სამუშაო ძალის კვალიფიკაციის ამაღლებაზე. ეს სასარგებლოა მათი კონკურენტუნარიანობის ასამაღლებლად და მომუშავეთა მორალური მდგომარეობის გასაუმჯობესებლად (მათ მეტი მოტივი უჩნდებათ უკეთესად იმუშაონ). მამსადამე, კვალიფიკაციის ამაღლების საკითხი დამსაქმებელსა და დასაქმებულს შორის გვარდება. სახელმწიფო ე.წ. „შრომითი ცხოვრების“ სპეციალური ფონდის მეშვეობით დახმარებას უწევს მათ სამუშაო ადგილების შექმნის მიმართულებით. სახელმწიფო მიისწრაფვის შექმნას ხელსაყრელი პირობები მეწარმეობისათვის. რეგიონული პოლიტიკის თვალსაზრისით, სახელმწიფო ცდილობს ცალკეული რეგიონების სისუსტე აღმოფხვრას. (მაგალითად, რეგიონებში, სადაც მრეწველობის განვითარების ტრადიცია არ აქვთ, ან მცირედ დასახლებულია, ან მძიმე კლიმატური პირობებით ხასიათდება და ა. შ). შრომის საკითხებში საკამათო საკითხები წყდება სპეციალურ შრომის სასამართლოზე, სადაც მონაწილეობს სახელმწიფო, დამსაქმებელი და დაქირავებული. შრომის სასამართლო წარმოადგენს ერთადერთ და საბოლოო ფორუმს შრომით საკითხებზე ლეგალური დისკუსიის გასამართავად.

დასაქმების სახელმწიფო პოლიტიკა ფინეთში. როგორც შვედეთში ფინეთშიც დასაქმების სახელმწიფო პოლიტიკის მიზანი სრული დასაქმების მიღწევაა. ამისათვის ფინეთში მიაჩნიათ, რომ მხარი უნდა დაუჭირონ იმ რეგიონებს, სადაც სტრუქტურული ცვლილებები მიდის ახალი სამუშაო ადგილების შექმნის მიზნით. სახელმწიფო მხარდაჭერა გარანტირებული აქვთ როგორც კერძო, ისე სახელმწიფო სექტორის წარმომადგენლებს. ამ დროს ადგილობრივი ხელისუფლების წარმომადგენლები ვალდებული არიან ორგანიზება გაუკეთონ უპირატესად ახალგაზრდებისა და ხანგრძლივად უმუშევრების ღროებით შრომით მოწყობას.

ფინეთში შრომის ბაზრის ორგანიზაციის ძირითადი პრინციპია ყველა იმ ადმინისტრაციული ინსტიტუტის საქმიანობის კოორდინაცია, რომელიც დაკავშირებულია მოსახლეობის დასაქმების საკითხთან. მნიშვნელოვანია სახელმწიფოს უმთავრესი ამოცანა შრომის ნორმალური პირობების უზრუნველყოფა. ითვლება, რომ ამ ამოცანის შესრულება შედის, როგორც დამქირავებლების, ისე დაქირავებულთა ინტერესებში. ის ხელს უწყობს მუშაკთა შრომისუნარიანობის შენარჩუნებას, რითაც არიდებულია სამუშაო ძალის სწრაფი დაბერების პრობლემა და შესაბამისად, შესუსტებულია სამუშაო ძალის დეფიციტი შრომის ბაზარზე. შრომის პირობები კანონის შესაბამისად კონტროლდება სახელმწიფო და საზოგადოებრივი ორგანიზაციების მიერ.

კადრების გადამზადების პროგრამაც სახელმწიფოს ზედამხედველობის ქვეშაა მოქცეული. პროფესიული გადამზადების სისტემა მიმართულია იქითკენ, რაც შეიძლება სწრაფად მოძებნოს უმუშევარმა სამუშაო ადგილი. ამასთან, სახელმწიფო პოლიტიკის მნიშვნელოვანი კომპონენტია ღროებით უმუშევართა გარანტირებული მხარდაჭერა, რაც გულისხმობს, როგორც შემწეობების გაცემას, ისე სამუშაოს მოძიებასა და პროფესიულ გადამზადებას.

დასაქმების სახელმწიფო პოლიტიკა გერმანიაში. გერმანიაში დასაქმების სახელმწიფო პოლიტიკის ძირითადი ამოცანაა:

- უმუშევართა დახმარება სამუშაო ადგილების მოძიებაში;
- შუამავლობა პროფესიული სწავლების ცენტრის მოძიებაში;
- პროფესიული განათლების მიღებაში მხარდაჭერა;
- უმუშევართა დაზღვევა;
- შრომის ბაზრის კვლევა და საზოგადოების ინფორმაციული უზრუნველყოფა;
- მძიმე ფორმის მქონე ინვალიდებთან მუშაობა;
- შრომის ბაზარსა და საგანმანათლებლო სისტემაში ქალთა დისკრიმინაციის პრობლემის აღმოფხვრა.

შრომის ბაზართან მიმართებაში სახელმწიფო ორგანოების საქმიანობის ძირითადი პრინციპია: უსასყიდლო და მიუკერძოებელი დახმარება ყველას, ვინც მიმართავს შრომის უწყებას.

შრომის ფედერალურ უწყებას თავისი სტატისტიკური სამსახურიც ჰყავს., რომლის ამოცანაა შრომის ბაზრის შესახებ სტატისტიკური ინფორმაციის მოპოვება, დამუშავება და ანალიზი. მიღებული შედეგები გამოიყენება სახელმწიფო პოლიტიკის შემუშავებისას.

კვლევებით დადგენილია, რომ ხანგრძლივ უმუშევრობას მივყავართ ღარიბთა ღიდი ფენის ფორმირებისკენ. ამ მხრივ, ყველაზე მაღალი რისკჯგუფს მართობელა და მრავალშვილიანი დედები წარმოადგენენ. მათი შრომის ბაზარზე ჩართვის მეტად მცირე შანსია. ამის გამო ისინი სახელმწიფო სოციალური დახმარების მომხმარებლები ხდებიან.

შრომის ბაზრის პრობლემების დასაგვლეთელი მკვლევრები თვლიან, რომ საყოველთაო კეთილდღეობის სახელმწიფო პირდაპირ ახდენს ზეგავლენას დასაქმების სტრუქტურის განვითარებაზე. ძირითადი თეზისია: საყოველთაო კეთილდღეობის თანამედროვე სახელმწიფომ მიიღო ქვეყანაში ცხოვრების წესის ფორმირებაში უშუალო მონაწილეობის მძლავრი სოციალური მექანიზმის სტატუსი. შვედეთი, გერმანია და აშშ წარმოადგენენ საყოველთაო კეთილდღეობის სახელმწიფოს სოციალისტურ, კორპორაციულ და ნეოლიბერალურ მოდელს.

შვედეთმა არსებულ კეთილდღეობას მიაღწია პოსტინდუსტრიალ ეტაპზე დასაქმების სტრუქტურაზე ზემოქმედებით. აშშ-ში მომსახურების სფერო გაიყო ორად: მომსახურება, რომელიც ბიზნესთანაა დაკავშირებული და მომსახურება გართობის სფეროში. თუ ადრე ორივეგან საკმაოდ მაღალანაზღაურებადი სამუშაოები იყო, ამჯერად დაბალი ანაზღაურება არც თუ ისე იშვიათია. გერმანიაში კი არანაირი ცვლილება დასაქმების სტრუქტურაში არ მომხდარა. შვეციის დეინდუსტრიალიზაციას მცირე ეკონომიკური ზრდა სდევდა თან, რამაც შექმნა პრობლემები დასაქმებაში, მაგრამ ამასთანავე საშუალება მისცა მოსახლეობის სოციალური, საგანმანათლებლო და სამედიცინო მომსახურება

გაეფართოებინა და უზრუნველყო ყველა შრომისუნარიანის, განსაკუთრებით, ქალების დასაქმება. აქ დაემთხვა ქალთა მოთხოვნის ზრდა სოციალურ და მომსახურების სფეროში სამუშაო ადგილების ზრდას. ამ სიტუაციამ ქალთა დასაქმების ბუმი გამოიწვია. ასეთ შემთხვევაში სახელმწიფო იძულებული იყო ერთის მხრივ შინამეურნეოები უზრუნველყო სხვადასხვა მომსახურების სისტემით (მაგალითად ბავშვების მოვლის სამსახურით დასაქმებული ქალებისათვის), მეორეს მხრივ, ეზრუნა ქალთა მოქნილი სამუშაო გრაფიკების შექმნაზე ქალებისათვის, რადგან მიჩნეულია, რომ ისინი პასუხისმგებლები არიან ბავშვთა აღზრდაზე.

შვედეთში შეიმჩნევა ასეთი დამოკიდებულება: მომავალი დამოკიდებულია საშუალო კლასის მხარდაჭერაზე, რომელიც თავის მხრივ მოითხოვს მომსახურების რაოდენობისა და ხარისხის ზრდას. ეს კი სულ უფრო მეტი ფინანსური რესურსების საჭიროებას აჩენს. ამისათვის კი ეს კლასი მზადაა სულ უფრო მეტ ხანს იმუშაოს და უარი თქვას პენსიაზე ადრე გასვლის პოლიტიკაზე. სახელმწიფოს მიერ მომსახურების სფეროში დასაქმების ზრდის მხარდაჭერის შემთხვევაში წარმოიშობა დანახარჯების ზრდის პრობლემა. ამას მივეყვართ შინამეურნეობის გადასახადების ზრდასთან, რაც იწვევს დაბალანაზრაურებადი მუშაკების ზრდას, რაც სუსტი ადგილია შვეციის მოდელისათვის.

გერმანიაში ხელფასის შესახებ არსებული კანონით, დამსაქმებელს ეკრძალება დაბალი ხელფასის გადახდა, რითაც დაბალანაზრაურებადი მუშაკების წილის ზრდას ზღუდავს. ამიტომ აქ არსებული საპენსიო სისტემის გამო სამუშაო ძალის მიწოდება შემცირებულია. გერმანია კონსერვატულ-კათოლიკური პრინციპების ქვეყანაა, სადაც მომსახურებისა და სოციალური სფერო (ჯანდაცვის გარდა) ოჯახის სფეროა. მომსახურებაზე მოთხოვნის ზრდას გერმანიაში არ შეუქმნია საზოგადოებრივი მომსახურების სფეროს გაფართოების სტიმული, რაც გამოიწვია, ერთის მხრივ, გადასახადებისა და მოსაკრებლების ტვირთმა, რაც დამატებითი შემოსავლების ზრდას ზღუდავს და მეორეს მხრივ, მკაცრმა მონეტარულმა და ფისკალურმა პოლიტიკამ. თუ შვედეთში ძირითადი აქცენტი დასაქმების სფეროში გადატანილია შრომაში მოსახლეობის მასობრივ ჩართვაზე, გერმანიაში მთავარი მაღალანაზრაურებადი სამუშაო ადგილების შექმნაა, რაც ეყრდნობა მზარდ, მაღალეფექტურ ინდუსტრიულ ეკონომიკას.

აშშ-ში შრომის ბაზარზე არსებულ მდგომარეობას მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს მისი ეკონომიკური ზრდა, მიმდინარე დემოგრაფიული პროცესები და მკაცრი იმიგრაციული პოლიტიკა, რითაც ის ახერხებს დაიცვას თავისი შრომის ბაზარი უცხოური სამუშაო ძალისაგან. ამასთან, ამ ქვეყანაში სახელმწიფო ნაკლებად ზრუნავს დასაქმებულთა მომსახურებაზე. ხშირად ეს კორპორაციულ ღონეზე ხდება. ითვლება, რომ საკმარისია ადამიანს მისცე ხელფასი და მან თავად უნდა უზრუნველყოს საკუთარი მომსახურება. დასაქმებულთა უფლებების დაცვას სახელმწიფო საკანონმდებლობო აქტებით აკონტროლებს.

თავი 6. სახელმწიფო საოჯახო პოლიტიკა

ცნება „საოჯახო პოლიტიკა“ აკადემიურ ლიტერატურაში 1970-იანი წლებიდან მკვიდრდება. ეს ის პერიოდია, როცა პოლიტიკოსები და მეცნიერები განსაკუთრებით დაინტერესდნენ ოჯახის პრობლემატიკით.

სახელმწიფო საოჯახო პოლიტიკა არის ღონისძიებათა სისტემა, რომელსაც სახელისუფლო ორგანოები მიმართავენ ოჯახის მხარდასაჭერად. ის მოიცავს დემოგრაფიულ და მიგრაციულ პოლიტიკას, საოჯახო შემწეობების გაცემას, საგადასახადო პოლიტიკის რიგ ღონისძიებებს, სოციალურ აქციებსა და ინფრასტრუქტურულ პროექტებს.

საოჯახო პოლიტიკა ორი თეორიის გავლენით ფორმირდება. პირველი თეორიის თანახმად, რომელსაც ინდუსტრიალიზურ თეორიასაც უწოდებენ, ოჯახის განვითარების მამოძრავებელი სოციალურ-ეკონომიკური ფაქტორებია; ეკონომიკური გარემოს ცვლილება განსხვავებულ მოთხოვნილებათა ფორმირებას განაპირობებს. ოჯახის ირგვლივ შექმნილი სოციალურ-ეკონომიკური და დემოგრაფიული გარემო სახელმწიფო საოჯახო პოლიტიკის მამოძრავებელი ძალაა. შობადობის შემცირება, ღარიბი ოჯახების მომრავლება, გენდერული საკითხები სახელმწიფო ორგანოებს აიძულებს გააფართოონ ოჯახის მხარდაჭერის პროგრამები.

მეორე თეორია, ე.წ. კონფლიქტის თეორია, მიუთითებს პოლიტიკური პროცესების მონაწილეთა განმსაზღვრელ როლზე. ამ თეორიის თანახმად, პოლიტიკური პარტიების, საზოგადოებრივი და სამეცნიერო ორგანიზაციების ყურადღება ოჯახის პრობლემებისადმი ხელისუფლებას აიძულებს ოჯახის მხარდაჭერის აქტიური პოლიტიკა განახორციელოს.

ზოგადად, საოჯახო პოლიტიკის მიზანია:

- ოჯახის ინსტიტუტის ფასეულობათა პროპაგანდა და მხარდაჭერა;
- საოჯახო პოლიტიკის საკანონმდებლო ბაზის შექმნა;
- ოჯახის ძირითად ფუნქციათა რეაბილიტაცია, ნეოტრადიციული ოჯახის ფორმირება;
- ოჯახის ეკონომიკური დამოუკიდებლობის უზრუნველყოფა;
- მშობელთა და ბავშვთა პრობლემების მოგვარება, ბავშვთა გაშვილებისა და უზედამხედველო ბავშვთა მზრუნველობის საკითხების სამართლებრივი მოწესრიგება.
- ოჯახში სოციალური ანომალიების აღმოფხვრა და ცხოვრების ჯანსაღი წესის დამკვიდრება;
- ოჯახის სოციალური დაცვის რეგიონული პროგრამების შემუშავება და რეალიზაცია და ა. შ.

ამა თუ იმ ქვეყნის საოჯახო პოლიტიკა განსაზღვრულია იმ პრობლემების გათვალისწინებით, რა აწუხებს ქვეყანას: დეპოპულაცია თუ მოსახლეობის ზრდა; იმიგრაცია თუ ემიგრაცია, უმუშევრობა, სიღარიბე თუ სამუშაო ძალის დეფიციტი და ა.შ.

სახელმწიფო ერთიანი დემოგრაფიული და საოჯახო პოლიტიკის ორგანიზაცია-მართვა გულისხმობს:

1. დემოგრაფიული და საოჯახო პოლიტიკის სტრატეგიული პროგრამების ორგანიზაციისა და მართვის სამართლებრივ და ინსტიტუციურ უზრუნველყოფას;

2. მეცნიერული კვლევისა და მონიტორინგის საფუძველზე პროგრამების კორექტირებას;

3. სასურველი დემოგრაფიული კლიმატის უზრუნველსაყოფად სოციალურ-დემოგრაფიული განათლების ღონის ასამაღლებლად აგიტაცია-პროპაგანდის ღონისძიებათა კომპლექსის შემუშავებას;

4. მონიტორინგს და ინფორმაციული ბაზის სრულყოფას;

5. კადრების მომზადებას.

დემოგრაფიული და საოჯახო პოლიტიკის რეალიზაციის ეფექტიანობის მიზნით საჭიროა შემდეგი ღონისძიებების გატარება:

- მართვის მუდმივმოქმედი მექანიზმის უზრუნველყოფის მიზნით, აუცილებელია შეიქმნას ან გაძლიერდეს აღმასრულებელი ხელისუფლების ორგანოებში სპეციალური ტერიტორიული ქვედანაყოფები სახელმწიფო საოჯახო პოლიტიკის შემუშავებასა და რეალიზაციისათვის
- ოჯახის პრობლემებით დასაქმებული არასამთავრობო ორგანიზაციების, საზოგადოებრივი გაერთიანებების, საქველმოქმედო ფონდების სახელმწიფოებრივი ხელშეწყობა
- სახელმწიფო საოჯახო პოლიტიკის დაფინანსების საიმედო მექანიზმის (სააგენტოს) შექმნა (ბიუჯეტისა და არასაბიუჯეტო ფონდების სახსრების მოზიდვას ხარჯზე)
- ყველა კანონპროექტის ექსპერტიზა გასატარებელი ღონისძიებების ოჯახის მდგომარეობაზე ზეგავლენის თვალსაზრისით
- ოჯახის სამართლებრივი განათლების პროგრამების დამუშავება და რეალიზაცია
- საქართველოს ოჯახების ეკონომიკური, დემოგრაფიული, სამართლებრივი, პედაგოგიური, სოციალურ-ფსიქოლოგიური პრობლემების პერიოდული შესწავლა
- საქართველოს ოჯახთა მდგომარეობის მუდმივი ყოველწლიური მონიტორინგის საფუძველზე სამთავრობო ანგარიშის “საქართველოს ოჯახები” ყოველწლიურად მომზადება
- მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებთან თანამშრომლობის უზრუნველყოფა ოჯახის პრობლემების ფართოდ და სრულად ასახვის მიზნით
- სახელმწიფო საოჯახო პოლიტიკის საკადრო უზრუნველყოფის მიზნით, სამეცნიერო და აღმზრდელობითი კადრების, აგრეთვე ოჯახებთან მომუშავე ფართო პროფილის სპეციალისტების: სოციალური მუშაკების, პედაგოგების, დემოგრაფების, მედიკოსების, ფსიქოლოგების, სოციოლოგების და სხვათა მომზადება და გადამზადება.

6.1. ევროპული საოჯახო პოლიტიკის ევოლუცია მე-20 საუკუნეში

პირველი ეტაპი. ევროპაში საოჯახო პოლიტიკის ფორმირება განსაზღვრა იმ სოციალურმა ცვლილებებმა, რომელმაც უზრუნველყო თანამედროვე საზოგადოების სოციალური მოწყობა. კერძოდ, ბავშვთაშობის შემცირებამ, ქალთა დასაქმების ზრდამ, ოჯახის ნუკლეარიზაციის პროცესმა, ოჯახის ინსტიტუტის დასუსტებამ, სიღარიბემ და ა.შ

ჯერ კიდევ მე-19 საუკუნეში საფრანგეთსა და ზოგიერთ სხვა სახელმწიფოში ოჯახის ტრანსფორმირების ნიშნების გამოჩენისთანავე პოლიტიკოსები შეეცადნენ პოლიტიკური რიტორიკით გაეფრთხილებინათ მოსახლეობა მოსალოდნელ ცვლილებებზე. მათ აუცილებლობად მიიჩნიეს ოჯახური ურთიერთობების სამართლებრივი რეგლამენტაცია. მაგალითად, საფრანგეთის სამოქალაქო კოდექსით (1804წ). ე.წ. „ნაპოლეონის კოდექსით“ (1807წ) შეეცადნენ გაემყარებინათ ტრადიციული ოჯახის მოდელი.

მე-19 საუკუნის მეორე ნახევარში ევროპაში ოჯახის საზოგადოებრივი დახმარების საკითხი იხილება როგორც კერძო, ისე სახელმწიფო დონეზე. ამ პერიოდში შემოდის ბავშვთა დახმარების სისტემა. გაჩნდა სკოლამდელი ასაკის ბავშვთა დაწესებულებები. მათი დაფინანსება სახელმწიფოს მიერ ხდება 1870-იანი წლებიდან. ასეთი დაწესებულებები პირველად ავსტრიასა და საფრანგეთში გაჩნდა. ეს განაპირობა ამ ქვეყნებში ქალთა დასაქმების მაღალმა დონემ. მაგალითად, 1900 წელს ავსტრიის შრომით რესურსებში ქალთა წილი 43%, საფრანგეთში -35% იყო.

1930-იანი წლებიდან საფრანგეთში, შვედეთში, გერმანიაში ოჯახის მხარდაჭერის პროგრამა სისტემატური ხასიათის ხდება. ის ძირითადად მიმართულია ბავშვთა შრომის შემცირებისკენ. 1925-1929 წლებში შეკვეცილი აღწარმოების რეჟიმი დაფიქსირდა საფრანგეთში, შვედეთში, ჩეხეთში, გერმანიაში. 1936 წლიდან მათ შეუერთდათ ინგლისი, ბელგია, დანია, ესპანეთი, ნორვეგია. ამან 1930-1940-იან წლებში საფუძველი დაუდო პრონატალისტური დემოგრაფიული პოლიტიკის დამკვიდრებას ევროპაში. ამასთან ერთად დადგა საკითხი: ოჯახის რომელ მოდელს უნდა დაუჭიროს მხარი სახელმწიფომ? იმართებოდა დებატები ერთის მხრივ, ტრადიციული ოჯახის მოდელის მხარდაჭერაზე, მეორის მხრივ ლიბერალურ შეხედულებებზე, რომლის ძირითადი თეზისი იყო: ქალს უნდა ჰქონდეს რეპროდუქციული ქცევის თავისუფალი არჩევანი (უფლება აბორტის გაკეთებისა). წინ წამოიწია გენდერული თანასწორობის საკითხმაც. საბოლოოდ ჩამოყალიბდა ორი მიმართულება: 1) კონსერვატიული, ე.წ. „ფამილიალიზმი“, რომელიც ორიენტირებულია ტრადიციული ოჯახის შენარჩუნებაზე და ეყრდნობა რელიგიურ ფასეულობებს ; 2) ლიბერალური -ოჯახის ახალი ფორმის და გენდერული ედსთანასწორობის მხარდაჭერაზე.

საოჯახო პოლიტიკის ეტალონად მიჩნეულია საფრანგეთი. აქ, ჯერ კიდევ 1939 წელს დაწესდა „ დიასახლისთა დახმარება“. 1941 წელს მას გადაერქვა სახელი და ეწოდა „ დახმარება ოჯახს, რომელიც ერთ ხელფასზე ცხოვრობს“. ეს დახმარება 1978 წლამდე არსებობდა. სოლიდური დახმარება ეძლეოდათ ქალებს, რომლებიც არ მუშაობდნენ და ბავშვებს ზრდიდნენ. 1947 წელს დახმარების სახით ორშვილიანი ოჯახი იღებდა ქალთა საშუალო ხელფასის 90%-ს, სამშვილიანი -150%-ს.

ევროპაში საოჯახო პოლიტიკის ინსტიტუციონალიზმის პირველი ეტაპი მთავრდება საოჯახო პოლიტიკის განმახორციელებელი დაწესებულებებისა და ორგანიზაციების შექმნით. მაგალითად, 1953 წელს გერმანიაში იქმნება ოჯახის საქმეთა სამინისტრო. 1994 წლიდან ის ცნობილია, როგორც ოჯახის, ქალთა,

ახალგაზრდებისა და მოხუცების სამინისტრო(2020 წელს მისი ბიუჯეტი 12 მილიარდი ევროა).

მეორე ეტაპი. ესაა 1950-1960-იანი წლები. ამ პერიოდში უკვე ჩამოყალიბებულია ტრადიციული ოჯახის მოდელი. ქორწინება უმთავრესად აღინიშნებოდა ეკლესიაში. განქორწინების წილი იყო დაბალი. ოჯახის ძირითადი მარჩენალი მამაკაცი, ხოლო ქალი დიასახლისია. ოჯახის მიზანი კი - ბავშვთაშობაა. ეს პერიოდი დემოგრაფიული სიტუაციის სტაბილიზაციით გამოირჩევა, რადგან „ბები ბუმია“, „ქორწინების ოქროს ხანაა“. ამიტომ დემოგრაფიულმა საკითხმა უკან გადაიწია და წინა პლანზე წამოვიდა საკითხი: სიღარიბისა და უთანასწორობის წინააღმდეგ ბრძოლა. პარალელურად მიმდინარეობდა ოჯახის ნუკლეარიზაციის პროცესი.

მესამე ეტაპი. - 1970-1980-იანი წლები. ამ პერიოდში მომხდარმა დემოგრაფიულმა ცვლილებებმა ახლებურად დააყენა საოჯახო პოლიტიკის განხორციელების საკითხი. კერძოდ, განქორწინებათა ზრდამ, ქორწინებისგარეშე დაბადებულთა წილის მატებამ, მარტოხელა დედების მომრავლებამ განსხვავებულ ცხოვრების წესი დაამკვიდრა. საჭირო გახდა მარტოხელა დედების დახმარება. 1960-იანი წლების ბოლოსა და 1970-იანი წლების დასაწყისში ბევრმა ქვეყანამ აბორტების ლეგალიზაციის კანონი მიიღო.(1967 წელს დიდ ბრიტანეთში, 1973 წელს აშშ-ში და 1975 წელს საფრანგეთში). გენდერული თანასწორობა პრიორიტეტულ სტრატეგიად მიიჩნიეს.. ამასთან 1960-ან წლებში ქალთა დასაქმების ბუმმა მოითხოვა ოჯახის შრომისუნარო წევრების დახმარება(მცირეწლოვანი ბავშვების, მოხუცების, ინვალიდების). ამან მომსახურების სფეროს გაფართოება და განვითარება გამოიწვია. გააქტიურდა დებატები ქალის რეპროდუქციული და პროფესიული ფუნქციის შეხამების შესახებ. ქალთა დასაქმებამ შეამცირა ბავშვთაშობა, რამაც ევროპა ისევ დემოგრაფიული პრობლემის წინაშე დააყენა. აღსანიშნავია, რომ საოჯახო პოლიტიკა სხვადასხვა ქვეყნებში, სხვადასხვა სოციალური პოლიტიკის მოდელების მიხედვით განსხვავებულია. მაგალითად, სოციალურ-დემოკრატიულ მოდელში(შვედეთი) საოჯახო პოლიტიკა ორიენტირებულია როგორც ოჯახის თანაბარ უზრუნველყოფაზე, ისე გენდერულ თანასწორობაზე; კონსერვატიულ მოდელში(გერმანია) - ოჯახის სტაბილურობის მხარდაჭერაზე; ლიბერალურში (დიდი ბრიტანეთი) მხოლოდ სოციალურად დაუცველ პირებზე (მაგალითად, მარტოხელა დედებზე). საფრანგეთი ამ მხრივ გამორჩეულია. მათ სოციალურ პოლიტიკაში საოჯახო პოლიტიკას ცენტრალური ადგილი უკავია.

მეოთხე ეტაპი. 1990-იანი წლებიდან ეკონომიკური პრობლემების გამწვავებამ საოჯახო პოლიტიკის გადახედვა გამოიწვია. ეს განაპირობა შემდეგმა გარემოებებმა:

1990-იან წლებში გავრცელდა ოჯახური ცხოვრების განსხვავებული წესი, ე.წ.თანაცხოვრების ინსტიტუტი, არატრადიციული ოჯახების შექმნა (ერთსქესიანთა ქორწინება). ევროპაში ყოველი მესამე ქორწინება განქორწინებით მთავრდებოდა. საოჯახო პოლიტიკის კურსი შეიცვალა, ხდება მისი დეცენტრალიზაცია,. ოჯახის სოციალური დაცვიდან სოციალური პარტნიორობისკენ გადასვლა. მნიშვნელოვანიმ როლის თამაში დაიწყო არაკომერციულმა, საქველმოქმედო ორგანიზაციებმა,

არასამთავრობო ორგანიზაციები სულ უფრო მეტად ირგებენ შუამავლის როლს სახელმწიფოსა და ოჯახს შორის. 1995 წელს შეიქმნა 4 ევროპული სადამკვირვებლო საბჭო ეროვნული საოჯახო პოლიტიკისა, რომელის 75-მდე ორგანიზაციას მოიცავდა. დაიწყო შერეული საოჯახო პოლიტიკის ფორმირების პროცესი. ის მოიცავს, როგორც დეფამილიზაციის, ისე, რეფამილიზაციის ელემენტებს. სულ უფრო მეტი ყურადღება ექცევა ოჯახის შრომისუნარიანი წევრის დახმარებას, ოჯახის მიერ სოციალური კაპიტალის აღწარმოების უნარის შენარჩუნებას. ბავშვთა კეთილდღეობის უზრუნველყოფის მიზნით სახელმწიფო სულ უფრო მეტად ერევა მშობლისა და ბავშვის ურთიერთობაში, ორიენტაცია აღებულია ბავშვთა სიღარიბის წინააღმდეგ, მათი უფლებების დაცვისკენ. გაფართოვდა ის ინსტიტუციონალური ქსელი, რომლის ფუნქციაა ინვესტიციების განხორციელება ბავშვებში. ეს ღონისძიება განიხილება, როგორც სახელმწიფო სოციალური ინვესტირების ერთ-ერთი მიმართულება.

შეიცვლა გენდერული თანასწორობის განხილვის ობიექტი. კერძოდ, თუ ადრე ქალთა უფლებების გაზრდაზე იყო საუბარი, ამჟამად ორიენტაცია აღებულია მამობის ფენომენზე, მამის მაქსიმალურ ჩართულობაზე ბავშვის აღზრდასა და ოჯახურ საქმიანობაში. 1990-იან წლებში პრაქტიკულად ამის განხორციელება დაიწყო ნორვეგიასა და შვედეთში. კერძოდ, ბავშვის დაბადებისას დეკრეტული შვებულების აღების შესაძლებლობა მამის მიერ; განქორწინების დროს მამის როლის გაძლიერება ბავშვის აღზრდაში და ა. შ.

ოჯახის ინსტიტუტის ცვლილებას ბევრი პრობლემა მოჰყვა საზოგადოებაში. ამიტომ ევროპის თითქმის ყველა ქვეყნის მსხვილ აკადემიურ დაწესებულებაში ოჯახის პრობლემათა შემსწავლელი ცენტრები, ან ინსტიტუტები შეიქმნა. საქართველოში ეს ფუნქცია დემოგრაფიისა და სოციოლოგიის ინსტიტუტს აქვს აღებული.

6.2. დემოგრაფიული პოლიტიკის მსოფლიო გამოცდილება

გარკვეული დემოგრაფიული მაჩვენებლების გრძელვადიანი დაგეგმვის, ანუ დემოგრაფიული პოლიტიკის ჩამოყალიბებისა და გატარების მცდელობებს, კაცობრიობის ისტორიის მანძილზე სხვადასხვა ცივილიზაციებსა და ეპოქებში ვხვდებით. უმთავრესი დასკვნა, რომლის გამოტანა ამ მხრივაც შესაძლებელი ისაა, რომ ასეთი პოლიტიკის წესები ყოველთვის ნაკარნახევი იყო იმ სრულიად კონკრეტული ვითარებით, რომელიც შეიქმნებოდა რომელიმე სახელმწიფოებრიობის მატარებელ და, როგორც წესი, ტიტულარულ ეთნოსში. ზოგჯერ ეთნოსი – თავისი მმართველი პოლიტიკური ბირთვის მეშვეობით – რაოდენობრივ ზრდაში იჩენდა დაინტერესებას, ზოგჯერ რიცხოვნობის მეტ-ნაკლებად შენარჩუნებისა და მატების დარეგულირებისაკენ მიისწრაფოდა, ზოგ

შემთხვევაში კი ძლიერი სახელმწიფო ღონისძიებების საშუალებებით ბუნებრივი მატების მაქსიმალურად შეზღუდვას ცდილობდა. ასე იყო ადრე, ასეა დღესაც. ყველა ამ შემთხვევაში საქმე კარგად ან ცუდად გააზრებულ, მაგრამ დემოგრაფიულ პოლიტიკასთან გვაქვს.

6.1.1. დემოგრაფიული აზროვნება უძველეს ხანაში

მოსახლეობის რაოდენობასა და საზოგადოების პოლიტიკურ და სოციალურ-ეკონომიკურ მოთხოვნილებებს შორის ოპტიმალური თანაფარდობის მიღწევის მცდელობები, ამისთვის სათანადო გზების მოძიება – ანუ ის, რასაც შემდგომ ეპოქებში დემოგრაფიული პოლიტიკა ეწოდა, – უძველესი დროიდან განსაკუთრებული განსჯის საგანი იყო. სხვადასხვა ცივილიზაციის დიდმა მოაზროვნეებმა – პლატონმა, არისტოტელემ, კონფუციმ – საკუთარი შეხედულებები ამ საკითხებზე თავიანთი, ჩვენამდე მოღწეული, ნაშრომების საშუალებით მოგვცაწოდეს. მიუხედავად იმისა, რომ მათი მოსაზრებები ყოველთვის როდი აისახებოდა თანადროულ პოლიტიკურ პრაქტიკაში, მსოფლიო დემოგრაფიული აზროვნების სათავეები სწორედ მათ მიერ ჩამოყალიბებულ კონცეფციებში უნდა ვეძიოთ.

ძველი რომი: ავგუსტუსი

მწყობრ კანონმდებლობაში რეალური დემოგრაფიული განზომილების არსებობას ვხვდებით რომის იმპერიის შექმნის პირველ ეტაპზე (ე.წ. “ავგუსტუსის კანონები”. იმპერატორი ავგუსტუსი: ძვ.წ. 63 – ახ.წ. 14 წლები). როდესაც ავგუსტუსი არმიის ოფიცერთა რიგების შევსებისას ახალგაზრდა კეთილშობილი რომაელების ნაკლებობის პრობლემის წინაშე დადგა, მან გზა მისცა გონივრულ კანონებს, მიმართულებს ქორწინებისა და მოსახლეობის ზრდის წასახალისებლად. ამ კანონებიდან უმთავრესი ცნობილია როგორც იულიას კანონი (ძვ.წ. 17 წ.) და პაპია პოპეას კანონი (ახ.წ. 9 წ.). ამ კანონების ძალით ცოლ-ქმრული ღალატი სასტიკად ისჯებოდა, ქალისა და კაცის თანაცხოვრება ავტომატურად ლეგალიზდებოდა, დაუქორწინებლად ყოფნის ჩვეული ფინანსური უპირატესობა ქრებოდა. გარკვეული პრივილეგიები აღარ ვრცელდებოდა მარტოხელებზე, უშვილო წყვილებზე, იმ ქალებზე, ვინც სამ შვილზე ნაკლებს გააჩენდა, გამოჩენულ ქალებზე და იმ ქვრივებზე, რომლებიც ხელმეორედ არ გათხოვდნენ. ჩამორთმეული მემკვიდრეობის ნაწილი გადაეცემოდა დიდ ოჯახებს. ოჯახები, სადაც სამ შვილზე მეტი იზრდებოდა, დიდ პატივში ჰყავდათ. საბოლოოდ, რომის იმპერიის დაცემა ნაწილობრივ მაინც მისი არისტოკრატიის სუსტი დემოგრაფიული დინამიკით იყო გამოწვეული.

ძველი ჩინეთი: კონფუცი

კონფუციმ (ძვ.წ. 555–479 წწ.), მოახდინა რა მანამდე არსებული უძველესი თეორიების გადამუშავება და უნიფიცირება, გაამდიდრა ჩინური ცივილიზაცია მორალური და პოლიტიკურ-ფილოსოფიური სისტემებით.

კონფუციანობის მიხედვით ყველა ჩინელს – უკანასკნელი მათხოვრიდან იმპერატორამდე – გააჩნია მორალური პასუხისმგებლობა შვილის მიმართ. მამაკაცისათვის გამრავლება არის როგორც წინაპრებისადმი მოვალეობის მოხდა, ისე პირადი ვალდებულება. გვარში მამრობითი ხაზი აუცილებლად უნდა შენარჩუნებულიყო, ამისათვის კი – ადრეულ ასაკში მაღალი მოკვდაობის გათვალისწინებით – ოჯახში საკმარისად ბევრი მამრობითი სქესის ბავშვი უნდა დაბადებულიყო, მაშინ რამდენიმე მათგანი მაინც

გადარჩებოდა და მომავალში – თავის მხრივ – თავად მოასწრებდა ბიჭების გაჩენას. ინდივიდუალური ნაყოფიერებისა და მოკვდაობის მაჩვენებლების უკიდურესი არასტაბილურობის გამო ზემოხსენებული მიზნის მისაღწევად ერთადერთი ვარგისიანი სტრატეგია იყო – მაქსიმალური ბავშვთა შობა ნებისმიერ ფასად. სოციალური ინსტიტუტებიც და მორალიც სწორედ ამ მიზანს ემსახურებოდა. მამრობითი სქესის შთამომავლობის უზრუნველსაყოფად დასაშვები იყო მამაკაცს ცოლის გარდა ხასაც ჰყოლოდა. ამავე დროს ქვრივების ხელახლა გათხოვება იკიცხებოდა. ცოლთან გაყრა ნებადართული და ადვილად მისაღწევი იყო, უნაყოფობა განქორწინებისათვის საკმარის მიზეზად მიიჩნეოდა. ქალის სიცოცხლის გამართლება ქმრისათვის ვაჟების საკმარაოდენობით გაჩენაში მდგომარეობდა, გოგონას დაბადება კი უიღბლოდ ითვლებოდა. ეს გასაგებიცაა, ვინაიდან ღარიბებისათვის გოგონა დიდი ეკონომიკური ტვირთი იყო.

იმპერატორსა და მის ადმინისტრაციულ და ეკონომიკურ აპარატს უნდა უზრუნველყო საზოგადოებრივი ჰარმონია და წონასწორობა რეალისტური და სამართლიანი პოლიტიკის გატარების გზით. ამ მიზნის მისაღწევად კონფუცი ურჩევდა იმპერატორს დაეთვალა (აღეწერა) მოსახლეობა სხვადასხვა ნიშნის მიხედვით: სქესით, ასაკით, სოციალური მდგომარეობით, ჯანმრთელობითა და ვაჭრობით, რაც საშუალებას მისცემდა მთავრობას სწორად განესაზღვრა მოთხოვნილებები და რესურსები. მართლაც, აღწერების რეგულარულად ჩატარება ჩვეულებრივი მოვლენა გახდა ჩინეთის იმპერიის სხვადასხვა ადმინისტრაციისათვის.

კონფუციელობა ზოგადად პოპულაციონისტური თეორია გახლავთ. მისი მტკიცებით მოსახლეობის სიდიდე და – აქედან გამომდინარე – მისი დიდი შრომა საყოველთაო კეთილდღეობის, ქვეყნის გამდიდრებისა და იმპერატორის ძალაუფლების განმტკიცების საწინდარია. ოღონდ ამ მიზნების მისაღწევად თვით იმპერატორი უნდა იჩენდეს კეთილგანწყობას ქვეშევრდომების მიმართ, ხოლო მიწისა და რესურსების განაწილება სამართლიანი უნდა იყოს.

6.1.2. დემოგრაფიული პოლიტიკა ევროპის ქვეყნებში

ევროპის განვითარებულ კაპიტალისტურ ქვეყნებში ისტორიულად შედარებით ადრე შეიქმნა დემოგრაფიული პოლიტიკის გატარებისათვის აუცილებელი წინაპირობები, ვინაიდან მათ უფრო ადრე იწვნიეს საკუთარ თავზე დემოგრაფიული გადასვლის შედეგად წარმოშობილი დემოგრაფიული პრობლემები, პირველ რიგში – შობადობის შემცირება. რადგან დღევანდელი საქართველო კაპიტალისტური განვითარების გზას დაადგა, ხოლო პოლიტიკურ სისტემებს შორის დემოკრატია აირჩია, ჩვენთვის მეტად ფასეულია ევროპის კაპიტალისტური ქვეყნების გამოცდილება დემოგრაფიულ პროცესებებთან მიმართებაში.

ისტორიული თვალსაზრისით დემოგრაფიული პრობლემის გააზრებასა და შესაბამისი სახელისუფლებო ზომების გატარებას პირველად ადგილი ჰქონდა XVIII საუკუნის საფრანგეთში. საფრანგეთი ერთგვარ გამონაკლისადაც კი შეიძლება მოვიაზროთ დიდ ევროპულ სახელმწიფოებს შორის, რადგან ინგლისის ხელისუფლება ყოველთვის უფრო ინდიფერენტული იყო საკუთარ ქვეყანაში ფაქტობრივად შექმნილი დემოგრაფიული სიტუაციის მიმართ და არ თვლიდა საჭიროდ რაიმე პირდაპირ ჩარევას დემოგრაფიულ პროცესებში. რაც შეეხება გერმანიას, აქ ხელისუფალთა დაინტერესება გაცილებით

ძლიერი იყო, მაგრამ XX საუკუნეში ნაცისტურმა პრაქტიკამ თვით ცნება "დემოგრაფიული პოლიტიკის" ისეთი დისკრედიტაცია მოახდინა, რომ 1945 წლის შემდეგ დასავლეთ გერმანიაში მის ხსენებასაც კი გაუბრუნდნენ. სხვა ვითარება შეიქმნა საფრანგეთში. შობადობის შემცირების საკითხის განხილვა იქ იწყება XIX საუკუნის შუაწლებიდან, რამაც მომდევნო ხანაში ქვეყანაში პრონატალისტური განწყობები განაპირობა. 1870–1940 წლების მთელი პერიოდის განმავლობაში არ წყდებოდა მწვავე მსჯელობები "დეპოპულაციის" პრობლემაზე, რომლებშიც მეცნიერებთან ერთად ლეზულობდნენ მონაწილეობას მწერლები, ჟურნალისტები, საზოგადოების სხვა წარმომადგენლები. საფრანგეთში ჯერ კიდევ 1896 წელს დაარსდა ეროვნული კავშირი მოსახლეობის ზრდის მხარდასაჭერად. ხსენებული პერიოდის გავლის შემდეგ, 1945 წელს შეიქმნა მოსახლეობისა და ოჯახის პრობლემათა უმაღლესი საკონსულტაციო კომიტეტი, რომლის დაარსება დე გოლის პიროვნებას უკავშირდება. იმავე 1945 წელს საფრანგეთში შეიქმნა დემოგრაფიული კვლევების ეროვნული ინსტიტუტი (ინჟე) – თანამედროვე დასავლეთის ერთ-ერთი ყველაზე ავტორიტეტული ორგანიზაცია დემოგრაფიულ კვლევათა საკითხში.

სწორედ საფრანგეთი გახდა პირველი განვითარებული სახელმწიფო, რომელმაც საკუთარი დემოგრაფიული ევოლუციის მართვა სპეციალური საკანონმდებლო ზომების მეშვეობით სცადა. ვინაიდან დემოგრაფიული პოლიტიკის ფარგლებში სხვადასხვა პრონატალისტური ზომების გატარება ამ ქვეყანაში ასზე მეტ წელს ითვლის, საფრანგეთი შეიძლება წარმოვიდგინოთ როგორც ერთგვარი დემოგრაფიული პოლიგონი, რომლის წყალობით მიღებულია დიდძალი დემოგრაფიული მასალა, რაც დემოგრაფიულ ტენდენციებში სახელმწიფო ჩარევის სხვადასხვა მეთოდის ეფექტიანობის შეფასებას გვაძლევს.

საფრანგეთში გატარებულ ღონისძიებათა შორის აღსანიშნავია მატერიალურ დახმარებათა სისტემა. ორსული ქალები, რომლებმაც განაცხადეს თავისი ორსულობის შესახებ და გაიარეს რამდენიმე სამედიცინო შემოწმება, ლეზულობენ გარკვეულ მატერიალურ დახმარებას. ორსულობის შემდგომი დახმარება გაიცემა ნაწილ-ნაწილ: პირველად ბავშვის სიცოცხლის 8 დღის შემდეგ, ხოლო თუ ეს ბავშვი რიგით მესამეა – თანხა ორკეცდება; დახმარება გაიცემა ბავშვის სიცოცხლის მე-9 მე-10 თვის და ასევე ორი წლის ასაკის მიღწევას. მრავალნაყოფიანი მშობიარობისას დახმარებათა სიდიდე იზრდება. ყოველთვიური დახმარებათა სიდიდე მეორიდან მესამე ბავშვის გაჩენისას ორმაგდება (ისე, როგორც შემდგომი ბავშვების ყოლისას). დახმარებები გაიცემა ბავშვის 16 წლის ასაკის მიღწევამდე, ხოლო სწავლის გაგრძელების შემთხვევაში – 23 წლის ასაკამდე. ამასთან, ოჯახები, რომლებსაც 3 წლის ასაკამდე ერთი ბავშვი მაინც ჰყავთ, ლეზულობენ ყოველთვიურ დამატებით მატერიალურ დახმარებას. მარტოხელა მშობლებს მიეცემათ ყოველთვიური დახმარება ბავშვის 3 წლის ასაკის მიღწევამდე. შვებულება ორსულობისა და მშობიარობისათვის 16 კვირას შეადგენს და ანაზღაურდება ხელფასის 90%-ის ფარგლებში. აღნიშნულის გარდა სახელმწიფო ითვალისწინებს დახმარებათა სხვა კატეგორიებს, რომლებსაც მოცემულ შემთხვევაში არ განვიხილავთ.

გერმანიის მაგალითი – საფრანგეთისაგან განსხვავებით – განსაკუთრებულია, ვინაიდან მეორე მსოფლიო ომში დამარცხებას გერმანიაში გაბატონებული პრონატალისტურ-რასისტული დემოგრაფიული პოლიტიკის სრული კრახი მოყვა.

შედეგად, ამ ქვეყანაში დემოგრაფიულმა აზროვნებამ დიდი წყვეტა განიცადა, ხოლო თვით ეს დისციპლინა კარგა ხნით დისკრედიტირებული აღმოჩნდა.

ისტორიულად საზოგადოებრივი აზრის რეაქცია შობადობის შემცირებაზე გერმანიაში პირველად აღინიშნა XIX საუკუნის ბოლოს. პირველი მსოფლიო ომის დანაკარგების ფონზე პრონატალისტური განწყობები შემდგომშიც ძლიერდებოდა და 1921 წელს გერმანიაში დაარსდა დიდი ოჯახების ასოციაციათა ეროვნული კავშირი. 1930-იან წლებში გერმანიაში იმარჯვებს ფაშიზმი. ფაშისტების მილიტარისტულ პროპაგანდას საფუძვლად "დიდი გერმანიის" კონცეფციიდან გამომდინარე თეორიულად გამართლებული დემოგრაფიული მოსაზრებები დაედო. გერმანიის სპეციფიკა ის იყო, რომ ნაცისტების ხელისუფლებაში მოსვლამ განაპირობა ბავშვთა შობაზე შიგაოჯახური ტრადიციული კონტროლის მორღვევა. ნაცისტების დემოგრაფიული პოლიტიკის ერთ-ერთი ძირითადი ღონისძიება გახდა ნაციონალისტურ-რასისტული პრონატალიზმი (რაიხს ბევრი ჯარისკაცი სჭირდებოდა). 1941 წლიდან ფაშისტური მთავრობის დემოგრაფიული კურსი უკვე ოფიციალურადაც გულისხმობდა ბავშვთა შობის შიგაოჯახური კონტროლის შესუსტებას, რამაც ტრადიციული გერმანული საოჯახო ფასეულობების ნიველირება გამოიწვია. ასე მაგალითად, მამაკაცი აღარ იყო ვალდებული ცოლის ერთგული ყოფილიყო და სრული უფლება ჰქონდა ბავშვები – რაიხის მომავალი ჯარისკაცები – სხვა ქალთან (ან ქალებთან) გაეჩინა. "არასრულფასოვან" გერმანელებს ეკრძალებოდა შთამომავლობის შექმნა. "მეორეხარისხოვანი" ერების გამრავლება მკაცრად უნდა დარეგულირებულიყო, ებრაელები კი საერთოდ განადგურებას ექვემდებარებოდნენ. რასაკვირველია, ასეთ ფონზე ომისშემდგომ, დემოკრატიის გზაზე მდგარ გერმანიაში, დემოგრაფიის, როგორც მეცნიერული დისციპლინის, რეაბილიტაცია დიდი ხნის მანძილზე ძალზე დიდ სირთულეებს აწყდებოდა.

ბოლო დროს მდგომარეობა გერმანიაში გარკვეულწილად შეიცვალა, რასაც ხელი შეუწყო უაღრესად მძიმე დემოგრაფიულმა ვითარებამ. 2007 წლის 1 იანვრიდან შემოდებულ იქნა ფულადი დახმარებები. ბავშვის დაბადებიდან 1 წლის განმავლობაში მშობლები სახელმწიფოსაგან მიიღებენ დახმარებას ხელფასის 67%-ის ოდენობით, მაგრამ არა უმეტეს 1800 ევროსი თვეში. ბავშვის მოვლასთან დაკავშირებით მამის მხრიდან სამუშაოს 2 თვით მიტოვების შემთხვევაში ოჯახი ღებულობს დამატებით დახმარებას 2 თვის ოდენობით. მარტოხელა დედები და მამები ასევე ღებულობენ მატერიალურ დახმარებას 14 თვის განმავლობაში.

XIX საუკუნის ბოლოს პრონატალისტური განწყობები დაფიქსირდა აგრეთვე შვედეთში. XX საუკუნის 30-იან წლებში აქ ოფიციალურად ჩამოყალიბდა სახელისუფლებო დემოგრაფიული კურსი, რომლის ფარგლებში ბავშვთა შობის მატერიალური სტიმულირება შეხამებული იყო შობადობის რეგულირებისადმი ლიბერალურ მიდგომასთან. ამგვარად, შვედეთის ხელისუფლების ამ საკითხებისადმი მიდგომა განსხვავდებოდა თანადროულ საფრანგეთსა და გერმანიაში გატარებული დემოგრაფიული პოლიტიკისაგან.

მსგავსი პრონატალისტური ღონისძიებები გატარდა აგრეთვე ბელგიასა და დანიაში. ახალზელანდიელი დემოგრაფის ქ-ნ კ. ალისონ მაკინტოშის მოსაზრებით, ომთაშორის და კიდევ უფრო ადრეულ პერიოდებში საზოგადოებრივი აზრის პრონატალისტური

განწყობები ევროპის ზოგიერთ ქვეყანაში (მაგ. საფრანგეთში), უკავშირდებოდა ამ ქვეყნების ეროვნულ-სტრატეგიულ და თავდაცვით ინტერესებს.

ამავე დროს აღსანიშნავია ისიც, რომ ევროპის ერთ-ერთ ყველაზე დიდი და განვითარებული სახელმწიფო – დიდი ბრიტანეთი – XIX საუკუნეში ფაქტობრივად დემოგრაფიული პოლიტიკის გარეშე დარჩა. ინდიფერენტული დამოკიდებულება დემოგრაფიული ვითარებისადმი აქ მთელი XX საუკუნის განმავლობაშიც მძლავრობდა.

საზოგადოდ, დღევანდელი ევროკავშირისათვის დამახასიათებელი დემოგრაფიული ტენდენციები სათავეს იღებენ დასავლეთ ევროპაში XX საუკუნის ბოლოს (80-იანი წლებიდან მოყოლებული) შობადობის მიმართ წარმოქმნილ განწყობებში. აქ გასათვალისწინებელია ის გარემოება, რომ საბოლოო ჯამში სწორედ საზოგადოებრივი აზრი აპირობებს ამა თუ იმ ქვეყანაში კონკრეტული დემოგრაფიული პოლიტიკის საჭიროებას.

პირველ რიგში უნდა აღინიშნოს, რომ მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ ევროპული ქვეყნების საზოგადოებრივი აზრი დემოგრაფიული სიტუაციის შეფასებისას მეტწილად სიფრთხილესა და ზომიერებას იჩენდა. აღსანიშნავია, რომ საფრანგეთშიც კი – სხვა, უფრო ტოლერანტულ ქვეყნებზე რომ არაფერი ვთქვათ – უსაფუძვლო იქნებოდა მთელი მოსახლეობის "არადიფერენცირებული პრონატალიზმის" მხარდამჭერად განხილვა. იმასაც კი აღნიშნავდნენ, რომ გერმანიაში მოსახლეობის ზრდის მხარდამჭერებს პრაქტიკულად ვერ შეხვდები ვერც საზოგადოებრივ წრეებში და ვერც მეცნიერებს შორის, რაც აიხსნება გერმანელების კარგი ინფორმირებულობით იმის თაობაზე, თუ რა პრობლემები გაჩნდა განვითარებად ქვეყნებში დემოგრაფიული აფეთქების შედეგად. როგორც უკვე აღინიშნა, გერმანიის შემთხვევა განსაკუთრებულია. ნაცისტური გერმანიის უარყოფითი ისტორიული გამოცდილების შედეგად ომის შემდგომ წლებში დემოგრაფია გერმანიაში დისკრედიტირებული, ხოლო თვით ტერმინი "დემოგრაფიული პოლიტიკა" კარგა ხნით ტაბუირებული აღმოჩნდა. შესაბამის სპეციალისტებს უნივერსიტეტებში თითქმის არ ამზადებდნენ. დემოგრაფიულ მოვლენებზე ყურადღების ოდნავი გამახვილება ფედერატიული რესპუბლიკის პოლიტიკურ წრეებში შეიმჩნეოდა მხოლოდ 1976 წლის შემდგომ პერიოდში, მაგრამ ამ მხრივ რაიმე აქტიური ზომების გატარებაზე მცირედი მინიშნებაც კი მეტისმეტად მტკივნეულად აღიქმებოდა. დღემდე გერმანიაში არსებულ დემოგრაფიულ ტენდენციებზე საუკეთესო რეაგირებად მათთან ადაპტაციაა მიჩნეული. XX საუკუნის 80-იან წლებამდე არსებული განწყობების გათვალისწინებით მოსახლეობის რაოდენობის სტაბილიზაცია უნდა მომხდარიყო მიმდინარესთან შედარებით გაცილებით დაბალ დონეზე. მას შემდეგ შეხედულებები მცირეოდენ შეიცვალა, თუმცა დემოგრაფიული პოლიტიკა მაინც "არ არსებობს", სათანადო სოციალურ-ეკონომიკური ზომები კი საოჯახო პოლიტიკის ფარგლებშია განსახილველი. იმასაც კი აღნიშნავენ, რომ თუკი გერმანიის მთავრობა და პარლამენტი (ბუნდესტაგი) ოდესმე მიაღწევნ შეთანხმებას დემოგრაფიული პოლიტიკის ერთობლივი მიზნის თაობაზე, ასეთი მიზანი მხოლოდ მოსახლეობის ნულოვანი ზრდა შეიძლება იყოს.

ისტორიული ფაქტორიდან გამომდინარე დასავლეთი ევროპის ქვეყნებთან შედარებით განსხვავებულ დემოგრაფიულ სტილს ეხვდებით აღმოსავლეთ ევროპაში, ანუ ევროკავშირის ე.წ. "ახალ" ქვეყნებში. აღმოსავლეთი ევროპა წინა საუკუნეში ორი უმოწყალო მსოფლიო ომის თეატრი გახლდათ, ხოლო მეორე მსოფლიო ომის

დასრულების შემდეგ ამ რეგიონის ქვეყნები ერთიანად სოციალისტურ ბანაკში აღმოჩნდნენ, რამაც თავის მხრივ დემოგრაფიული ქცევის სპეციფიკა განაპირობა. ამ ქვეყნების დემოგრაფიული პოლიტიკა ორიენტირებული იყო მოსახლეობის ზრდაზე, რაც აიხსნებოდა როგორც წმინდა დემოგრაფიული, ისე ეკონომიკური და იდეოლოგიური მოტივაციით. პრონატალისტურ პოლიტიკას საფუძვლად დაედო როგორც ობიექტური სოციალურ-ეკონომიკური მოთხოვნები, ისე სოციალიზმის ზოგადი იდეოლოგიური თეზისი იმის თაობაზე, რომ პროგრესულ წყობას ძალუძს, როგორც ეთნოსის ზრდის უზრუნველყოფა, ისე ეკონომიკურ დაგეგმვასთან შესაბამისობაში მისი რაოდენობის გეგმიანი რეგულირება.

საკუთრივ პრონატალისტური დემოგრაფიული პოლიტიკის ჩამოყალიბებულ სახეს აღმოსავლეთი ევროპის ხელისუფლების მიერ წარმოებული პოლიტიკა ღებულობს XX საუკუნის 60-იან წლებში. მანამდე ცალკეული ზომების მიღება ამ სფეროში, მაგ., მრავალშვილიანი ოჯახებისათვის დახმარების გაწევა, სპორადიული(ერთჯერადი) ხასიათისა იყო, სოციალური დახმარების ფუნქციას ასრულებდა და დემოგრაფიულ განვითარებაზე ზემოქმედებას არ ახდენდა.

აღმოსავლეთი ევროპის სოციალისტური ქვეყნების დემოგრაფიული პრაქტიკა გულისხმობდა როგორც აკრძალვით, ისე მასტიმულირებელი ზომების გატარებას. ამ ზომების ეფექტიანობა მეტად ხანმოკლე იყო, ხოლო ამ ქვეყნების გამოცდილება მიგვითითებს როგორც დემოგრაფიული პოლიტიკის შესაძლებლობებზე, ისე მის ობიექტურად არსებულ შეზღუდულობაზე.

ქვემოთ მაგალითისათვის მოკლედ განვიხილავთ დემოგრაფიულ პოლიტიკას, რომელიც შობადობის სტიმულირებისაკენ იყო მიმართული ბულგარეთში, უნგრეთსა და გერ-ში (გერმანიის დემოკრატიულ რესპუბლიკა) 1970-იან წლებში.

1960-იანი წლების ბოლოს და 1970-იანი წლების დასაწყისში ბულგარეთში დაიწყო დემოგრაფიული პოლიტიკის გატარება, რომელიც პირველ რიგში მიმართული იყო შობადობის ზრდისაკენ.

მიუხედავად ამისა, მოსახლეობის აღწარმოების ისეთი განმაზოგადებელი მაჩვენებელი, როგორიცაა აღწარმოების ნეტო კოეფიციენტი, ბულგარეთში სულ კლებულობდა. მცირდებოდა აგრეთვე ერთი ქალის მიერ დაბადებული ბავშვების საშუალო რაოდენობა (2,01-დან 1965 წელს. 1,87-მდე 1975 წელს). არსებული შობადობის დონე ვერ უზრუნველყოფდა მოსახლეობის მარტივ აღწარმოებასაც კი. კვლევის მონაცემები უჩვენებდნენ, რომ ბულგარული ოჯახები სულ უფრო მეტად იყვნენ ორიენტირებული 1-2 ბავშვზე. შობადობის შემცირებამ ბულგარეთში განაპირობა სხვა დემოგრაფიული პროცესებისა და სტრუქტურის მნიშვნელოვანი ცვლილება. კერძოდ, გაიზარდა იმ პირთა აბსოლუტური რაოდენობა და წილი, რომლებიც შრომისუნარიან ასაკს აღემატებოდნენ და შემცირდა დაბალი და შრომისუნარიანი ასაკის მოსახლეობის წილი.

იმდროინდელი ბულგარული ხელისუფლების მიერ გამოტანილ იქნა დასკვნა – ნათელია, რომ ის სიტუაცია, რომელშიც ბულგარეთი აღმოჩნდება გარკვეული დროის შემდეგ, კერძოდ კი მოსახლეობა დაიწყებს კლებას, არასასურველია.

მიუხედავად ზემოთ მოყვანილისა, ზოგჯერ, რატომღაც ბულგარეთი იმ ქვეყნებს შორის მოიხსენიებოდა, რომლებშიც დემოგრაფიული პოლიტიკის გატარებას შედეგი მოჰყვა.

შედარებით უფრო ეფექტური აღმოჩნდა შობადობის სტიმულირებისაკენ მიმართული დემოგრაფიული პოლიტიკა უნგრეთში.

დემოგრაფიული პოლიტიკა უნგრეთში პირველად 1950-იანი წლების დასაწყისში გატარდა, ხოლო შემდეგ 1970-იანი წლების პირველ ნახევარში. ორივე შემთხვევაში მას მოჰყვა შობადობის შემცირების შეჩერება და შემდგომ მისი ერთგვარი ზრდა. თუმცა საბოლოოდ ამანაც ვერ იქონია სტაბილური ხასიათი და 1976 წლიდან დაწყებული შობადობა უნგრეთში განაგრძობდა კლებას. არსებული გაანგარიშებით 1978 წელს გათხოვილმა ქალებმა საშუალოდ გააჩინეს 2 ბავშვზე ნაკლები. ამგვარი ტენდენციის შენარჩუნებას უნდა მოჰყოლოდა მოსახლეობის შეკვეცილი რეჟიმის დამკვიდრება და მომავალში მოსახლეობის კლება.

უკვე 1960-იანი წლების ბოლოს შობადობის დონე გდრ-ში ძალიან დაბალი იყო, ხოლო 1970-იანი წლების დასაწყისში ის საკმარისი არ იყო მოსახლეობის მარტივი აღწარმოებისათვისაც კი. ამიტომ, ერთ-ერთ მთავარ ამოცანას წარმოადგენდა ოჯახში ბავშვების რაოდენობის საშუალოდ 2-3 ბავშვამდე გაზრდა.

განსაზღვრულ იქნა დემოგრაფიულ პოლიტიკის ამოცანები, რომლებიც მიზნად ისახავდნენ ოჯახის განმტკიცებასა და შობადობის გადიდებას. გათვალისწინებული იყო: ბინით უზრუნველყოფა, საბავშვო დაწესებულებათა გაფართოება, მატერიალური დახმარება ბავშვის გაჩენისას, ახალგაზრდების მომზადება ოჯახური ცხოვრებისათვის, მრავალშვილიანი ოჯახებისა და იმ ოჯახების დახმარება, რომლებშიც სკოლანდელი ასაკის ორი და მეტი ბავშვია და სხვა.

1976 წლიდან მეორე და ყოველი შემდგომი ბავშვის გაჩენის შემთხვევაში მშობიარობიდან ერთი წლის განმავლობაში ქალებს ენახებოდათ სამუშაო ადგილი. ასეთ დროს, მშობიარობის შემდგომი შვებულების დამთავრების შემდეგ, ბავშვის ერთ წლამდე შესრულებამდე, დედას უხდიდნენ თანხას, რომელიც ავადმყოფობის დახმარების ტოლი იყო. მარტოხელა, სამუშაოთი დაკავებული დედები, იმ შემთხვევაში, თუ ბავშვის მოწყობა სხვადასხვა მიზეზის გამო შეუძლებელი იყო საბავშვო დაწესებულებაში, იღებდნენ ხელფასის დამატებით ავადმყოფის დახმარების ოდენობის თანხას.

1972 წლიდან ახალდაქორწინებულებს (26 წლის ასაკამდე) ეძლეოდათ უპროცენტო 8 წლიანი კრედიტი 5000 მარკის ოდენობით. კრედიტის დაფარვა შემდეგნაირად წარმოებდა: პირველი ბავშვის გაჩენისას ახალდაქორწინებულები თავისუფლდებიან 1000 მარკა გადასახადისაგან, მეორე ბავშვის გაჩენისას კიდევ – 1500 მარკა გადასახადისაგან, მესამე ბავშვის გაჩენისას კიდევ – 2500 მარკა გადასახადისაგან, ანუ ამით იფარებოდა მთელი კრედიტი. ე.ი. თუ ქალი გააჩენდა 3 ბავშვს, სახელმწიფო მას (ოჯახს) უხდიდა 1500 მარკას (სხვა დახმარების გარდა).

1977 წლის 30 ივნისამდე გაცემული იყო 398117 კრედიტი.

ზემოთ მოტანილ ღონისძიებათა გატარებამ გამოიწვია შობადობის ზრდა. 1974-1977 წლებში შობადობა 1974 წლამდე არსებულ დონესთან შედარებით გაიზარდა

1,5-14,2%-ით, თუმცა შემდგომში (1977-1979 წწ.) ისევ დაიკლო და 1979 წელს შობადობის მატეის ტემპმა დაიწია 1974 წლის დონემდე, ე.ი. ჩატარებულმა ღონისძიებებმა დადებითი ეფექტი იქონია შობადობაზე მხოლოდ მცირე დროის განმავლობაში. წინანდებურად ოჯახების დიდ უმრავლესობას ერთი-ორი ბავშვი ჰყავდა. გადასაწყვეტი ღარჩა მესამე ბავშვის პრობლემა. მესამე და შემდგომი ბავშვების წილი მხოლოდ 10%-ს შეადგენდა, ხოლო მოსახლეობის მარტივი აღწარმოებისათვის საჭირო იყო უახლოეს წლებში სამბავშვიანი ოჯახების წილის 18-20%-მდე გაზრდა.

როგორც ვხედავთ, ერთი შეხედვით მნიშვნელოვან ღონისძიებათა კომპლექსის განხორციელებას სასურველი შედეგი არ მოჰყოლია.

რატომ მოხდა ასე?

საქმე ისაა, რომ, როგორც ჩანს, ზემოთ მოტანილ ღონისძიებათა კომპლექსის შემუშავებისას მხოლოდ ლოგიკური, აპრიორული დასკვნებით ხელმძღვანელობდნენ, რომელიც მოცემულ შემთხვევაში საკმარისი არ აღმოჩნდა.

მხოლოდ შემდგომში დაისვა რეპროდუქციული განწყობის, ბავშვების სასურველი რაოდენობის, რეალური ქცევის მოტივაციისა და სხვა მნიშვნელოვანი საკითხების სრული და ღრმა შესწავლის ამოცანა.

ამავე დროს, დემოგრაფიული პოლიტიკა უნდა იყოს მოქნილი, მრავალმხრივი, ღრმად გააზრებული და განსაზღვრული ხანგრძლივ პერიოდზე. სწორედ დემოგრაფიული პროცესების სფეროშია მეტად მნიშვნელოვანი ისეთი ღონისძიებების ჩატარების გათვალისწინება, რომელთა ეფექტს ექნება ადგილი არა რამდენიმე წლის განმავლობაში, არამედ მრავალი ათწლეულის მანძილზე.

6.1.3. დემოგრაფიული პოლიტიკა აშშ-ში

აშშ-ში ხანგრძლივი დროის განმავლობაში დემოგრაფიული ვითარება არ წარმოადგენდა რაიმე საზოგადოებრივი შეშფოთების საგანს, შობადობის დონის გადაფარვა კი იმიგრაციის შედეგად ხდებოდა. ამერიკას ყოველთვის "იმიგრანტების" ქვეყანად მიიჩნევდნენ, რომლის ხელისუფლება კმაყოფილი იყო მოსახლეობის ზრდის ტემპებით და ამ პროცესში რაიმე ხელოვნურ ჩარევას საჭიროდ არ მიიჩნევდა.

XX საუკუნის 70-იან წლებში იმიგრაციის ზრდის პრობლემამ მაინც იქონია გარკვეული ზეგავლენა აშშ-ს საზოგადოებრივ აზრზე. 1970-იანი წლების დასაწყისში ამერიკის კონგრესმა შექმნა კომისია "მოსახლეობის ზრდა და ამერიკის მომავალი" (სხვაგვარად "როკფელერის კომისია"). კომისიამ გაანალიზა ამერიკის დემოგრაფიული წარსული და მივიდა იმ დასკვნამდე (1974 წ.), რომ მოსახლეობის ზრდა უფრო მაღალი ტემპებით, ვიდრე წარსულში (აწმყოზე ექსტრაპოლაციის გათვალისწინებით), ვერ მოუტანს შეერთებულ შტატებს ვერც ეკონომიკურ, ვერც ეკოლოგიურ, ვერც სოციალურ და ვერც სახელმწიფო მოგებას და ამიტომ უფრო სასურველია მოსახლეობის სტაბილიზაციაზე ზრუნვა. კომისიის რეკომენდაციები ეხებოდა აბორტების ლეგალიზებას, კონტრაცეპტივების მოხმარებაზე დაწესებული შეზღუდვების გაუქმებას, სქესობრივი განათლების შემოღებას, არალეგალური მიგრაციის შეწყვეტის ფონზე ლეგალური

მიგრაციის კვტის წელიწადში 400 ათასი მიგრანტით შეზღუდვას. მიუხედავად იმისა, რომ პრეზიდენტ ნიქსონის დამოკიდებულება კომისიის რეკომენდაციებისადმი ნეგატიური აღმოჩნდა, მათი უმრავლესობა (მიგრაციის გარდა) მაინც განხორციელდა.

დღეისათვის აშშ-ს ხელისუფლებას არ გააჩნია რაიმე კონკრეტული, ზუსტად ჩამოყალიბებული დემოგრაფიული პოლიტიკა. ერთდერთი სფერო, რაშიც ამერიკული ადმინისტრაცია უამრავ შეზღუდვას აწესებს – იმიგრაციაა. მიუხედავად იმისა, რომ ბუნებრივი მატების ფონი აქ რამდენადმე მაღალია სხვა ინდუსტრიულ ქვეყნებთან შედარებით, დღევანდელ აშშ-ში მოსახლეობის ზრდის ნახევარი იმიგრაციაზე მოდის. გასათვალისწინებელია, რომ 1965 წელს მიგრაციის კანონში შეტანილი შესწორების შედეგად, იმიგრაციის შესაძლებლობა ყველა დონორი ქვეყნისთვის გახდა მისაწვდომი (აღრე უპირატესობა ევროპულ ქვეყნებს ეძლეოდა). ამჟამად აშშ-ს მოსახლეობა შედგება მრავალრიცხოვანი ეთნიკური და ეროვნული ჯგუფებისგან, რომლებიც აქ მიგრაციული პროცესის სხვადასხვა ტალღებს ჩამოყვნენ. დროდადრო სახელმწიფო დაინტერესებას იჩენს არალეგალური იმიგრაციის მიმართ, მაგრამ რადგანაც არალეგალი იმიგრანტები ასრულებენ ისეთ სამუშაოს, რომლის შესრულება თავად ამერიკელებს აღარ უნდათ, არალეგალების წინააღმდეგ მკაცრი ზომების გატარებამ შესაძლოა ეკონომიკური და პოლიტიკური სირთულეები გამოიწვიოს. ამიტომაც, რომ მიუხედავად გაზრდილი ტერორისტული საფრთხისა და სასაზღვრო კონტროლის გაძლიერებისა, არალეგალური იმიგრაციის პრობლემის რადიკალურად გადაჭრა დღევანდელ აშშ-ში პრაქტიკულად შეუძლებელია, თუმცა ბიუროკრატიული ზომები ამ მიმართულებით 2001 წლის 11 სექტემბრის ტერაქტის გამო შესამჩნევად გამკაცრდა.

ამჟამად აშშ-ში მოქმედი საიმიგრაციო კანონი იმიგრანტების ორ ფართო კატეგორიას განსაზღვრავს: მუდმივსა და დროებითს. ამასთან, იმიგრანტის ლეგალურ სტატუსს მხოლოდ მუდმივებს ანიჭებენ – მათ აძლევენ მუდმივ საცხოვრებელ ვიზებს, რომელთაც პოპულარულ ენაზე "მწვანე ბარათი" ეწოდებათ. ასეთი ტიპის იმიგრანტებს უფლება აქვთ 5 წლის შემდეგ მიმართონ ხელისუფლებას თხოვნით აშშ-ის მოქალაქეობის მინიჭებაზე. დროებითი იმიგრანტების დიდ ნაწილს კი ტურისტები და ქვეყანაში საქმიანი ვიზიტით ჩასულები შეადგენენ (მაგალითად 2003 წელს ასეთი 27,8 მლნ. კაცი იყო).

აშშ-ს რეალური დემოგრაფიული პოლიტიკის (გინდაც მას ოფიციალურად ასე არ ეწოდებოდეს) უმნიშვნელოვანესი კომპონენტი განვითარებული ჯანდაცვის სისტემაა. პროგრამები ეფიდცარე (სამედიცინი დაზღვევის პროგრამა) და ეფიდციიდ (ღარიბებისთვის სამედიცინო დახმარების პროგრამა) პრაქტიკულად უზრუნველყოფენ ჯანმრთელობის დაცვას დაბალშემოსავლიანი პირებისათვის. ყოველივე ამან კი საბოლოო ჯამში უდავოდ დიდი ეფექტი მოახდინა სიცოცხლის მოსალოდნელი ხანგრძლივობის ზრდაზე.

ამრიგად, თუმცა აშშ-ს არ გააჩნია ოფიციალურად აღიარებული დემოგრაფიული პოლიტიკა, ქვეყანაში მოქმედი კანონები და პროგრამები საკმაოდ ეფექტიანად ემსახურება შედარებით ოპტიმალური დემოგრაფიული პარამეტრების მიღწევასა და შენარჩუნებას. შეიძლება ითქვას, რომ აშშ-ს იმიგრაციული კანონმდებლობა ერთ-ერთი ყველაზე ლიბერალურია მსოფლიოში. მართალია, 2001 წლის 11 სექტემბრის ტერაქტის შემდეგ ვიზების გაცემის პროცედურა ქვეყანაში გამკაცრდა და გაცემული ვიზების რაოდენობა შემცირდა, ამას საფუძვლად არა დემოგრაფიული, არამედ პოლიტიკური უსაფრთხოების მოსაზრებები დაედო.

6.1.4. დემოგრაფიული პოლიტიკა თანამედროვე ჩინეთში

თანამედროვე მსოფლიოში სწორედ ჩინეთი წარმოადგენს ისეთი ქვეყნის მაგალითს, სადაც ცნების "დემოგრაფიული პოლიტიკა" ხმარებას თან არავითარი კომპლექსები არ მოსდევს. ეს მართლაც პოლიტიკაა თავისი კონკრეტული შედეგებით. ამ პოლიტიკას ყველა ეტაპზე ახორციელებდა და ახორციელებს მძლავრი, ტოტალიტარული მეთოდების მოყვარული და ძლიერ ცენტრალიზებული ხელისუფლება. რა თქმა უნდა, პოლიტიკური ხერხებით მსგავსი დემოგრაფიული ზომების პირდაპირი გატარება კლასიკური დემოკრატიის ქვეყნებში უბრალოდ შეუძლებელია, მაგრამ მსოფლიოს იმ ნაწილისათვის, სადაც დღესაც დედამიწის მოსახლეობის საგრძნობი ნაწილი ცხოვრობს, ჩინეთის მიერ გატარებულმა დემოგრაფიულმა პოლიტიკამ მართლაც ფრიად ღირებული მაგალითის როლი შეიძლება შეასრულოს.

სახალხო რესპუბლიკის არსებობის პირველ წლებში კომუნისტური იდეოლოგიები ქვეყნის უზარმაზარ მოსახლეობას ეკონომიკური აყვავების წინაპირობად მიიჩნევდნენ. სოციალიზმთან შეუთავსებელი უმუშევრობის პრობლემა მათ არ აშინებდათ; კოლექტივიზაციის შედეგად საკვები, ჯანდაცვა და განათლება ყველასათვის ხელმისაწვდომი უნდა გამხდარიყო. ერთი სიტყვით, იმ პერიოდში ჩინეთის კომუნისტური ხელისუფლება აშკარა პრონატალისტურ პოლიტიკას მისდევდა (1949 წელს, ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის დაარსებისას, ხელისუფლების შეფასებით ჩინეთის მოსახლეობა 500 მლნ. იყო, თუმცა ოფიციალურად 800 მლნ-ს აცხადებდნენ), რასაც თან ღია პრონატალისტური რიტორიკაც მოსდევდა.

პირველმა აღწერამ ჩინეთში აჩვენა, რომ მოსახლეობამ 1940-1950-იანი წლების დასაწყისში 590 მილიონს მიაღწია, რაც მოსალოდნელზე 100 მილიონით მეტი იყო. მოსახლეობის გადაჭარბებულად სწრაფ ზრდაში კომუნისტებმა ეკონომიკური ზრდის შესაძლო შეჩერების საფრთხე დაინახეს. ამის შედეგად მათ წინადადებით უკვე 1956 წელს ქვეყანაში დაიწყო შობადობაზე კონტროლის დაწესების (გარდა ეროვნული უმცირესობებისა) კამპანია. ამ კამპანიის ფარგლებში ჩინეთში დაიწყო კონტრაცეპტივების წარმოება, სტერილიზაციისა და აბორტების მიმართ ლიბერალური დამოკიდებულების პროპაგანდა. მაგრამ მასობრივი კონტრაცეპციის ეფექტიანი მეთოდების არარსებობის, კვალიფიცირებული პერსონალის მწვავე ნაკლებობისა და ჩინურ ოჯახში სექსუალური საკითხების მიმართ ტრადიციული მიდგომის პირობებში ოჯახის დაგეგმვის პროპაგანდა ძირითადად ქალაქებით შემოიფარგლა. რეგულირების თავდაპირველ მცდელობებს შობადობაზე შესამჩნევი გავლენა არ მოუხდენია. მალე აღნიშნული კამპანია შეაჩერეს. დემოგრაფია, სხვა ჰუმანიტარული დისციპლინების მსგავსად, ტაბუდადებული მეცნიერება აღმოჩნდა, მოსახლეობის ზრდაზე კონტროლი გამოცხადდა რეაქციულ შეხედულებად, შობადობის რეგულირების მცდელობები აღიკვეთა და კონტრაცეპტივების წარმოება შეწყდა.

1959-1961 წლებში განხორციელებული და ჩაგარდნილი "დიდი ნახტომის" პოლიტიკის უმთავრესი შედეგი საშინელი შიმშილობა გახდა, რამაც დაახლოებით 30 მილიონი ადამიანის სიცოცხლე შეიწირა. ამ ტრაგიკული მოვლენების ფონზე დღის წესრიგში კვლავ აღმოჩნდა შობადობაზე კონტროლის დაწესების საკითხი. შობადობის

დონე ამ წლებში მერყეობდა. 1960 წელს მოკვდავობამ შობადობას 3 მილიონით გადააჭარბა, მაგრამ შემდეგ აღდგენის პერიოდი დადგა. სწორედ "დიდი ნახტომის" პოლიტიკაზე ფაქტიური უარის შემდეგ, 1960-იანი წლების პირველ ნახევარში, დაიწყო ჩინური "ბები-ბუმი", რაც ყოველწლიურად 25–30 მილიონი ბავშვის დაბადებაში გამოიხატა.

1962 წელს დაიწყო მოსახლეობის შობადობაზე კონტროლის მეორე კამპანია. ამჯერად, შობადობის რიცხვის შესამცირებლად კამპანიის ავტორებმა უფრო "რბილ" მეთოდებს მიმართეს, კერძოდ, ქორწინების გადავადებასა და კონტრაცეპტივების ფართოდ გავრცელებას. ოჯახში ბავშვთა რაოდენობა ორით, ზოგიერთ შემთხვევაში სამით, შემოიფარგლა, ხოლო მათ გაჩენებს შორის საგაღებულო გახდა 3–5 წლიანი ინტერვალის დაცვა. აბორტი იყო უფასო, კონტრაცეპციის მიზნით ქალები ხშირად მიმართავდნენ სპირალს, კვლავ ამოქმედდა პროპაგანდის მექანიზმი. ახალგაზრდებს აფრთხილებდნენ, რომ ადრეული სექსუალური აქტივობა არათუ უარყოფითად აისახებოდა მათ ფიზიკურ და ინტელექტუალურ ჯანმრთელობაზე, არამედ მიუღებელი იყო იდეოლოგიური თვალსაზრისითაც.

1960-იან წლებში შობადობაზე კონტროლის ეს მცდელობა უკეთ იყო ორგანიზებული, ვიდრე პირველი. იგი შედარებით წარმატებულად ჩატარდა დიდ ქალაქებში, მაგრამ სასოფლო რეგიონებში მის გავრცელებას ხელი შეუშალა 1966 წელს დაწყებულმა ე.წ. "დიდმა კულტურულმა რევოლუციამ" თანმდევი არეულობითა და სასტიკი ექსცესებით.

1970-იანი წლების დასაწყისიდან მოკვდავობამ შემცირება დაიწყო, სიცოცხლის მოსალოდნელი ხანგრძლივობა 20 წლით გაიზარდა – 41 წლიდან (1950–1958) 60 წლამდე (1965–1970), თუმცა შობადობის მაჩვენებელი კვლავაც იზრდებოდა. ამის შედეგად მოსახლეობის ყოველწლიური ზრდა 2%-ს აღწევდა (1968 წ. – 2,8%), რაც წელიწადში მოსახლეობის ოცმილიონიან მატებას (ან ცოტა მეტს) ნიშნავდა. ბუნებრივია, რომ შობადობაზე კონტროლი კვლავ ეროვნული პრიორიტეტების რიცხვში შევიდა. 1971 წელს გაჩაღდა შობადობაზე კონტროლის მესამე კამპანია, ხოლო 1973 წელს უმაღლესი ხელისუფლების მიერ გამოიცა მორიგი სამი დირექტივა აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით, რამაც ასახვა ჰპოვა ლოზუნგში "გვიან, ცალ-ცალკე, ცოტა", რაც გულისხმობდა: დაქორწინდი გვიან, დაიცავი ინტერვალის ბავშვთა დაბადებებს შორის და იყოლიე ცოტა ბავშვი. შემოღებულ იყო კვოტა შობადობის წლიურ რაოდენობებზე. მოსახლეობა დაიწყო სამ ნაწილად: ქალაქისა და სოფლის მოსახლეობად და ეროვნულ უმცირესობებად. ამ კამპანიამ თვალსაჩინო წარმატებას მიაღწია. 10 წელიწადში შობადობა განახევრდა – ერთ ქალზე 5,7 ბავშვიდან 1970 წელს 2,8-მდე შემცირდა. ეს იყო მსოფლიოში შობადობის არნახულად სწრაფი შემცირება ასეთ მოკლე ვადაში. მაგრამ საკმარისი არც ეს აღმოჩნდა. 1978 წელს დენ სიაოპინის თაოსნობით გატარებული რეფორმები გულისხმობდნენ შობადობაზე შემდგომი შეზღუდვების დაწესებას, რაც 1979 წელს აისახა ოჯახში მხოლოდ ერთი ბავშვის ყოლის უფლებაში. შესაბამისი კანონი ქალაქის მოსახლეობის 95%-ს და სოფლის მოსახლეობის 90%-ს შეეხო. ამ ღონისძიების წახალისებისათვის შემოიღეს სხვადასხვა ჯილდოები, პრემიები და სოციალური კომპენსაციები, ხოლო დამრღვევებისათვის – უმძიმესი ჯარიმები, საოჯახო ნაკვეთების ნაწილობრივი კონფისკაციის ჩათვლით. 1982 წელს შობადობის შეზღუდვა ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის მოქალაქეთათვის კონსტიტუციური მოვალეობა გახდა (თუმცა

ქვეყნის ზოგიერთ პროვინციაში ამ მხრივ დღესაც მოქმედებენ გარკვეული შეღავათები – ეროვნული უმცირესობების მიმართ). ეს პოლიტიკა იმდენად ეფექტიანი აღმოჩნდა, რომ 2002 წლის სექტემბერში ჩინეთმა მიიღო მოსახლეობისა და შობადობის კონტროლის აქტი, რომელშიც კვლავაცაა დადასტურებული მკაცრი შეზღუდვა ოჯახში ბავშვების რაოდენობაზე, თუმცა ახალ პროგრამაში მაინც ხაზი გაესვა მის ნებაყოფლობითობას ორი მიზეზის გამო: 1) სახელმწიფოს სულ უფრო მეტად უჭირს წყვილთა პირად ცხოვრებაში ჩარევა და 2) მოსახლეობის უწყვეტი ზრდის საფრთხე უკვე გამოირიცხა და ყურადღება ჯანმრთელობის დაცვაზეა გადატანილი: რეპროდუქციული ჯანმრთელობა, განათლება და სათანადო ინფორმაციის მოსახლეობისათვის მიწოდება ძირითადი პრიორიტეტების რიცხვში შევიდნენ.

დემოგრაფიული პოლიტიკის ეფექტიანობა ჩინეთში იმან განაპირობა, რომ მკაცრ კონტროლს თავს ვერავინ აღწევს. მთავრობის მასებზე ზემოქმედების არსენალი შეიცავდა და შეიცავს კერძო სახლებში გამაფრთხილებელ ვიზიტებს, დამრღვევების სახალხოდ განსჯასა და დასჯას, კოლექტიურ ზეწოლას, შემოსავლიდან პროცენტის ჩამოჭრას, მძიმე ჯარიმებს, ქალთა მენსტრუალური კალენდრების საწარმოსა, თუ დაწესებულების შესასვლელებში გამოკიდებას, ორსულობაში ეჭვმიტანილი ქალების სამსახურიდან დათხოვნას და სხვა. რასაკვირველია, დემოკრატიულ ქვეყნებში მსგავსი დრაკონული მეთოდების არათუ გამოყენების, არამედ თეორიული დაშვების მცდელობებიც კი განწირულია.

6.1.5. დემოგრაფიული პოლიტიკა ინდოეთში და აზიისა და აფრიკის სხვა განვითარებად ქვეყნებში

1960-იან წლებში არსებულმა დემოგრაფიულმა აფეთქებამ უკიდურესად გაამწვავა განვითარებადი ქვეყნების სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემები და ითამაშა მძლავრი კატალიზატორის როლი დემოგრაფიული პოლიტიკის შემუშავებისა და განხორციელების ეტაპებზე. ამ პოლიტიკის ძირითადი შინაარსი დღეს უკვე შობადობის შემცირების გზით მოსახლეობის ბუნებრივი მატების მაღალ ტემპებთან შებრძოლება გახდა. დემოგრაფიული პრობლემები იმდენად გამწვავდა, რომ როგორც ზემოთ იყო აღნიშნული, 1974 წელს ბუქარესტის მოსახლეობის მესამე მსოფლიო კონფერენციაზე ხაზგასმით ითქვა: "რა წარმატებებსაც არ უნდა აღწევდნენ განვითარებადი ქვეყნები ეკონომიკურ და სოციალურ სფეროებში გეგმიური განვითარების შედეგად, ყველა ეს წარმატება არარაობად იქცევა მოსახლეობის სწრაფი ზრდის გამო".

განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს ამ მხრივ ინდოეთი, როგორც ერთ-ერთი ყველაზე დიდი მოსახლეობის მქონე ქვეყანა მსოფლიოში. სწორედ ინდოეთი, რომლის მოსახლეობამ 1947 წელს 343 მილიონი ადამიანი შეადგინა, იყო პირველი განთავისუფლებული ქვეყანა, რომელმაც შობადობის შეზღუდვის პოლიტიკა გამოაცხადა (1952 წ.). პირველი ოცი წლის განმავლობაში ამ პოლიტიკის ეფექტიანობა ძალზე დაბალი იყო. მხოლოდ 1970-იან წლებში, როდესაც სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა ინდოეთში მეტისმეტად დამძიმდა, ხელისუფლებამ და საზოგადოებამ ყურადღება მიაქციეს არსებულ უმწვავეს დემოგრაფიულ პრობლემებს. თითქოსდა საქმე პარადოქსთან გვაქვს: დემოგრაფიული პოლიტიკის მესვეურებმა სხვებზე ადრე დაიწყეს მისი გატარება, ლოზუნგებიც კარგი მოიგონეს, გონივრული მიზნებიც დასახეს,

განშტოებული ინფრასტრუქტურაც შექმნეს, საბოლოოდ კი დემოგრაფიული ვითარების მუდმივი და უწყვეტი გაუარესება მიიღეს. მაგრამ კარგი დაკვირვებისას ეს პარადოქსი ადვილად იხსნება: საწყისი ფაზა ძალზე დუნე იყო, ფინანსური ბაზა მოიკოჭლებდა, ლოზუნგები სრულიად მოწყდა არსებულ რეალობას, სიტყვასა და საქმეს შორის ღრმა უფსკრული გაჩნდა, მძლავრი ინფრასტრუქტურა კი ძვირადღირებულ ბიუროკრატიულ აპარატად გადაიქცა.

ყოველივე ამის შედეგად ინდოეთის დემოგრაფიულმა პოლიტიკამ 1970-იანი წლების მეორე ნახევარში დრამატული ცვლილებები განიცადა. IV ხუთწლედში შობადობის შემცირების გეგმის სრული ჩავარდნით გამწარებული ინდირა განდის მთავრობამ 1976 წლის აპრილში მიიღო ახალი და მეტად შორს მიმავალი დემოგრაფიული პროგრამა: "მოსახლეობის ეროვნული პოლიტიკა". არსებული პრობლემის უფრო თანმიმდევრულად გადაჭრის აუცილებლობის დასაბუთებისას ჯანდაცვის მინისტრმა ჯ. სინგჰმა განაცხადა: "არარეალისტურია ველოდოთ იმას, რომ განათლება და ეკონომიკური ზრდა თავისთავად გამოიწვევენ შობადობის შემცირებას. ამ მანკიერი წრიდან ჩვენ უნდა გავაღწიოთ პრობლემაზე პირდაპირი შეტევის გზით".

ამის შემდეგ სიმძიმის ცენტრი გადატანილ იქნა ორ და მეტშვილიან ოჯახებში ერთ-ერთი მეუღლის სტერილიზაციაზე. აქ გასათვალისწინებელია ის გარემოება, რომ ინდოეთს გეზი არა ტოტალიტარული სოციალიზმის (ჩინეთის მსგავსად), არამედ სტანდარტული დემოკრატიის განვითარებაზე ჰქონდა (და აქვს) აღებული. ამ დროს კი სტერილიზაციების რიცხვი გაიზარდა 942 ათასიდან 1974/75 წლებში 8261 ათასამდე 1976/77 წლებში. ესოდენ მკვეთრი ზრდა, ცხადია, ვერ ჩაივლიდა ადამიანის უფლებათა მასობრივი შელახვის გარეშე. ამით ისარგებლეს ოპოზიციურმა პარტიებმა, რომლებმაც რიგითი ამომრჩეველი ძალისმიერი ქირურგიული ჩარევის პერსპექტივით დააშინეს. მომდევნო არჩევნებში გაიმარჯვა (დროებით) ოპოზიციურმა "ჯანათა პარტიმ", რასაც დემოგრაფიული პოლიტიკისათვის კატასტროფული შედეგები მოყვა. მისი ბიუჯეტი შემცირდა ორჯერ, სტერილიზაციების რაოდენობა – 8,7-ჯერ. საბოლოოდ შვილების ფაქტობრივმა საერთო რაოდენობამ ოჯახებში 4-ს გადააჭარბა, მაშინ როცა სასურველი დაგეგმილი რაოდენობა 3-ს არ აღემატებოდა. ეს სხვაობა ვერც 1990-იან წლებისთვის შემცირდა. დემოგრაფიული ვითარება ინდოეთში რთული რჩება.

რაც შეეხება აღმოსავლეთი და სამხრეთ-აღმოსავლეთი აზიის ქვეყნებს, თითოეულ ასეთ ქვეყანაში დემოგრაფიული პოლიტიკის გატარების დასაწყისის ზუსტი თარიღის დასახელება შეუძლებელია, ვინაიდან ასეთ ოფიციალურ გამოცხადებას ყოველთვის წინ უძღოდა რაღაც კერძო ან ნახევრადსახელმწიფო ორგანიზაციების აქტივობა. მაინც შეგვიძლია ვთქვათ, რომ დემოგრაფიული პოლიტიკის გატარება სამხრეთ კორეაში, ტაივანში, სიანგანში (ჰონკონგში) და სინგაპურში იწყება 1960-იანი წლების პირველ ნახევარში, რეგიონის დანარჩენ ქვეყნებში კი 1970-იანი წლების პირველი ნახევრიდან. ოთხ ქვეყანაში (ბრუნეი, კამპუჩია, ლაოსი და მიანმა) ეს პროცესები გაცილებით გვიან დაიწყო. შობადობის შემცირებასთან დაკავშირებული პროგრამები შედარებით წარმატებით მიმდინარეობდა ისეთ დემოგრაფიულ "გიგანტებში" როგორც ინდონეზია და ტაილანდი. ცალკე უნდა გამოიყოს დემოგრაფიული კატასტროფა კამპუჩიაში 1970-იანი წლების მეორე ნახევარში პოლ პოტის ბარბაროსული რეჟიმის მმართველობის წლებში. 1975-1978 წლებში 8-მილიონიანმა კამპუჩიამ სხვადასხვა მონაცემით 1,5 მილიონიდან 3 მილიონ ადამიანამდე დაკარგა.

დემოგრაფიული თვალსაზრისით ცალკე გამოსაყოფია ისლამური ქვეყნები. ისლამის ფორმირებისა და გავრცელების თავისებურებებმა იგი ყველაზე "პრონატალურ" რელიგიად აქცია. XX საუკუნის მეორე ნახევრამდე ისლამის "აღმატებული" პოპულაციონიზმის კომპენსირება მხოლოდ მაღალი მოკვდავობის ხარჯზე ხდებოდა.

მაჰმადიანურ ქვეყნებში დემოგრაფიული პოლიტიკის გატარებისას ყველაზე დიდ სირთულეს ქალის დამცირებული მდგომარეობა წარმოადგენს – ეკონომიკური, სოციალური, პოლიტიკური თუ კულტურული თვალსაზრისით. ასეთ ვითარებაში დემოგრაფიული პოლიტიკის ეფექტიანობა ძირითადად მამაკაცის პოზიციაზეა დამოკიდებული, ვინაიდან ოჯახის უფროსი და, როგორც წესი, გადაწყვეტილების ერთპიროვნულად მიმღები სწორედ მამაკაცია.

მაინც უნდა აღინიშნოს, რომ რეპროდუქციული ქცევის რეგულირების წინაშე აღმართული "ისლამური ბარიერი" სამუდამო არ უნდა იყოს. ამის მაგალითებია კონტრაცეპციის ტრადიციულად მაღალი დონე ტუნისში, მისი სწრაფი გავრცელება მაროკოში, გარკვეული ძვრები რომლებიც შეიმჩნევა თურქეთსა და ეგვიპტეში.

რაც შეეხება აფრიკის ქვეყნებს, განსაკუთრებით ტროპიკულ ზონაში, აქ მაღალი შობადობა უსასტიკესი სიღატაკის ფონზე ერთ-ერთ უმთავრეს პრობლემად რჩება. კონტინენტის მხოლოდ რამდენიმე ქვეყანაზე შეიძლება ითქვას, რომ იქ გადაიდგა რამდენადმე გააზრებული ნაბიჯები დემოგრაფიული პოლიტიკის წარმოების კუთხით. ეს პოლიტიკა ყველაზე წარმატებულად შეიძლება ჩაითვალოს პატარა კუნძულ მავრიკიზე, სადაც 1980-1985 წლებში ბუნებრივი მატების ტემპი 3,2%-დან 1,9%-მდე შემცირდა.

6.1.6. დემოგრაფიული პოლიტიკა ლათინურ ამერიკაში.

დემოგრაფიული განვითარების თვალსაზრისით ლათინური ამერიკა ძალზე არაერთგვაროვანი რეგიონია. დემოგრაფიული პროგრამებისა და ინსტიტუტების შექმნის ისტორია ამ კონტინენტზე ძალზე ხანმოკლეა, ხოლო 1980-იანი წლების მეორე ნახევრამდე იგი საერთოდ არ ვრცელდებოდა მის ყველა ქვეყანაზე. დემოგრაფიული ზომების მიღებას აქ ამუხრუჭებდა კათოლიკური ეკლესია, რომელიც ყველა დონეზე – საკანონმდებლოდან მასობრივ შეგნებამდე – უპირისპირდებოდა რაიმე დემოგრაფიული პოლიტიკის წარმოებას. მაგრამ 1970-იან წლებში აქაც მოხდა არსებული რეალობის გათვალისწინებაზე დაფუძნებული გარდატეხა. კერძოდ, კონტრაცეპციის ფართო გავრცელებას ადგილი ჰქონდა მექსიკაში, სადაც დემოგრაფიული პოლიტიკა აღმავლობას განიცდის. გარკვეული დემოგრაფიული ზომები გატარდა ასევე კოლუმბიასა და ბრაზილიაში. კონტინენტის მთელ რიგ ქვეყნებში (პერუ, გვატემალა, გაიტი, ბოლივია, პარაგვაი და სხვა) XX საუკუნის ბოლოსთვისაც კი საერთოდ არ წარმოებდა რაიმე დემოგრაფიული პოლიტიკა.

6.1.7. დემოგრაფიული პოლიტიკა რუსეთში

XX საუკუნის დასაწყისში რუსეთი მაღალი შობადობის ქვეყანა იყო. მისი მოსახლეობა ტერიტორიის ზრდასთან ერთად იზრდებოდა და დემოგრაფიულ პროცესებში ჩასარევად რაიმე სერიოზული მიზეზი არ არსებობდა. ერთადერთი შემაწუხებელი

პრობლემა მოკვდაობის მაღალი დონე იყო. ამიტომ რეგულაციის შემდეგ გატარდა რიგი ღონისძიებები ჯანდაცვის სისტემის შესაქმნელად, რაც თავისთავად მოკვდაობის შემცირებისაკენ იყო მიმართული.

ინდუსტრიის განვითარების შედეგად წარმოქმნილი შიგამიგრაცია რუსეთში ახალ დემოგრაფიულ პრობლემად იქცა. ძალიან მოკლე დროში ათეულობით მილიონი გლეხი მოწყდა სოფელს და გადმოსახლდა ქალაქებში ან გაემგზავრა ახალი რეგიონების ასათვისებლად. მთავრობამ სწრაფად შეიგნო მასიური მიგრაციულ ნაკადებზე კონტროლის საჭიროება.

ნახევარი საუკუნის შემდეგ, 1970-იან წლებში, რუსეთი ახალი დემოგრაფიული პრობლემის წინაშე აღმოჩნდა – დაბალი შობადობისა. ხოლო საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ, 1990-იანი წლების ბოლოს კი მორიგი პრობლემა გაჩნდა – ძლიერი იმიგრაცია სსრკ-ს ყოფილი რესპუბლიკებიდან, რასაც ემიგრაციის არსებითი ტალღაც მოყვა.

დასახელებული ძირითადი საკითხების გარდა, რუსეთის დემოგრაფიული პოლიტიკა საბჭოთა და პოსტსაბჭოთა პერიოდში მოიცავდა დემოგრაფიული ქცევის სხვა ასპექტებსაც. ხდებოდა გარკვეული პოლიტიკის გატარება ქორწინებისა და განქორწინების მიმართ, შესაბამისი კანონების გამკაცრება ან შერბილება, აბორტების აკრძალვა ან დაშვება და ა.შ. ყოველივე ეს უდავოდ ახდენდა გავლენას დემოგრაფიულ ვითარებაზე, თუმცა უფრო მეტად საშინაო პოლიტიკის არამყარ, მერყევ ხასიათზე მეტყველებდა, თავისებურად ასახავდა მას. მაგალითად, საბჭოთა ხელისუფლების არსებობის ბოლო ათწლეულებში მრავალშვილიანობის ათვლა დედებისათვის (რაც სახელმწიფო დახმარების გაცემას გულისხმობდა) შემცირდა შვიდიდან ხუთამდე, ოთხამდე ან სამამდე. გათვალისწინებული იყო სხვა ზომებიც. გარეგნულად ისე ჩანდა, რომ ასეთმა მიდგომამ გარკვეულ წარმატებას მიაღწია, რადგან შობადობის ჯამობრივი კოეფიციენტი ერთ პერიოდში გაიზარდა. მაგრამ ამ კოეფიციენტის ზრდა დროებითი ხასიათისა იყო. ქალების დიდმა ნაწილმა ცოტა უფრო ადრე გააჩინა ბავშვები, რომლებიც მაინც დაიბადებოდნენ რაიმე დემოგრაფიული პოლიტიკის გატარების გარეშე. უბრალოდ დაჩქარდა დედების რეპროდუქციული ქცევის რეალიზაცია. აღნიშნული ღონისძიებების გავლენა შობადობაზე მალე გაქრა და 1988 წლიდან თვით ამ ტენდენციამ მიმართულება შეიცვალა.

საბჭოთა რუსეთის მთავრობა დაბალი შობადობის მიზეზს შიგაოჯახურ დაგეგმვაში ხედავდა. XX საუკუნის რუსეთში შობადობაზე კონტროლის თითქმის ერთადერთი მეთოდი აბორტი იყო. თუმცა 1960-იანი წლებიდან აბორტების რიცხვმა იკლო, მათი რიცხვი მაინც ყველაზე დიდი იყო მსოფლიოში. 1970 წელს 15–49 წლის ასაკის 1000 ქალზე 135 აბორტი მოდიოდა, ორსულობის 2/3 აბორტებით მთავრდებოდა. არ არსებობდა ოჯახის დაგეგმვის სხვა მეთოდები, გარდა კონტრაცეპტივების შეზღუდულად გამოყენებისა (პრაქტიკულად კონდომებიც კი არ იყო ხელმისაწვდომი). აბორტები კი სამედიცინო დაწესებულებებში უფასოდ კეთდებოდა. შესაბამისად იზრდებოდა აბორტებში სპეციალიზირებული ექიმებისა და კლინიკების რაოდენობა.

1970-იანი წლების ბოლოს გაჩნდა პრობლემისადმი ახლებური მიდგომა, რომლის მიზანი აბორტების თანამედროვე კონტრაცეპტივებით ჩანაცვლება იყო. ჯანდაცვის სამინისტრომ შეიძინა დიდი რაოდენობის კონტრაცეპცია. გაჩაღდა საინფორმაციო კამპანია. ყოველივე ამან ცოტაოდენ შეამცირა აბორტების რიცხვი.

ხელისუფლებამ ოჯახის დაგეგმვის ცენტრების განვითარების წახალისება მხოლოდ გვიან 1980-იან და ადრეულ 1990-იან წლებში დაიწყო. შეიქმნა ოჯახის დაგეგმვის ეროვნული ასოციაცია. ახალი პოლიტიკის შედეგად აბორტების რიცხვმა კიდევ უფრო იკლო და შეადგინა 15-49 წლის ასაკის 1000 ქალზე 75 აბორტი 1995 წელს და 50 აბორტი 2002 წელს. დღეისთვის რუსეთში ერთი ქალი თავისი რეპროდუქციული ცხოვრების მანძილზე საშუალოდ ორ აბორტს იკეთებს.

1996 წლისათვის შობადობის ჯამობრივი კოეფიციენტი 1,28-მდე შემცირდა და დემოგრაფიული ვითარება მწვავე დებატების საგანი გახდა. დემოგრაფიული ვითარების გართულებას ზოგი ეკონომიკური და სოციალური ვითარების გაუარესებით ხსნიდა, ზოგი კი ევოლუციით, რომელსაც საფუძველად დემოგრაფიული ქცევის შეცვლა ედო. 1995-1996 წლებში მთავრობამ მიიღო რამდენიმე პროგრამა, რომელიც ავტონომიური ოჯახისა და სოციალური ინსტიტუტების პარტნიორობას ეყრდნობოდა (“მოქმედების ეროვნული გეგმა ბავშვებისათვის”, “საოჯახო პოლიტიკის სქემა”).

ამავე პერიოდში შემცირდა ბავშვების რიცხვი სკოლამდელ დაწესებულებებში. ჯერ ერთი, დაწესდა შესაბამისი გადასახადი, მეორეც – უმუშევრობამ დედების დიდი ნაწილი დიასახლისებად აქცია და მათ ბავშვების გარე მოვლაზე უარი თქვეს.

სახელმწიფომ ყველაზე მძიმე წლებშიც კი შეინარჩუნა ბავშვებზე ფულადი დახმარების გაცემა. დახმარების თანხა იცვლებოდა, მაგრამ მრავალშვილიანი ოჯახების დახმარების სისტემას საბოლოო ჯამში მხოლოდ შემარბილებელი ეფექტი ჰქონდა. მით უმეტეს, რომ ფედერალურმა მთავრობამ პასუხისმგებლობა ადგილობრივ ორგანოებს აუცილებელი რესურსების უზრუნველყოფის გარეშე გადასცა.

ბოლო 15 წლის მანძილზე შობადობის მუდმივმა შემცირებამ რუსეთის საზოგადოებაში მწვავე პოლემიკა გამოიწვია. ამჟამად აქცენტი კეთდება იმაზე, რომ მოსახლეობის პოლიტიკის საბოლოო მიზანი საშუალო ზომის ოჯახი (3–4 შვილიანი) უნდა იყოს. ქვეყანაში დემოგრაფიული ვითარებისადმი მიძღვნილი ოფიციალური სამთავრობო დოკუმენტები სწორედ ამ საოცნებო ვითარებას ისახავენ მიზნად.

უნდა აღვნიშნოთ, რომ რუსეთის მხოლოდ რამდენიმე რეგიონს ჰქონდა დღემდე სურვილიც და საშუალებაც რათა ოჯახის დახმარების საკუთარი პროგრამა შეექმნა. მაგ., 2001 წელს მოსკოვის მუნიციპალური მთავრობის მიერ დამტკიცებული მრავალშვილიანი საოჯახო დახმარებები საშუალო ეროვნულ დონეს რამდენჯერმე აღემატება. მსგავსი, ოღონდ უფრო მოკრძალებული პროგრამა შეიქმნა ასევე სანქტ-პეტერბურგში.

ამრიგად, შობადობის ამაღლება რუსეთის საზოგადოების მნიშვნელოვანი ნაწილისათვის დღეს პრიორიტეტად იქცა. ამავე დროს, ნაკლები ყურადღება ექცევა დემოგრაფიული განვითარების სხვა ალტერნატივებს და დემოგრაფიულ ვითარებასთან მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკურ ადაპტაციას.

6.2. მიგრაციული პოლიტიკა

საკუთრივ მიგრაციული პოლიტიკის ელემენტებად შეიძლება მივიჩნიოთ ამა თუ იმ ხელისუფლების ის პოლიტიკური გადაწყვეტილებები, რომლებიც პირდაპირ, თუ ირიბ (სოციალური ღონისძიებების გატარებით) ზეგავლენას ახდენენ მიგრანტებზე და მიგრაციულ ქცევაზე. სიმარტივისთვის მიგრაციული პოლიტიკის ქვეშ აქ ვიგულისხმებთ

მხოლოდ ისეთ ღონისძიებებს, რომლებიც, ძირითადად, შრომით მიგრაციას ეხება. ლტოლვილების, ასევე ადგილნაცვალ და თავშესაფრის მაძიებელი პირების მიგრაციულ გადაადგილებებს ამ შემთხვევაში არ ვიხილავთ.

ადამიანის სამუშაოდ წასვლის მთავარი მიზეზი უკეთესი ცხოვრების პირობების (ზოგჯერ თვითგადარჩენის) ძიებაა. თანამედროვე ეკონომიკური ვითარება მსოფლიოში, ძლიერი კონტრასტები მდიდარ და ღარიბ ქვეყნებს შორის, უბიძგებს ამ უკანასკნელების ბევრ მაცხოვრებლებს მიგრაციისაკენ. მიგრაციული ნაკადის ზეწოლას ასევე აძლიერებს მზარდი დემოგრაფიული გაუწონასწორობა მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნებსა და რეგიონებს შორის.

ანალიტიკური თვალსაზრისით მიგრაციული პოლიტიკა ოთხ კომპონენტად შეიძლება დაიყოს:

1. მიმღები ქვეყნის მიგრაციული პოლიტიკა
2. გამშვები (ემიგრაციის) ქვეყნის მიგრაციული პოლიტიკა
3. პოლიტიკური შეთანხმებები მიგრაციაზე საერთაშორისო ორგანიზაციების მხრიდან
4. ახალი ელემენტები მიგრაციულ პოლიტიკაში

1. მიმღები ქვეყნის მიგრაციული პოლიტიკა

მიმღები ქვეყნის მიგრაციულ ღონეებზე ზეგავლენისათვის გამიზნულ პოლიტიკას შეიძლება რამდენიმე მიმართულება ჰქონდეს. მის ფარგლებში გატარებულმა ღონისძიებებმა შესაძლოა გაზარდოს (პოზიტიური ღონისძიებები), შეამციროს (ნეგატიური ღონისძიებები), ან სტაბილურ ღონეზე შეინარჩუნოს ქვეყანაში შემოშვებული მიგრანტების რაოდენობა.

მიგრაციულ ღონეებზე მოქმედი ყველაზე მნიშვნელოვანი პოზიტიური ელემენტი – ესაა დასაქმების მოთხოვნა. მიგრაციული ნაკადების სიდიდე, შემადგენლობა და რეგულარობა (გრაფიკი) უფრო ხშირად განისაზღვრება სწორედ დასაქმების მოთხოვნით, ვიდრე სამუშაო ძალის მიწოდებით.

აუცილებლად ხაზი უნდა გაესვას იმ გარემოებას, რომ განვითარებულ მიმღებ ქვეყნებში შრომის ბაზარი დაყოფილია სხვადასხვა სეგმენტებად. გარკვეულ სეგმენტებში მაღალია უმუშევრობა ადგილობრივებს შორის, ვინაიდან სამუშაო ან არაპრესტიჟულია, ან მაღალ რისკებთანაა დაკავშირებული (მაგ., მომპოვებელი მრეწველობა), ან სულაც არაღებავალია (პროსტიტუცია, ნარკოტიკებით ვაჭრობა და ა.შ.). იმიგრაციის მაღალი ღონე აქ იმითაცაა განპირობებული, რომ ადგილობრივი მოსახლეობა არ მიისწრაფვის ასეთ სეგმენტებში სამუშაო ადგილების დასაქვებლად.

აგრეთვე, მდიდარ ქვეყნებში დაბერებული მოსახლეობით მიმზიდველია იმიგრანტების გამოყენება ისეთ სპეციფიურ სექტორებში როგორიცაა მომსახურების სფერო (საოჯახო მომსახურება, კვების ობიექტები), სამშენებლო ინდუსტრია და საზოგადოებრივი სამუშაოები.

არსებობს მიზეზების მთელი რიგი, თუ რატომ თანხმდებიან (განსაკუთრებით დასაწყისში) იმიგრანტები დაბალკვალიფიციურ და დაბალანაზღაურებად სამუშაოს. იმიგრანტების უმეტესობა წარმოშობით მსოფლიო "სამხრეთის" აგრარული არეალებიდანაა, განათლების დაბალი ან უმდაბლესი დონით, ზოგჯერ სრულიად წერა-კითხვის უცოდინარებიც არიან; არ გააჩნიათ სამუშაო გამოცდილება. მათ აგრევე ენობრივი ადაპტაციის პრობლემებიც აქვთ. გარდა ამისა, ქვეყანაში ხშირად არაალეგალურად არიან შემოსული და მათი იურიდიული პოზიციები სუსტია, როდესაც საქმე ეხება დამსაქმებელთან ხელფასის თაობაზე შეთანხმებას. რაც მთავარია, ასეთი იმიგრანტები ოღონდ თავი გადაირჩინონ და თანხმდებიან ყველაზე ცუდ პირობებსაც კი.

ფაქტობრივად ბევრი იმიგრანტი არღვევს მიმღები ქვეყნის იმიგრაციულ კანონმდებლობას. ამ მოვლენას არაალეგალური ან ფარული იმიგრაცია ეწოდება, ხოლო თვით იმიგრანტებს – არაალეგალი ან უნებართვო. ცხადია, რომ არაალეგალი მუშახელის არსებობა გულისხმობს არაალეგალი დამსაქმებლის არსებობასაც.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, მიმღები ქვეყნის მიგრაციული პოლიტიკა შეიცავს საკუთარ თავში პოზიტიურ და ნეგატიურ ღონისძიებებს.

იმიგრაციის ხელშემწყობი პოზიტიური ღონისძიებები შეიძლება გამოიყენებოდეს მიმღები ქვეყნის ხელისუფლების სხვადასხვა პირდაპირი და არაპირდაპირი მიზნების მისაღწევად.

ისტორიული თვალსაზრისით ჯერ კიდევ XIX საუკუნეში ევროპაში იმიგრაციის სტიმულირება გამოწვეული იყო ეკონომიკის მომპოვებელი სექტორის განვითარების აუცილებლობით. XX საუკუნეში დასავლეთი ევროპა იყენებდა იმიგრანტებს ცენტრალური და აღმოსავლეთი ევროპიდან, ასევე აზიიდანაც, პერსონალური მომსახურების (საშინაო, სამედიცინო) სექტორში. ჩრდილოეთი ამერიკა, ავსტრალია და ახალი ზელანდია კი ყოველთვის იყენებდნენ იმიგრაციას თავისი ეკონომიკის განსავითარებლად.

უკანასკნელ წლებში იმიგრაციის განსაკუთრებული საჭიროება იგრძნობა მსოფლიოს განვითარებული "ჩრდილოეთის" ქვეყნებში, სადაც დაბალმა შობადობამ და სიცოცხლის ხანგრძლივობის გაზრდილმა ღონემ მოსახლეობის უპრეცედენტო დემოგრაფიული დაბერება გამოიწვიეს. მართალია, დღემდე არც აშშ-ს და არც ევროკავშირის რომელიმე ქვეყანას არ მიუღია ოფიციალურად მიგრაციული პოლიტიკა მიმართული მათი ეკონომიკური საჭიროების დასაკმაყოფილებლად, მაგრამ სამომავლოდ არც ესაა გამორიცხული (ყოველ შემთხვევაში, გაერო-ს რეკომენდაციები ამ ქვეყნებს სწორედ ასეთი გადაწყვეტილებებისაკენ უბიძგებს).

ამა თუ იმ მიმღები ქვეყნის ეროვნული ინტერესების გათვალისწინება ზოგჯერ ნეგატიური ღონისძიებების გატარებასაც გულისხმობს. ასეთი ღონისძიებები მიზნად ისახავენ მიგრაციულ ნაკადებზე კონტროლის წარმოებას, ხოლო არასასურველი იმიგრაციის პირობებში ამ ნაკადების მკაცრად შეზღუდვას, ზოგჯერ კი მათ ქვეყნის ფარგლებს გარეთ გაყვანასაც.

მიუხედავად კონტროლისა, მიგრანტები, როგორც წესი, მაინც ახერხებენ საზღვრების გადაკვეთას. არაალეგალური იმიგრანტების ყველაზე დიდი რაოდენობაა აშშ-ში. იმიგრაციისა და ნატურალიზაციის (ამჟამად მოქალაქეობისა და ნატურალიზაციის)

სამსახურის შეფასებით 2000 წელს აშშ-ს ტერიტორიაზე 7 მილიონი არალეგალი იმყოფებოდა. მიგრაციის საერთაშორისო ორგანიზაციების შეფასებით ევროკავშირის ქვეყნებში ყოველწლიურად ნახევარი მილიონი არალეგალური მიგრანტი შედის.

იმიგრაციის კონტროლმა საბოლოო ჯამში შეიძლება მიიყვანოს მიმღები ქვეყნები საზღვრების მილიტარიზაციამდე, ამათ კი, თავის მხრივ, ზეგავლენა მოახდინოს ამ ქვეყნების პოლიტიკურ სისტემებზე. საზღვრების მილიტარიზაცია შეიძლება გადაიზარდოს საზოგადოების მილიტარიზაციაში. დასავლური დემოკრატიის პირობებში საზღვრებზე სრული კონტროლის დაწესება შეუძლებელია. გარდა ამისა, ასეთი კონტროლი აუცილებლად უარყოფდა ტურიზმს, რადგან არალეგალური მიგრანტების მნიშვნელოვანი რაოდენობა ქვეყანაში როგორც ლეგალური ტურისტი ისე შედის.

მიუხედავად გარკვეული მოკლევადიანი ეკონომიკური სარგებლიანობისა, იმიგრაცია ხშირად მუქარას უქმნის მიმღები ქვეყნის ეკონომიკას მთლიანად. იგი მიჩნეულია უმუშევრობის ზრდის ერთ-ერთ ფაქტორად და ზოგჯერ აღიქმება როგორც საფრთხე სოციალური სტაბილურობის მიმართ.

ადგილობრივ საზოგადოებასთან იმიგრანტების შერწყმის სხვადასხვა ხარისხი შეიძლება დაიყოს ასე: ა) ასიმილაცია, ბ) ეთნიკური დაახლოება და გ) ინტეგრაცია.

ასიმილაცია შეიძლება განხილულ იქნას, როგორც იმიგრანტების სრული შერწყმა ადგილობრივ საზოგადოებასთან. ამ დროს ხდება იმიგრანტის ეთნიკური იდენტურობის შერევა ადგილობრივ იდენტურობასთან და, საბოლოო ჯამში, უკანასკნელით პირველის ჩანაცვლება. ასიმილაციის ნებისმიერი ფორმა აადვილებს ინტეგრაციას, მაგრამ დემოკრატია კრძალავს ასიმილირების ძალადობრივ ფორმებს. ნებაყოფლობითი ასიმილაცია კი თანამედროვე სამყაროში საკმაოდ იშვიათი მოვლენაა.

უფრო ხშირად იმიგრანტებს არ სურთ ასიმილაცია ადგილობრივ საზოგადოებასთან (მაგ., აზიელებს დიდ ბრიტანეთში). ასეთ შემთხვევებში ისინი ქმნიან თემებს და პარალელურად ინარჩუნებენ მჭიდრო კავშირებს ადგილობრივ საზოგადოებასთან.

ეთნიკური დაახლოება გულისხმობს ტოლერანტობის გამოვლენას იმიგრაციული თემებისადმი ხელისუფლების მხრიდან (მაგ. დიდი ბრიტანეთი). ასეთი კურსის გატარებისას მიმღები ქვეყნის მთავრობა არა მარტო უზრუნველყოფს იმიგრანტის ინდივიდუალურ მისწრაფებას ქვეყნის სოციალურ, ეკონომიკურ და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში სრულყოფილებიან მონაწილეობაზე, არამედ იცავს მის უფლებას შეინარჩუნოს საკუთარი რელიგიური რწმენა და კულტურული იდენტურობა. მეტიც, XX საუკუნის 70-იანი წლებიდან დასავლურ ცივილიზაციაში სულ უფრო დიდ გავრცელებას ჰპოვებს მულტიკულტურალიზმის პრაქტიკა, რომელიც გულისხმობს იმიგრანტი ეთნიკური ჯგუფების მიმართ არა მხოლოდ ტოლერანტობას, არამედ პირდაპირ მხარდაჭერასაც კი.

საკუთრივ ინტეგრაცია ზოგადისტორიული თვალსაზრისით შეიძლება იყოს ორგვარი – იმიგრანტების ინტეგრაცია ადგილობრივ საზოგადოებასთან (რაც უმტესწილად გვხვდება) და ადგილობრივი მოსახლეობის ინტეგრაცია იმიგრანტულ საზოგადოებასთან (როდესაც ხდება უცხოელთა ტრადიციებისა და რელიგიის გადმოღება).

ინტეგრაცია ყოველთვის როდია შეგნებული პროცესი. არსებული კანონმდებლობა, ან შრომით ბაზარზე დამკვიდრებული ადმინისტრაციული პრაქტიკა აიძულებს მიგრანტებს

ადგილობრივ საზოგადოებაში ინტეგრირებას. ასეთი ინტეგრაცია ხდება არა კულტურული და კონფესიური იდენტურობის ხარჯზე, არამედ ყოველდღიური შრომითი საქმიანობის შედეგად. ასეთი ინტეგრაცია არის ხანგრძლივი ფსიქო-სოციალური პროცესი, რომელიც, როგორც წესი, მოიცავს თაობებს. დროებითი იმიგრანტები იშვიათად არიან დაინტერესებულნი ინტეგრაციით, რადგან სუბიექტურად სამშობლოში დაბრუნების სურვილი გააჩნიათ – ისინი ფიქრობენ, რომ მიმდებ ქვეყანაში ხანმოკლე ვადით არიან ჩასულნი. მაგრამ ცხოვრებას ხშირად კორექტივები შეაქვს ადამიანების, ჩვენ შემთხვევაში იმიგრანტების, სუბიექტურ მისწრაფებებში.

6.2.1. გამშვები (ემიგრაციის) ქვეყნის მიგრაციული პოლიტიკა

მიგრაციის ერთ-ერთი უმთავრესი ფაქტორია დემოგრაფიული და სოციალურ-ეკონომიკური სიტუაცია ემიგრაციის ქვეყნებში. ამ მხრივ ყველაზე მნიშვნელოვანი დემოგრაფიული მაჩვენებლებია: მოსახლეობის ზრდა, შობადობა და მოკვდაობა, მოსახლეობის განაწილება ასაკისა და სქესის მიხედვით. თუ რომელიმე ქვეყანაში შობადობა მაღალია და საგრძნობლად აჭარბებს მოკვდაობას, ეს ნიშნავს, რომ სწრაფად იზრდება იმ მოსახლეობის წილი, რომელიც შრომის ბაზარზე შედის. ძალზე ხშირად განვითარებად ქვეყნებში ახალი სამუშაო ადგილების შექმნის მაჩვენებელი ძლიერ ჩამორჩება სამუშაო ძალის ზრდის მაჩვენებელს. ასეთი ტიპის ქვეყნებში სამუშაო ასაკის მოსახლეობის ემიგრაცია ნაწილობრივ მაინც წყვეტს გამშვები ქვეყნის დემოგრაფიულ და სოციალურ-ეკონომიკურ პრობლემებს. ამასთან ხელს უწყობს გამშვები ქვეყნის განვითარებისათვის აუცილებელი მყარი უცხოური ვალუტის შემოდინებასაც. აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ რაც უფრო გაურკვეველია ეკონომიკური სიტუაცია გამშვებ ქვეყანაში, მით უფრო იზრდება იმ პირთა რაოდენობა, ვისაც სურთ ემიგრაციაში წასვლა და მცირდება მათი რაოდენობა, ვისაც სამშობლოში დაბრუნება სურს.

დასავლეთის ქვეყნებში მოსახლეობის ყოველწლიური მატება 0,5%-ს არ აღემატება, ან ბუნებრივი მატების თვალსაზრისით “ნულოვანი”, ზოგჯერ კი “უარყოფითი” არის, ხოლო განვითარებადებში – 2%-ზე მეტს შეადგენს. ასეთ ვითარებაში ჩრდილოეთი აფრიკის ქვეყნები (მიუხედავად იმისა, რომ შობადობამ იქ ბოლო ხანს მკვეთრად იკლო) დარჩებიან მიგრაციის წყაროდ ევროკავშირში შემავალი ქვეყნებისათვის მომავალი ორი ათეული წლის განმავლობაში მაინც.

6.2.3. პოლიტიკური შეთანხმებები მიგრაციაზე საერთაშორისო ორგანიზაციების მხრიდან

მრავალ საერთაშორისო ორგანიზაციას სხვადასხვა დონეზე აქვს კავშირი მიგრაციულ პოლიტიკასთან. მიგრაციული პოლიტიკის შემუშავებაში დიდ როლს თამაშობენ ასევე საერთაშორისო კონფერენციები, ორმხრივი და მრავალმხრივი ხელშეკრულებები. მიგრაციულ პოლიტიკასთან დაკავშირებული ყველაზე მნიშვნელოვანი შეთანხმებებია ჩრდილოეთ ამერიკის თავისუფალი სავაჭრო შეთანხმება (მიზნად ისახავს მექსიკის ეკონომიკის მხარდაჭერას აშშ-ში არალეგალური იმიგრაციის შესამცირებლად) და შენგენის ხელშეკრულება. ეს უკანასკნელი ევროკავშირის წევრ-ქვეყნებს შორისაა დადებული. ორივე ხელშეკრულება მიმართულია არალეგალური მიგრაციის შეზღუდვისაკენ. შენგენის ხელშეკრულების თანახმად ევროკავშირის წევრ-ქვეყნებს შორის გაუქმებულია შიგა სასაზღვრო კონტროლი (გარდა პიროვნული იდენტიფიკაციისა საერთაშორისო კრიმინალის ასაცილებლად) და გამკაცრებულია კონტროლი

ევროკავშირის გარე (ერთიან) საზღვარზე (შენგენის ხელშეკრულებაზე ჯერჯერობით ევროკავშირში შემავალ ყველა ქვეყანას ხელი არ მოუწერია).

6.2.4. ახალი ელემენტები მიგრაციულ პოლიტიკაში

დღეისათვის ბევრი მიმღები ქვეყნის ხელისუფლება მივიდა იმ დასკვნამდე, რომ გამშვები (ემიგრაციული) ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გათვალისწინების გარეშე შეუძლებელია იმიგრაციული ტალღის შემცირება. ამ თვალსაზრისით მიმღებმა ქვეყნებმა შეიმუშავეს ისეთი ღონისძიებები როგორც ამ ქვეყნებთან საერთაშორისო ვაჭრობის მოცულობის ზრდა, მათში ინვესტიციების ჩადება, მათი საგარეო ვალების რესტრუქტურიზაცია, პირდაპირი დახმარების გაწევა. აღმოჩნდა, რომ ბევრი მიმღები ქვეყანა რეალური ალტერნატივის წინაშე დგას: დააფინანსოს ემიგრაციის ქვეყნები, თუ თავისთან დააფინანსოს სოციალური ინფრასტრუქტურა, რომელიც სათანადოდ მოემსახურება იმიგრანტებს. ეს ნიშნავს, რომ თანამშრომლობა მიმღებ და გამშვებ ქვეყნებს შორის ხარისხობრივად მაღალ საფეხურზე უნდა ავიდეს. თავად ეს პრობლემა გააზრებულია, თუმცა სათანადოდ მოგვარებული ჯერ კიდევ არ არის.

აღსანიშნავია, რომ ბოლო დროს გაჩნდა მიგრაციის ახალი ფორმა – ტრანზიტული მიგრაცია. ასეთ დროს მიგრანტები ჯერ ერთ ქვეყანაში მიდიან, მოგვიანებით კი სხვა, უფრო მიმზიდველ ქვეყანაში ცდილობენ გადასვლას. სინამდვილეში ეს ჩვეულებრივი არალეგალური მიგრაციის ნაირსახეობაა.

თავი 7. ახალგაზრდობის სახელმწიფო პოლიტიკა

ახალგაზრდობა ადამიანთა ის თაობაა, რომელიც სოციალიზაციის პროცესს გადის, ითვისებს პროფესიულ და კულტურულ ფუნქციას, რითაც ის ემზადება საზოგადოებისათვის სოციალური როლის შესასრულებლად. ახალგაზრდობა შემოსაზღვრულია ასაკით და ცნობილია თავისი სპეციფიკური სუბკულტურით. მისთვის დამახასიათებელია შემდეგ პრინციპზე აგებული სტრატეგია: „არ ღირს ფეხდაფეხ მივდიოთ ცვალებად სამყაროს, დაე, თვითონ მან გვდიოს ჩვენ“.

ახალგაზრდობის პერიოდი განმსაზღვრელია პიროვნების ფორმირებისას. ამ დროს ხდება უზარმაზარი ინფორმაციის ათვისება და შესაბამისად, საკუთარი თავის მაქსიმალური რეალიზაციისაკენ სწრაფვაც დიდია. ეს არის მოწიფულობისათვის მზადების პერიოდი.

საზოგადოების განვითარების სხვადასხვა საფეხურზე ახალგაზრდობის ასაკიც განსხვავებული იყო. მაგალითად, ძველი ჩინელები ახალგაზრდობას 20 წლამდე პერიოდს მიიჩნევდნენ, ძველი ბერძენი მათემატიკოსი და მოაზროვნე პითაგორა 20 -40 წლამდე პერიოდს თვლიდა ახალგაზრდობად. ქართველი ექიმის, ზაზა ფანასკერტელ ციციშვილისათვის (XVს) ახალგაზრდობა – 17-35 ასაკით შემოიფარგლა, ხოლო გერმანელი ფიზიოლოგის მ. რუბნერისათვის (XIXს) - 15-20, ამერიკელი დემოგრაფი ბოუგისათვის (XXს) 9 - 17, ხოლო რუსი დემოგრაფის, ბ. ურლანისისათვის (XXს) – 16 - 24 ასაკით.

თანამედროვე პერიოდში ახალგაზრდობის ასაკი სულ უფრო წინ იწევს, რის გამოც აკადემიურ ლიტერატურაში და დემოგრაფიულ ენციკლოპედიაშიც ახალგაზრდობის ასაკი შემოსაზღვრულია 16-29 წლით. თუმცა გაერო ახალგაზრდობად 15-24 წლის მოსახლეობას მიიჩნევს. შესაბამისად, ეს ასაკობრივი ჯგუფი გამოიყენება საერთაშორისო სტატისტიკაში შედარებისათვის.

მეცნიერებამ ახალგაზრდობის, როგორც ცალკე სოციალურ-დემოგრაფიული ჯგუფის შესწავლა მეოცე საუკუნეში დაიწყო. პირველი, ვინც სცადა ამ ასაკის მეცნიერული აღწერა ფსიქოლოგები, პიერ მენლიუსი და სტენლი ჰოლი იყო. მათი აზრით, ეს ასაკი პიროვნების გარდატეხისა და კრიზისების ასაკია, ამ პერიოდში ხდება ადამიანის ფსიქოლოგიური და სექსუალური მომწიფება. სოციოლოგებმა ამ საკითხის შესწავლა უფრო მოგვიანებით, 1940-იან წლების დასაწყისში დაიწყეს და უკავშირდება ამერიკელი მეცნიერის ტალკოტა პარსონის ნოვატორულ შრომებს. ეს ის პერიოდია, როცა მსოფლიოში მასობრივი სასკოლო განათლების პროცესი დაიწყო.

1960-იან წლებში საფრანგეთში, მძლავრი სტუდენტური მოძრაობის ფონზე, ჩნდება ფრანგი მეცნიეროს ე. მორენის შრომა, რომელიც ახალგაზრდობას განიხილავს, როგორც განსხვავებული სუბკულტურის მატარებელ სოციალურ-დემოგრაფიულ ჯგუფს.

ახალგაზრდობის საკითხი ქართული საზოგადოების განსაკუთრებული ყურადღების ქვეშ მუდმივად იდგა. უპირველესად, მისი ზნეობრივი და მორალური აღზრდის საკითხები იდგა ყურადღების ცენტრში, თუმცა თანდათან დაიწყო მათი როლისა და საქმიანობის შესწავლაც. მაგრამ ახალგაზრდობის, როგორც სოციალურ-დემოგრაფიული ჯგუფის

მეცნიერული შესწავლა მაინც საქართველოში XX საუკუნის 70-იანი წლებიდან იწყება (პ. გუგუშვილი, ა. თოთაძე, ე. მენაბდიშვილი, ა. სულაბერიძე, ა. ლუთიძე, თ. ყანდარელი, ნ. ლეჟავა და სხვ.).

სახელმწიფო სოციალური პოლიტიკის მიზანი ახალგაზრდობასთან მიმართებაში სახელმწიფოებრივი მსოფლმხედველობის მქონე პიროვნების ფორმირებაა, რომელიც უნდა ეყრდნობოდეს ახალგაზრდობის აღზრდის ერთიან მეცნიერულ თეორიას, რის ნაკლებობასაც დღემდე უჩივიან პედაგოგიკის თეორიტიკოსები.³³

ახალგაზრდობის სახელმწიფო პოლიტიკა ღონისძიებათა ის სისტემაა, რომელიც მიმართულია ახალგაზრდების სოციალური განვითარებისაკენ, სოციალიზაციისაკენ, და ამით ქვეყნის მომავალი საზოგადოების სოციალური განვითარებისაკენ. ეს ნიშნავს იმას, რომ სახელმწიფომ უნდა შექმნას პირობები და სტიმულები ახალგაზრდობის პრობლემათა გადასაწყვეტად, განავითაროს მისი შემოქმედებითი, ინოვაციური პოტენციალი და უზრუნველყოს მისი ჩართულობა სახელმწიფო და საზოგადოებრივ საქმიანობაში.

სახელმწიფოს საქმიანობა ამ მიმართულებით დამოკიდებულია იმაზე, მოცემულ ეტაპზე ახალგაზრდობას რა პრობლემები აქვს, საზოგადოების ასაკობრივი სტრუქტურა რამდენად ახდენს გავლენას საზოგადოების კულტურაზე და რამდენად შეესაბამება ეს კულტურა მოცემულ პერიოდში საზოგადოების ღირებულებებსა და ფასეულობებს.

1920-იან წლებამდე სახელმწიფო ორიენტირებული იყო არასრულწლოვანთა შრომის პირობების გაუმჯობესებისაკენ (მაგალითად, პრუსიის კანონი ფაბრიკაში ახალგაზრდა მუშების შრომის რეგულირების შესახებ (1839წ)). ზოგადად, თავიდან ევროპის ქვეყნებში, ახალგაზრდობის საკითხი განიხილებოდა, როგორც ღარიბთათვის ქრისტიანული დახმარება. შემდგომ კი თანდათანობით, საზოგადოებამ გაიცნო, რომ ახალგაზრდობაზე ზრუნვა სახელმწიფო სისტემის ნაწილია საზოგადოებრივი კონფლიქტის ასაცილებლად. პარალელურად იქმნებოდა ახალგაზრდობაზე ზედამხედველობის სისტემა. ამიტომ კერძო ინიციატივა ახალგაზრდობის დახმარებისა გადავიდა საკანონმდებლო ჩარჩოებში. სამართლებრივი რეგლამენტაცია ძირითადად მიმართული იყო არასრულწლოვანთა საწარმოო ტრამპატიზმისა და დამნაშავეობის შემცირებისაკენ. XX საუკუნის დასაწყისში მთელ რიგ ქვეყნებში ყალიბდება არასრულწლოვანთა სასამართლოები (1908 წელს გერმანიაში, 1910 წელს რუსეთში), კანონმდებლობაში გაჩნდა ახალგაზრდობის დაცვის მუხლები, მაგრამ ამავე დროს კანონმდებლო არ ახალისებდა მათ სოციალურ საქმიანობას, თვლიდა რომ ის მავნეა მათი აღზრდისათვის.

1920-იან წლებში დაიწყო ახალგაზრდობის სახელმწიფო პოლიტიკის ორი სისტემის მშენებლობა. ერთი ფორმირდა გერმანიაში ვეიმარის რესპუბლიკის პერიოდში. მას საფუძვლად დაედო სამართლებრივი სახელმწიფოსა და ბავშვის პიროვნების თავისუფლების იდეა. ეს კანონი გაუქმდა ფაშიზმის დროს და ამუშავდა მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ მთელი რიგი კორექტირებებით (1953, 1977, 1986წ.). 1990 წელს გერმანიის გაერთიანების შემდეგ მიიღეს ახალი კანონი ახალგაზრდობისა და ბავშვების დახმარების შესახებ, რომელიც მოიცავდა მათი დასაქმების, სოციალური დახმარების, ოჯახური ურთიერთობებისა და სხვა სპეციალურ ნორმებს, რომელიც არეგულირებდა

³³ თ. კუკავა. ახალგაზრდობის ზნეობრივი აღზრდა. თბილისი, თსუ, 2004. გვ.43-45

ახალგაზრდული ორგანიზაციების საქმიანობას. ახალგაზრდობის სახელმწიფო პოლიტიკის განსხვავებული სისტემა ჩამოყალიბდა ყოფილ სსრკ-ში. 1920 წელს ჩამოყალიბდა ახალგაზრდული ორგანიზაცია - კომკავშირი. მას მიენიჭა უფლება ახალგაზრდების ინტერესების დაცვისა და სახელმწიფო სისტემის მნიშვნელოვანი ელემენტი გახდა.

ახალგაზრდობის შესახებ კანონი მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ მიიღეს ბულგარეთში, პოლონეთში, უნგრეთში და სხვა პოსტსოციალისტურ ქვეყნებშიც.

1990-იან წლებში ახალგაზრდობის სოციალური დაცვის შესახებ კანონი მოქმედებდა ავსტრიაში, საბერძნეთში, ესპანეთში, ინდონეზიაში, იტალიაში, ჩინეთსა და სხვა ქვეყნებში.

მთელი რიგი სამართლებრივი აქტები იქნა მიღებული გაეროს მიერაც. მან 1985 წელი ახალგაზრდობის წლად გამოაცხადა. ამას მოჰყვა 1995 წელი, როცა ექსპერტთა დასკვნის საფუძველზე, მიიღეს ახალი საერთაშორისო ხასიათის საკანონმდებლო აქტები. ბოლო ათწლეულში მსოფლიო საზოგადოება ეძებს ახალ კონცეპტუალურ მიდგომებს ახალგაზრდობის სახელმწიფო პოლიტიკაში. ამას მოწმობს გაეროს მიერ 2010-2011 წლების ახალგაზრდობის საერთაშორისო წლად გამოცხადება. შესაბამისად, 2009 წელს გენერალური ასამბლეის მიერ მიღებული რეზოლუცია (64/134) სამ პრიორიტეტს გამოყოფს:

1. ახალგაზრდობის განვითარებისათვის საჭირო რესურსების ზრდა;
2. ახალგაზრდების საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მასობრივი ჩართვა და პარტნიორობის განვითარება;
3. ახალგაზრდებში კულტურათაშორისი ურთიერთობის განვითარება.

ახალგაზრდობის საერთაშორისო წლის ლოზუნგი იყო: „დიალოგი და ურთიერთგაგება“. ამ სტრატეგიის არჩევა განაპირობა მსოფლიო სოციალურ პროცესებში გაჩენილმა ახალმა პრობლემებმა, რაც არ შეინიშნებოდა მეოცე საუკუნის მეორე ნახევარში. ამ პროცესებმა აჩვენა დიდ ქვეყნებში მულტიკულტურალიზმის სტრატეგიისა და ტაქტიკის სრული კრაზი, რაც განსაკუთრებით გამოვლინდა 2008 წლის მსოფლიო კრიზისისას. ამიტომ იყო რომ გაეროს გენერალურმა მდივანმა მოუწოდა ყველა ქვეყნის მთავრობას განსაკუთრებული ყურადღება გამოეჩინათ ახალგაზრდების პრობლემებისადმი.

„გლობალურმა ეკონომიკურმა კრიზისმა უპირატესად ახალგაზრდები დააზარალა. ბევრმა დაკარგა სამუშაო, ბევრმა უსახსრობის გამო სწავლა ვერ გააგრძელა. დღეს ახალგაზრდები მოთხოვნილებათა უპირატესი გათვალისწინება როგორც მორალური იმპერატივი, ისე, განვითარების აუცილებელი მოთხოვნაა. უნდა გავითვალისწინოთ, რომ ახალგაზრდობის ენერგია მძლავრი იმპულსი შეიძლება გახდეს კრიზისის დაძლევისა. ამიტომ მოვუწოდებ მთავრობებს რაც შეიძლება მეტი ინვესტიცია ჩადონ ახალგაზრდებში, რათა მათ რაც შეიძლება მეტი საქმე აკეთონ. – აღნიშნა მან.

ევროპის ქვეყნებში არსებული ახალგაზრდობის სახელმწიფო პოლიტიკა ითვალისწინებს ორ სამუშაოებს: ერთის დანიშნულებაა შეამსუბუქოს ახალგაზრდობის ჩართვა ინსტიტუციონალიზირებულ საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. კომპენსირება გაუკეთოს სოციალური სტატუსის უემარიობას, რომელიც ნებისმიერ ახალგაზრდას გააჩნია მიუხედავად იურიდიულად თანაბარუფლებიანობისა. ამის კომპენსაცია ხდება ახალგაზრდების სოციალური დაცვის ღონისძიებებით, რომელიც ითვალისწინებს

ახალგაზრდების დახმარებას, როცა მათ დამოუკიდებლად არ შეუძლიათ საკუთარი პრობლემების გადაწყვეტა. ემპირიული კვლევები უჩვენებენ, რომ იმ ქალაქებსა და რეგიონებში, სადაც შექმნილია ახალგაზრდობის ცენტრები, კლუბები, 5-7-ჯერ დაბალია ახალგაზრდების მიერ ჩადენილი სამართალდარღვევები.

მეორე მიმართულება ითვალისწინებს ინვესტიციის ჩადებას ახალგაზრდებში, ანუ მათი სულიერი, ინტელექტუალური შრომითი, ინოვაციური პოტენციალის აქტივიზაციას.

ამჟამად, ახალგაზრდობის სახელმწიფო პოლიტიკა განსაზღვრულია იმით, რამდენად მონაწილეობს სახელმწიფო მის რეალიზაციაში. მაგალითად, აშშ-ში ახალგაზრდების სოციალური მხარდაჭერა საქველმოქმედო ფონდების საქმიანობის სფეროა, ხოლო ევროპის ქვეყნების ახალგაზრდობის სახელმწიფო პოლიტიკის მოდელი ეფუძნება სახელმწიფოს მნიშვნელოვან როლს, სადაც საკანონმდებლო დონეზე ზუსტად რეგლამენტირებულია ახალგაზრდებისა და ახალგაზრდული ორგანიზაციების მხარდაჭერის ღონისძიებები. ამ ორ მოდელს შორის ბევრი გარდამავალი ვარიანტიც არსებობს, ისინი მსგავსი და განსხვავებულნი არიან იმის მიხედვით, კონკრეტულად რა მიზანს ისახავს ახალგაზრდობის სახელმწიფო პოლიტიკა მოცემულ სახელმწიფოში. ამ პოლიტიკამ უნდა შექმნას აუცილებელი პირობები ახალგაზრდული იდეებისა და პროექტების რეალიზაციისა, რაც ადამიანთა ცხოვრებას უკეთესს გახდის.

ახალგაზრდობის სახელმწიფო პოლიტიკის ევროპული გამოცდილება უჩვენებს, რომ სტრატეგია ამ პოლიტიკისა მიმართულია ახალგაზრდებში პასუხისმგებლობისა და დამოუკიდებლობის გრძნობის ჩანერგვისაკენ, მათი ინოვაციური პოტენციალის რეალიზაციისკენ.

ინფორმაციულ საზოგადოებაში ახალგაზრდობა ქვეყნის სტრატეგიული რესურსია, ვისზეცაა დამოკიდებული საზოგადოების განვითარების დონე. ევროპის ქვეყნებში ახალგაზრდებს ზრდიან განწყობით, რომ თქვენ ხართ „დიდი ევროპელები“, ვიდრე თქვენი წინა თაობა. პოტენციურად ისინი არიან საზოგადოების მამოძრავებელი ძალა ინტეგრაციის ახალ ეტაპზე, ახალგაზრდობის პოლიტიკამ უნდა გაუწიოს პროპაგანდა მათ სოციალურ ავტონომიას, საიმედოებას, შემოქმედებითობას, სხვების მიმართ მათ დიდ პასუხისმგებლობას. მათი ავტონომიურობის ფაზა აუცილებელია იმისათვის, რომ ახალგაზრდებმა შეძლონ ინტეგრირება საზოგადოებაში და თავისი ინოვაციურობა საზოგადოების ცვილებათა კატალიზატორად გახადონ.

ამჟამად, ევროპის ქვეყნებში ახალგაზრდობის სახელმწიფო პოლიტიკა განსაკუთრებით საჭიროების მქონე ახალგაზრდების სოციალური დახმარებიდან გადავიდა ახალგაზრდობის ფართო ფენის დახმარებაზე. ასეთი ტრანსფორმაცია განპირობებული იქნა იმით, რომ მთავრობებმა გაითავისეს იდეა სახელმწიფოს პასუხისმგებლობაზე ახალგაზრდობის საზოგადოებაში ინტეგრაციაზე.

ახალგაზრდობის სახელმწიფო პოლიტიკის ლიბერალურ-კონსერვატიულ მოდელის მქონე ქვეყნებში მხოლოდ იმ ახალგაზრდების დახმარება ხდება, რომლებიც განსაკუთრებით საჭიროებენ ამას. ესეც სახსრების ხარჯვის მეტად მკაცრი კონტროლით.

სოციალურ-დემოკრატიული მოდელის მქონე ქვეყნებში სახელმწიფო პასუხისმგებლობას ახალგაზრდების ცალკეულ კატეგორიაზე კი არა მთელ ახალგაზრდობის საზოგადოებაში ინტეგრაციაზე იღებს.

ასეთი კონცეფტუალური მიდგომაა ევროპის ქარტიაში ახალგაზრდობის საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მონაწილეობის შესახებ ადგილობრივ თუ რეგიონალურ დონეზე.

ქარტია საზოგადოებაში ახალგაზრდობის ინტეგრაციის ორ გზას გამოყოფს. კერძო უნდა ვაწარმოოთ:

1. პოლიტიკა რომელიც ორიენტირებული იქნება ახალგაზრდობის დასაქმების ზრდასა და უმუშევრობის შემცირებაზე;
2. პოლიტიკა მიმართული ახალგაზრდობის განათლებასა და პროფესიულ მომზადებაზე, საზოგადოების ცხოვრებაში ჩასაბმელად.

მაშასადამე, ადგილობრივი და რეგიონალური მთავრობის უპირველესი ამოცანა უნდა იყოს ახალგაზრდების დასაქმება. რაც შეეხება მეორე გზას, ის გულისხმობს ზემოქმედება მოვახდინოთ ახალგაზრდებზე მეტად ადრეული ასაკიდან, სანამ ისინი სკოლაში შევლენ. ამ პოლიტიკის რეალიზაციის ხერხად ქარტია მიიჩნევს ახალგაზრდობის სისტემატურ ინფორმირებულობას საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მონაწილეობის შესახებ, მასობრივი კომუნიკაციის საშუალებების გამოყენებას ახალგაზრდული პროექტებისა და ინიციატივების მხარდაჭერისა და წახალისებისათვის. აქ ლომის წილი შეიძლება იქონიოს ინფორმაციულმა და კომუნიკაციის ახალმა ტექნოლოგიებმა.

სხვადასხვა ქვეყნებში ახალგაზრდობის სახელმწიფო პოლიტიკის რეალიზაცია სხვადასხვაგვარად ხდება. მაგალითად, საფრანგეთსა და გერმანიაში ეს პასუხისმგებლობა ეკისრება სახელმწიფო ორგანიზაციებს არასამთავრობო ორგანიზაციებთან მჭიდრო თანამშრომლობით. შვეციაში, დიდ ბრიტანეთში - ადგილობრივი მართვისა და საზოგადოებრივ ორგანიზაციებს. საერთო ერთია: ყველა ქვეყანაში ეს პასუხისმგებლობა არაკომერციულ ორგანიზაციებს აქვთ. გერმანიაში სტატუსი - „საზოგადოებრივი შემსრულებელი“, რომ მიანიჭონ არასაბანკო საკრედიტო ორგანიზაციებს, საჭიროა მათი საქმიანობა ახალგაზრდობის პოლიტიკის ამოცანებს შეესაბამებოდეს.

დიდი მნიშვნელობა აქვს მათ ჩაბმას საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. ამისათვის საჭიროა მათი მუდმივი ინფორმირება და საზოგადოებრივი საქმიანობის სწავლება, მათი ინოვაციური პროექტების მხარდაჭერა.

თავი 8. სოციალური დაცვა და პროფესიული რისკები

მოსახლეობის სოციალური დაცვა სოციალური პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებაა ყველა ქვეყანაში. სოციალური დაცვა არის სამართლებრივ, ეკონომიკურ და სოციალურ გარანტიათა სისტემა, რომელიც მიმართულია მოსახლეობის ყველა ფენის ნორმალური სიცოცხლისუნარიანობის უზრუნველსაყოფად. იგი ქმნის ე. წ. „სოციალურ ქამარს“, რომელიც იცავს ადამიანებს მძიმე სიტუაციაში ყოფნისას. ასეთი რამ შეიძლება მოხდეს ავადმყოფობის, ინვალიდობის, მოხუცებულობის, ობლობის, უმუშევრობის და პოლიტიკური კონფლიქტებისას.

სოციალური დაცვის ობიექტი მთელი მოსახლეობაა. თუმცა განსაკუთრებული ყურადღების ქვეშაა მოქცეული, დაბალი შემოსავლის მქონე ოჯახები, ბავშვთა სახლის მოზარდები, ინვალიდები, ეკომიგრანტები, ლტოლვილები და დევნილები, მარტოხელა და მრავალშვილიანი დედები, ახალგაზრდები და მოხუცები.

მსოფლიო პრაქტიკაში განასხვავებენ სოციალური დაცვის ორ ტიპს: აქტიურს და პასიურს.

აქტიური სოციალური დაცვის სისტემა ორიენტირებულია საზოგადოების შრომისუნარიან წევრებზე და ქმნის ადამიანთა თვითდაცვის პირობებს. ეს ხდება შრომის ბაზარზე აქტიური მოქმედებითა და მისი წევრების სოციალურ დაზღვევაში მონაწილეობით.

პასიური სოციალური დაცვის სისტემა გულისხმობს საზოგადოების შრომისუნარო წევრების დახმარებას მატერიალური ფორმით. ამ შემთხვევაში სოციალური დახმარების ობიექტების შერჩევის ძირითადი კრიტერიუმია ოჯახის საშუალოსუფლებრივი შემოსავალი, საარსებო წყარო.

სოციალური დაცვის სისტემა მოიცავს სოცუზრუნველყოფის სისტემასაც, რომელიც სიბერეში, შრომისუნარობისას ადამიანების მატერიალურ დახმარებას ეწევა.

სოციალური დაცვის სისტემა აგებულია პრინციპებზე, რომელიც ასახულია შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის კონვენციებში. მათზე საქართველოსაც აქვს ხელი მოწერილი. ეს პრინციპებია:

1. დამისამართებულობა. ის ითვალისწინებს კონკრეტული ადამიანის ინდივიდუალურ მოთხოვნილებებს. ამ პრინციპის სარეალიზაციოდ გამოიყენება კრიტერიუმი: საჭიროება. კერძოდ, საარსებო მინიმუმამდე მისი უზრუნველყოფის საჭიროება.
2. სოციალური დახმარების დიფერენციაცია ცალკეული სოციალური ჯგუფების მიხედვით;
3. სოციალური დახმარების კომპლექსურობა.
4. დინამიურობა, რაც გულისხმობს სოციალური ნორმატივების მუდმივ გადახედვას.
5. ორიენტაცია აქტიური სოციალური დაცვის სისტემისაკენ.
6. სოციალური დახმარების პროგრამებზე არსებული ინფორმაციის უფასო გავრცელება, მისი ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა;
7. სოციალური დაცვის სისტემის საყოველთაობა;
8. სოციალური პარტნიორობა და სოლიდარობა საზოგადოების ყველა ფენისადმი;
9. საქველმოქმედო ორგანიზაციებისა და საზოგადოებრივი ორგანიზაციების მაქსიმალური ჩართულობა სოციალური დახმარების პროგრამაში.

მოსახლეობის სოციალური დაცვის არსი მის ფუნქციებში ვლინდება. ეს ფუნქციებია: პოლიტიკური, ეკონომიკური, დემოგრაფიული, სოციალურ-სარეაბილიტაციო.

ეკონომიკური ფუნქციის შესრულება გულისხმობს ნაკლებშემოსავლიანი, ღარიბი ოჯახების საარსებო მინიმუმით უზრუნველყოფას;

პოლიტიკური ფუნქციის შესრულება ნიშნავს საზოგადოების სოციალური სტაბილურობის უზრუნველყოფას;

დემოგრაფიული ფუნქცია ვლინდება მოსახლეობის აღწარმოების სტიმულირებაში, ხოლო **სოციალურ - სარეაბილიტაციო ფუნქცია** - საზოგადოების შრომისუნარო წევრების სოციალური სტატუსის აღდგენაში.

სოციალური დაცვის სისტემა მოიცავს ქვესისტემებს. კერძოდ,

1. სოციალური დაცვის სისტემის სუბიექტებს. მათ მიეკუთვნება სოციალური დახმარების მიმღები მოქალაქეები და სოციალური მუშაკები;
2. მოქალაქეთა სოციალური დაცვის ფორმები და სახეები;
3. მოსახლეობის სოციალური დაცვის მექანიზმები;
4. სოციალური დაცვის ორგანოები, მათ შორის, ორგანიზაციათა ქსელი (დაწესებულებები, საწარმოები), სოციალური დაცვის სამმართველო ორგანოები, მისი დამფინანსებლები (საქველმოქმედო არასაბიუჯეტო ფონდები, კერძო სადაზღვევო ფონდები)
5. სოციალური დაცვის პროგრამები.

განვიხილოთ თითოეული ქვესისტემა ცალ-ცალკე.

8.1. სოციალური დაცვის სისტემის სუბიექტები

მოქალაქეთა შორის, რომელსაც ესაჭიროება სოციალური დაცვა გამოყოფენ 5 ძირითად ჯგუფს:

- პირველ ჯგუფში შედის შრომისუნარიანი მოქალაქეები შრომისუნარიან ასაკში. მაგალითად, უმუშევრები, ლტოლვილები, დევნილები, დეკრეტულ შვებულებაში მყოფი ქალები და ა. შ.
- მეორე ჯგუფში შედის შრომისუნარო მოქალაქეები შრომისუნარიან ასაკში. კერძოდ, ბავშობიდანვე ინვალიდები, პროფესიული დაავადებით დაავადებულნი და ა. შ.
- მესამე ჯგუფში შედის შრომისასაკამდელი პირები: ინვალიდი, უპატრონო, მრავალშვილიან ან მარტოხელა დედის ოჯახში მცხოვრები ბავშვები და ა. შ.
- მეოთხე ჯგუფში შედის შრომის ასაკგადაცილებული პირები, შრომითი პენსიონერები, მარტოხელა მოხუცები, ომის ვეტერანები და სხვ.
- მეხუთე ჯგუფში შედის ლატაკი ოჯახის წარმომადგენლები, ახალგაზრდები მცირეწლოვანი ბავშვებით და სხვა კატეგორიის მოქალაქენი.

7.2. სოციალური დაცვის ფორმები და სახეები.

მოსახლეობის სოციალური დაცვის კონცეფცია ასახულია შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის კონვენციებში. განსაკუთრებით უნდა გამოიყოს 67-ე კონვენცია, „შემოსავლით უზრუნველყოფის“ და 102-ე კონვენცია „სოციალური უზრუნველყოფის მინიმალური ნორმების შესახებ“. მათში დადგენილია სოციალური დაცვის ძირითადი სახეები. კერძოდ, დახმარება ავადმყოფობის, სიკვდილის ან შემოსავლის დაკარგვისას. ამ რეკომენდაციების მიხედვით, გამოყოფენ მოსახლეობის სოციალური დაცვის შემდეგ ფორმებსა და სახეებს:

- ფულადი მისაცემლები იმ მოქალაქეთათვის, რომლებსაც მძიმე საცხოვრებელი პირობები აქვთ;
- სოციალური დახმარება (ის შეიძლება იყოს ნატურალური ფორმითაც. მაგალითად, ჰუმანიტარული დახმარება);
- სოციალური მომსახურება;
- სოციალური მხარდაჭერა.

გამოყოფენს **ფულადი მისაცემლების** ორ ჯგუფს:

➤ პირველ ჯგუფში შედის ის მისაცემლები, რომლებიც მოქალაქეთა შრომითი საქმიანობიდან გამომდინარე უზრუნველყოფილია სოციალური დაზღვევის სისტემით.

სახელმწიფო სოციალური დაზღვევის არსი ისაა, რომ სოციალური რისკზე პასუხისმგებლობა დანაწილებულია მეწარმეს, მოქალაქესა და სახელმწიფოს შორის. ამ ჯგუფის სოციალური მისაცემლების სპეციფიკაა:

- ის ვრცელდება მხოლოდ დაზღვეულ პირებზე, რომლებსაც ფული მიეცემათ შემოსავლის დაკარგვის, სამედიცინო დახმარების მოთხოვნის ან სხვა სოციალური მომსახურების გაწევის მიზნით;
- გაიცემა სპეციალური ფონდებიდან.
ფულადი მისაცემლების სახეა სხვა სახის სადაზღვევო შემწეობაც, რომელიც შეიძლება მოკლევადიან პერიოდში (დროებითი შრომისუნარიანობის, უმუშევრობის და ა. შ) ან ერთჯერადად გაიცეს (ბავშვის დაბადებისას და სხვ).

იმის მიხედვით, რა ვადაა დადგენილი მისაცემლების გადახდისა, გამოყოფენ **ერთდროულ, ყოველთვიურ და პერიოდულ** შემწეობას.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ ერთდროული მისაცემლების სახეა **მისაცემელი ბავშვის დაბადებისას**. საქართველოს შრომის კოდექსით, „საჯარო სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონით, ბავშვის დაბადებისას განსაზღვრული ერთჯერადი ფულადი დახმარების მაქსიმალური ოდენობა არ აღემატება 1000 ლარს.

დროებითი მისაცემლები გაიცემა პროფესიული დაავადებით (ტრავმის) ან ოჯახის წევრთა ავადმყოფობისას, კანონმდებლობით გათვალისწინებული სხვა შემთხვევებისას.

➤ ფულადი მისაცემლების მეორე ჯგუფში შედის ის სოციალური დახმარებები, რომელიც არაა დაკავშირებული შრომით საქმიანობასთან და ვრცელდება ნებისმიერ მოქალაქეზე. იგი განისაზღვრება მოქალაქის ფულადი შემოსავლის სიდიდით ან განსაკუთრებული სტატუსით და გაიცემა სახელმწიფო ან არასახელმწიფო, საქველმოქმედო ორგანიზაციების მიერ.

სოციალური დახმარება. იგი მცირეშემოსავლიანი ოჯახების დაცვისკენ მიმართული ფულადი ან სხვა სახის ღონისძიებაა. მისი მიზანია საბიუჯეტო სახსრების მიზნობრივი და რაციონალური გამოყენება და იმ ოჯახების დახმარება, რომელთა საშუალოსულადობრივი შემოსავალი საარსებო მინიმუმზე ნაკლებია.

სოციალური დახმარება მოსახლეობის იმ ჯგუფზე და მომსახურების იმ სახეზე ვრცელდება, რომლის მიღება სოციალური დაზღვევის გზით შეუძლებელია. კრიტერიუმი, რომლის მიხედვითაც განისაზღვრება ბენეფიციარები სიღარიბის ღონეა, რაც თავის მხრივ, პირთა შემოსავლების სიდიდითა და ქონებრივი მდგომარეობით განისაზღვრება. სოციალური დახმარების პროგრამის შემუშავებისას საჭიროა :

- შეიქმნას სამართლებრივი აქტი;

- განისაზღვროს დახმარები მიღების კრიტერიუმი;
- გაანგარიშდეს ბენეფიციართა რაოდენობა და მოხდეს მათი დიფერენციაცია;
- დახმარების ზომის განსაზღვრისას უნდა ამოვიდეთ საარსებო მინიმუმის სიდიდიდან;
- განისაზღვროს ბენეფიციართა პროგნოზული რაოდენობა და დახმარების შესაბამისი სიდიდე.

საქართველოს კანონით „სოციალური დახმარების შესახებ“ გამოიყოფა სოციალური დახმარების შემდეგი სახეები:

- საარსებო შემწეობა;
- საყოფაცხოვრებო სუბსიდია;
- რეინტეგრაციის შემწეობა;
- მინდობით აღზრდის ანაზღაურება;
- სრულწლოვანზე ოჯახური მზრუნველობის ანაზღაურება;
- არაფულადი სოციალური დახმარება;
- სოციალური პაკეტი.

საარსებო შემწეობა არის ფულადი სოციალური დახმარება, რომლის სიდიდე განისაზღვრება დადგენილი შეფასების სისტემით და მიმართულია ლატაკი ოჯახების სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებისკენ. ამჟამად დადგენილი წესით, ფულად დახმარებას იღებს მონაცემთა ერთიან ბაზაში დარეგისტრირებული ყველა ოჯახი, რომლის სარეიტინგო ქულა არ აღემატება 100001.

საყოფაცხოვრებო სუბსიდია არის სოციალური შეღავათებით მოსარგებლე პირებისათვის დაწესებული ყოველთვიური ფულადი გასაცემელი, საყოფაცხოვრებო-კომუნალური საჭიროების ხარჯების გასაწევად (ელ. ენერგიაზე, გაზზე, წყალზე და ა.შ.) საქართველოში ის მიეცემა ორგანიზებულად ჩასახლებულ დევნილებს, ომის ვეტერანებს, პოლიტიკური რეპრესიების მსხვერპლთ და ა. შ.

რეინტეგრაციის შემწეობა ის ფულადი დახმარებაა, რომელიც მიეცემა სპეციალური მზრუნველობის საჭიროების მქონე პირის ბიოლოგიურ ოჯახს, მეურვეს, რომელიც მას სპეციალიზებული დაწესებულებიდან გაიყვანს ოჯახურ გარემოში საცხოვრებლად და მზრუნველობას გაუწევს მას.

მინდობით აღზრდის ანაზღაურება ის ფულადი დახმარებაა, რომელიც მიეცემა დედობილს/მამობილს შვილობილის მოსაგვლელად და აღსაზრდელად.

სრულწლოვანზე ოჯახური მზრუნველობის ანაზღაურება არის ფულადი სოციალური დახმარება, რომელიც მიეცემა პირს, რომელიც სრულწლოვანს სპეციალიზებული დაწესებულებიდან გაიყვანს ოჯახურ გარემოში საცხოვრებლად და მზრუნველობას გაუწევს მას.

სოციალური დახმარება შეიძლება იყოს არაფულადი სახითაც. მაგალითად, ინვალიდებისათვის ეტლების გადაცემა, ყურთსასმენით მომარაგება, კვების პროდუქტების გადაცემა, მედიკამენტებით უზრუნველყოფა და ა. შ.

სოციალური პაკეტი კი ყოველთვიური ფულადი და არაფულადი სარგებლების ერთობლიობაა, რომელსაც შეიძლება იღებდნენ ინვალიდები, მარჩენალდაკარგულნი, პოლიტრეპრესირებულები და ა. შ.

ჰუმანიტარული დახმარება შეიძლება გაიცეს სახელმწიფო დაწესებულებებიდან, საერთაშორისო ფონდებიდან, კერძო პირებიდან შესაბამისი დოკუმენტაციის საფუძველზე.

სოციალურ მომსახურება. ყოველგვარი სოციალური მომსახურება ნაწილდება სამ ძირითად ჯგუფად:

1. მომსახურება, რომელიც გაიწევა სახელმწიფო სოციალური დაზღვევის სისტემიდან და ემსახურება მოსახლეობის ჯანმრთელობის დაცვას (სამედიცინო დაზღვევა);
2. მომსახურება, რომელიც გაიწევა კერძო სამედიცინო სადაზღვევო ფონდებიდან;
3. მომსახურება, რომელიც გაიწევა სოციალური სამსახურების მიერ საყოფაცხოვრებო, ფსიქო-პედაგოგიური, სამართლებრივი, მატერიალური ადაპტაციისა და რეაბილიტაციის მიზნით.

სოციალური მომსახურება აიგება პრინციპზე:

1. დამისამართება, კონკრეტული პირის იდენტიფიცირება;
2. ხელმისაწვდომობა;
3. ნებაყოფილობა;
4. ჰუმანურობა;
5. მოზარდებისა და ბავშვების პრიორიტეტულობა;
6. კონფიდენციალობა.

ამ პრინციპების რეალიზაცია გულისხმობს სოციალური მომსახურების სახელმწიფო სტანდარტების შემუშავებას. ის მოიცავს იმ სოციალურ ნორმებსა და ნორმატივებს, კრიტერიუმებსა და მაჩვენებლებს, რომლებმაც უნდა უზრუნველყონ სოციალური მუშაობის თანამედროვე ტექნოლოგიების გამოყენება.

საქართველოში სოციალურ მომსახურებას კოორდინაციას უწევს შრომის ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის **სოციალური მომსახურების სააგენტო**. იგი ახორციელებს შემდეგ სოციალურ პროგრამებს:

1. ფულადი შემწეობების განაწილება/გაცემა;
2. ჯანდაცვის დაზღვევის სახელმწიფო პროგრამა;
3. ომის ვეტერანთა რეაბილიტაციის ხელშეწყობა;
4. ყრუთა კომუნიკაციის ხელშეწყობა;
5. დამხმარე საშუალებებით უზრუნველყოფა (ეტლებით, სასმენი საშუალებებით და სხვ.);
6. სათემო ორგანიზაციები;
7. ფსიქიკური დარღვევების მქონე პირთა თავშესაფრით უზრუნველყოფა.

სოციალური მხარდაჭერა სოციალური დაცვის ერთ-ერთი სახეა. სხვებისაგან განსხვავებით ის ორიენტირებულია მხოლოდ შრომისუნარიან მოსახლეობაზე.

სოციალური დაცვის ყველა სახე და ფორმა სამი ხერხით გაიცემა:

1. უფასოდ სახელმწიფოს მიერ დადგენილი სოციალური სტანდარტების შესაბამისად;
2. ნორმირებულად გასული წლის შედეგებისა და სადაზღვევო შენატანების გათვალისწინებით;
3. შეღავათიანი პირობებით ან ნაწილობრივი გადახდებით.

7.3. მოსახლეობის სოციალური დაცვის მექანიზმები:

- სავალდებულო სოციალური დაზღვევა;
- ნებაყოფილობით დამატებითი კერძო სოციალური დაზღვევა;
- სახელმწიფო სოციალური დახმარება (შემწეობა, სუბსიდია და ა. შ.);
- სახელმწიფო სოციალური გარანტიები (უფასო ჯანდაცვა, განათლება, საცხოვრისი და ა. შ.);

- საზოგადოებრივი ურთიერთდახმარების ორგანიზაციების მომსახურება (საქველმოქმედო ფონდები, რელიგიური დაწესებულებები, ინვალიდთა ორგანიზაციები და ა. შ).

აქედან ძირითადია ორი მექანიზმი: სავალდებულო სოციალური დაზღვევა და სოციალური დახმარება. ორივე ერთად უზრუნველყოფს მოსახლეობის ნორმალურ აღწარმოებას.

სოციალური დაზღვევა ეკონომიკურ, სამართლებრივ და ორგანიზაციულ ღონისძიებათა სისტემაა, რომელიც მიმართულია ამა თუ იმ სახის სოციალური რისკის პროფილაქტიკის, კომპენსაციისა და მინიმიზაციისკენ.

სოციალური დაზღვევა სოციალური დახმარებისგან იმით განსხვავდება, რომ სოციალური დაზღვევისას გაითვალისწინება ესა თუ ის სოციალური რისკი, ხოლო სოციალური დახმარება გაიცემა გაუთვალისწინებელი სოციალური რისკისას. განსხვავებულია მათი დაფინანსების წყაროებიც. დაზღვევა ფინანსდება დამსაქმებელთა და დაქირავებულთა სოციალური ანარიცხებით, დახმარება – სახელმწიფო ბიუჯეტიდან გაცემული სახსრებით, რომელთა წყარო გადასახადების ამოღებით მიღებული თანხებია. მაშასადამე, სოციალური დაზღვევისა და სოციალურ დახმარებას შორის სხვაობა ასე შეიძლება წარმოვადგინოთ:

სოციალური დაზღვევა	სოციალური დახმარება
1 ხორციელდება რესპუბლიკის საკანონმდებლო აქტების საფუძველზე	ხორციელდება როგორც რესპუბლიკის საკანონმდებლო, ისე ადგილობრივი ადმინისტრაციული ნორმატიული აქტების საფუძველზე
2 მიმღები პირები იხდიან დაზღვის ანარიცხებს, მიუხედავად იმისა საჭიროებენ ისინი ამას თუ არა	მიმღები პირები არიან ისინი, ვისაც მცირე შემოსავალი აქვს და საჭიროებენ დახმარებას.
3 სოციალური დახმარების ფორმა და სახე შეზღუდულია	სოციალური დახმარების სახე მრავალფეროვანია
4 დაფინანსების წყაროა დამსაქმებლისა და დაქირავებულის სოცანარიცხები, რომელთაც სავალდებულო ხასიათი აქვთ	ფინანსდება ყველა ღონის (სახელმწიფო რეგიონული, ადგილობრივი) ბიუჯეტიდან და საზოგადოებრივი (საქველმოქმედო) ორგანიზაციების საკუთარი სახსრებიდან
5 ზომა განისაზღვრება საკანონმდებლო აქტის საფუძველზე	დაშვებულია გარკვეული თავისუფლება ზომის დადგენისას.

ზოგადად, სოციალური დაზღვევის კლასიფიკაცია სხვადასხვა ნიშნით ხდება. მაგალითად, **სოციალური რისკების** მიხედვით გამოყოფენ სოციალური დაზღვევის შემდეგ სახეებს:

- ჯანმრთელობის დაზღვევა;
- ინვალიდთა დაზღვევა;
- საწარმოო ტრავმის შემთხვევაში დაზღვევა;

- ხანდაზმულთა დაზღვევა
- დაზღვევა ორსულობისა და მშობიარობის შემთხვევაში;
- უმუშევართა დაზღვევა;
- სიცოცხლის დაზღვევა და ა. შ.

სურვილის მიხედვით ის შეიძლება იყოს **სავალდებულო** (გამყარებული სახელმწიფო კანონმდებლობით) ან **ნებაყოფილობითი** (მაგალითად, კერძო საპენსიო ფონდებიდან მიღებული პენსია).

ორგანიზაციულობის მიხედვით გამოყოფენ:

- სახელმწიფო დაზღვევას;
- რეგიონალურ-მუნიციპალურ დაზღვევას;
- პროფესიულ-დარგობრივ დაზღვევას;
- საერთაშორისო დაზღვევას.

მოქმედების სფეროს მიხედვით:

- ადგილობრივი და კერძო (ვრცელდება მოსახლეობის განსაზღვრულ ნაწილზე);
- საყოველთაო (ვრცელდება ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე და მოიცავს მოსახლეობის მნიშვნელოვან ნაწილს);
- საერთაშორისო.

საქართველოში მოქმედებს ჯანმრთელობის დაზღვევის სახელმწიფო პროგრამა, რომლის მიზანია ბენეფიციარებმა თავი დაცულად იგრძნონ და თანაგადახდით ან საფასურის გადახდის გარეშე შეუზღუდავად მიიღონ სრულყოფილი სამედიცინო მომსახურება. ეს პროგრამა რეგულირდება ნორმატიული აქტებით:

1. საქართველოს მთავრობის 2009 წლის 9 დეკემბრის 218 დადგენილებით „სახელმწიფო პროგრამების ფარგლებში მოსახლეობის ჯანმრთელობის დაზღვევის მიზნით გასატარებელი ღონისძიებებისა და სადაზღვევო ვაუჩერის პირობების განსაზღვრის შესახებ“;

2. საქართველოს მთავრობის 2012 წლის 7 მაისის 1659 დადგენილებით, „ჯანმრთელობის დაზღვევის სახელმწიფო პროგრამების ფარგლებში, 0-5 წლის (ჩათვლით) ასაკის ბავშვების, 60 წლის და ზემოთ ასაკის ქალების და 65 წლის და ზემოთ ასაკის მამაკაცების (საპენსიო ასაკის მოსახლეობა), სტუდენტების, შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე ბავშვთა და მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა ჯანმრთელობის დაზღვევის მიზნით გასატარებელი ღონისძიებებისა და სადაზღვევო ვაუჩერის პირობების განსაზღვრის შესახებ“³⁴. გარდა ამისა, არსებობს კერძო სადაზღვევო კომპანიები, რომლებიც არა მარტო ჯანდაცვის მიმართულებით ეწვიან მომსახურებას, არამედ სხვა სოციალური რისკების მიმართულებითაც (მაგალითად, საპენსიო და სხვ). საქართველოში კერძო საპენსიო დაზღვევის სისტემა 2001 წლიდან ფუნქციონირებს. კომპანია, რომელმაც პირველმა შესთავაზა ქართულ საზოგადოებას კერძო საპენსიო დაზღვევა „ჯი-პი-აი“ ჰოლდინგია.

2020 წლისათვის საქართველოში მოქმედებს 18 სადაზღვევო კომპანია.

სოციალური დაზღვევის ორგანიზაციულ სამართლებრივი მრავალფეროვნების მიუხედავად მსოფლიოს განვითარებულ ქვეყნებში მას აქვს შემდეგი ნიშნები:

- სოციალური დაზღვევის ძირითად სახეებს აქვს სავალდებულო ხასიათი;

³⁴ იხ. დაწვრილებით: http://ssa.gov.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=36

- სოციალური დაზღვევა ფინანსდება, ძირითადად, დამსაქმებელთა და დაქირავებულთა სოციალური ანარიცხებით, დამატებით ჩართულია სახელმწიფოც;
- სოციალური ანარიცხები აკუმულირდება სპეციალურ ფონდებში და გაიცემა შემწეობის ან პენსიის სახით;
- მატერიალურ დახმარებაზე უფლება დამოკიდებულია სადაზღვევო სტატუსზე;
- სადაზღვევო შენატანების ზომა დამოკიდებულია დაზღვეულის შემოსავლების სიდიდეზე და შემოსაზღვრულია განსაზღვრული „ჭერით“;
- საწარმოო უბედური შემთხვევისას დაზარალებულები, პროფესიული დავალებით დაავადებულნი ფინანსდებიან დამქირავებლის სახსრებით, თუმცა მის რეაბილიტაციაში მონაწილეობა შეიძლება მიიღოს სახელმწიფომაც.

7.4. პროფესიული რისკები და მათგან დაცვა.

პროფესიული რისკი ადამიანის ჯანმრთელობის შერყევის ან სიკვდილის ალბათობაა კონტრაქტით გათვალისწინებული სამუშაოს შესრულებისას. ის შესაძლებელია არსებობდეს ორი სახით:

- ჯანმრთელობის დაქვეითების რისკი;
- პროფესიული დაავადების რისკი.

ჯანმრთელობის შერყევა შეიძლება მოხდეს უბედური შემთხვევით, რომელიც სხვადასხვა სიმძიმის შეიძლება იყოს. უბედურ შემთხვევას საწარმოში მიეკუთვნება სამუშაო დროის განმავლობაში მიღებული ტრავმები, მძიმე მოწამვლები, სითბური დარტყმა, დამწვრობა, მოყინვა და სხვა. პროფესიული დაავადება მავნე და საშიში საწარმოო გარემოს შედეგია, რამაც შეიძლება დროებითი და მუდმივი შრომისუუნარობა გამოიწვიოს. ზოგჯერ ადგილი აქვს ფარულ პროფესიულ რისკსაც, რასაც ადამიანის გადაღლილობა იწვევს. იგი ამცირებს მის სიცოცხლის საშუალო ხანგრძლივობას.

პროფესიული რისკებისაგან დაცვა რეგულირდება შრომითი უსაფრთხოების, შრომის კანონის, შრომითი კონტრაქტის ან სხვა რომელიმე საკანონმდებლო ნორმატიული აქტით. ამ სამუშაოში ჩართულია შრომის მედიცინა და შრომის დაცვის სამსახურები, სოცდაზღვევის სამსახურები. მათ საქმიანობაში სამი მიმართულება გამოიყოფა:

- სამკურნალო პროფილაქტიკური: პროფესიულ დაავადებათა არსებობის საფუძვლების შესწავლა, ჯანმრთელობისათვის არასასურველი საწარმოო ფაქტორების დასაწყისშივე გამოვლენა, სამედიცინო პროფილაქტიკა და დაშავებულთა მკურნალობა, მათი სამედიცინო, სოციალური და პროფესიული რეაბილიტაცია.

- ანალიზურ-პროფილაქტიკური: შრომის პირობების კონტროლი, იმ მომუშავეთა მაქსიმალური კონტროლი, რომლებიც პროფესიული რისკის ქვეშ არიან; სანიტარულ-ჰიგიენური ნორმატივების შესაბამისობა გამოყენებულ ტექნიკასთან, მუდმივი ჰიგიენური ექსპერტიზა;

- ანალიტიკურ-სტატისტიკური: პროფესიულ დაავადებათა დინამიკის და მიზეზების ანალიზი. საწარმოო ტრავმატიზმისა და მისი სოციალურ-ეკონომიკური შედეგების, ინვალიდობის, მოკვდაობის შესწავლა.

პროფესიული რისკების შეფასება და მისი შემცირების ღონისძიებათა დაგეგმვა. კერძოდ, ორგანიზაციულ-ტექნიკური, სანიტარულ-ჰიგიენური და სხვა ღონისძიებები. არსებული მდგომარეობის ანალიზის საფუძველზე სამუშაო დროის ხანგრძლივობის შესაძლებელი

შემცირება, დამატებითი შვებულების მიცემა, სამუშაო სტაჟის შემცირება, კანონით დადგენილ საპენსიო ასაკამდე პროფესიული პენსიის მიცემა და ა.შ.

პროფესიული რისკების დაზღვევა და კომპენსაციების გაცემა. შრომისუნარობის შემთხვევაში კომპენსაცია შესაძლებელია გაიცეს გარკვეული თანხის სახით ან მიეცეს და მოხმარდეს სანიტარულ-საკურორტო მკურნელობას, პროთეზირებას, სპეციალური სატრანსპორტო საშუალებებით უზრუნველყოფას, პროფესიულ გადამზადებას და ა.შ. ამავე დროს, შესაძლებელია მომუშავეთა პროფესიული რისკებისაგან თავდაცვის მიზნით მეწარმის ეკონომიკური სტიმულირებაც.

საქართველოში საწარმოო ტრავმის მიღებისას, ზიანის ანაზღაურება რეგულირდება მთავრობის 2013 წლის 1 მარტის 45-ე დადგენილების საფუძველზე. მეტად მნიშვნელოვანია დასაქმების დროს სამუშაო ადგილზე მიღებული ტრავმის სიხშირეც, რაც შემდეგ პროფესიული დაავადებებით დაავადებულთა რიცხოვნობის ზრდას იწვევს. საქართველოში 2020 წლისათვის 835 ასეთი პირია, რომელიც სახელმწიფო დახმარებას იღებს.

7.5. ინვალიდთა სოციალური რეაბილიტაციის თეორიული საფუძვლები

სოციალური რეაბილიტაციის არსი და მნიშვნელობა. ინვალიდები სოციალურად დაუცველ ადამიანთა კატეგორიას მიეკუთვნებიან. მათი შემოსავალი მნიშვნელოვნად ჩამორჩება ქვეყანაში არსებულ საშუალო მაჩვენებლებს. მოთხოვნილება სამედიცინო და სოციალურ მომსახურებაზე კი დიდია. მათი შრომითი პოტენციალი შეზღუდულია, ამიტომ ისინი საზოგადოების სეგრეგირებულ უმცირესობაში არიან. ამიტომ ნებისმიერი სახელმწიფოს ვალია ინვალიდთა სოციალური დაცვა. კერძოდ, შეუქმნას აუცილებელია შექმნას პირობები მათი ინდივიდუალური, შემოქმედებითი და საწარმოო შესაძლებლობების განვითარებისთვის. სახელმწიფო ქმნის სამედიცინო-სოციალური ექსპერტიზის სამსახურს, რომელმაც უნდა შეიმუშაოს არა მარტო ინდივიდუალური სარეაბილიტაციო პროგრამები შრომისუნარშეზღუდული პირებისათვის, არამედ დანერგოს ამ კატეგორიის ადამიანებისათვის ინოვაციური ტექნოლოგიები, განავითაროს არქიტექტურული გარემო და სარეაბილიტაციო ინდუსტრია.

ინვალიდობა, მხოლოდ ერთი ადამიანის პრობლემა არ არის, ის საზოგადოების პრობლემაცაა. ამიტომ მათი სოციალური რეაბილიტაციის საკითხი მეტად აქტუალურია.

ტერმინი „ინვალიდი“ ლათინური წარმოშობისაა (valid – სრულფასოვანი, მოქმედი) და სიტყვასიტყვით ნიშნავს „გამოუსედაგარს“, „არასრულფასოვანს“. ეს ტერმინი ევროპაში უპირატესად იმ სამხედრო მოსამსახურეთა მიმართ გამოიყენებოდა, რომლებიც დაჭრის, დასახინჩრების გამო მწყობრიდან იყვნენ გამოსულნი. XIX საუკუნის მეორე ნახევრიდან ეს ტერმინი სხვა კატეგორიის მოსამსახურეებზეც (ომის მსხვერპლ ადამიანებზე) გავრცელდა.

მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ, სხვადასხვა კატეგორიის ადამიანთა შორის, რომელთა უფლებების დაცვის შესახებ საუბარი დაიწყო, ინვალიდებიც მოხვდნენ. ამ ტერმინის ქვეშ მოექცა ყველა ადამიანი, რომლის ფიზიკური, ფსიქოლოგიური და ინტელექტუალური უნარი შეზღუდულია. 1975 წელს გაერომ მიიღო კიდევ დეკლარაცია ინვალიდთა უფლებების შესახებ. მასში აღნიშნულია, რომ ინვალიდია პირი, რომელსაც დამოუკიდებლად არ შეუძლია სრულად ან ნაწილობრივ უზრუნველყოს პირადი და სოციალური ცხოვრების მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილება ფიზიკური თუ გონებრივი უნარის შეზღუდულობის გამო.

1992 წლის ევროსაბჭოს საპარლამენტო ასამბლეამ ინვალიდობა განსაზღვრა, როგორც შესაძლებლობათა შეზღუდულობა, რომელიც განპირობებულია ფიზიკური, ფსიქოლოგიური, სოციალური, კულტურული, სენსორული და სხვა ბარიერებით, რაც საშუალებას არ აძლევს ინვალიდს მოახდინოს საზოგადოებაში ინტეგრირება და მონაწილეობა მიიღოს ოჯახისა და საზოგადოების ცხოვრებაში ისევე, როგორც ეს საზოგადოების სხვა წევრებს შეუძლიათ.

ინტეგრალური დოკუმენტი, რომელიც ინვალიდის ცხოვრების ყველა მხარეს მოიცავს გაეროს 1994 წლის დოკუმენტია, რომელიც ეხება ინვალიდთა თანაბარი შესაძლებლობის უზრუნველყოფის სტანდარტულ წესებს. ამ დოკუმენტის იდეოლოგია მდგომარეობს იმაში, რომ ინვალიდს საზოგადოების სხვა წევრების მსგავსად აქვთ უფლება იცხოვრონ საზოგადოებაში და მიიღონ მხარდაჭერა სამედიცინო, საგანმანათლებლო, კულტურული თუ სხვა მიმართულებით. სულ 20 სტანდარტული წესია გამოყოფილი. განვიხილოთ რამდენიმე მათგანი:

წესი 1. პრობლემის გაცნობიერების სიღრმე. ის ითვალისწინებს სახელმწიფოს ვალდებულებას წახალისოს და განხორციელოს ინვალიდთა მხარდამჭერი პროგრამები. მაგალითად, პრობლემის გაცნობიერების სიღრმის მაჩვენელი შეიძლება იყოს ინვალიდი ბავშვების საგანმანათლებლო პროგრამების შექმნა.

წესი 2. სამედიცინო მომსახურება. ამაში შედის ის პროგრამები, რაც დაკავშირებულია ინვალიდთა დეფექტების აღმოფხვრასთან, პროფილაქტიკურ მკურნალობასთან.

სპეციალური წესი ეძღვნება დასაქმებას. სახელმწიფო ვალდებულია მხარი დაუჭიროს ინვალიდების შრომის ბაზარში ჩართულობას. ეს შეიძლება განხორციელდეს ინვალიდთა პროფესიული მომზადება-გადამზადების პროგრამის განხორციელებით, ინვალიდთათვის სამუშაო ადგილების ქვოტის დადგენით, საგადასახადო შეღავათების დაწესებით იმ მეწარმეთათვის, ვინც ინვალიდს დაასაქმებს და ა. შ.

შემოსავლებისა და სოცუზრუნველყოფის წესი ითვალისწინებს ინვალიდის ან მისი ოჯახი წევრთა მატერიალურ დახმარებას. მისი სიდიდე უნდა იყოს ისეთი, რომ მან სტიმული მისცეს ინვალიდს დასაქმდეს მისი შესაძლებლობიდან გამომდინარე.

პიროვნული თავისუფლებისა და ოჯახური ცხოვრების წესი გულისხმობს ინვალიდის ცხოვრების უზრუნველყოფას ოჯახის წევრებთან. ამავე დროს, ოჯახს საშუალება უნდა ჰქონდეს ისარგებლოს სახელმწიფოს მიერ შექმნილი ინვალიდთა მომსახურების პროგრამებით.

კულტურულ ცხოვრებაში მონაწილეობის წესი ითვალისწინებს მათ ჩართულობას სპორტულ და კულტურულ ცხოვრებაში. ინვალიდთა სპორტული ღონისძიებათა დაფინანსება, მათი გამოყვანა ეროვნულ თუ საერთაშორისო ასპარეზობებზე, საკონცერტო დარბაზებში და ა. შ.

საზოგადოების რელიგიურ ცხოვრებაში ჩართვის წესი გულისხმობს მათ რელიგიურ ღვთისმსახურებას თუ თავყრილობებში მონაწილეობას.

ამასთან, სახელმწიფო ვალდებულია შეკრიბოს ინფორმაცია ინვალიდთა შესახებ. კერძოდ, ინვალიდთა რიცხოვნობაზე, მათი ცხოვრების პირობებზე, მათზე გაწეულ მომსახურებაზე და ა. შ. სახელმწიფომ შეიძლება წახალისოს ინვალიდთა ორგანიზაციების შექმნა, დაიცვას მისი ინტერესები, გაუწიოს კონსულტანტის როლი, შექმნას ინვალიდთა მომსახურების ცენტრები, რითაც კოორდინაციას გაუწევს მათი მხარდამჭერი პროგრამების განხორციელებას.

ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციამ „ინვალიდობის“ განსაზღვრისათვის შემდეგი კრიტერიუმები შეიმუშავა:

- ნებისმიერი ფსიქოლოგიური, ფიზიოლოგიური თუ ანატომიური სტრუქტურის თუ ფუნქციის დარღვევა ან დაკარგვა;
- ზემოთმოყვანილი დეფექტების გამო იმ ფუნქციის შესრულების უუნარობა, რაც საშუალო ადამიანისათვის ნორმალურად ითვლება;
- არსებული ნაკლის გამო საკუთარი როლის სრულფასოვნად შესრულების უუნარობა ან უნარშეზღუდულობა.

ამ ნიშნების განსაზღვრის მიუხედავად, ინვალიდობის სტატუსის დადგენა მაინც მთელ რიგ სირთულეებთან არის დაკავშირებული. საერთაშორისო საზოგადოება მივიდა იმ დასკვნამდე, რომ სრულფასოვანი სოციალური ცხოვრება თანამედროვეობის უმნიშვნელოვანესი ფასეულობაა. ამან თავისი გამოხატულება ჰპოვა სოციალური განვითარების ახალი მაჩვენებლების შემოღებაში. მაგალითად, 1993 წლიდან მოსახლეობის ჯანმრთელობის დონის შესაფასებლად ისეთი მაჩვენებლების გამოყენება დაიწყო, როგორიცაა. ინვესტიციები დედათა და ბავშვთა ჯანმრთელობაში, ოჯახის დაგეგმვაში, მოზარდთა და ბავშვთა ავადმყოფობის მკურნალობაში, და ე.წ. DALY, ანუ „ნაადრევი სიკვდილით დაკარგული ჯანმრთელი ცხოვრების წლები“.

ჩვენს ქვეყანაში ინვალიდებისადმი დამოკიდებულება ასახულია სოციალური დაცვის კანონსა და კანონქვემდებარე აქტებში. კერძოდ, 2014 წლის 20 იანვარს საქართველოს მთავრობამ მიიღო განკარგულება შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთა თანაბარი შესაძლებლობების უზრუნველყოფის 2014-2016 წლის სამოქმედო გეგმა³⁵, 2012 წლის №165 დადგენილებამ უნარშეზღუდულ პირთა ჯანმრთელობის დაზღვევის შესახებ და ა. შ. ამ მიმართულებით, საქართველოს შრომის, ჯანდაცვისა და სოციალური უზრუნველყოფის სამინისტრო კურირებს შემდეგი ღონისძიებათა გატარებას: ომის ვეტერანთა რეაბილიტაციის პროგრამა, ინვალიდთა დამხმარე საშუალებებით უზრუნველყოფის პროგრამა (სავარძელ ეტლებით, საპროტეზო ორთოპედიული საშუალებებით, სმენის აპარატებით და ა. შ.), ყრუ-მუნჯთა კომუნიკაციის ხელშეწყობის პროგრამა, ფსიქიკური დარღვევების მქონე პირთა თავშესაფრით უზრუნველყოფის პროგრამა, სათემო ორგანიზაციების ფუნქციონირებას, რომლებიც შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისთვის ინდივიდუალური განვითარების ოპტიმალური გარემოა, რომელიც საზოგადოებაში მათი ინტეგრაციის ხელშეწყობას ემსახურება და ასევე წარმოადგენს ხანდაზმულ მოხუცებულთა თავშესაფარს.

მსოფლიო ჯანდაცვის ორგანიზაციის მონაცემებით 2011 წლისთვის 1 მილიარდი კაცი ინვალიდია, ანუ მსოფლიო მოსახლეობის 15%. მათგან 110-დან 190 მილიონამდე კაცი განსაკუთრებულ სირთულეებს განიცდის. ხშირად მატთვის ხელმიუწვდომელია განათლებისა და ჯანდაცვის სისტემა, შეზღუდულია დასაქმება³⁶. 2013 წლის მონაცემებით, მსოფლიოში ყოველწლიურად 500 000 კაცი იღებს ხერხემლის ტრავმას, რაც მათ ნაადრევი მოკვდაობის ალბათობას 2-3-ჯერ ზრდის.³⁷

საქართველოში 2020 წლისთვის 126 999 შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირია, რომელიც ინვალიდობის გამო იღებს პენსიას.

ინვალიდობის მიზეზები მრავალგვარია. ძირითადად გამოყოფენ მიზეზთა სამ ჯგუფს:

³⁵ http://ssa.gov.ge/files/01_GEO/KANONMDEBLOBA/Kanon%20Qvemdebare/82.pdf

³⁶ Более одного миллиарда человек в мире имеют какую-либо форму инвалидности. http://www.who.int/mediacentre/news/releases/2011/disabilities_20110609/ru/index.html

³⁷ Инвалидность и реабилитация. <http://www.who.int/disabilities/ru/>

1. მემკვიდრეობითობა;
2. ორსულობისა და მშობიარობის დროს მიღებული ტრავმა;
3. საწარმოო, უბედური შემთხვევებით თუ სხვადასხვა დაავადებების გართულებით მიღებული დაზიანებები.

ზოგჯერ ინვალიდობის მიზეზი ჯანდაცვის სისტემის დაბალი კვალიფიკაციაა. თუმცა ეს იმის გამოც ხდება, რომ პირს დაბალი შემოსავლების გამო მაღალხარისხიან სამედიცინო მომსახურებაზე ხელი არ მიუწვდება. ინვალიდობას ხელს უწობს გაუარესებული ეკოლოგიური გარემოც, რაც იწვევს პათოლოგიურ დაავადებებს და მათ გართულებას. თავის მხრივ, ტექნიკისა და ტექნოლოგიის განვითარება, როცა მას არ მოსდევს ადამიანის ანთროპომეტრიული მონაცემების გათვალისწინება, საწარმოო ტრავმატიზმის მიზეზი ხდება. ამის გამო ჩნდება შრომის დაცვის სისტემის არსებობის აუცილებლობა. ამ ფუნქციას შრომის ინსპექციები ასრულებენ. ემპირიული კვლევებით დადგენილია, რომ ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკურ სირთულეებსა და ინვალიდობას შორის პირდაპირი და მნიშვნელოვანი კორელაციური კავშირია. ღიდ გავლენას ახდენს ინვალიდობის სიხშირეზე სატრანსპორტო ავარიები, საომარი კონფლიქტები და ა. შ.

თავი 9. საპენსიო უზრუნველყოფის სისტემა

9.1 პენსია და საპენსიო სისტემა

სიტყვა „პენსია“, რომელიც ლათინური წარმოშობისაა, ჩვენში რუსული ენიდან შემოვიდა „პენციის“ სახით. ცნობილი ქართველი ლექსიკოგრაფი დ. ჩუბინაშვილი მას ასე განმარტავს:

„პენცია (ფრანგ) – ულუფა ნამსახურების“. ქართულ წყაროებში ის პირველად 1807 წლით დათარიღებულ ხელნაწერში გვხვდება³⁸. მასში ჩამოთვლილია იმ ჩინოვნიკთა სია, რომელთაც ჰქონდათ მეფის მიერ დანიშნული „პენცია“³⁹.

ცნობილია, რომ საპენსიო უზრუნველყოფის სისტემა, როგორც სოციალური ინსტიტუტი არსებობდა ჯერ კიდევ რომის იმპერიის დროს. რომის იმპერიის ლეგიონერებს სამხედრო სამსახურის დასრულების შემდეგ სიბერეში კეთილდღეობის უზრუნველსაყოფად მიწები ეძლეოდათ. მაშასადამე, პენსიის პირველი მიმღებნი სამხედრო მოსამსახურეები და სახელმწიფო ფუნქციონერები იყვნენ. პენსია თავდაპირველად წარმოდგენილი იყო როგორც ჯილდო სამსახურისათვის, მაგრამ შემდეგ ის პირთა წოდებრივი მდგომარეობის შენარჩუნებას უფრო ემსახურებოდა. ასე გაიცემოდა პენსია ჩვენში XIX საუკუნის ბოლოდან XX საუკუნის 20-იან წლებამდე.

1920-ან წლებში პენსიის მიმღებნი სხვა პროფესიის ადამიანებიც გახდნენ. მაგალითად, 1922 წლიდან ფეიქრები, 1924 წლიდან მეცნიერ მუშაკები, 1925 წლიდან პედაგოგები. თუმცა, სახელმწიფო საყოველთაო საპენსიო სისტემას საფუძველი ჩაეყარა XIX საუკუნის ბოლოს გერმანიაში ბისმარკის მმართველობის დროს. 1911 წელს იქმნება სოცუზრუნველყოფის ინგლისური სისტემა. 1927 წლიდან როგორც მთელ სსრკ-ში, საქართველოშიც ფუნქციონირებას იწყებს სახელმწიფო საპენსიო უზრუნველყოფის სისტემა.

საპენსიო ასაკის მოსახლეობის უზრუნველყოფა ოთხი გზითაა შესაძლებელი: საპენსიო ასაკის შემდგომ სამუშაოს გაგრძელებით; შიგაოჯახური უზრუნველყოფა, სახელმწიფო პენსია, ადრე დაგროვილი დანახოვით. მათ შორის საპენსიო უზრუნველყოფა მოქალაქეთა სოციალური დაცვის უმნიშვნელოვანესი გარანტიაა. მას აქვს ორი ფუნქცია: სოციალური და სტიმულირების. სოციალური ფუნქცია გამოიხატება სიბერეში ადამიანთა ნორმალური ცხოვრების პირობებით უზრუნველყოფაში, ხოლო სტიმულირების – აქტიური შრომითი მოღვაწეობის ინტერესის გაჩენაში.

საპენსიო უზრუნველყოფის სისტემა საერთაშორისო საზოგადოებაში აგებულია ძირითადად შემდეგ პრინციპებზე: თაობათა სოლიდარობის, საყოველთაობის, თანასწორუფლებიანობაზე და ა. შ. ქმედებად საინტერესო ინფორმაციას იძლევა ცნობილი

³⁸მასალები საქართველოს ეკონომიკური ისტორიისათვის. ნაწ. III, თბილისი, 1955. გვ.144.

³⁹მ. შელია. დაბერებული მოსახლეობის სოციალური დაცვის ტრადიციები საქართველოში. პენსიონერთა უფლებები, სახელმწიფო ვალდებულებები (სიმპოზიუმის მასალები). თბილისი, 2002. გვ.73. მ. შელია. ხალხთა მოსახლეობის ეკონომიკა და დემოგრაფია. თბილისი. 2007. გვ.60

რუსი მკვლევარი მ. დენისენკო. ის აღნიშნავს, რომ სახელმწიფო საპენსიო სისტემის შექმნის აუცილებლობა ინდუსტრიალიზაციის პერიოდში განაპირობა მაშინდელმა სოციალურ - ეკონომიკურმა ცვლილებებმა. ოჯახების გაყოფამ, ახალგაზრდობის მიგრაციამ სოფლიდან ქალაქად, სიცოცხლის საშუალო ხანგრძლივობის თანდათანობითმა ზრდამ მოითხოვა „ოჯახური“ თაობათაშორისი კონტრაქტის გადახედვა. ქალაქში მცხოვრები მოხუცი დარჩა შენახვის ისეთი წყაროების გარეშე, როგორიც იყო ნათესავთა ფართო ქსელი და მიწა. გარდა ამისა, მას გამოცდილებაც აღარ ჰყოფნიდა ახალგაზრდობა შრომითი ცხოვრებისათვის მოემზადებინა. ამ ვითარებაში, თაობათაშორის ურთიერთობაში ჩაერია სახელმწიფო, რომელმაც ნაწილობრივ იკისრა ბავშვთა აღზრდის, განათლებისა და მოხუცთა შენახვის ფუნქცია. ამ სისტემის ბირთვი გახდა სახელმწიფო საპენსიო სისტემა, რომელმაც პირველად დემოგრაფიულად ახალგაზრდა საზოგადოებაში მოიკიდა ფეხი.⁴⁰

აღნიშნული სისტემა აგებული იყო ე.წ. განაწილების პრინციპზე (მას ლიტერატურაში „თაობათა სოლიდარობის“ ან „მიმდინარე შემოსავლებიდან დაფინანსების“ პრინციპსაც უწოდებენ). საპენსიო სისტემის ამ პრინციპით ფუნქციონირება გულისხმობს შემდეგს: დასაქმებულთა მიერ გარკვეულ პერიოდში საპენსიო ანარიცხების სახით გადახდილი თანხა გამოიყენება იგივე პერიოდში პენსიების გასაცემად. ბევრი მეცნიერის აზრით, ამ პრინციპზე აგებულ სისტემას ორი ნაკლი ჰქონდა როგორც ეკონომიკისათვის, ისე დემოგრაფიისათვის. პირველი, ის, რომ მან შეამცირა მოსახლეობის მისწრაფება დანაზოგის შექმნისაკენ („შავი ღლისათვის“) და მეორე, მან შეასუსტა შვილთაშობის მოტივაცია იმიტომ, რომ შვილმა დაკარგა მოხუცი მშობლის უზრუნველი სიბერის შექმნის ფუნქცია. ამ სისტემის ნაკლი ისიცაა, რომ მეტისმეტადაა დამოკიდებული დემოგრაფიულ ფაქტორზე.

ცნობილია, რომ თავდაპირველად სახელმწიფო ხარჯების დიდი ნაწილი ხმარდებოდა ბავშვთა განათლებასა და ჯანმრთელობას, მაგრამ დემოგრაფიული დაბერების პროცესის გაძლიერებამ არსებული სახელმწიფო რესურსები ხანდაზმულთა მიმართულებით წარმართა. ამან მოხუცთა ეკონომიკური მდგომარეობა კარდინალურად შეცვალა. მაგალითად, 1966 წელს აშშ-ში ღარიბი იყო 65 წელს გადაცილებულთა 28% და 18 წლამდე ბავშვთა 17,5%, 1989 წელს კი დაბერებულებში ღარიბი იყო 12,7%, ბავშვებში—21,2%.

თუ 14 წლამდე ბავშვებზე გაწეულ სახსრებს ერთეულად მივიღებთ, მაშინ 1990-იანი წლების დასაწყისში 65 წელს გადაცილებულ პირებზე გაწეული ხარჯები გერმანიაში 3,2-ჯერ მეტი იყო, ვიდრე ბავშვებზე დახარჯული, იტალიაში—3,8-ჯერ მეტი, შვედეთში—2,3-ჯერ მეტი, დიდ ბრიტანეთში—2,13-ჯერ მეტი და ა.შ.⁴¹

2000 წელს ევროკავშირის ქვეყნებში ხანდაზმულებზე დაიხარჯა სოცუზრუნველყოფის სახსრების 46%, რამაც ერთობლივი შიგა პროდუქტის 27% შეადგინა. ექვს მაშინ, როცა ბავშვიანი ოჯახის დახმარება სოციალური ხარჯების მხოლოდ 8,2% იყო.⁴²

⁴⁰ Денисенко М. Тихая революция. Отечественные записки. №3(24)2005.С.21-22. <http://www.strana-oz.ru>

⁴¹ Денисенко М. Тихая революция. Отечественные записки. №3(24)2005.С.21-22. <http://www.strana-oz.ru>

⁴² Денисенко М. Тихая революция. Отечественные записки. №3(24)2005.С.21-22. <http://www.strana-oz.ru>

ბუნებრივია, იგივე პრინციპით სახელმწიფო საპენსიო სისტემის ფუნქციონირების შემდგომი გაგრძელების საკითხი აქტიური განსჯის საგნად იქცა, რადგან ამ სისტემის გამართული მუშაობისათვის აუცილებელი გახდა საპენსიო ანარიცხების ზრდა; ამან, თავის მხრივ, დასაქმებულ მოსახლეობაში შეამცირა შრომის სტიმული. გარდა ამისა, შესუსტდა დანაზოგის შექმნის მისწრაფებაც. საბოლოოდ, როგორც ხანდახან აღნიშნავენ, თვით ეკონომიკის განვითარება დააყენა საფრთხის წინაშე. ზოგიერთი დემოგრაფისა და ეკონომისტის აზრით, ამ პრინციპზე აგებული სისტემის გამართული ფუნქციონირება შესაძლებელია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ქვეყანაში ეკონომიკური ზრდის მაღალი ტემპი (წლიურად 3%-ზე მეტი) იქნება მიღწეული⁴³. ამიტომ შემუშავდა სახელმწიფო საპენსიო სისტემის ფინანსური მდგომარეობის გაუმჯობესების **ოთხი** შესაძლო მიმართულება:

– საპენსიო სისტემის **სტრუქტურული** პარამეტრების ცვლილება. მაგალითად, საპენსიო ასაკის, დაზღვევის ტარიფის, საპენსიო გადასახადის ინდექსაციის ფორმულის ცვლილება.

– **ფისკალურ ღონისძიებათა რეალიზაცია**. მაგალითად, გადასახადების ზრდა ან იმ ხარჯების შემცირება, რომელიც უშუალოდ არ არის დაკავშირებული საპენსიო უზრუნველყოფასთან.

– **მაკროეკონომიკური პროფილის ცვლილება**; ზემოქმედება ეკონომიკურად აქტიურ მოსახლეობაზე. კონკრეტულად, ეკონომიკური აქტიურობის ან იმიგრაციის წახალისება.

– **სისტემური საპენსიო რეფორმის ჩატარება**, ე.წ. **დაგროვებით პრინციპზე** (ლიბერალურადაა ფონდური პრინციპის სახელითაცაა ცნობილი) აგებული საპენსიო სისტემის დანერგვა.

დაგროვებითი პრინციპი გულისხმობს პენსიის გადასახდელად აუცილებელი სახსრების რეზერვაციას. თუ განაწილებითი პრინციპი მუშაობს დადგენილი გადასახადებით, დაგროვებითი პრინციპი მუშაობს—დადგენილი შენატანებით. ამ სისტემის ნაკლი ისაა, რომ ზრდის **პენსიონერთა შორის ეკონომიკურ უთანასწორობას**. გარდა ამისა, ეს სისტემა დაკავშირებულია შემდეგ რისკებთან:

1. პენსიის მიღების რისკი, რაც შეიძლება ხელფასის რყევამ გამოიწვიოს;
2. შრომისუნარიანობის დაკარგვის რისკი;
3. რისკი, რომელიც სიცოცხლის მოსალოდნელ ხანგრძლივობასთან არის დაკავშირებული.
4. საპროცენტო განაკვეთის რყევის რისკი;
5. ინფლაციური რისკი;
6. ინვესტიციური რისკი.

ამას გარდა, ამ პრინციპზე აგებულმა სისტემამ შეიძლება შობადობის შემდგომ შემცირებას შეუწყოს ხელი, რადგან ბავშვის დაბადება ამცირებს დანაზოგებს და საპენსიო ფონდებში ანარიცხთა მოცულობას. როცა მოზუცის შენახვა მთელი ოჯახის კისერზეა, მეტია შვილის ყოლის მოტივაცია. მაგრამ როცა ადამიანები თვითონ უზრუნველყოფენ

⁴³ იქვე

თავიანთ თავს, მაშინ ეს მოტივაცია ქრება, რაც უფრო გააძლიერებს დემოგრაფიული დაბერების პროცესს.

ერთი სიტყვით, როგორც განაწილებით, ისე დაგროვებით პრინციპზე აგებულ საპენსიო სისტემებს აქვს ნაკლიც და აქვს უპირატესობებიც. ამიტომაცაა ამჟამად გაცხარებული დისკუსია შერეული სისტემების შექმნის თაობაზე. თუმცა რეფორმირებულ სისტემაში რა ადგილი ექნება მიჩენილი ოჯახს, რა ადგილი ექნება სახელმწიფოს და რა ადგილი ბაზარს, ჯერჯერობით, ამომწურავი და ზუსტი პასუხი არავის აქვს. ექვს მეტად რთული საკითხია და საქართველოშიც მოითხოვს სიღრმისეულ კვლევას.

9.2 საპენსიო რეფორმა

საპენსიო სისტემის რეფორმის საკითხი ახალი არაა. როგორც ცნობილია, მისი პირველი ეტაპი დაიწყო 1970-იან წლებში. ამ პერიოდში შრომის ბაზარზე მდგომარეობა გაუარესდა (ყოველწლიური ეკონომიკური ზრდა 4,7%-დან 2,5%-მდე შემცირდა, უმუშევრობა თითქმის გაოთხმაგდა). ეს განპირობებული იყო სოციალ-ეკონომიკური განვითარების კეინზიანური სტრატეგიიდან მონეტარისტულზე გადასვლით, რამაც, თავის მხრივ, მოითხოვა სახელმწიფო საპენსიო სისტემის გარდაქმნა. კერძოდ, სამუშაო ძალის მიწოდების შემცირების მიზნით შემოიღეს პენსიაზე ნაადრევად გასვლის წახალისება. პირველად ეს ღონისძიება 1976 წელს გერმანიის ფედერაციულ რესპუბლიკაში გატარდა, შემდეგ შვედეთში. 1982 წელს საფრანგეთის რიგ სამრეწველო საწარმოში, რომლებიც კრიზისს განიცდიდნენ, ხანდაზმულებს გაუნახევრდათ შრომითი დატვირთვა და მიეცათ დაკარგული ხელფასის 30%. ეს ღონისძიება „სოლიდარობის კონტრაქტის“ სახელწოდებითაც მოინათლა. იგი მეტად პოპულარული იყო საფრანგეთსა და გერმანიაში, სადაც მან ხანდაზმული პერსონალის 1/3 მოიცვა.

დანიასა და ბელგიაში საპენსიო სისტემის რეფორმის პირველ ეტაპზე ხანდაზმულებს პენსიაზე გასვლის შემდეგ სახელმწიფო უფლებას აძლევდა, გაეგრძელებინათ შრომა და ხელფასთან ერთად პენსიაც სრულად მიეღოთ მხოლოდ, ხელფასის ან შემოსავლის ზღვრული სიდიდის პირობებში.

ამ ღონისძიებებმა მეტად შეამცირა ხანდაზმულთა შრომითი აქტიურობა. კერძოდ, 1979-1994წწ. საფრანგეთში ის 67%-დან 39%-მდე შემცირდა, გერმანიაში - 29%-მდე, ესპანეთსა და ნიდერლანდებში 34-36%-მდე⁴⁴. შეიქმნა პენსიონერთა უზარმაზარი არმია, „დადგა პენსიონერთა „ოქროს ხანა“, „საფრანგეთი სავსეა ხნიერი სტუდენტებითა და ახალგაზრდა პენსიონერებით“, . . . „საით მივდივართ, რა გვინდა, შრომა თუ თავისუფალი დრო, ხელფასი თუ პენსია, სოციალური ადგილი თუ ავტონომია?– ეს საკითხები წამოსწია საზოგადოების წინაშე ფრანგმა მკვლევარმა ჰავეიერ გოლიემ⁴⁵.

⁴⁴Labour Market performance budget control and social transferts. //OECD,P.1996, -#59, .p.23-27

⁴⁵X.Gaullier. Les nouveau ages de la vie. Qu'est-ce que la société?.v.3. 2000 .p.516-524

საპენსიო სახსრების ზრდა განპირობებული იყო შემდეგი ფაქტორებით: 1. ნაადრევად გასვლის გამო პენსიის მიმღებთა რიცხვის ზრდით; 2. პენსიის ზრდით, რაც გამოწვეული იყო იმით, რომ პენსია დაწესებული იყო წინა ხელფასის 50-80% ფარგლებში; 3. პენსიაში ყოფნის დროის გახანგრძლივებით.

ამ ღონისძიებათა გატარებით ევროკავშირის ქვეყნებში შემცირდა დასაქმება და შესაბამისად, საპენსიო ფონდში შენატანებიც. თვით დასაქმებულთა შრომითი დატვირთვა მთელი სიცოცხლის განმავლობაში 2-ჯერ შემცირდა. მართლაც, XX საუკუნის დასაწყისში ერთი დასაქმებული მთელი სიცოცხლის მანძილზე 100ათას საათს გამოიშუშებდა, XX საუკუნის ბოლოს კი – 50ათას საათს. შრომითი დატვირთვის 2-ჯერ შემცირებამ 3-ჯერ გაზარდა პენსიის მიღების ხანგრძლივობა, რაც ევროკავშირის ქვეყნების ბიუჯეტებისათვის საკმაოდ მძიმე ტვირთი აღმოჩნდა. 1990-იან წლებში სოციალურმა ხარჯებმა ევროკავშირის წამყვან ქვეყნებში საშუალოდ მშპ-ს 27-33% შეადგინა.⁴⁶

საპენსიო სისტემის რეფორმის მეორე ეტაპი 1980-იანი წლების ბოლოსა და 1990-იანი წლების დასაწყისში დაიწყო. მისი მიზანი იყო სოციალურ პოლიტიკაზე სახელმწიფო ხარჯების მკვეთრი შემცირება, საპენსიო სახსრების მინიმიზაცია, რათა ეკონომიკის გლობალიზაციის პირობებში შენარჩუნებულიყო ამა თუ იმ ქვეყნის კონკურენტუნარიანობა. ამ მიმართულებით განისაზღვრა იმ ღონისძიებათა გატარება (საპენსიო ასაკის ზრდა, სადაზღვევო ტარიფის ზრდა და ა.შ.), რაზეც უკვე გვქონდა საუბარი. ყველაზე პოპულარულ ღონისძიებად ჩაითვა საპენსიო ასაკის ზრდა. უპირველეს ყოვლისა, დაიგემა ქალისა და მამაკაცის საპენსიო ასაკის გამოთანაბრება იმ ქვეყნებში, სადაც ის განსხვავებულია (მაგ. საბერძნეთში, პორტუგალიაში და სხვ.); მეტად გამკაცრდა ნაადრევად პენსიაზე გასვლის პირობები, გაიზარდა პენსიის მიღებისათვის საჭირო სადაზღვევო სტაჟი (მაგალითად, 30-დან 40 წლამდე პორტუგალიაში, 20-დან 30 წლამდე შვედეთში, 30-დან 35-მდე ესპანეთში და ა.შ.). გერმანიაში, იტალიაში, საბერძნეთში საპენსიო ასაკის ადამიანთა საშუალოს გაგრძელებისათვის წახალისება დაიწყო. შემოიღეს სხვადასხვა წამახალისებელი სისტემებიც. მაგალითად, დიდ ბრიტანეთში დაუშვეს ის, რომ თუ საპენსიო ასაკის შემდეგ პირი საპენსიო ასაკის შემდეგ შრომას გააგრძელებდა კიდევ ხუთი წლით, ყოველწლიურად მისი პენსია 7,5%-ით გაიზრდებოდა. გერმანიაში პირველი ორი წელი პენსია თვეში 0,5%-ით იმატებდა და ა.შ.⁴⁷

1990-იან წლებში საქართველოში საპენსიო რეფორმა დაიწყო იმით, რომ პენსია ფიქსირებული სახით გაიცა და დამოკიდებული არ იყო მუშაობის სტაჟზე. ამავე დროს, 1995 წლიდან საპენსიო ასაკი ხუთი წლით გაიზარდა და ქალებისათვის 60 წელი, მამაკაცებისათვის კი - 65 წელი გახდა. ფუნქციონირება დაიწყო დაგროვებით პრინციპზე აგებულმა კერძო საპენსიო მომსახურების სისტემამაც. 2005-06 წწ. აკადემიურ სექტორში ნაადრევად პენსიაზე გასვლის ღონისძიებებიც განხორციელდა. 2013 წლიდან სახელმწიფო პენსია 150 ლარია. საარსებო მინიმუმის ტოლია. ამავე დროს, ის საშუალო

⁴⁶Европейский Союз:Новый этап интеграции. Пробл.-темат.сб.РАН-ИНИОН. Москва, 1996. с.26

⁴⁷Development and trends in social security1993-1995.Rep. of Secretary gev.intern.socialsecurity rev.Geneve1996.V.49.#2. p.21

ხელფასის მხოლოდ 21%-ია. პენსიონერთა შორის 78,7% ასაკით პენსიონერია(662 ათასი კაცი). მათ შორის ქალია -70%.⁴⁸.

2015 წლიდან საპენსიო ასაკის მოსახლეობის ზრდაა მოსალოდნელი. ბუნებრივია, შესაძლებელია ისევ დაისვას საპენსიო რეფორმის განგრძობის საკითხი. მაგრამ თუ რა მიმართულებით უნდა განხორცილდეს იგი, ღრმა და კომპლექსურ კვლევას მოითხოვს. კერძოდ, საპენსიო ასაკის ზრდა, რაც დასავლეთის განვითარებულმა ქვეყნებმა ბოლო წლებში განახორციელეს, ჩვენში უკვე მათზე 15 წლით ადრე დააკანონეს. იგი ნაადრევი ღონისძიება იყო საქართველოსათვის და ეკონომიკურად არც თუ სწორად გათვლილი. მაშინ საპენსიო ხარჯების რამდენადმე შემცირებით უმუშევრობა გაიზარდა და, შედეგად, შრომისუნარიანი, ყველაზე აქტიური მოსახლეობის ნაწილი შრომითი ემიგრაციისკენ მიიმართა. საბოლოოდ, უზარმაზარი ადამიანური რესურსი დაიკარგა.

ამის დასკვნის საფუძველს იძლევა ქართველთა ემიგრაციის შესახებ ჩატარებული კვლევის შედეგები, რომელთა თანახმად, ემიგრირებულნი განიცდიან პროფესიულ და კვალიფიკაციურ დეგრადაციას, ჯანმრთელობის დაქვეითებას.⁴⁹

ასეთ პირობებში, ბუნებრივია, შეიძლება დადგეს საკითხი ქალთა და მამაკაცთა საპენსიო ასაკის გამოთანაბრების შესახებ. ვფიქრობთ, ეს ნაბიჯი საქართველოს პირობებში როგორც ეკონომიკურად, ისე სოციალურად გამართლებელია თუ არა, ეს უნდა განისაზღვროს იქიდან, რამდენად შეუწყობს ხელს ეს ღონისძიება შრომის მწარმოებლურობის ზრდას ხელს. კერძოდ,

1. ქალთა შეღავათიანი საპენსიო ასაკი ყოველთვის ითვლებოდა დემოგრაფიული პოლიტიკის საგნად, რითაც საზოგადოება ითვალისწინებდა ქალთა დამსახურებას მოზარდი თაობის აღზრდაში, ქალთა დემოგრაფიულ, გენერაციულ ფუნქციას, მათ შრომას ოჯახში. ქალთა შეღავათიანი საპენსიო ასაკის არსებობით საზოგადოების დემოგრაფიული პოლიტიკა მიმართული იყო შობადობის ზრდისაკენ, რაც მეტად აქტუალურია ჩვენი ქვეყნისთვის. ქალის შეღავათიანი საპენსიო ასაკი ხომ მიჩნეულია საზღაურად ე.წ. „დაუნახავი წვლილისათვის“, რაც მის საოჯახო საქმიანობასთანაა დაკავშირებული. გაეროს კვლევებით, საერთო კეთილდღეობის ამაღლებაში ქალის „დაუნახავი“ წვლილი მეტად მნიშვნელოვანია. 1992 წელს 13 განვითარებულ ქვეყანაში ჩატარებული გამოკვლევების საფუძველზე ექსპერტთა შეფასებით, იგი მსოფლიო წარმოების ნახევარი ანუ 22 ტრილიონი დოლარი იყო.⁵⁰

2. ქალთა საპენსიო ასაკის გაზრდა შეანელებს თაობათა ცვლის პროცესს ეკონომიკაში. შეილანობა, ბავშთა გაჩენა, რაც ძირითადად, 20-30 წლის ასაკებისთვისაა დამახასიათებელი, ახალგაზრდა ასაკის ქალთა დასაქმებას ისედაც აფერხებს. იგი საპენსიო ასაკის გადაწევით კიდევ უფრო შეფერხდება, შედეგად ყველაზე მწარმოებლური ასაკის ქალების ნაცვლად ეკონომიკაში 60-64წლის ქალთა კონტინგენტი გვეყოლება. მათი შრომისუნარიანობა, ზოგადად, ნაკლებია 30-35 წლის ქალთა შრომისუნარიანობაზე. აქედან გამომდინარე, ეს ღონისძიება ეკონომიკაში შრომის მწარმოებლურობის დაქვეითების ერთ-ერთი მიზეზიც შეიძლება გახდეს. 60-64 წლის ქალთა პროფესიული

⁴⁸<http://ssa.gov.ge>

⁴⁹ Labour Migration from Georgia. 2003.I . დაბრუნებულ მიგრანტთა კვლევა. (კვლევის ანგარიში). თბილისი 2009. შრომის ბაზარი და დაბრუნებულ მიგრანტთა რეინტეგრაცია საქართველოში. თბილისი 2012.

⁵⁰ Докладоразвитии человека за 1995 год. Нью-Йорк. Оксфорд. 1995

მოღვაწეობა თავისი მნიშვნელობით ვერ შეედრება ოჯახში ახალი თაობის აღზრდაში დახარჯულ მათ შრომას.

როგორც ცნობილია, საზოგადოებას ბავშვთა აღზრდა ოჯახში უფრო იაფი უჯდება, ვიდრე საზოგადოებრივ დაწესებულებაში. ისიც მნიშვნელოვანია, რომ ამით ხელი ეწყო ოჯახში თაობათა სოლიდარობის ტრადიციების შენარჩუნებას.

ჯერჯერობით მსოფლიოს განვითარებულ ქვეყნებში საპენსიო უზრუნველყოფის სისტემა სამსაფეხურიანია:

1-ლი დონე – სიღარიბისაგან დაცვისკენაა მიმართულილი (მინიმალური პენსია);

2-ე დონე მოწოდებულია ღირსეული სიბერის პირობების შექმნისაკენ. ამ დროს გამოიყენება, როგორც სახელმწიფო საპენსიო უზრუნველყოფის სისტემა განაწილებითი პრინციპით, ასევე დაგროვებით პრინციპითაც.

3-ე დონე დამატებითი, ინდივიდუალური, ნებაყოფილობითი საპენსიო უზრუნველყოფაა. ამ საფეხურზე სახელმწიფო მონაწილეობას არ იღებს. ამ დროს პენსიონერთა უზრუნველყოფა ხდება სადაზღვევო კომპანიების, ბანკების, კერძო საპენსიო ფონდების მიერ.

საბოლოოდ უნდა აღინიშნოს, რომ საპენსიო ასაკი შრომის ბაზრის რეგულირების ერთ-ერთი მექანიზმია და მისი ზრდა თუ შემცირება მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს სამუშაო ძალის მოძრაობას შრომის ბაზარზე. ემსოფლიო პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ იმ შემთხვევაში, როცა ქვეყანაში სამუშაო ადგილების დეფიციტია, მაშინ საპენსიო ასაკის ცვლილებაზე თავს იკავებენ, რათა კიდევ ახალი დამაბულობა არ შეიქმნას ქვეყანაში. ემპირიული კვლევებით დადგენილია ისიც, რომ ერთი წლით საპენსიო ასაკის გადაწევა სხვა თანაბარ პირობებში იწვევს 1%-ით უმუშევრობის ზრდას.

რაც შეეხება სისტემური საპენსიო რეფორმის ჩატარებას, რაც მხოლოდ დაგროვებით პრინციპზე აგებული საპენსიო სისტემის დანერგვას გულისხმობს, ამ ეტაპზე ნაადრევი უნდა იყოს. სამწუხაროდ, ეკონომიკური განვითარების დღევანდელ სტადიაზე საქართველო საკმაოდ მაღალი რისკების ქვეყნად რჩება, რის გამოც, მისმა გატარებამ, შესაძლებელია, ვერ გაამართლოს. ამიტომ მოცემულ ეტაპზე შერეული სისტემის ფუნქციონირება უფრო მისაღებად მიგვაჩნია. ვფიქრობთ, ჯერჯერობით, საპენსიო სისტემის გაუმჯობესებას, ძირითად, მაკროეკონომიკური პროფილის ცვლილებით, კონკრეტულად, მოსახლეობის ეკონომიკური აქტიურობის წახალისებით უნდა მივაღწიოთ.

ამჟამად საქართველოში მოსახლეობის საპენსიო უზრუნველყოფა რეგულირდება კანონით „სახელმწიფო პენსიის“ შესახებ.

9.3 საპენსიო ასაკის მოსახლეობის ჯანმრთელობა.

როგორც ცნობილია, მოსახლეობის ჯანმრთელობა, რაც მოსახლეობის ცხოვრების დონის კომპლექსური მაჩვენებელიცაა, სტატისტიკურად შეისწავლება ავადობის, ინვალიდობის, მოკვდაობის მაჩვენებლებით და იმ დღეების რაოდენობით, რაც ავადმყოფობის გამო დაიკარგა. გარდა ამისა, მის შესაფასებლად იყენებენ შერჩევითი

სოციოლოგიური გამოკვლევის შედეგებსაც. სამწუხაროდ, საქართველოში სტატისტიკის სტრუქტურები ავადობისა და ინვალიდობის შესახებ ასაკობრივ ჯგუფებში ინფორმაციას არ ამუშავებენ. უკვე ბოლო ოცი წელია, აღარ აღირიცხება ავადმყოფობის გამო დაკარგული დღეების რაოდენობაც. ამიტომ საპენსიო ასაკის მოსახლეობის ჯანმრთელობის დახასიათება შესაძლებელია მხოლოდ მოკვდაობის მაჩვენებლებით და შერჩევითი სოციოლოგიური კვლევის საფუძველზე.

როგორც მთელი მოსახლეობის, ისე საპენსიო ასაკის მოსახლეობის ჯანმრთელობას რომ სოციალურ-ეკონომიკური პირობები განსაზღვრავს, ეს ჯერ კიდევ XIX საუკუნის ბოლოს იყო ცნობილი როგორც სხვაგან, ისე ჩვენ ქვეყანაშიც. მაგალითად, 1881 წელს ი. გოგებაშვილი წერდა: „სიღარიბე და ავადმყოფობა ერთი ათად და ოცად უფრო მომეტებულს ხალხსა ჰქვია, ვიდრე თვით ხანგრძლივი და უბედური ომი გარეშე მტრებთან“.⁵¹

ამ მოსაზრებას ვდღემდე არ დაუკარგავს თავისი მნიშვნელობა, რაზეც მიუთითებს ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის სესიებზე გამოთქმული მოსაზრებებიც. ამავე დროს, მის მიერ სხვადასხვა ქვეყნებში ჩატარებული გამოკვლევები მიუთითებენ ჯანმრთელობის მჭიდრო კავშირზე მოსახლეობის დასაქმებასთან, შემოსავლის დონესთან, სოციალურ დაცვასთან, საცხოვრებელ პირობებთან, განათლებასთან. მოსახლეობის 1 სულზე შემოსავლის სიდიდესთან ჯანმრთელობასთან მჭიდრო კორელაციური კავშირი შემჩნეულია ყველა ქვეყანაში. კერძოდ, რაც უფრო ნაკლებია 1 სულზე შემოსავალი, მით უფრო მეტია ავადობათა გავრცელება და მოკვდაობის ინტენსივობა.

მოკვდაობის აღრიცხვაში არსებული პრობლემების გამო საქართველოში დემოგრაფიულ მონაცემთა ორი ბაზა გვაქვს. ერთი ეკუთვნის სტატისტიკის დეპარტამენტს, მეორე -ექსპერტთა მონაცემებს.⁵²

სტატისტიკის დეპარტამენტის მონაცემებით მოკვდაობის ზოგადი კოეფიციენტი საპენსიო ასაკის მოსახლეობაში 1990 წელთან შედარებით თითქმის არ შეცვლილა, ხოლო ექსპერტთა მონაცემებით, მოსახლეობის ინტენსიური დაბერების გამო, ის გაიზარდა(ცხრილი 42).

ცხრილი 42

მოკვდაობის ზოგადი კოეფიციენტის ცვლილება საპენსიო ასაკის მოსახლეობაში 1990-2010წწ.(‰)⁵³

წელი	სტატისტიკის დეპარტამენტის მონაცემებით	ექსპერტთა შეფასებით
1990	49,7	50,5
2000	47,1	52,5

⁵¹გოგებაშვილი ი. რჩეული თხზულებანი. ტ.1. „განათლება“.1989. გვ.194.

⁵²დემოგრაფიული წელიწადი.2010. შემდეგ. გ.წულაძე, ნ. მაღლაფერიძე, ა. ვადაჭკორია.თბილისი, 2011.

⁵³ დემოგრაფიული წელიწადი. 2010. შემდეგ. გ.წულაძე, ნ. მაღლაფერიძე, ა. ვადაჭკორია. თბილისი, 2011.

2010	48,8	56,6
------	------	------

რაც შეეხება მოკვდაობას მიზეზების რიგითობას, ის ბოლო ოცი წელია, არ შეცვლილა. კერძოდ, მოკვდაობის ძირითადი მიზეზებია:

1. სისხლის მიმოქცევის დაავადებები;
2. სიმსივნე;
3. საჭმლის მომნელებელი ორგანოების დაავადებები;
4. სასუნთქი ორგანოების დაავადებები.

თუმცა ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ქალებსა და მამაკაცების მოკვდაობის მიზეზებში შეინიშნება განსხვავება. კერძოდ, მამაკაცებში მეოთხე ადგილს იკავებს ტრამპები, მოწამვლები და გარე ფაქტორებით გამოწვეული მოკვდაობა.

საპენსიო ასაკის მოსახლეობის ჯანმრთელობის შესახებ არსებული სოციოლოგიური კვლევით მიღებული ინფორმაციით, რომელიც 2006 წელს ჩატარდა, ხანდაზმულ რესპონდენტთაგან 64%საკუთარ ჯანმრთელობას „დამაკმაყოფილებლად“ აფასებდა. 32%-ს მიაჩნდა, რომ მისი ჯანმრთელობა „ცუდია“. ისინი მიუთითებდნენ, რომ უფულობის გამო კერ მიდიან ექიმთან. ჯანმრთელობის შენარჩუნებას დროული დასვენებით, თვითმკურნალობით ან ხალხური მედიცინის გამოყენებით ცდილობენ. მეტად მცირე ნაწილი იყენებდა სპორტს, ფიზკულტურას, როგორც ჯანმრთელობის წყაროს.

მაშასადამე, დაბალი შემოსავლების და ჯანდაცვის ხელმისაწვდომობის დაბალი დონის გამო ჯანმრთელობის გაუმჯობესებისაკენ ხანდაზმულთა აქტიურობა მინიმალურია, რამაც მომავალში შეიძლება მათ შრომით პოტენციალი მკვეთრად დააქვეითოს და აქტიურ მომხმარებელთა არმია კი გაიზარდოს. თუმცა აღსანიშნავია ისიც, რომ ბოლო დროს ამუშავდა საპენსიო ასაკის ჯანდაცვის სახელმწიფო პროგრამა.

9.4 საპენსიო ასაკი მოსახლეობის სოციალური მომსახურება.

მოსახლეობის ინტენსიური დაბერების გამო მოხუცებულთა რიცხოვნობისა და წილის ზრდა მოსახლეობაში მოითხოვს მზარდ და მუდმივ სამედიცინო მომსახურებას. როგორც გერონტოლოგები გვიხსიათებენ, უფროსი ასაკის მოსახლეობის დაავადებათა თავისებურება გამოიხატება ავადმყოფობათა ხანგრძლივობის ზრდით, რაც, თავის მხრივ, განპირობებულია იმუნური სისტემის დასუსტებით. დაბერებულებში ხშირია ქრონიკული დაავადებები. ამასთან, ისინი ხშირად არა ერთი, არამედ რამდენიმე დაავადებითაც არიან დასნეულებულნი. ემპირიული კვლევებით დადგენილია, რომ ხანდაზმულობის ასაკში 2-ჯერ, ხოლო ღრმა მოხუცებულობაში 6-ჯერ მეტია ავადობის სიხშირე, ვიდრე შრომისუნარიან ასაკში. ამიტომ მოსახლეობის ამ კონტინგენტის თვითმომსახურებაც შეზღუდულია. ამიტომ სტაციონარებსა თუ კლინიკებში პაციენტთა შორის მათი ხვედრითი წონა მაღალია. გერონტოლოგთა აზრით, სიბერე განსაკუთრებული ავადმყოფობის განსაკუთრებული სახეა. ამიტომ ხშირად ისმის საკითხი გერიატრიული სამსახურების ქსელის გაფართოების აუცილებლობის თაობაზე, რაც, თავის მხრივ, ჯანდაცვის და, ზოგადად, სოცუზრუნველყოფის სახსრების ზრდასაც მოითხოვს.

მაგალითად, საქართველოში 2004-2009წწ. ეს სახსრები 3-ჯერ გაიზარდა.⁵⁴ მასში დიდი წილი ასაკით პენსიონერებისთვისაა განკუთვნილი. ასეა დღესაც.

პენსიონერთა კონტინგენტში უნდა გამოიყოს **მარტოხელა მოხუცები**. მათი მარტოხელობა გამოწვეულია შემდეგი მიზეზებით: უშვილობა, მცირეშვილიანობა (როცა ერთადერთი შვილიც უკვდებათ), ქვრივობა, შვილების ემიგრაციაში წასვლა და მშობლებისაგან ხშირად მათი მოწყვეტა და ა.შ. უნდა აღინიშნოს, რომ ე.წ. „მესამე ქვეყნებში“ ამ კონტინგენტის წარმომადგენლები დიდი ოჯახის წევრები არიან, ოჯახის ნუკლეარიზაციის ინტენსიურმა პროცესმა, (რაც საქართველოსთვისაც იყო დამახასიათებელი XX საუკუნის მეორე ნახევარში), ინდუსტრიულ ქვეყნებში ისინი მარტო ცხოვრებამდე მიიყვანა. მათი ძირითადი ნაწილი ქალია. ზოგიერთი მეცნიერის მოსაზრებით, ევროპაში მათი მარტო ცხოვრება არ უნდა აიხსნას საცხოვრისისადმი უიმედო დამოკიდებულებით, არამედ, ეს მათი არჩევანია და უნდა მივიჩნიოთ ნათელ მაგალითად „თაობათა ეფექტისა“, და არა „ასაკის ეფექტისა“⁵⁵.

მარტოხელათა ზრდა იწვევს სახელმწიფო კმაყოფაზე მეოფ პენსიონერთა რიცხოვნობის ზრდას, მოითხოვს მოხუცთა სახლების ქსელის, სატრანსპორტო ქსელისა თუ სხვა სახის მომსახურების გაფართოებას.

1989 წლისათვის საქართველოში მოხუცთა და ინვალიდთა 7 სახლი იყო 1050 ადგილით. აქედან, მხოლოდ 766 ადგილი იყო ათვისებული. ამჟამად, მხოლოდ თბილისსა და ქუთაისში ორი მოხუცთა სახლი ფინანსდება სახელმწიფოს მიერ (ერთ მოხუცზე 600 ლარის ოდენობით). 1990-იან წლებში მოსახლეობის სიღარიბის ზრდამ გაზარდა მოთხოვნა მოხუცთა სახლებზე. ემარტო თბილისში ამჟამად 15-მდე ასეთი სახლი ფუნქციონირებს. ასეთი დაწესებულებები შეიქმნა რეგიონებშიც. მაგალითად, რუსთავში „ქსენონი“, ჭიათურის რაიონში „სამოთხე“, სიღნაღის რაიონში „თაობათა კერა“, ბოლნისში და ა. შ.

საქართველოში ბოლო დროს ჩატარებული კვლევების თანახმად, 60 წლისა და უფროსი ასაკის ადამიანთა უმრავლესობა შვილებთან ერთად ცხოვრობს. „საფრანგეთთან, რუსეთთან და გერმანიასთან შედარებით საქართველოში 60 წელს გადაცილებულთ რესპონდენტებს შორის 3-4-ჯერ ნაკლებია მათი წილი, ვინც მარტო ცხოვრობს. აქედან გამომდინარე, შეიძლება დავასკვნათ, რომ ქართულ საზოგადოებაში შვილებს და მშობლებს შორის ჩამოყალიბებული ტრადიციული ურთიერთობები კვლავ განსაზღვრავს საქართველოში ამჟამად მცხოვრები ოჯახების სტრუქტურას“⁵⁶

ხანდაზმულთა სოციალური მომსახურების ფორმები მრავალგვარია. მაგალითად, **შინმომსახურება, ნახევრად სტაციონარული, სტაციონარული, სწრაფი სოციალური მომსახურება, სოციალურ-საკონსულტაციო დახმარება** და ა. შ. ნებისმიერი ფორმით მომსახურების გაწევისას, გაითვალისწინება პენსიონერის ცხოვრების პირობები და პენსიის ზომა. ამის საფუძველზე მომსახურების გაწევის შესახებ გადაწყვეტილებას იღებს სოციალური მომსახურების ადმინისტრაცია.

⁵⁴სოციალური სტატისტიკა 2009. გვ.64

⁵⁵Démographie: analyse et synthèse. Population et société. v.VI. INED.2004. p.129

⁵⁶ოჯახური ურთიერთობები და თაობათა ურთიერთდამოკიდებულება საქართველოში. თბილისი, . 2010. გვ.72-73.

სიბერეს ზოგჯერ „სოციალური დანაკარგების ასაკად“ მოიხსენიებენ. ამ დროს იცვლება ადამიანის როლი და ადგილი ოჯახშიც და საზოგადოებაშიც. პენსიონერები ძნელად ეგუებიან ამას და მნიშვნელოვან დისკომფორტს განიცდიან. ამას საპენსიო ავადმყოფობასაც უწოდებენ. ამ შემთხვევაში სახელმწიფო სტრუქტურების ძირითადი ამოცანაა დაეხმარონ მათ მინიმუმამდე დაიყვანონ ძველი „სოციალური სახის“ დაკარგვით გამოწვეული დანაკარგები. ეს შეიძლება დაკავშირებული იყოს მათ საქმიანობის გაგრძელების ხელშეწყობასთან. მაგალითად, შემცირებული სამუშაო დღით ან კვირით, დასაქმებასთან, შინ მუშაობასთან, საზოგადოებრივ საქმიანობაში მათ გამოყენებასთან და ა.შ

თავი 10. სოციალური პოლიტიკის დაფინანსება

10.1. სოციალური პოლიტიკის ბიუჯეტი.

სოციალური პოლიტიკის ღონისძიებათა განსახორციელებლად იქმნება სოციალური პოლიტიკის ბიუჯეტი ან მას მეორენაირად „სოციალურ ხარჯებს“ უწოდებენ.

სოციალური პოლიტიკის ბიუჯეტი შედგება სოციალური მიზნით განსახორციელებელი შემდეგი სახსრებისაგან:

ცენტრალური ბიუჯეტიდან გამოყოფილი სახსრები;

ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული ერთეულის მიერ გამოყოფილი სახსრები;

არასაბიუჯეტო სოციალური ხასიათის ფონდებისაგან გამოყოფილი სახსრები.

საბიუჯეტო სახსრების შევსების წყაროებია დამსაქმებელთა და შინამეურნეობათა ბიუჯეტი.

სახელმწიფო საბიუჯეტო სახსრები სოციალური პოლიტიკის ღონისძიებათა დასაფინანსებლად მიიმართება:

- სოციალური სფეროს ობიექტების შენახვასა და რემონტზე. მაგალითად, სკოლების, სხვადასხვა სახის სასწავლებლების, ჯანდაცვის (მსხვილი სამედიცინო ცენტრების), კულტურის ობიექტების შენახვასა თუ მშენებლობა რემონტზე (მუზეუმების, თეატრების და სხვ.);
- სოციალური შემწეობების, პენსიების, უმუშევართა დაზღვევისკენ;
- სხვადასხვა სოციალური ხასიათის ღონისძიებათა სრული ან ნაწილობრივი დაფინანსებისკენ (ბავშვთა და მოხუცთა სახლების, დედათა და ბავშვთა დახმარება და ა. შ.);
- საერთო სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის ცალკეული მიმართულების დასაფინანსებლად (მაგალითად, მიგრაციული პოლიტიკის)

სოციალური პოლიტიკის ბიუჯეტიდან სახსრები ნაწილდება სხვადასხვა სტრუქტურებზე, რომლებიც პასუხისმგებელნი არიან სახსრების ხარჯვაზე და ანგარიშვალდებულნი არიან სახელმწიფოს წინაშე.

სოციალური პოლიტიკის ღონისძიებათა დასაფინანსებელი ხარჯები ღონისძიების მასშტაბურობისა და მნიშვნელობის მიხედვით ნაწილდება ცენტრალურ, რეგიონურ და ადგილობრივ ბიუჯეტებს შორის. მაგალითად, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებები შეიძლება დაფინანსდნენ ადგილობრივი ბიუჯეტი მიერ, სკოლა ინტერნატები რეგიონული ბიუჯეტების მიერ, მაგრამ პროფესიული დაწყებითი, საშუალო თუ უმაღლესი განათლება, პროფესიული გადამზადების ცენტრები - ცენტრალური ბიუჯეტის მიერ.

დასაქმების პოლიტიკა ფინანსდება ცენტრალური ბიუჯეტის მიერ, თუმცა ახალგაზრდობის აქტივობის პროგრამები შეიძლება დაფინანსდეს ადგილობრივი ბიუჯეტიდან. ამავე დროს საყოფაცხოვრებო კომუნალური მეურნეობის დაფინანსება ძირითადად ადგილობრივი ბიუჯეტიდან ხდება.

სახელმწიფო არასაბიუჯეტო და კერძო ფონდებიდან (მაგალითად, სოცდაზღვევის ფონდი), ფინანსდება პენსიები, ღროებითი უმუშევრობისას გასაწევი დახმარებები, უმუშევართა დახმარება და ა. შ.

სახელმწიფო არასაბიუჯეტო ფონდებისგან განსხვავებით სახელმწიფო ბიუჯეტში შეიძლება შეიქმნას მიზნობრივი ფონდები, რომელთა დანიშნულებაა ცალკეული სახელმწიფო სოციალური ვალდებულების დაფინანსება (მაგალითად, ლტოლვილთა დახმარება, ბავშვთა დახმარება და ა. შ.).

სოციალური პოლიტიკის ბიუჯეტის ფორმირებაში დიდია მეწარმეთა მიერ გადახდილი სახსრების მნიშვნელობა. ეს სახსრები გამოიყენება სხვადასხვა სოციალური გარანტიების შესაქმნელად, ე.წ. „სოციალური პაკეტის“ დასაფინანსებლად. მაგალითად, შრომითი ხელშეკრულებით აღებული ვალდებულების შესასრულებლად (ხელფასი, ბიულეტენის ანაზღაურება, ღამის საათების ანაზღაურება, სოციალური დაზღვევა და ა. შ.). შინამეურნეობები კი თავიანთი ბიუჯეტიდან გასცემენ სახსრებს კომუნალური მომსახურებისთვის, განათლებისა და ჯანდაცვისათვის.

ნებისმიერი სახელმწიფო დაინტერესებულია თავისი ბიუჯეტის რაციონალური ხარჯვით, სოციალური ვალდებულებების შესრულებით. ამიტომ სოციალური პოლიტიკის ბიუჯეტის შედგენისას ყოველთვის ისმის კითხვა, რომელი სოციალური ვალდებულება უნდა დაფინანსდეს აუცილებლად და რომლის დაფინანსება შეიძლება კითხვის ნიშნის ქვეშ მოექცეს, ან შემცირდეს. ამ მიზნით ტარდება სოციალური ექსპერტიზა სხვადასხვა მიმართულებით. სოციალური პოლიტიკის ბიუჯეტის შეცვლის ან შემცირების საფუძველი, უპირველეს ყოვლისა, ქვეყანაში მოქმედი კანონების შეცვლაა. გარდა ამისა, ის შეიძლება შეიცვალოს სოციალური მომსახურების მიმღებთა რიცხვის ცვლილებითაც. ამიტომ აუცილებელი სახელმწიფო სოციალური ვალდებულების შესრულებისათვის საჭირო ხარჯები შემდეგი მარტივი ფორმულით გაიანგარიშება:

$$S_{so} = 12 \times \sum_{i=1}^N A_i \times L_i, \text{ სადაც}$$

S_{so} - აუცილებელი სოციალური ვალდებულებების შესასრულებელი წლიური სახელმწიფო საბიუჯეტო სახსრები (ლარი);

A_i - i -ური ფინანსური ვალდებულების საშუალოთვიური ზომა (ლარი);

L_i - სოციალურ მომსახურების მიმღებთა საშუალოწლიური რიცხვი.

i - სოციალური ხასიათის ფინანსურ ვალდებულებათა სახე ($i = 1, 2, 3, \dots, n$)

მაშასადამე, სოციალური ვალდებულებების შესრულებაზე ზეგავლენა შეიძლება მოახდინოს შემდეგმა ცვლილებებმა:

1. ფიზიკური პირის, შინამეურნეობისადმი სახელმწიფო სოციალური ფინანსური ვალდებულებების შესრულების პრინციპების ცვლილებამ.

სოციალური ვალდებულებათა მოცულობა შეიძლება შეიცვალოს იმ ადამიანთა შემცირებით, რომელთაც სჭირდებათ სოციალური დახმარება. მათი რაოდენობა კი დგინდება სახელმწიფოს მიერ დადგენილი კრიტერიუმების საფუძველზე. ეს კრიტერიუმია შინამეურნეობის საშალოსულადობრივი შემოსავალი. თუ ეს მაჩვენებელი სასიცოცხლო მინიმუმის ზევითაა მაშინ, შეიძლება ეს შინამეურნეობა ამოვარდეს დახმარების მიმღებთა სიიდან. მაგრამ ასეთი გადაწყვეტილების მიღება ყოველთვის არ ამართლებს. საქმე ისაა, რომ შინამეურნეობის შემოსავლების განსაზღვრა გარკვეული რაოდენობის ადმინისტრაციულ-სამმართველო რესურსს მოითხოვს. ეს კი ფინანსურ სახსრებს, საჭიროებს. თუ ეს სახსრები მეტი აღმოჩნდა, ვიდრე ის სოციალური დახმარებები, რაც უნდა გაიცეს, მაშინ, ჯობია უარი ვთქვათ ასეთ ღონისძიებაზე მანამ, სანამ არ დაინერგება მოსახლეობის შემოსავლების შემოწმების უფრო იაფი ინფორმაციული ტექნოლოგია. ზოგჯერ უფრო ეფექტურია ე. წ. „ადმინისტრაციული გაცხრილვის“ მეთოდის გამოყენება. იგი გულისხმობს სოციალური დახმარების მიღებისთვის საჭირო დოკუმენტაციის შეკრებისა და გადაცემის პროცედურის გართულებას. ამ შემთხვევაში შინამეურნეობას უწევს დაფიქრდეს უღირს თუ არა მას იმ სოციალური დახმარების მიღებისათვის იმ ღრის კარგვა, რაც ამ საბუთების შეკრებასა და გადაცემას სჭირდება.

იმ შემთხვევაში, როცა სოციალური ხასიათის სახელმწიფო ფინანსური ვალდებულების შესრულების ძირითად კრიტერიუმად მიჩნეულია შინამეურნეობის საშალოსულადობრივი შემოსავალი ან მისი თანაფარდობა საარსებო მინიმუმთან, მაშინ სოციალურ ვალდებულებათა შემცირების სიდიდე გაიანგარიშება შემდეგი ფორმულით:

$$\Delta E_i = A_i \times L_i (1 - a_i), \text{ სადაც}$$

ΔE_i - i -ური სახის სახელმწიფო სოციალური ხასიათის ფინანსური ვალდებულების ეკონომიის სიდიდე (ლარი/თვეში, წელიწადში);

A_i - i -ური სახის სახელმწიფო სოციალური ხასიათის ფინანსური ვალდებულების სიდიდე (ლარი/თვეში, წელიწადში);

L_i - i -ური სახის სახელმწიფო სოციალური ხასიათის ფინანსური ვალდებულების მიმღები მოსახლეობის(შინამეურნეობის) რიცხვი მოცემულ პერიოდში.

a_i - იმ მოქალაქეთა (შინამეურნეობათა) წილი, რომელთაც აღრიცხვის ახალ პრინციპზე გადასვლის შემდეგ სოციალური მომსახურება აღარ გაეწევათ.

i - სოციალური ხასიათის ფინანსური ვალდებულების ინდექსი.

სოციალური დახმარების მიმღებთა შემცირების კრიტერიუმების განსაზღვრისას, ზოგჯერ იყენებენ ირიბ კრიტერიუმს: შინამეურნეობათა სოციალური შემადგენლობას.

აქსიომადაა მიღებული თეზისი: სხვა თანაბარ პირობებში, შინამეურნეობაში რაც უფრო მეტი დასაქმებულია და რაც უფრო ნაკლები კმაყოფაზე მყოფი (ბავშვი, მოზუცი), მით მეტია საშალოსულადობრივი შემოსავალი და მით უფრო ნაკლებია მათი სოციალურ დახმარებათა მიმღებ კონტინგენტში ჩართვის ალბათობა.

ამასთან, გასათვალისწინებელია შინამეურნეობის აქტივები, საცხოვრისი, მიწის ნაკვეთი, დანაზოგები, ფასიანი ქაღალდები და ა. შ.

2. მეორე ცვლილება, რომელმაც გავლენა შეიძლება მოახდინოს სოციალური პოლიტიკის ბიუჯეტის ფორმირებაზე, მის სიდიდეზე, არის იმ წილის ცვლილება, რომელიც ფორმირდება დაზღვევის საფუძველზე.

ცნობილია, რომ სოციალური პოლიტიკის ბიუჯეტის შევსების წყარო ბევრ ქვეყანაში სადაზღვევო ანარიცხებია, რომელსაც იხდის მეწარმენი და დაქირავებულნი. ამ ანარიცხების ტარიფის ზრდა იწვევს ბიუჯეტის ზრდას. პრობლემის ამ გზით მოგვარება შეზღუდულია, რადგან ტარიფის ზრდა უძვირებს მეწარმეს პროდუქციას, მომსახურებას და ინტერესს უკარგავს განავითაროს ეკონომიკური საქმიანობა. ასეთ შემთხვევაში გამოსავალია რაც შეიძლება მეტი მოსახლეობა იყოს მოცული სოციალური დაზღვევის სფეროთი. ამ შემთხვევაში საჭიროა მეტად „ფაქიზი“ მექანიზმის შემუშავება, რაც თავის მხრივ, დაკავშირებულია ორ ფაქტორთან:

ა) მოსახლეობის ფულადი შემოსავლების დინამიკასთან, რაც განსაზღვრავს ტარიფის საშუალო სიდიდის შესაძლო ცვლილებას;

ბ) მოსახლეობის შემოსავლების დიფერენციაციასთან, რაც საშუალებას იძლევა სადაზღვევო ანარიცხის ტარიფიც დიფერენცირებული იყოს ცალკეული სოციალური ჯგუფისათვის მათი ოჯახში არსებული საშუალოსუფლებრივი შემოსავლის გათვალისწინებით.

3. მესამე მიმართულება, რამაც შეიძლება შეცვალოს სოციალური პოლიტიკის ბიუჯეტი არის მისი ფორმირების სრულყოფა. აქ იგულისხმება ისეთი ღონისძიებების დაფინანსების შეზღუდვა, რომელიც არ უკავშირდება აუცილებელი სოციალური ვალდებულების შესრულებას. მაგალითად, კულტურული ხასიათის ღონისძიებათა დაფინანსების შეწყვეტა, მსგავსი ამოცანების გადაწყვეტის სრულყოფილი მექანიზმი, ამჟამად არც თეორიულად და არც პრაქტიკულად შემუშავებული არაა. ჯერჯერობით, თანამედროვე ეკონომიკურმა მეცნიერებამ ვერ ნახა პასუხი კითხვაზე, სოციალური პოლიტიკის მიმართულებიდან ყველაზე მეტად რომელი მიმართულებაა აქტუალური და განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი.

10.2. სოციალური პოლიტიკის ბიუჯეტის ფინანსური ნორმატივები.

როგორც აღვნიშნავდით, სოციალური პოლიტიკის ღონისძიებათა ნაწილი ფინანსდება ცენტრალური ბიუჯეტიდან, ნაწილი რეგიონური და მუნიციპალური ბიუჯეტიდან. ამ სახსრებში რა წილია ცენტრალურის, რეგიონურის თუ ადგილობრივი ბიუჯეტისა, განისაზღვრება იმ ნორმატივებით, რომელიც კანონმდებლობითაა განსაზღვრული. ამ დროს დიდი მნიშვნელობა აქვს იმას, რამდენად სწორად და რაციონალურადაა დანაწილებული ფუნქციები ცენტრალურ, რეგიონურ და ადგილობრივ ხელისუფლებას შორის. კრიტერიუმი, რომლის საფუძველზეც უნდა განისაზღვროს დაფინანსების ნორმატივები, განისაზღვრება შესასრულებელი ამოცანის მასშტაბითა და სპეციფიკურობით. მაგალითად, რაც უფრო მეტი ბენეფიციარი ცხოვრობს მოცემულ ტერიტორიაზე, მით უფრო ფართო ქსელია საჭირო სოციალური მომსახურების ცენტრებისა. შესაბამისად, ამ ინფრასტრუქტურის დაფინანსების ხარჯებზე მოთხოვნაც მეტია.

სოციალური პოლიტიკის ბიუჯეტის რაციონალური გამოყენებისთვის დიდი მნიშვნელობა აქვს არა მარტო ბენეფიციართა რიცხოვნობის ცოდნას, არამედ, სოციალურ პრობლემათა ხასიათსაც. კერძოდ, საჭიროა ბენეფიციართა სტრუქტურისა და მათზე გაწეული დახმარების მიღების ინტენსივობის ცოდნა. ამ ფაქტორთა ცოდნის გარეშე შესაძლებელია ერთ რეგიონს მეორესთან შედარებით დაუმსახურებლად მეტი სახსრები გამოეყოს. ასეთი შემთხვევებიდან დაცვის ყველაზე კარგი მეთოდი სწორედ ბიუჯეტის განაწილების ნორმატიული მეთოდია.

პერსპექტიული მოთხოვნა სოციალური ვალდებულებათა შესრულებაზე, რომელიც უნდა დაფინანსდეს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან, გაიანგარიშება ფორმულით:

$$S_i = N_i \times L_i \text{ სადაც,}$$

S_i - i -ური სახის აუცილებელი სოციალური ვალდებულების შესასრულებლად საჭირო სახსრები;

N_i - i -ური სახის სოციალური ვალდებულების შესასრულებლად საჭირო სახსრების ნორმატივი ერთ ადამიანზე(ლარი/კაცზე), რომელიც არის სოციალური ტრანსფერტის მიმღები, სოციალური პროგრამის მონაწილე, სოციალური სამსახურის მუშაკი, და ა. შ.

L_i - i -ური სახის სოციალური დახმარების მიმღებთა საერთო რიცხვი.

გამოყოფენ ფინანსური ნორმატივის რამდენიმე ტიპს:

1. პირველი ტიპის ნორმატივები სახელმწიფო სოციალური კანონმდებლობითაა განსაზღვრული და არის პირდაპირი და ირიბი. პირდაპირი ნორმატივები უშუალოდ გვიჩვენებს სოციალური ხასიათის ვალდებულებათა შესასრულებლად საჭირო სახსრების ზომას, ირიბი კი იმ დროის ხანგრძლივობას, რომლის განმავლობაშიც უნდა შესრულდეს ეს ვალდებულებები. ირიბი ნორმატივების არსებობა ყოველთვის აუცილებლობა არაა. მაგალითად, შრომით პენსია ადამიანს მიეცემა საპენსიო ასაკში გასვლის დღიდან სიცოცხლის ბოლომდე, მაგრამ უმუშევრობის შემწეობა, ბავშვებზე გაწეული დახმარება კი მხოლოდ გარკვეულ პერიოდში.
2. მეორე ტიპის ნორმატივი ჩნდება მაშინ, როცა კანონმდებლობით დგინდება სოციალური ხასიათის ფინანსური ვალდებულების შესრულება, მაგრამ მისი რეალიზაციის კონკრეტული პირობები მითითებული არაა. მაგალითად უმუშევართა პროფესიული გადამზადება. ამ შემთხვევაში შეიძლება გამოვიყენოთ ნორმატივი, რომელიც გაანგარიშებულია სოციალურ პროგრამაში მონაწილე ერთ მონაწილეზე. ამ ტიპის ნორმატივის გამოყენება შესაძლებელია რეგიონთა დიფერენციაციის შემთხვევაში, როცა ანალიზის საფუძველზე გამოვლენილია გარკვეულ რეგიონებში მეტი სახსრების საჭიროება.

იმისთვის, რომ რეგიონში საჭირო სოციალური სახსრები, რომლებიც გარკვეულმა საჭიროებებმა წარმოშვა, იყოს დასაბუთებული საჭიროა შესრულდეს პირობა:

$$\frac{S_{ij}}{L_{ij}} - \frac{S_j}{L_j} > \text{Lim}_{ij} \text{ სადაც,}$$

S_{ij} - i რეგიონში j სახის სოციალურ ვალდებულებაზე გასაწევი ხარჯები;

S_j - j სახის სოციალურ ვალდებულებაზე გასაწევი ხარჯები ქვეყანაში;

L_{ij} - i რეგიონში j სახის სოციალურ პროგრამაში მონაწილეთა რიცხვი;

L_j - j სახის სოციალურ პროგრამაში მონაწილეთა რიცხვი ქვეყანაში;

Lim_{ij} - j მიმართულებით i რეგიონში გასაწევი ხარჯების წილის გადამეტების ზღვრული სიდიდე იგივე მიმართულებით ქვეყანაში დადგენილ სიდიდეზე.

ცხადია, თუ ეს პირობა სრულდება, მაშინ რეგიონში სოციალური პოლიტიკის დამატებითი სახსრები გაიანგარიშება ფორმულით:

$$ES_{ij} = \left(\frac{S_{ij}}{L_{ij}} - \frac{S_j}{L_j} \right) \times L_{ij},$$

ES_{ij} - სოციალური პოლიტიკის დამატებითი, ზენორმატიული ხარჯები j მიმართულებით i რეგიონში.

3. Lim_{ij} არის ნორმატივის შესაძლო ტიპი. მისი განსაზღვრა ორ ეტაპად მიმდინარეობს. პირველ ეტაპზე საექსპერტო ემპირიული გზით დგინდება გადაჭარბების ზღვრული სიდიდე (მაგალითად, შეიძლება მიღებული იქნას, რომ რეგიონში გასაწევი ხარჯები კონკრეტული მიმართულებით არ შეიძლება ქვეყანაში გასაწევი ხარჯების საშუალო სიდიდეს 2-3-ჯერ აღემატებოდეს). მეორე ეტაპზე ხდება რეგიონის სპეციფიკის გათვალისწინებით დადგენილი სახსრების კორექტირება. საბოლოოდ, კი Lim_{ij} გაიანგარიშება ფორმულით:

$$Lim_{ij} = (a_1 \times a_2 \times \dots \times a_{(n-1)} \times a_n) \times K_{ij0}, \text{ სადაც}$$

K_{ij0} - სახსრების გადაჭარბების დასაშვები ნორმის ბაზისური მაჩვენებელია;

$a_1, a_2, a_{(n-1)}, a_n$ - საბაზო კოეფიციენტის კორექტირების კოეფიციენტებია.

4. მეოთხე ტიპის ნორმატივებია, ის კოეფიციენტები, რომლის საფუძველზე ხდება სოციალური ბიუჯეტის გადანაწილება ცენტრალურიდან ქვემო საფეხურებზე, რეგიონურ და ადმინისტრაციული ერთეულის დონეზე. ის შეიძლება გამოხატული იყოს როგორც აბსოლუტური, ისე ფარდობითი მაჩვენებლებით.

ზოგადად, სოციალური ვალდებულებების შესრულება ნებისმიერ დონეზე შეუძლებელია სოციალურ სფეროში მომუშავე ადამიანების გარეშე. მათი განსაზღვრა კი შესასრულებელი სამუშაოს ინტენსივობიდან გამომდინარეობს. მაგალითად, დასაქმების სახელმწიფო სამსახურში მომუშავე პერსონალის რიცხვი გამომდინარეობს ქვეყანაში არსებული უმუშევართა რიცხვიდან. კერძოდ, სახელმწიფო განსაზღვრავს რამდენ უმუშევარს უნდა მოემსახუროს ერთი მუშაკი. ამის შემდეგ ხდება მათი რაოდენობის განსაზღვრა რეგიონის დონეზე რეგიონის სფეციფიკიდან გამომდინარე (მაგალითად, მთიანი რეგიონი, საშუალო ფართობი ტერიტორიისა, რომელსაც ემსახურება დასაქმების ცენტრი, სასიცოცხლო მინიმუმის რაოდენობა რეგიონში და ა. შ). ამ მაჩვენებლის ნაკლია, ის, რომ ვითვალისწინებთ უმუშევართა რიცხვს და არა უმუშევართა მობილობის

ინტენსივობას. არადა უმუშევრებთან მუშაობა არის პრიორიტეტული ამ სამსახურისთვის და არა მხოლოდ უმუშევართა რიცხვის კონსტატაცია.

ნორმატიული პრინციპის საფუძველზე დასაქმების სახელმწიფო სამსახურში საჭირო ადამიანების რიცხვი განისაზღვრება ფორმულით:

$$Si = K_i \times N \times LU_{ri}, \text{ სადაც}$$

K_i - i რეგიონის სოციალურ-ეკონომიკური და გეოგრაფიული თავისებურების მაკორექტირებელი კოეფიციენტი;

N - დასაქმების სამსახურის შენახვის ნორმატივი ლარი/კაცზე;

LU_{ri} - კალენდარული წლის განმავლობაში იმ უმუშევართა პროგნოზული რიცხვი, რომლებიც, შეიძლება ავიდნენ და მოიხსნან აღრიცხვიდან.

ამ ფორმულის გამოყენება მიზანშეწონილია დასაქმების დეფიციტური ბიუჯეტის არსებობის პირობებში. ამასთან, უფრო სწორია აქ დასაქმებულთა შრომითი დატვირთვა განისაზღვროს არა რეგისტრირებულ უმუშევართა რიცხვით, არამედ სამუშაოს მაძიებელთა რიცხვით.

გამოყენებული ლიტერატურა:

Pascal Penaud , Pierre Aballea , & 7 plus. **Politiques sociales** . Amphi - Presses de Sces Po et Dalloz, 2014.

Valérie Löchen. **Comprendre les politiques sociales - 4e éd.** Dunod.2015.

John Baldock and Nick Manning. **Social Policy**. Oxford University Press; 4 edition, 2012,

P Alcock, M May & Rowlingson, K (Eds), **The Student's Companion To Social Policy**, 4th edn, 2012

Изабель Ортиз. **СОЦИАЛЬНАЯ ПОЛИТИКА.ООН. 2007**

Сидорина Т. **История и теория социальной политики**. РГГУ, 2010

დემოგრაფია. (შემდგ. გ. წულაძე, ა. სულაბერიძე და სხვ.). 2009

მ. შელია. ხანდაზმული მოსახლეობა საქართველოში. უნივერსალი, თბილისი, 2013

ფულადი სოციალური დახმარება (საარსებო შემწეობა)

თარიღი: 2018-06-22

საჭიროებს თქვენი ოჯახი სოციალურ დახმარებას?

მიმართეთ სოციალური მომსახურების სააგენტოს შესაბამის ტერიტორიულ ერთეულს, საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით, შეავსეთ დადგენილი ფორმის განაცხადი და დარეგისტრირდით სოციალურად დაუცველი ოჯახების მონაცემთა ერთიან ბაზაში.

შენიშვნა: იმ შემთხვევაში, თუ ოჯახის ყველა წევრს შეზღუდული აქვს გადაადგილების შესაძლებლობა, განაცხადის შევსება შესაძლებელია ოჯახის საცხოვრებელ ადგილზე (სააგენტოს უფლებამოსილი პირის ვიზიტის დროს).

განაცხადის შესავსებად დაგჭირდებათ:

- ოჯახის სრულწლოვანი წევრ(ებ)ის პირადობის/ბინადრობის დამადასტურებელი მოწმობა, ხოლო არასრულწლოვანი წევრ(ებ)ის შემთხვევაში, დაბადების მოწმობა სადაც მითითებულია პირადი ნომერი,
- მეურვეობის ან მზრუნველობის დამადასტურებელი დოკუმენტი, ან ნოტარიულად დამოწმებული რწმუნებულება, თუ განცხადება შეაქვს პირს, რომელიც ოჯახის წევრი არ არის.

განაცხადის ფორმის შევსების შემდეგ ოჯახში სააგენტოს უფლებამოსილი პირის (სოციალური აგენტი) ვიზიტის დროს, ოჯახის უფლებამოსილი წარმომადგენლის მიერ მიწოდებული ინფორმაციის საფუძველზე, შეივსება "ოჯახის დეკლარაცია", ოჯახის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის შესახებ. დეკლარირებული ინფორმაცია დასტურდება ოჯახის უფლებამოსილი წარმომადგენლის ხელმოწერით. დეკლარაციაში ასახული ინფორმაციის მონაცემთა ერთიან ბაზაში განთავსებისა და დადგენილი მეთოდოლოგიით დამუშავების შემდეგ ოჯახს მიენიჭება სარეიტინგო ქულა, რომლის ოდენობაც განსაზღვრავს ოჯახის უფლებას რაიმე სახის ბენეფიტზე (ფულადი სოციალური დახმარება, და სხვა).

რა შემთხვევაში ინიშნება ფულადი სოციალური დახმარება?

მოქმედი მეთოდოლოგიით შეფასებულ (შესწავლილ) ოჯახებზე გათვალისწინებულია საარსებო შემწეობის შემდეგი ოდენობები:

- ოჯახი, რომლის სარეიტინგო ქულაც 30 001-ზე ნაკლებია - საარსებო შემწეობა განისაზღვრება 60 ლარით ოჯახის ყველა წევრზე,

- ოჯახი, რომლის სარეიტინგო ქულაა 30 001 და მეტი, მაგრამ ნაკლებია 57 001 ქულაზე - საარსებო შემწეობა განისაზღვრება 50 ლარით ოჯახის ყველა წევრზე,
- ოჯახი, რომლის სარეიტინგო ქულაა 57 001 და მეტი, მაგრამ ნაკლებია 60 001 ქულაზე - საარსებო შემწეობა განისაზღვრება 40 ლარით ოჯახის ყველა წევრზე,
- ოჯახი, რომლის სარეიტინგო ქულაა 60 001 და მეტი, მაგრამ ნაკლებია 65 001 ქულაზე - საარსებო შემწეობა განისაზღვრება 30 ლარით ოჯახის ყველა წევრზე,
- ოჯახი, რომლის სარეიტინგო ქულაც 100 001-ზე ნაკლებია - საარსებო შემწეობა განისაზღვრება 10 ლარით ოჯახის თითოეულ 16 წლამდე ასაკის წევრზე.

ფულად დახმარებას ოჯახი მიიღებს, საარსებო შემწეობის დანიშვნის პროცედურის განხორციელების შემდგომ, მინიჭებული სარეიტინგო ქულის ძალაში შესვლიდან მეორე თვეს.

ოჯახის შემადგენლობაში არ გაითვალისწინება:

- სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში მყოფი მსჯავრდებული, რომელსაც სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული განაჩენით შეეფარდა თავისუფლების აღკვეთა,
- იძულებით სამკურნალოდ გაგზავნილი პირი,
- ვადიან სამხედრო სამსახურში მყოფი პირი (გარდა იმ პირისა, რომელიც სამხედრო სამსახურის შესრულებისას სამ დღეში ერთხელ მაინც ბრუნდება ოჯახში),
- ქვეყნის ფარგლებს გარეთ ზედიზედ სამ თვეზე მეტი ვადით წასული პირი,
- სასამართლოს მიერ უგზო-უკვლოდ დაკარგულად ან გარდაცვლილად გამოცხადებული პირი,
- სპეციალიზებულ დაწესებულებაში სრულ სახელმწიფო კმაყოფაზე მყოფი პირი.

სად უნდა მივიღოთ კუთვნილი ფულადი სოციალური დახმარება?

თანხის მისაღებად, მიმართეთ სს "ლიბერთი ბანკს", სადაც ანგარიშის გახსნისა და პლასტიკური ბარათის დამზადების შემდეგ, ყოველთვიურად ჩაგერიცხებათ კუთვნილი ფულადი დახმარება.

ფულადი დახმარების მისაღებად სს "ლიბერთი ბანკში" ანგარიშის გახსნა უფასოა.

ოჯახს არ აქვს უფლება, საარსებო შემწეობასთან ერთად, მიიღოს დევნილის ყოველთვიური შემწეობა.

რა შეიძლება გახდეს ფულადი სოციალური დახმარების შეწყვეტის მიზეზი?

ფულადი სოციალური დახმარების შეწყვეტის მიზეზები შეიძლება იყოს:

- ოჯახის განცხადება,
- ოჯახის სარეიტინგო ქულის ცვლილება,
- ოჯახის მონაცემთა ერთიან ბაზაში რეგისტრაციის გაუქმება.

რა შემთხვევაში შეიძლება ოჯახს შეუწყდეს მონაცემთა ერთიან ბაზაში რეგისტრაცია?

მონაცემთა ბაზაში რეგისტრაციის შეწყვეტა და/ან განმეორებითი რეგისტრაციის მოთხოვნის აკრძალვა გამოიყენება სააგენტოსათვის ყალბი ან არასწორი მონაცემების მიწოდების ან/და ოჯახის მიერ ნაკისრი ვალდებულებ(ებ)ის (მუდმივი საცხოვრებელი ადგილის, დემოგრაფიული ან/და სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის შეცვლის თაობაზე, სააგენტოსათვის ინფორმაციის მიწოდება და სხვა) შეუსრულებლობის შემთხვევაში.

ფულადი საარსებო შემწეობის მიღების მსურველი ოჯახის უფლება-მოვალეობანი:

- მონაცემთა ბაზაში რეგისტრაციის მიზნით დღე - ღამის განსაზღვრულ პერიოდში (დილის 8:00 საათიდან საღამოს 10:00 საათამდე) დაუბრკოლებლად შეუშვას სააგენტოს უფლებამოსილი პირი თავის საცხოვრებელ ბინაში, მისცეს მას საშუალება სრულად დაათვალიეროს ოჯახის მიერ დაკავებული საცხოვრებელი ფართობი თუ საერთო სარგებლობის სათავსები, შეამოწმოს ყოფითი პირობები,
- ობიექტური პასუხები გასცეს უფლებამოსილი პირის შეკითხვებს და არ დაამახინჯოს ფაქტები, მოთხოვნისამებრ წარადგინოს საჭირო დოკუმენტები, ხელი მოაწეროს გამოკითხვის შედეგად შევსებულ დოკუმენტს, განსხვავებული აზრის არსებობისას დააფიქსიროს საკუთარი შენიშვნები,
- სააგენტოს უფლება აქვს ნებისმიერი წყაროდან მოიპოვოს საჭირო ინფორმაცია, რომელიც უკავშირდება ოჯახის ან მისი ცალკეული წევრ(ებ)ის იდენტიფიკაციას, ფინანსურ და ქონებრივ მდგომარეობას, პერსონალურ და სხვა მონაცემებს, რაც უკავშირდება მონაცემთა ბაზაში რეგისტრაციას,
- ოჯახის მუდმივი საცხოვრებელი ადგილის, დემოგრაფიული (ოჯახის წევრთა რაოდენობის გაზრდა ან შემცირება) ან სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის შეცვლის შესახებ აცნობოს სააგენტოს ამ ცვლილებიდან ერთი თვის ვადაში,
- მიეცეთ მოპოვებული ინფორმაცია სხვა სოციალური დახმარების დამნიშვნელ დაწესებულებებსა და ორგანიზაციებს, რაც მიმართული იქნება მათი სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებისაკენ,
- სოციალური დახმარების დანიშვნის ან სახელმწიფოს მიერ დადგენილი სხვა შეღავათებით სარგებლობის უფლების მოპოვების შემთხვევაში, ოჯახის მიერ სოციალური დახმარების (შეღავათის ან სხვა სახის სარგებლის) მიღების თაობაზე ინფორმაცია გახდეს საჯარო,
- ამ წესის მიზნებისთვის განსაზღვრული, ოჯახის არამომუშავე შრომისუნარიანი წევრი ამ წესით გათვალისწინებული პირობებით დარეგისტრირდეს „სამუშაოს მაძიებლად“ შრომის ბაზრის მართვის საინფორმაციო პორტალზე - www.worknet.gov.ge,
- ოჯახს უფლება აქვს გაეცნოს მონაცემთა ბაზაში მის შესახებ არსებულ ინფორმაციას, მოითხოვოს მის შესახებ არსებულ მონაცემებში ცვლილებების (შესწორებების) შეტანა, მოითხოვოს ამონაწერი მონაცემთა ბაზიდან, ასევე, ისარგებლოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული სხვა უფლებებით.

დემოგრაფიული მდგომარეობის გაუმჯობესების ხელშეწყობის მიზნობრივი სახელმწიფო პროგრამა

თარიღი: 2018-06-19

რას ითვალისწინებს დემოგრაფიული მდგომარეობის გაუმჯობესების ხელშეწყობის მიზნობრივი

სახელმწიფო პროგრამა?

პროგრამის მიზანია, საქართველოში, დემოგრაფიული მდგომარეობის გაუმჯობესება, შობადობის მატერიალური წახალისების გზით.

ვის შეუძლია ისარგებლოს დემოგრაფიული მდგომარეობის გაუმჯობესების ხელშეწყობის მიზნობრივი

სახელმწიფო პროგრამით?

პროგრამის ბენეფიციარია 2014 წლის 1 ივნისიდან დაბადებული (საქართველოს მოქალაქე) ბავშვი, ან ტყუპით მშობიარობის შემთხვევაში - ბავშვები. ბიოლოგიური ოჯახი ფაქტიურად უნდა ცხოვრობდეს იმ რეგიონში, რომელსაც პროგრამა მოიცავს. რეგიონები შერჩეულია სსიპ - საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მიერ და დღეის მდგომარეობით მოიცავს გურიას, იმერეთს, კახეთს, მცხეთა-მთიანეთს, სამეგრელო/ზემო სვანეთს, რაჭა-ლეჩხუმ-ქვემო სვანეთსა და სამცხე-ჯავახეთს. პროგრამა ეხება რეგიონებს სადაც ბავშვის/ბავშვების დაბადების წლის წინა მე-2 და მე-3 წელში წლიური ბუნებრივი მატების საშუალო დადებითი მაჩვენებელი არ ფიქსირდება, ან 200-ზე ნაკლებია. ფინანსდება ყველა ის ბავშვი, რომელიც დაბადების დღის მდგომარეობით, არის მისი ბიოლოგიური დედის რიგით მესამე, ან შემდეგი ცოცხლადშობილი შვილი.

რა თანხას შეადგენს ბენეფიციარზე გათვალისწინებული დახმარება?

ფულადი დახმარება ინიშნება განცხადებისა და ყველა საჭირო დოკუმენტის წარდგენის მომდევნო თვის პირველი რიცხვიდან 2 წლამდე ასაკის ბავშვებისათვის და შეადგენს: მაღალმთიან რეგიონში ფაქტობრივად მცხოვრებთათვის 200 ლარს, ხოლო სხვა დასახლებაში ფაქტობრივად მცხოვრებთათვის - 150 ლარს. (მეორე და მესამე ტყუპების შემდგომი შემთხვევაში სარგებლობს დახმარებით მხოლოდ ერთ-ერთი ტყუპისცალი).

ვის აქვს ფულადი დახმარების მიღების უფლება?

ბენეფიციარი უნდა ცხოვრობდეს ბიოლოგიური დედის/ოჯახის ფაქტობრივი საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით.

ფულადი დახმარების მიღებაზე (თანხის მიმღები) უფლება ენიჭება:

- ბავშვთან ფაქტობრივად მცხოვრებ ბიოლოგიურ დედას, რომელიც ამავდროულად არის ბავშვის კანონიერი წარმომადგენელი;
- ბიოლოგიური დედის არარსებობის შემთხვევაში, ბავშვთან ფაქტობრივად მცხოვრებ ბიოლოგიურ მამას, რომელიც ამავდროულად არის ბავშვის კანონიერი წარმომადგენელი;
- ბიოლოგიური მშობლების არარსებობის შემთხვევაში, ბავშვთან ფაქტობრივად მცხოვრებ სხვა კანონიერ წარმომადგენელს.

რა სახის დოკუმენტებია საჭირო ფულადი დახმარების დასანიშნად?

ფულადი დახმარების დანიშვნის თაობაზე განცხადება (ყველა საჭირო დოკუმენტთან ერთად) წარედგინება სააგენტოს შესაბამის ტერიტორიულ ერთეულს ახლად დაბადებული ბავშვის ბიოლოგიური დედის/ოჯახის ფაქტობრივი საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით.

განცხადებას თან უნდა დაერთოს შემდეგი დოკუმენტები:

- ბავშვის/ბავშვების მშობლების პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტები (საჭიროების შემთხვევაში - საქართველოში მუდმივი ბინადრობის მოწმობა);
- კანონიერი წარმომადგენლის პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი და კანონიერი წარმომადგენლობის დამადასტურებელი დოკუმენტი, თუ მიმართვას ახორციელებს მშობლების გარდა სხვა კანონიერი წარმომადგენელი;
- მაძიებლისა და სხვა შვილების დაბადების მოწმობები;
- საჭიროების შემთხვევაში სხვა დოკუმენტი, რომელიც საჭიროა სოციალური დახმარების უფლებრივი საკითხის გასარკვევად.

რა შემთხვევაში წყდება ფულადი დახმარების გაცემა?

ფულადი დახმარება შეწყდება ქვემოთ ჩამოთვლილი საფუძვლის წარმოშობის მომდევნო თვის პირველი რიცხვიდან:

- მშობლის ან ბავშვის კანონიერი წარმომადგენლის განცხადებით მიმართვისას;
- ბენეფიციარის გარდაცვალებისას;
- ბენეფიციარის 2 წლის ასაკის შესრულების თვის მომდევნო თვიდან;
- იმ შემთხვევაში, თუ სააგენტოს უფლებამოსილი პირის მიერ, ზედიზედ ორი თვის განმავლობაში, ოჯახის ფაქტობრივი საცხოვრებელი ადგილის დადგენილი წესით გადამოწმებისას, არ დასტურდება ბენეფიციარის მიმართ დახმარებაზე უფლების განმსაზღვრელი გარემოებები, დახმარება შეწყდება შეჩერების დღიდან, მიუხედავად ოჯახის ბოლო გადამოწმების შემდეგ წარმოშობილი/გაცხადებული გარემოებებისა;
- ბენეფიციარის ფაქტობრივი საცხოვრებელი ადგილის მისამართის შეცვლისას, რომელიც ვერ აკმაყოფილებს დანიშვნის ადგილის პირობებს;
- შეწყვეტის შემდეგ დახმარების ახლიდან დანიშვნა განხორციელდება საერთო წესით (ფულადი დახმარება ინიშნება განცხადებისა და ყველა საჭირო დოკუმენტის წარდგენის მომდ

დემოგრაფიული მდგომარეობის გაუმჯობესების ხელშეწყობის მიზნობრივი სახელმწიფო პროგრამა მაღალმთიან დასახლებაში მუდმივად მცხოვრები პირებისათვის

თარიღი: 2018-06-19

რას ითვალისწინებს დემოგრაფიული მდგომარეობის გაუმჯობესების ხელშეწყობის მიზნობრივი

სახელმწიფო პროგრამა მაღალმთიანი რეგიონებისათვის?

პროგრამის მიზანია, საქართველოში, განსაკუთრებით მაღალმთიან რეგიონებში, დემოგრაფიული მდგომარეობის გაუმჯობესება, შობადობის მატერიალური წახალისების მეშვეობით.

ვის შეუძლია ისარგებლოს დემოგრაფიული მდგომარეობის გაუმჯობესების ხელშეწყობის მიზნობრივი

სახელმწიფო პროგრამით?

პროგრამის ბენეფიციარია 2016 წლის 1 იანვრიდან დაბადებული ბავშვი (საქართველოს მოქალაქე), რომლის ერთ-ერთი მშობელი არის მაღალმთიან დასახლებაში მუდმივად მცხოვრები პირი.

რა თანხას შეადგენს ბენეფიციარზე გათვალისწინებული დახმარება?

ფულადი დახმარება ინიშნება სოციალური მომსახურების სააგენტოს შესაბამის ტერიტორიულ ერთეულში, განცხადებისა და ყველა საჭირო დოკუმენტის წარდგენის მომდევნო თვის პირველი რიცხვიდან და განისაზღვრება:

ა) 100 ლარის ოდენობით, ერთი წლის განმავლობაში, თუ ბენეფიციარი ოჯახის პირველი ან მეორე შვილია.

ბ) 200 ლარის ოდენობით, 2 წლის განმავლობაში, თუ ბენეფიციარი ოჯახის მე-3 ან მომდევნო შვილია.

გ) მეორე და მესამე ტყუპის შემთხვევაში ერთ-ერთ ტყუპისცალს 100 ლარის ოდენობით ერთი წლის განმავლობაში, ხოლო მეორეს - 200 ლარის ოდენობით 2 წლის განმავლობაში.

ვის აქვს ფულადი დახმარების მიღების უფლება?

ფულადი დახმარების მიღებაზე უფლება ენიჭება მაღალმთიან დასახლებაში მუდმივად მცხოვრებ (მაღალმთიან დასახლებაში მუდმივად მცხოვრები პირის სტატუსის მქონე) ერთ-ერთ მშობელს. („მაღალმთიანი რეგიონების განვითარების შესახებ“ საქართველოს კანონის მაღალმთიან დასახლებათა ნუსხის დამტკიცების შესახებ 2015 წლის 30 დეკემბრის N671 დადგენილება)

რა სახის დოკუმენტებია საჭირო ფულადი დახმარების დასანიშნად?

ფულადი დახმარების დანიშვნის თაობაზე განცხადებას თან უნდა დაერთოს შემდეგი დოკუმენტები:

- ბავშვის/ბავშვების მშობლების პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტები (საჭიროების შემთხვევაში - საქართველოში მუდმივი ბინადრობის მოწმობა);
- კანონიერი წარმომადგენლის პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი და კანონიერი წარმომადგენლობის დამადასტურებელი დოკუმენტი, თუ მიმართვას ახორციელებს მშობლების გარდა სხვა კანონიერი წარმომადგენელი;
- მამიებლისა და სხვა შვილების დაბადების მოწმობები;
- მაღალმთიან დასახლებაში მუდმივად მცხოვრები პირის სტატუსის დამადასტურებელი დოკუმენტი;
- საჭიროების შემთხვევაში სხვა დოკუმენტი, რომელიც საჭიროა სოციალური დახმარების უფლებრივი საკითხის გასარკვევად.

რა შემთხვევაში წყდება ფულადი დახმარების გაცემა?

ფულადი დახმარება შეწყდება ქვემოთ ჩამოთვლილი საფუძვლის წარმოშობის მომდევნო თვის პირველი რიცხვიდან:

- მშობლის, ან ბავშვის უფლებამოსილი წარმომადგენლის განცხადებით მიმართვისას;
- ბენეფიციარის გარდაცვალებისას;
- მშობლის მაღალმთიან დასახლებაში მუდმივად მცხოვრები პირის სტატუსის შეჩერება/შეწყვეტისას;
- თუ ბენეფიციარი პირველი ან მეორე შვილია, 1 წლის ასაკის (12 თვე) შესრულების თვის მომდევნო თვიდან, ხოლო თუ ბენეფიციარი მე-3 ან მომდევნო შვილია - 2 წლის (24 თვე) ასაკის შესრულების თვის მომდევნო თვიდან;
- შეწყვეტის შემდეგ დახმარების ახლიდან დანიშვნა განხორციელდება საერთო წესით (*ფულადი დახმარება ინიშნება განცხადებისა და ყველა საჭირო დოკუმენტის წარდგენის მომდევნო თვის პირველი რიცხვიდან*).

ტერმინთა განმარტება

მაღალმთიანი რეგიონი - მაღალმთიანი დასახლება, „მაღალმთიანი რეგიონების განვითარების შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად;

მაღალმთიან დასახლებაში მუდმივად მცხოვრები პირი - მაღალმთიან დასახლებაში რეგისტრირებული და ფაქტობრივად მცხოვრები საქართველოს მოქალაქე, რომელსაც

საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით მინიჭებული აქვს მაღალმთიან დასახლებაში მუდმივად მცხოვრები პირის სტატუსი.

დედათა და ბავშვთა ჯანმრთელობა

თარიღი: 2020-02-28

დედათა და ბავშვთა ჯანმრთელობა

რა არის დედათა და ბავშვთა ჯანმრთელობის პროგრამის მიზანი?

პროგრამის მიზანია დედათა და ახალშობილთა სიკვდილიანობის შემცირება, ნაადრევი მშობიარობების რიცხვისა და თანდაყოლილი ანომალიების განვითარების შემცირება ორსულთა ეფექტიანი პატრონაჟისა და მაღალკვალიფიციური სამედიცინო დახმარების გეოგრაფიული და ფინანსური ხელმისაწვდომობის გაზრდისა და მედიკამენტებით უზრუნველყოფის გზით.

რა მომსახურებებს მოიცავს დედათა და ბავშვთა ჯანმრთელობის სახელმწიფო პროგრამა?

- ანტენატალური მეთვალყურეობის კომპონენტის ფარგლებში, 2018 წლის 1 თებერვლიდან დარეგისტრირებული ორსულებისათვის, იფარება 8 ანტენატალური ვიზიტი, შემდეგი მოცულობით(დანართი 1);
- ანტენატალური სკრინინგი აივ-ინფექცია/შიდსზე, B და C ჰეპატიტებზე და სიფილისზე.

ყველა ორსულისთვის, რომლებიც არ დარეგისტრირებულან, ან დარეგისტრირდნენ ორსულობის 13 კვირის შემდეგ, ორსულთა და ახალშობილთა მეთვალყურეობის ელექტრონულ მოდულში პროგრამის მოსარგებლედ, ან არ უსარგებლიათ პირველი ვიზიტით ვაუჩერის ფარგლებში დადგენილ ვადებში, პროგრამით გათვალისწინებულია სკრინინგული კვლევების (B და C ჰეპატიტებზე აივ-ინფექცია/შიდსსა და სიფილისზე) უზრუნველყოფა.

ყველა ორსულისთვის, სიფილისზე ექვსის შემთხვევაში, გათვალისწინებულია სიფილისზე კონფირმაციული კვლევის ჩატარება, ადრეული და მოგვიანებითი სიფილისის მკურნალობა, ასევე მათი ახალშობილთა გამოკვლევა თანდაყოლილი სიფილისის გამოსარიცხად.

პროგრამით გათვალისწინებულია გენეტიკური პათოლოგიების ადრეული გამოვლენა ორ სულებში, რაც მოიცავს;

- გენეტიკურ პათოლოგიებზე სკრინინგულ გამოკვლევას სამმაგი ტესტ-სისტემით;
- სკრინინგით ვერიფიცირებული ორსულების ინვაზიური კვლევას (ამნიოცენტეზი) კარიოტიპირების მეთოდით.

ანტენატალური მეთვალყურეობის ფარგლებში, ყველა ორსული ორსულობის 13 კვირამდე უზრუნველყოფილია ფოლიუმის მჟავით, ხოლო დადასტურებული რკინადეფიციტური ანემიის შემთხვევაში რკინის შემცველი პრეპარატით.

ახალშობილთა და ბავშვთა სკრინინგის კომპონენტი ჰიპოთირეოზზე, ფენილკეტონური აზზე, ჰიპერფენილალანინემიასა და მუკოვისციდოზზე მოიცავს:

- ჰიპოთირეოზზე, ფენილკეტონური აზზე, ჰიპერფენილალანინემიასა და მუკოვისციდოზზე ახალშობილთა გამოვლენას ქვეყნის მასშტაბით დაბადებული ყველა ახალშობილის სკრინინგის მეშვეობით;
- ფენილკეტონური აზისა და ჰიპერფენილალანინემიის მქონე ახალშობილთა მეორად დიაგნოსტიკას, დაავადების დადასტურების მიზნით;
- ფენილკეტონური აზისა და ჰიპერფენილალანინემიით დაავადებულ 18 წლამდე ასაკის ბავშვთა ყოველთვიურ მონიტორინგსა და ამბულატორიულ დახმარებას;
- ფენილკეტონური აზისა და ჰიპერფენილალანინემიის პათოლოგიური გენების მატარებელი ოჯახების კონსულტირებას, ამ პათოლოგიათა პრევენციის მიზნით;
- ფენილკეტონური აზისა და ჰიპერფენილალანინემიით დაავადებულ ბავშვთა ოჯახის წევრებთან ტრენინგის ჩატარებას;
- ერთ წლამდე ასაკის ბავშვთა ჰიპოთირეოზის მეორად დიაგნოსტიკას და ამბულატორიულ მონიტორინგს, რაც მოიცავს ენდოკრინოლოგის და პედიატრის მომსახურებასა და სისხლის ლაბორატორიულ კვლევას ჰორმონებზე.

ახალშობილთა სმენის სკრინინგული გამოკვლევის ფარგლებში გათვალისწინებულია სმენის დარღვევის გამოვლენა ახალშობილებში სმენის პირველადი და მეორეული სკრინინგული გამოკვლევის გზით, ასევე, პირველადი სკრინინგით გამოვლენილი სმენის დარღვევების მქონე ახალშობილების მეორადი სკრინინგი და საჭიროების შემთხვევაში მათი ჩადრმავებული კვლევების (ტიმპანომეტრული კვლევა და კომპიუტერული აუდიომეტრია) უზრუნველყოფა.

ვის შეუძლია ისარგებლოს პროგრამით გათვალისწინებული ღონისძიებებით?

პროგრამის მოსარგებლენი არიან:

- ანტენატალური მეთვალყურეობის კომპონენტის მოსარგებლეა საქართველოს მოქალაქე, ასევე საქართველოში მუდმივად მცხოვრები ყველა ორსული.
- გენეტიკური პათოლოგიების ადრეული გამოვლენის კომპონენტის მაღალი რისკის ორსულთა შემდეგი ჯგუფები (ქ. თბილისის მასშტაბით):
- ქრომოსომული/გენური პათოლოგიის არსებობა ერთ-ერთ მშობელთან და/ან ოჯახის წევრთან;

- ნაადრევი ბავშვის დაბადება თანდაყოლილი განვითარების მანკით;
- ანამნეზში მკვდრადშობადობა ან ჩვეული აბორტები (3-ზე მეტი);
- ქალის ასაკი 35 და მეტი წლის;
- ნაყოფის ულტრაბგერითი გამოკვლევით განვითარების მანკის ნიშნების აღმოჩენა;
- ერთ-ერთი მშობლის ნარკომანია და ალკოჰოლიზმი;
- ხელოვნური განაყოფიერება;
- ორსულს აქვს ინსულინდამოკიდებული შაქრიანი დიაბეტი;
- ორსულობის პერიოდში მავნე ფაქტორების ზემოქმედება: ტერატოგენური მოქმედების მედიკამენტები (ანტიკონვულსანტები, იზოტრეტინოინი, ვარფარინი, ციტოსტატიკები); ინფექციების მწვავე ფორმები: ციტომეგალოვირუსის და ტოქსოპლაზმის მწვავე ფორმები, სიფილისი, წითურა; ტერატოგენური მოქმედების ქიმიური აგენტები; მაიონიზირებელი რადიაცია.

დამატებითი პირობები:

- ანტენატალური მეთვალყურეობით გათვალისწინებული სერვისების მისაღებად, ორსულმა ორსულობის 13 კვირის ვადამდე უნდა მიმართოს პროგრამის მიმწოდებელ სამედიცინო დაწესებულებას, სადაც მოხდება მისი რეგისტრაცია. ამავე სამედიცინო დაწესებულებიდან გაიცემა მათზე ფოლიუმის მჟავა. ხოლო საჭიროების შემთხვევაში, რკინის პრეპარატის მიღებას, სამედიცინო დაწესებულებიდან გაცემული რეცეპტის და პირადობის მოწმობის საფუძველზე, ორსული შეძლებს აფთიაქებიდან.
- მოსარგებლე ამ პროგრამით გათვალისწინებულ მომსახურებას იღებს სახელმწიფო დახმარების სახით, რაც იმას ნიშნავს რომ, პროგრამით გათვალისწინებული ყველა სერვისი სრულად ანაზღაურდება სახელმწიფოს მხრიდან და არ ითვალისწინებს თანაგადახდას ბენეფიციართათვის.

დამატებითი ინფორმაციის მიღება შეგიძლიათ:

საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს ცხელ ხაზზე (1505) ან/და სოციალური მომსახურების სააგენტოს ტერიტორიულ ერთეულში.

„2020 წლის ჯანმრთელობის დაცვის სახელმწიფო პროგრამების დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2019 წლის 31 დეკემბრის N674 დადგენილება

ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის, ასევე ახალშობილის შვილად აყვანის გამო შვებულების ანაზღაურება

თარიღი: 2018-07-03

რა განსხვავებაა ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის, ასევე ახალშობილის შვილად აყვანის გამო დახმარებასა და ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის, ასევე ახალშობილის შვილად აყვანის გამო შვებულების ანაზღაურებას შორის?

დახმარება ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის, ასევე ახალშობილის შვილად აყვანის გამო გაიცემა დასაქმებულისათვის, რომელიც შრომითი ხელშეკრულების საფუძველზე დამსაქმებლისთვის გარკვეულ სამუშაოს ასრულებს.

შვებულების ანაზღაურება ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის, ასევე ახალშობილის შვილად აყვანის გამო გაიცემა საჯარო მოსამსახურეზე.

რა

პერიოდით შეიძლება ისარგებლოს დასაქმებულმა მოქალაქემ ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის, ასევე ახალშობილის შვილად აყვანის გამო შვებულებით და მათ შორის რამდენია ანაზღაურებადი?

თუ ხართ ორსულად, შეგეძინათ ბავშვი, ან გსურთ ახალშობილის შვილად აყვანა, თქვენ გაქვთ უფლება ისარგებლოთ ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის გამო შვებულებით - **730** კალენდარული დღის ოდენობით, რომელთაგან ანაზღაურებადია **183** კალენდარული დღე, ხოლო მშობიარობის გართულების ან ტყუპის შობის შემთხვევაში, ანაზღაურებადია **200** კალენდარული დღე.

ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის გამო ანაზღაურებადი შვებულება, თქვენი შეხედულებისამებრ, შეგიძლიათ გადაანაწილოთ ორსულობისა და მშობიარობის შემდგომ პერიოდებზე.

იმ შემთხვევაში, თუ იშვილეთ ერთ წლამდე ასაკის ბავშვი, თქვენი მოთხოვნის საფუძველზე, გეძლევათ შვებულება ახალშობილის შვილად აყვანის გამო, ბავშვის დაბადებიდან **550** კალენდარული დღის ოდენობით. ამ შვებულებიდან ანაზღაურებადია **90** კალენდარული დღე.

აქვს თუ არა ბავშვის მამას უფლება აიღოს დახმარება/შვებულების ანაზღაურება ბავშვის მოვლის გამო?

თუ ბავშვის მამა არის საჯარო მოსამსახურე, მას აქვს უფლება აიღოს ბავშვის მოვლის გამო შვებულება ბავშვის დაბადებიდან **550** კალენდარული დღით, აქედან

ანაზღაურებადია **90** კალენდარული დღე. ამ შემთხვევაში ბავშვის დედას (საჯარო მოსამსახურე) არ უნდა ჰქონდეს ნასარგებლები ორსულობის, მშობიარობის და ბავშვის მოვლის ან ახალშობილის შვილად აყვანის გამო ანაზღაურებადი შვებულებით ან მისი ნაწილით.

იმ შემთხვევაში თუ დედა (საჯარო მოსამსახურე) არ იღებს შვებულებას ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის, ასევე ახალშობილის შვილად აყვანის გამო, მამა (საჯარო მოსამსახურე) წარადგენს ბავშვის დაბადების მოწმობას და შესაბამისი დაწესებულების (სადაც დასაქმებულია დედა) მიერ გაცემული ცნობას იმის შესახებ, რომ ბავშვის დედას არ უსარგებლია ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის გამო ანაზღაურებადი შვებულებით.

შენიშვნა: თუ ბავშვის მამა არ არის საჯარო მოსამსახურე ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის გამო დახმარება მასზე არ გაიცემა.

რა არის

საჭირო ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის, ასევე ახალშობილის შვილად აყვანის გამო დახმარების ან შვებულების ანაზღაურების თანხის მისაღებად?

დახმარების თანხის მისაღებად დამსაქმებელმა უნდა მიმართოს სოციალური მომსახურების სააგენტოს ნებისმიერ ტერიტორიულ ერთეულს.

შვებულების ანაზღაურების მისაღებად საჯარო მოსამსახურემ უნდა მიმართოს იმ საჯარო დაწესებულებას, სადაც მუშაობს.

რა საბუთებს წარადგენს დამსაქმებელი ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის, ასევე ახალშობილის შვილად აყვანის გამო დახმარების თანხის მოსაპოვებლად დასაქმებულისათვის?

- წერილობითი მიმართვა სააგენტოს სახელზე დახმარების თანხის მოთხოვნით,
- საავადმყოფო ფურცელი, შვილად აყვანის შემთხვევაში, შვილების დამადასტურებელი დოკუმენტი (დედნების დაკარგვის შემთხვევაში, მისი დუბლიკატი),
- პირადობის მოწმობის ასლი,
- დაფინანსების განაცხადი (იხილეთ მიმაგრებული დოკუმენტი) 2 ეგზემპლარად, რომელიც დამოწმებული უნდა იყოს დამსაქმებლის ბეჭდით, აგრეთვე ხელმძღვანელისა და ბუღალტრის ხელმოწერებით,
- საბანკო დაწესებულების მიერ გაცემული დოკუმენტი დასაქმებულის პირადი საბანკო ანგარიშის შესახებ.

რა ოდენობისაა ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის დახმარება/შვებულების ანაზღაურების თანხა?

სოციალური მომსახურების სააგენტოს მიერ ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის გამო დახმარების თანხა არ აღემატება **1000 ლარს**.

საჯარო მოსამსახურეზე ანაზღაურებადი შვებულება გაიცემა იმ საჯარო დაწესებულების ბიუჯეტიდან, სადაც პირი საჯარო სამსახურს ახორციელებს. შვებულების ანაზღაურება ხდება შესაბამისი საჯარო დაწესებულების ბიუჯეტიდან მოსამსახურის შრომითი გასამრჯელოს ოდენობით.

შენიშვნა: ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის, ასევე ახალშობილის შვილად აყვანის გამო შვებულება არ ანაზღაურდება, თუ საავადმყოფო ფურცლის დახურვის, ხოლო შვილად აყვანის შემთხვევაში, სასამართლო გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლიდან გასულია **6 თვე**.

ხანდაზმულობის

სახელმწიფო პენსია

თარიღი: 2020-01-03

გსურთ სახელმწიფო პენსიის დანიშვნა?

საქართველოს მოქალაქე მამაკაცმა - 65 წლის და ქალბატონმა - 60 წლის შესრულების შემდეგ, ასაკის საფუძველით სახელმწიფო პენსიის დასანიშნად შეგიძლიათ მიმართოთ სოციალური მომსახურების სააგენტოს ნებისმიერ ტერიტორიულ ორგანოს, მიუხედავად რეგისტრაციის ადგილისა.

სახელმწიფო პენსიის დანიშვნა შეუძლიათ:

- საქართველოს მოქალაქეებს,
- საქართველოში სტატუსის მქონე მოქალაქეობის არმქონე პირებს,
- პენსიის დანიშვნის თაობაზე განცხადების შეტანის მომენტიდან ბოლო 10 წლის განმავლობაში საქართველოს ტერიტორიაზე კანონიერ საფუძველზე მუდმივად მცხოვრებ უცხო ქვეყნის მოქალაქეებს,
- უცხო ქვეყნის მოქალაქეებს, რომელთაც მინიჭებული აქვთ საქართველოს მოქალაქეობა (ორმაგი მოქალაქეობის მქონე პირები).

რა თანხას შეადგენს სახელმწიფო პენსიის ოდენობა?

ასაკით პენსიონერისათვის სახელმწიფო პენსიის ფულადი ოდენობა განისაზღვრება 220 ლარით.

რა დოკუმენტებია საჭირო სახელმწიფო პენსიის დასანიშნად?

პენსიის დასანიშნად, სააგენტოს ტერიტორიულ ერთეულში უნდა წარადგინოთ პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი (თუ პენსიის დასანიშნად პირის კანონიერი წარმომადგენელი მიმართავს სააგენტოს ამ შემთხვევაში, დამატებით საჭიროა კანონიერი წარმომადგენლის პირადობისა და წარმომადგენლობის დამადასტურებელი დოკუმენტები).

შენიშვნა:

უცხო ქვეყნის მოქალაქემ პენსიის დანიშვნისათვის სააგენტოში დამატებით უნდა წარადგინოს ცნობა იმის თაობაზე, რომ ის არ იღებს პენსიას მეორე ქვეყნიდან, რომლის მოქალაქედაც იგი ითვლება და ასევე, სსიპ სახელმწიფო სერვისების განვითარების სააგენტოს მიერ გაცემული საინფორმაციო ბარათი, რომლითაც დასტურდება მისი საქართველოს ტერიტორიაზე ბოლო 10 წლის მანძილზე კანონიერად ცხოვრების ფაქტი.

საქართველოში სტატუსის მქონე მოქალაქეობის არმქონე პირმა სააგენტოში დამატებით უნდა წარადგინოს სახელმწიფო სერვისების განვითარების სააგენტოს გადაწყვეტილება საქართველოში მოქალაქეობის არმქონე პირის სტატუსის დადგენის შესახებ.

უცხო ქვეყნის მოქალაქემ, რომელსაც მინიჭებული აქვს საქართველოს მოქალაქეობა (ორმაგი მოქალაქე), დამატებით უნდა წარადგინოს ცნობა იმის შესახებ, რომ ის არ იღებს პენსიას მეორე ქვეყნიდან, რომლის მოქალაქედაც იგი ითვლება.

რა ვადაა საჭირო სახელმწიფო პენსიის დასანიშნად?

თუ განცხადება პენსიის დანიშვნის შესახებ სააგენტოში წარდგენილია პენსიაზე უფლების წარმოშობის თვეში ან ამ საფუძვლის წარმოშობის შემდეგ (საპენსიო ასაკის დადგომის შემდეგ), პენსია ინიშნება განცხადებისა და ყველა საჭირო დოკუმენტის წარდგენის თვის მომდევნო თვის პირველი რიცხვიდან.

თუ განცხადება ყველა საჭირო დოკუმენტთან ერთად წარდგენილია პენსიაზე უფლების წარმოშობამდე (საპენსიო ასაკის დადგომამდე) არაუმეტეს 10 კალენდარული დღით ადრე, პენსია ინიშნება პენსიაზე უფლების წარმოშობის თვის მომდევნო თვის პირველი რიცხვიდან.

რა სახის შეზღუდვები არსებობს პენსიის მიღებაზე?

თუ პირს ერთდროულად წარმოეშვა უფლება „სახელმწიფო პენსიის შესახებ“ კანონით, „სახელმწიფო კომპენსაციისა და სახელმწიფო აკადემიური სტიპენდიის შესახებ“ საქართველოს კანონითა და „სოციალური პაკეტის განსაზღვრის შესახებ“ მთავრობის დადგენილებით გათვალისწინებულ სარგებლებზე, მას აქვს მხოლოდ ერთი კანონით მინიჭებული სარგებლის მოთხოვნის უფლება, მისივე არჩევით.

გამონაკლის წარმოადგენს „საქართველოს შეიარაღებული ძალების სამშვიდობო ოპერაციებში მონაწილეობის შესახებ“ საქართველოს კანონით განსაზღვრული საერთაშორისო ოპერაციების ან სხვა სახის სამშვიდობო საქმიანობის განხორციელებისას გარდაცვლილ ან ამ მისიებში მიღებული ჯანმრთელობის დაზიანების გამო გარდაცვლილ საქართველოს თავდაცვის სამინისტროს მოსამსახურეთა ოჯახის წევრები და საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისათვის, თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის, აგრეთვე 1998 წლის მაისისა და 2004 წლის აგვისტოს მოვლენების დროს დაღუპულთა ან მიღებული ჭრილობების შედეგად გარდაცვლილთა ოჯახის წევრები, რომლებიც იღებენ სახელმწიფო კომპენსაციას. ამ მოქალაქეებს აქვთ უფლება სახელმწიფო კომპენსაციასთან ერთად მიიღონ სახელმწიფო პენსია შესაბამისი ასაკის მიღწევის შემდგომ.

საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის აქტის მიღების დღის (1991 წლის 9 აპრილი) შემდეგ, „პოლიციის შესახებ“ საქართველოს კანონის 50-ე მუხლის 1 პუნქტით და „საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონის 41-ე მუხლის მე-10 პუნქტით გათვალისწინებულ შემთხვევებში სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას დაღუპულ ან მიღებული ჭრილობების შედეგად გარდაცვლილ საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს და საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის მოსამსახურეთა ოჯახის წევრებს, გარდა ამ პუნქტის „ნ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული შემთხვევებისა.

„სამოქალაქო უსაფრთხოების შესახებ“ საქართველოს კანონის 66-ე მუხლის პირველი პუნქტით გათვალისწინებულ შემთხვევებში საქართველოს პრემიერ-მინისტრის უშუალო დაქვემდებარებაში არსებული სპეციალური დანიშნულების სახელმწიფო დაწესებულების - საგანგებო სიტუაციების მართვის სამსახურის სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას დაღუპული ან მიღებული დაზიანების შედეგად გარდაცვლილი მეხანძრე-მაშველის ოჯახის წევრებს.

შენიშვნა:

პენსიაზე უფლება არ წარმოიშობა და წარმოშობილი უფლება შეწყდება პირის მიერ საჯარო საქმიანობის განხორციელების პერიოდში.

რა არის პენსიის შეჩერებისა და განახლების საფუძველი?

პენსია შეჩერდება ქვემოთ ჩამოთვლილთაგან ერთ-ერთი საფუძვლის წარმოშობის მომდევნო თვის პირველი რიცხვიდან:

- პენსიონერის მიერ პენსიის ზედიზედ 6 თვის განმავლობაში მიუღებლობისას, ანუ როდესაც არ ხდება მისი კუთვნილი საბანკო ანგარიშიდან თანხის გატანა ზედიზედ 6 თვის განმავლობაში,
- როდესაც საბანკო ანგარიშებიდან თანხები გაიცემა მინდობილობით და მინდობილობის გაცემიდან 1 წლის გასვლის შემდეგ არ მომხდარა მინდობილობის განახლება,
- როდესაც პირი ახორციელებს პენსიის დეპოზიტზე გადატანას და 1 წლის გასვლის შემდეგ პირადად, არ მიუმართავს პენსიის გამცემი საბანკო დაწესებულებისათვის შესაბამისი განცხადებით,
- პირის წინასწარ პატიმრობაში ყოფნისას.

პენსია განახლება განახლების თაობაზე განცხადების წარდგენის თვის მომდევნო თვის პირველი რიცხვიდან და ანაზღაურდება მაქსიმუმ გასული 12 თვის მიუღებელი თანხა. გამონაკლისს წარმოადგენს შემთხვევა, როდესაც პირი წინასწარ პატიმრობაში იმყოფებოდა. ასეთ დროს, პირისათვის გამამართლებელი განაჩენის გამოტანისას, შეჩერებული პენსია განახლება და ანაზღაურდება ყველა გასული თვის მიუღებელი თანხა.

რა არის პენსიის შეწყვეტის საფუძველი?

პენსია შეწყდება ქვემოთ ჩამოთვლილთაგან ერთ-ერთი საფუძვლის წარმოშობის მომდევნო თვის პირველი რიცხვიდან:

- პირადი განცხადებით,
- პენსიონერის გარდაცვალებისას,
- საჯარო საქმიანობის განხორციელების პერიოდში. საჯარო სამსახურში ან საჯარო სამართლის იურიდიულ პირში (გარდა პოლიტიკური და რელიგიური ორგანიზაციებისა, ზოგადსაგანმანათლებლო, პროფესიული და უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებებისა, სამეცნიერო-კვლევითი დაწესებულებებისა, საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიისა, საქართველოს სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიისა, მუზეუმებისა, ბიბლიოთეკებისა, სკოლა-პანსიონებისა, სკოლამდელი აღზრდის, სკოლისგარეშე და სააღმზრდელო საქმიანობის განმახორციელებელი დაწესებულებებისა) განხორციელებული შრომითი ანაზღაურებადი საქმიანობა.

შენიშვნა: საჯარო საქმიანობად არ მიიჩნევა საუბნო საარჩევნო კომისიაში განხორციელებული შრომითი ანაზღაურებადი საქმიანობა და საოლქო საარჩევნო კომისიის დროებითი წევრის მიერ განხორციელებული შრომითი ანაზღაურებადი საქმიანობა.

- სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლისას, რომლითაც პირს შეეფარდა თავისუფლების აღკვეთის აღსრულება, - პენსიის შეჩერების დღიდან,
- უცხო ქვეყნის მოქალაქისა და საქართველოში სტატუსის მქონე მოქალაქეობის არმქონე პირის საქართველოდან გამეგებისას,
- პირის საქართველოს მოქალაქეობიდან გასვლისას ან საქართველოს მოქალაქეობის დაკარგვისას,
- სახელმწიფო კომპენსაციის დანიშვნისას,

შენიშვნა: გამონაკლისს წარმოადგენს „საქართველოს შეიარაღებული ძალების სამშვიდობო ოპერაციებში მონაწილეობის შესახებ“ საქართველოს კანონით განსაზღვრული საერთაშორისო ოპერაციების ან სხვა სახის სამშვიდობო საქმიანობის განხორციელებისას გარდაცვლილ ან ამ მისიებში მიღებული ჯანმრთელობის დაზიანების გამო გარდაცვლილ საქართველოს თავდაცვის სამინისტროს მოსამსახურეთა ოჯახის წევრები და საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისათვის, თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის, აგრეთვე 1998 წლის მაისისა და 2004 წლის აგვისტოს მოვლენების დროს დაღუპულთა ან მიღებული ჭრილობების შედეგად გარდაცვლილთა ოჯახის წევრები, რომლებიც იღებენ სახელმწიფო კომპენსაციას. ამ მოქალაქეებს აქვთ უფლება სახელმწიფო კომპენსაციასთან ერთად მიიღონ სახელმწიფო პენსია შესაბამისი ასაკის მიღწევის შემდგომ.

საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის აქტის მიღების დღის (1991 წლის 9 აპრილი) შემდეგ, „პოლიციის შესახებ“ საქართველოს კანონის 50-ე მუხლის 1 1 პუნქტით და „საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონის 41-ე მუხლის მე-10 პუნქტით გათვალისწინებულ შემთხვევებში სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას დაღუპულ ან მიღებული ჭრილობების შედეგად გარდაცვლილ საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს და საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის მოსამსახურეთა ოჯახის წევრებს, გარდა ამ პუნქტის „ნ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული შემთხვევებისა.

„სამოქალაქო უსაფრთხოების შესახებ“ საქართველოს კანონის 66-ე მუხლის პირველი პუნქტით გათვალისწინებულ შემთხვევებში საქართველოს პრემიერ-მინისტრის უშუალო დაქვემდებარებაში არსებული სპეციალური დანიშნულების სახელმწიფო დაწესებულების - საგანგებო სიტუაციების მართვის სამსახურის სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას დაღუპული ან მიღებული დაზიანების შედეგად გარდაცვლილი მეხანძრე-მაშველის ოჯახის წევრებს.

- პენსიის შეჩერების დღიდან 3 წლის გასვლის შემდეგ,
- სხვა საფუძველით, თუ იგი გამომდინარეობს საქართველოს კანონიდან „სახელმწიფო პენსიის შესახებ“

სად მიიღებთ პენსიას?

პენსიის მისაღებად უნდა მიმართოთ სს „ლიბერთი ბანკს“, სადაც გაგიწევენ შესაბამის მომსახურებას.

პენსიონერი ვალდებულია:

- აცნობოს სოციალური მომსახურების სააგენტოს იმ გარემოების დადგომის შესახებ, რომელსაც თან სდევს პენსიის გაცემის შეწყვეტა, ამ გარემოების წარმოშობიდან არა უგვიანეს 15 დღისა,
- შეასრულოს საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული სხვა მოვალეობები.

საყოფაცხოვრებო სუბსიდია

თარიღი: 2018-06-29

რა არის საყოფაცხოვრებო სუბსიდია?

საყოფაცხოვრებო სუბსიდია ყოველთვიური ფულადი სახის გასაცემელია, რომელიც სხვადასხვა სოციალურ კატეგორიას მიკუთვნებულ პირთა წრისათვის საყოფაცხოვრებო-კომუნალური საჭიროებების უზრუნველსაყოფად არის განკუთვნილი.

ვის ენიშნება საყოფაცხოვრებო სუბსიდია?

საყოფაცხოვრებო სუბსიდია ენიშნებათ პირებს იმ შემთხვევაში თუ საყოფაცხოვრებო სუბსიდიის დანიშვნის მომენტისათვის ისინი სოციალური მომსახურების სააგენტოში აღრიცხულნი იქნებიან სახელმწიფო პენსიის მიმღებად.

საყოფაცხოვრებო სუბსიდიის მიღების უფლება აქვს ქვემოთ ჩამოთვლილ კატეგორიას მიკუთვნებულ პირებს, ყოველთვიურად შემდეგი ოდენობით:

- მეორე მსოფლიო ომის, სხვა სახელმწიფოთა ტერიტორიაზე საბრძოლო მოქმედებისა და საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისათვის, თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის საბრძოლო მოქმედების შედეგად მიღებული შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირებს - **44 ლარის** ოდენობით,
- მეორე მსოფლიო ომის მონაწილეებს - **44 ლარის** ოდენობით,
- საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისა და დამოუკიდებლობისათვის საბრძოლო მოქმედებებში დაღუპულთა შვილებს 18 წლის ასაკამდე, ბავშვობიდან შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის მქონე შვილებს, ასაკის მიუხედავად, აგრეთვე მეუღლეს, რომელიც შემდეგ აღარ დაქორწინებულა და შრომისუუნარო მშობლებს (თითოეულ ოჯახს) - **44 ლარის** ოდენობით,
- მეორე მსოფლიო ომის მონაწილეებთან გათანაბრებულ პირებს - **22 ლარის** ოდენობით,
- სხვა სახელმწიფოთა ტერიტორიაზე საბრძოლო მოქმედებისა და საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისათვის, თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის საბრძოლო მოქმედების მონაწილეებს - **22 ლარის** ოდენობით,
- მეორე მსოფლიო ომის, სხვა სახელმწიფოთა ტერიტორიაზე საბრძოლო მოქმედებების დროს ან შემდგომ პერიოდში დაღუპული (უგზო-უკვლოდ დაკარგული, გარდაცვლილი), აგრეთვე ტერიტორიული მთლიანობისათვის, თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის საბრძოლო მოქმედების შემდგომ პერიოდში დაღუპული (უგზო-უკვლოდ დაკარგული, გარდაცვლილი) მეომრების ოჯახების შვილებს 18 წლის ასაკამდე, ბავშვობიდან შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის მქონე შვილებს ასაკის მიუხედავად, მეუღლეს, რომელიც შემდეგ აღარ დაქორწინებულა და შრომისუუნარო მშობლებს (თითოეულ ოჯახს) - **22 ლარის** ოდენობით,
- სამხედრო ძალების ვეტერანებს მოხუცებულობის გამო საპენსიო ასაკის მიღწევისას - **22 ლარის** ოდენობით,
- ჩერნობილში ბირთვულ ობიექტებზე ავარიული სიტუაციების შედეგების ლიკვიდაციისას დაინვალიდებულ პირებს - **7 ლარის** ოდენობით,
- ჩერნობილში ბირთვულ ობიექტებზე ავარიული სიტუაციების შედეგების ლიკვიდაციის მონაწილეებს - **7 ლარის** ოდენობით,
- ჩერნობილის ატომურ ელექტროსადგურზე ავარიის შედეგად მარჩენლის დაკარგვისათვის პენსიის მიმღებ ოჯახებს - **7 ლარის** ოდენობით,
- პოლიტიკური რეპრესიების მსხვერპლად აღიარებულ პირებსა და მათი ოჯახების შრომისუუნარო წევრებს - **7 ლარის** ოდენობით,

- ქ. თბილისში, 1989 წლის 9 აპრილს, საქართველოს დამოუკიდებლობის მოთხოვნით გამართული მშვიდობიანი აქციის დარბევის შედეგად შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირებს - **44 ლარის** ოდენობით,
- ქ. თბილისში, 1989 წლის 9 აპრილს, საქართველოს დამოუკიდებლობის მოთხოვნით გამართული მშვიდობიანი აქციის დარბევის შედეგად დაღუპულთა შრომისუნარო მშობლებს, შრომისუნარო მეუღლეს, რომელიც შემდეგ აღარ დაქორწინებულა, არასრულწლოვან შვილს ან/და ნაშვილებს - **44 ლარის** ოდენობით,
- ქ. თბილისში, 1989 წლის 9 აპრილს, საქართველოს დამოუკიდებლობის მოთხოვნით გამართული მშვიდობიანი აქციის დარბევის დროს დაზარალებულ პირებს - **22 ლარის** ოდენობით.

ვის უნდა მიმართოთ საყოფაცხოვრებო სუბსიდიის დასანიშნად და რა დოკუმენტებია საჭირო?

პირმა საყოფაცხოვრებო სუბსიდიის დასანიშნად, უნდა მიმართოს სოციალური მომსახურების სააგენტოს ნებისმიერ ტერიტორიულ ერთეულს და წარადგინოს შემდეგი დოკუმენტები:

- საქართველოს მოქალაქის პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი,
- შესაბამისი სტატუსის დამადასტურებელი დოკუმენტი.

საყოფაცხოვრებო სუბსიდიის დანიშვნა განხორციელდება პირის მიერ განცხადებისა და საჭირო დოკუმენტის სააგენტოში შეტანის მომდევნო თვის პირველი რიცხვიდან.

სახელმწიფო კომპენსაცია

თარიღი: 2018-06-19

ვის ენიშნება სახელმწიფო კომპენსაცია?

- სამხედრო, შინაგან საქმეთა ორგანოებიდან, საქართველოს დაზვერვის სამსახურიდან და სახელმწიფო დაცვის სპეციალური სამსახურიდან თადარიგში დათხოვნილ პირებს, პატიმრობისა და თავისუფლების აღკვეთის აღსრულების სისტემის ორგანოდან დათხოვნილ სახელმწიფო სპეციალური ან სამხედრო წოდების მქონე პირებს, აგრეთვე საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს საგამოძიებო სამსახურის საჯარო თანამდებობებიდან განთავისუფლებულ პირებს;
- სახელმწიფო უსაფრთხოებისა და კრიზისების მართვის საბჭოს აპარატიდან დათხოვნილ სამხედრო წოდების მქონე პირებს;
- პროკურატურის სისტემიდან დათხოვნილ მუშაკებს;
- საქართველოს პარლამენტის წევრებს;
- საქართველოს პარლამენტის აპარატის მოხელეებს;
- საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრებს;
- საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეებს;
- საქართველოს საერთო სასამართლოს მოსამართლეებს;
- საქართველოს ყოფილი უმაღლესი პოლიტიკური თანამდებობის პირთა ოჯახის წევრებს;
- უმაღლესი დიპლომატიური რანგის მქონე პირებს;
- გენერალურ აუდიტორსა და მის მოადგილეს;
- სამოქალაქო ავიაციის მოსამსახურეებს;
- „საქართველოს შეიარაღებული ძალების სამშვიდობო ოპერაციებში მონაწილეობის შესახებ“ საქართველოს კანონით განსაზღვრული საერთაშორისო ოპერაციების ან სხვა სახის სამშვიდობო საქმიანობის განხორციელებისას გარდაცვლილ ან ამ მისიებში მიღებული ჯანმრთელობის დაზიანების გამო გარდაცვლილ საქართველოს თავდაცვის სამინისტროს მოსამსახურეთა ოჯახის წევრებს;
- საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისათვის, თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის, აგრეთვე 1998 წლის მაისისა და 2004 წლის აგვისტოს მოვლენების დროს დაღუპულთა ან მიღებული ჭრილობების შედეგად გარდაცვლილთა ოჯახის წევრებს.

შენიშვნა: კომპენსაციის მაქსიმალური ზღვარი შეადგენს 560 ლარს.

რა საფუძველით ხდება სახელმწიფო კომპენსაციის დანიშვნა?

სახელმწიფო კომპენსაციის დანიშვნის საფუძველებს წარმოადგენს:

- კანონით დადგენილი ნამსახურობის ვადის ამოწურვა;
- 65 წლის ასაკის მიღწევა;
- შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის დადგენა;
- მარჩენალის გარდაცვალება;
- ოჯახის წევრის გარდაცვალება.

ვის ენიშნება სახელმწიფო კომპენსაცია ნამსახურობის ვადის ამოწურვის გამო?

ნამსახურობის ვადის ამოწურვის საფუძველით სახელმწიფო კომპენსაცია ენიშნებათ:

- სამხედრო, შინაგან საქმეთა ორგანოებიდან, საქართველოს დაზვერვის სამსახურიდან და სახელმწიფო დაცვის სპეციალური სამსახურიდან თადარიგში დათხოვნილ პირებს, პატიმრობისა და თავისუფლების აღკვეთის აღსრულების სისტემის ორგანოდან დათხოვნილ სახელმწიფო სპეციალური ან სამხედრო წოდების მქონე პირებს, აგრეთვე საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს საგამოძიებო სამსახურის საჯარო თანამდებობებიდან განთავისუფლებულ პირებს, რომლებსაც სამსახურიდან დათხოვნის დღეს გააჩნიათ ნამსახურობის 20 და 20-ზე მეტი კალენდარული წელი;
- საქართველოს შეიარაღებული ძალების იმ სამხედრო მოსამსახურეებს, რომლებიც სამხედრო სამსახურში შევიდნენ 1991-დან 1995 წლამდე და დათხოვნილ იქნენ ზღვრული ასაკის გამო, აქვთ შეიარაღებულ

ძალებში წელთა ნამსახურობის 10 კალენდარული წელი მაინც და შრომის საერთო სტაჟი 20 და 20-ზე მეტი კალენდარული წელი.

- სამხედრო მოსამსახურეებს, რომლებიც იძულებით იყვნენ დათხოვნილი 1956 წელს ქართული სამხედრო შენაერთის (დივიზიის) დაშლის დროს და აქვთ შეიარაღებულ ძალებში წელთა ნამსახურობის 10 და მეტი კალენდარული წელი და შრომის საერთო სტაჟი 20 და მეტი კალენდარული წელი;
- სამხედრო მოსამსახურეებს, რომლებიც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი სახელმწიფო საჭიროების გამო გაწვეულ იქნენ სამხედრო სამსახურში, საპენსიო ასაკის მიღწევის დღისათვის იმყოფებიან სამხედრო სამსახურში და აქვთ სამხედრო ძალებში წელთა ნამსახურობის 10 წელი.

როგორ ხდება სახელმწიფო კომპენსაციის გაანგარიშება ნამსახურობის ვადის ამოწურვის საფუძველით?

სამხედრო, შინაგან საქმეთა ორგანოებიდან, საქართველოს დაზვერვის სამსახურიდან და სახელმწიფო დაცვის სპეციალური სამსახურიდან თადარიგში დათხოვნილ პირებს, პატიმრობისა და თავისუფლების აღკვეთის აღსრულების სისტემის ორგანოდან დათხოვნილ სახელმწიფო სპეციალური ან სამხედრო წოდების მქონე პირებს, აგრეთვე საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს საგამოძიებო სამსახურის საჯარო თანამდებობებიდან განთავისუფლებულ პირებს კომპენსაცია ენიშნებათ ერთ-ერთი შემდეგი პირობით და კომპენსაციის ოდენობა განისაზღვრება:

- 65 წლის და მეტი ასაკიდან დანიშვნის შემთხვევაში - პენსიის ოდენობას დამატებული: -საკონტრაქტო (პროფესიული) სამხედრო სამსახურის სამხედრო მოსამსახურეებისათვის (გარდა ოფიცრებისა) ან უმცროსი სპეციალური წოდების მქონე პირებისათვის - ზემოხსენებულ ორგანოებში ნამსახურობის წლების ნამრავლი 2 ლარზე;
- საკონტრაქტო (პროფესიული) სამხედრო სამსახურის უმცროსი ოფიცრების შემადგენლობისათვის ან საშუალო სპეციალური წოდების მქონე პირებისათვის - ზემოხსენებულ ორგანოებში ნამსახურობის წლების ნამრავლი 5 ლარზე;
- კადრის სამხედრო სამსახურის უფროსი ოფიცრების შემადგენლობისათვის ან უფროსი სპეციალური წოდების მქონე პირებისათვის - ზემოხსენებულ ორგანოებში ნამსახურობის წლების ნამრავლი 10 ლარზე;
- კადრის სამხედრო სამსახურის უმაღლესი ოფიცრების შემადგენლობისათვის ან უმაღლესი სპეციალური წოდების მქონე პირებისათვის - ზემოხსენებულ ორგანოებში ნამსახურობის წლების ნამრავლი 15 ლარზე;
- 65 წლამდე დანიშვნის შემთხვევაში - ამ პუნქტის „ა“ ქვეპუნქტის შესაბამისად განსაზღვრული 80%.
- იმ სამხედრო მოსამსახურეებს, რომლებსაც აქვთ ორგანოებში წელთა ნამსახურობის 20-ზე ნაკლები კალენდარული წელი (საქართველოს შეიარაღებული ძალების იმ სამხედრო მოსამსახურეებს, რომლებიც სამხედრო სამსახურში შევიდნენ 1991-დან 1995 წლამდე და დათხოვნილ იქნენ ზღვრული ასაკის გამო, აქვთ შეიარაღებულ ძალებში წელთა ნამსახურობის 10 კალენდარული წელი მაინც და შრომის საერთო სტაჟი 20 და 20-ზე მეტი კალენდარული წელი; სამხედრო მოსამსახურეებს, რომლებიც იძულებით იყვნენ დათხოვნილი 1956 წელს ქართული სამხედრო შენაერთის (დივიზიის) დაშლის დროს და აქვთ შეიარაღებულ ძალებში წელთა ნამსახურობის 10 და მეტი კალენდარული წელი და შრომის საერთო სტაჟი 20 და მეტი კალენდარული წელი; სამხედრო მოსამსახურეებს, რომლებიც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი სახელმწიფო საჭიროების გამო გაწვეულ იქნენ სამხედრო სამსახურში, საპენსიო ასაკის მიღწევის დღისათვის იმყოფებიან სამხედრო სამსახურში და აქვთ სამხედრო ძალებში წელთა ნამსახურობის 10 წელი.) ნამსახურობის სტაჟი უთანაბრდება 20 წელს.

როგორ ხდება სახელმწიფო კომპენსაციის გაანგარიშება საპენსიო ასაკის საფუძველით?

-„პროკურატურის შესახებ“ საქართველოს კანონის 34-ე მუხლის „პ“ ქვეპუნქტით (საპენსიო ასაკის (65 წელი) მიღწევის გამო) გათვალისწინებულ შემთხვევაში პროკურატურის ორგანოებიდან დათხოვნისას პროკურატურის მუშაკს კომპენსაცია ენიშნება, თუ მას აქვს ამ მუხლის მე-2 პუნქტით განსაზღვრულ ორგანოებში სპეციალობით მუშაობის არანაკლებ 20 წლის სტაჟი (მათ შორის, პროკურატურის სისტემაში - არანაკლებ 4 წლის სტაჟი). ამ კომპენსაციის ოდენობაა დათხოვნის მომენტისათვის პროკურატურის მუშაკის თანამდებობრივი სარგოს 1,5%-ისა და ამ მუხლის მე-2 პუნქტით განსაზღვრულ ორგანოებში მუშაობის სტაჟის ნამრავლი.

- „პროკურატურის შესახებ“ საქართველოს კანონის 34-ე მუხლის „ა“, „თ“ ან „ი“ („ა“-პირადი განცხადებით; „თ“-ჯანმრთელობის მდგომარეობის გაუარესების, დასახიჩრების ან ქრონიკული დაავადების დროს, რის გამოც მას აღარ შეუძლია სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულება; „ი“-შტატების შემცირებით)

ქვეპუნქტით გათვალისწინებული საფუძვლით პროკურატურის ორგანოებიდან დათხოვნისას პროკურატურის მუშაკს კომპენსაცია ენიშნება, თუ მას აქვს ამ მუხლის მე-2 პუნქტით განსაზღვრულ ორგანოებში სპეციალობით მუშაობის არანაკლებ 20 წლის სტაჟი (მათ შორის, პროკურატურის სისტემაში - არანაკლებ 4 წლის სტაჟი). ამ კომპენსაციის ოდენობაა დათხოვნის მომენტისათვის პროკურატურის მუშაკის თანამდებობრივი სარგოს 1,5%-ისა და ამ მუხლის მე-2 პუნქტით განსაზღვრულ ორგანოებში მუშაობის სტაჟის ნამრავლის 80%;

- პროკურატურის სისტემაში მუშაობის სავალდებულო ვადები არ ვრცელდება საქართველოს მთავარ პროკურორსა და მის მოადგილეებზე, თუ მათ აქვთ შრომის არანაკლებ 20 წლის საერთო სტაჟი და პროკურატურაში სამსახურებრივი უფლებამოსილება შეუწყდათ „პროკურატურის შესახებ“ საქართველოს კანონის 34-ე მუხლის „ა“, „ბ“ ან „ვ“ („ა“-პირადი განცხადებით; „ბ“-ჯანმრთელობის მდგომარეობის გაუარესების, დასახიჩრების ან ქრონიკული დაავადების დროს, რის გამოც მას აღარ შეუძლია სამსახურებრივი მოვალეობების შესრულება; „ვ“-საპენსიო ასაკის (65 წელი) მიღწევის გამო.) ქვეპუნქტით გათვალისწინებული საფუძვლით.

- საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის სახელმწიფო კომპენსაციის მიღების უფლების წარმოშობის საფუძვლები და ოდენობა განისაზღვრება „საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრთა სოციალური დაცვის გარანტიების შესახებ“ საქართველოს კანონით.

- საქართველოს უზენაესი სასამართლოს წევრის საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლის კომპენსაციის უფლების წარმოშობის საფუძვლები და ოდენობა განისაზღვრება „საერთო სასამართლოების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონით.

- საქართველოს საერთო სასამართლოების მოსამართლეთა კომპენსაცია ენიშნება „საერთო სასამართლოების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში საქართველოს საერთო სასამართლოს მოსამართლეს 65 წლის ასაკის მიღწევისას, თუ:

- დაუმთავრდა სამოსამართლო უფლებამოსილების ვადა;

- უფლებამოსილება შეუწყდა სასამართლოს ლიკვიდაციის შემთხვევაში ან საპენსიო ასაკის მიღწევის გამო;

- მიეკუთვნება „მოსამართლეთა სოციალური და სამართლებრივი დაცვის გარანტიების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-20 მუხლში მითითებულ მოსამართლეებს.

კომპენსაციის ოდენობა არის მოსამართლისათვის უფლებამოსილების შეწყვეტის მომენტისათვის ბოლო ერთი წლის განმავლობაში განსაზღვრული საშუალო თანამდებობრივი სარგოს 3%-ის ნამრავლი საერთო სასამართლოს მოსამართლედ მუშაობის სტაჟზე.

- პარლამენტის (უზენაესი საბჭოს) ყოფილი წევრის სახელმწიფო კომპენსაცია ენიშნება პირს 65 წლის ასაკის მიღწევისას ან არანაკლებ 25 წლის ასაკის შრომის საერთო სტაჟის შემთხვევაში, თუ იგი საპარლამენტო ვადის არანაკლებ 6 თვისა იყო პარლამენტის წევრი და მისი უფლებამოსილება ვადაზე ადრე არ შეწყვეტილა შემდეგი საფუძვლით:

- პირადი განცხადებით;

- მის მიმართ კანონიერ ძალაში შევიდა სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენი;

- სასამართლომ ცნო ქმედუუნაროდ, უგზო-უკვლოდ დაკარგულად, ან გარდაცვლილად;

- დაიკავა პარლამენტის წევრის სტატუსთან შეუთავსებელი თანამდებობა, ან ეწევა შეუთავსებელ საქმიანობას;

- დაკარგა საქართველოს მოქალაქეობა;

- არასაპატიო მიზეზით, ოთხი თვის განმავლობაში, არ მონაწილეობდა პარლამენტის (სასესიო და საკომიტეტო) მუშაობაში;

- გარდაიცვალა.

ეს შეზღუდვა არ ვრცელდება პარლამენტის წევრზე, რომელსაც ვადამდე შეუწყდა უფლებამოსილება პარლამენტის წევრის სტატუსთან შეუთავსებელი თანამდებობის დაკავების გამო, თუ ამ თანამდებობაზე იგი დაინიშნა საქართველოს პრეზიდენტის მიერ, აირჩია, დანიშნა ან დაამტკიცა საქართველოს პარლამენტმა, ან/და დაინიშნა საქართველოს პარლამენტის თანხმობით, ან დაინიშნა საჯარო სამსახურში შეუთავსებელ თანამდებობაზე. ეს შეზღუდვა აგრეთვე არ ვრცელდება პარლამენტის წევრზე, რომელსაც უფლებამოსილება შეუწყდა ავადმყოფობის ან ჯანმრთელობის გაუარესების გამო პირადი განცხადების საფუძველზე. აღნიშნული პირობებით სახელმწიფო კომპენსაცია ენიშნებათ 1990 წელს კომუნისტური პარტიიდან მაჟორიტარული ან პროპორციული წესით არჩეულ ყოფილი უზენაესი საბჭოს წევრებს, თუ მათ სადეპუტატო უფლებამოსილება შეუწყდათ კომუნისტური პარტიის აკრძალვის გამო, ან კანონის

დარღვევით, დეპუტატის სტატუსთან მისი საქმიანობის შეუთავსებლობის გამო და აგრეთვე 1990 წელს არჩეულ ყოფილი უზენაესი საბჭოს წევრებს მიუხედავად მათ მიერ განხორციელებული სადეპუტატო უფლებამოსილების ვადისა.

ყოფილი პარლამენტის (უზენაესი საბჭოს) წევრის სახელმწიფო კომპენსაცია შეადგენს კომპენსაციის დანიშვნის მომენტისათვის მოქმედი პარლამენტის წევრის ხელფასის მესამედს.

ყოფილი პარლამენტის (უზენაესი საბჭოს) წევრს, თუ იგი ეწევა საჯარო საქმიანობას, ამ მუხლით გათვალისწინებული პარლამენტის (უზენაესი საბჭოს) წევრის კომპენსაცია მიეცემა მისი საშუალო თვიური ანაზღაურების კანონით გათვალისწინებულ კომპენსაციამდე (მოქმედი პარლამენტის წევრის ხელფასის მესამედი) შევსების ოდენობით, მაგრამ არა უმეტეს დადგენილი მაქსიმალური ზღვრისა (560 ლარი).

- პარლამენტის აპარატის მოხელეს, რომელსაც 65 წლის ასაკის მიღწევასა გააჩნია 25 წლის შრომის საერთო სტაჟი და მათ შორის, პარლამენტის აპარატში მუშაობის 8 წლის სტაჟი, პარლამენტის აპარატის მოხელის კომპენსაციის ოდენობაა იმავე თანამდებობაზე მყოფი მოხელის მიმდინარე საშუალო ხელფასის მესამედი.

- უმაღლესი დიპლომატიური რანგის მქონე პირს (საგანგებო და სრულუფლებიანი ელჩი, საგანგებო და სრულუფლებიანი დესპანი) 65 წლის ასაკის მიღწევასა დაენიშნება სახელმწიფო კომპენსაცია, რომლის ოდენობაც შეადგენს უფლებამოსილების შეწყვეტის მომენტისათვის მის მიერ დაკავებული უმაღლესი დიპლომატიური თანამდებობის ბოლო ერთი წლის განმავლობაში განსაზღვრული საშუალო თანამდებობრივი სარგოს მესამედს.

- საქართველოს სამოქალაქო ავიაციის მოსამსახურეს, რომელიც დაფრინავდა სახელმწიფო კომპანიებში და დათხოვნილი იქნა 2005 წლის 1 იანვრამდე, კომპენსაცია ენიშნება 50 წლის ასაკის მიღწევასა. თუ მამაკაცს აქვს-ავიაციაში მუშაობის თორმეტი წელი, ექვსი თვე და ნაფრენი არანაკლებ 6 000 საათისა, ან ნაფრენი 6 000 საათზე მეტი; ქალს-ავიაციაში მუშაობის ათი წელი და ნაფრენი არანაკლებ 4 800 საათისა, ან ნაფრენი 4 800 საათზე მეტი.

საქართველოს სამოქალაქო ავიაციის მოსამსახურის სახელმწიფო კომპენსაციის ოდენობა განისაზღვრება პენსიის ოდენობას დამატებული:

- 20 წლის ნამსახურობის ნამრავლი 10 ლარზე - ხომალდის მეთაურისათვის;
 - 20 წლის ნამსახურობის ნამრავლი 5 ლარზე - მეორე პილოტისათვის, შტურმანისათვის, ბორტმექანიკოს-ინჟინრისათვის, „ან-2“-ის მეთაურისათვის;
 - 20 წლის ნამსახურობის ნამრავლი 2 ლარზე - ბორტგამცილებლისათვის, ბორტრადისტისათვის, ბორტაეროლოგისათვის, საჰაერო მოძრაობის მეთვალყურისათვის, აგრეთვე საჰაერო ხომალდების ტექნიკური მომსახურების პერსონალისათვის, რომელიც უშუალოდ ემსახურებოდა თვითმფრინავებს.
- გენერალურ აუდიტორსა და მის მოადგილეს (მოადგილეებს) კომპენსაცია ენიშნებათ 65 წლის ასაკის მიღწევასა ან არანაკლებ 25 წლის შრომის საერთო სტაჟის შემთხვევაში, გენერალურ აუდიტორს - უფლებამოსილების ვადის გასვლის შემდეგ, მის მოადგილეს (მოადგილეებს) - არანაკლებ 5 წლით სამსახურებრივი უფლებამოსილების განხორციელებისას, შესაბამისად გენერალური აუდიტორისა და მისი მოადგილისათვის (მოადგილეებისათვის) უფლებამოსილების შეწყვეტის მომენტისთვის ბოლო ერთი წლის განმავლობაში განსაზღვრული საშუალო თანამდებობრივი სარგოების მესამედის ოდენობით.

როგორ ხდება სახელმწიფო კომპენსაციის გაანგარიშება შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის დადგენის გამო?

შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის დადგენის საფუძვლით, სახელმწიფო კომპენსაცია ენიშნებათ ქვემოთ ჩამოთვლილ პირებს, რომელთა შესაძლებლობის შეზღუდვა დაკავშირებულია სამსახურებრივი უფლებამოსილების პერიოდთან:

- სამხედრო, შინაგან საქმეთა ორგანოებიდან, საქართველოს დაზვერვის სამსახურიდან და სახელმწიფო დაცვის სპეციალური სამსახურიდან თადარიგში დათხოვნილ პირებს, პატიმრობისა და თავისუფლების აღკვეთის აღსრულების სისტემის ორგანოდან დათხოვნილ სახელმწიფო სპეციალური ან სამხედრო წოდების მქონე პირებს, აგრეთვე საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს საგამოძიებო სამსახურის საჯარო თანამდებობებიდან განთავისუფლებულ პირებს;
- პროკურატურის სისტემიდან დათხოვნილ პირებს;
- პარლამენტის წევრებს;

- სამოქალაქო ავიაციის მოსამსახურეებს;
- გენერალურ აუდიტორსა და მის მოადგილეს (მოადგილეებს);

სახელმწიფო კომპენსაციის გაანგარიშება შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის დადგენის გამო ხდება შემდეგი წესით:

- სამხედრო, შინაგან საქმეთა ორგანოებიდან, საქართველოს დაზვერვის სამსახურიდან და სახელმწიფო დაცვის სპეციალური სამსახურიდან თადარიგში დათხოვნილ პირებისთვის, პატიმრობისა და თავისუფლების აღკვეთის აღსრულების სისტემის ორგანოდან დათხოვნილ სახელმწიფო სპეციალური ან სამხედრო წოდების მქონე პირებს, აგრეთვე საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს საგამოძიებო სამსახურის საჯარო თანამდებობებიდან განთავისუფლებულ პირთათვის შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის დადგენის გამო კომპენსაციის ოდენობა განისაზღვრება:
 - მნიშვნელოვნად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის დადგენის შემთხვევაში - ამ კანონის მე-8 მუხლის პირველი პუნქტის „ა“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული კომპენსაციის 115%.
- ამასთანავე, ნამსახურობის მინიმალური სტაჟი უთანაბრდება 20 წელს;
- მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის დადგენის შემთხვევაში - ამ კანონის მე-8 მუხლის პირველი პუნქტის „ა“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული კომპენსაციის 125%. ამასთანავე, ნამსახურობის მინიმალური სტაჟი უთანაბრდება 20 წელს.
- პროკურატურის სისტემიდან დათხოვნილ პირებისა და გენერალური აუდიტორისა და მის მოადგილესათვის (მოადგილეებს) სამსახურებრივი უფლებამოსილების განხორციელების პერიოდში შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის დადგენის გამო კომპენსაციის ოდენობა განისაზღვრება:
 - მნიშვნელოვნად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის დადგენის შემთხვევაში - დათხოვნის მომენტისათვის თანამდებობრივი სარგოს 1,5%-ის ნამრავლი ნამსახურობის 20 წელზე, ნამსახურობის სტაჟის მიუხედავად;
 - მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის დადგენის შემთხვევაში - დათხოვნის მომენტისათვის თანამდებობრივი სარგოს 1,5%-ისა და ნამსახურობის 20 წლის ნამრავლის 125%, ნამსახურობის სტაჟის მიუხედავად;
- პარლამენტის წევრ(ებ)ის უფლებამოსილების განხორციელების პერიოდში, შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის დადგენისას სახელმწიფო კომპენსაცია ენიშნებათ პარლამენტის წევრის კომპენსაციის 100%-ის ოდენობით;
- პარლამენტის ყოფილ წევრ(ებ)ს სადეპუტატო უფლებამოსილების განხორციელების შემდგომ, მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის დადგენისას - პარლამენტარის სახელმწიფო კომპენსაციის 100%-ის ოდენობით, ხოლო მნიშვნელოვნად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის დადგენის შემთხვევაში - პარლამენტარის კომპენსაციის 50%;
- სამოქალაქო ავიაციის მოსამსახურეებისათვის შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის დადგენის გამო კომპენსაციის ოდენობა განისაზღვრება:
 - მნიშვნელოვნად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის დადგენის შემთხვევაში - ამ კანონის 151 მუხლის მე-2 პუნქტით განსაზღვრული შესაბამისი კატეგორიისათვის გათვალისწინებული კომპენსაციის 115%;
 - მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის დადგენის შემთხვევაში - ამ კანონის 151 მუხლის მე-2 პუნქტით განსაზღვრული შესაბამისი კატეგორიისათვის გათვალისწინებული კომპენსაციის 125%.

ვის ენიშნება სახელმწიფო კომპენსაცია მარჩენალის გარდაცვალების გამო ?

მარჩენალის გარდაცვალების გამო კომპენსაციის დანიშვნის უფლება აქვთ ქვემოთ ჩამოთვლილ პირთა სამსახურებრივი უფლებამოსილების პერიოდში გარდაცვალების შემთხვევაში, გარდაცვლილის ოჯახის წევრებს:

- საქართველოს პარლამენტის წევრები (ყოფილი წევრები);
- საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრები (ყოფილი წევრები);
- საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეები;
- საქართველოს საერთო სასამართლოების მოსამართლეები;
- გენერალური აუდიტორი და მის მოადგილეები;
- სამხედრო, შინაგან საქმეთა ორგანოებიდან, საქართველოს დაზვერვის სამსახურიდან და სახელმწიფო

დაცვის სპეციალური სამსახურიდან თადარიგში დათხოვნილ პირებს, პატიმრობისა და თავისუფლების აღკვეთის აღსრულების სისტემის ორგანოდან დათხოვნილ სახელმწიფო სპეციალური ან სამხედრო წოდების მქონე პირებს, აგრეთვე საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს საგამოძიებო სამსახურის საჯარო თანამდებობებიდან განთავისუფლებული პირები;

- სახელმწიფო უსაფრთხოებისა და კრიზისების მართვის საბჭოს აპარატიდან დათხოვნილ სამხედრო წოდების მქონე პირები;
- პროკურატურის სისტემიდან დათხოვნილი მუშაკები;

აღნიშნული კომპენსაციის ოდენობაა გარდაცვლილის კომპენსაციის 75%. ამასთანავე, გარდაცვლილის მუშაობის მინიმალური სტაჟი უთანაბრდება კანონით განსაზღვრულ ნამსახურობის სრულ ვადას.

როგორ ხდება კომპენსაციის გაანგარიშება - მარჩენალის გარდაცვალების გამო ?

- სამხედრო, შინაგან საქმეთა ორგანოებიდან, საქართველოს დაზვერვის სამსახურიდან და სახელმწიფო დაცვის სპეციალური სამსახურიდან თადარიგში დათხოვნილ პირებს, პატიმრობისა და თავისუფლების აღკვეთის აღსრულების სისტემის ორგანოდან დათხოვნილ სახელმწიფო სპეციალური ან სამხედრო წოდების მქონე პირებს, გარდაცვალების შემთხვევაში კომპენსაციის ოდენობაა კანონის მე-8 მუხლის პირველი პუნქტის „ა“ ქვეპუნქტის შესაბამისად განსაზღვრული კომპენსაციის 75%, მიუხედავად გარდაცვლილის მიერ თადარიგში დათხოვნის მომენტისათვის კანონით გათვალისწინებული კომპენსაციის მიღების უფლების მოპოვებისა. ამასთანავე, გარდაცვლილის ნამსახურობის მინიმალური სტაჟი უთანაბრდება 20 წელს. კომპენსაცია ენიშნებათ გარდაცვლილის შვილებს 18 წლის ასაკის მიღწევამდე, მის შრომისუუნარო მეუღლეს, მშობლებს და შვილებს.

- სამსახურებრივი უფლებამოსილების პერიოდში საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს საგამოძიებო სამსახურის საჯარო თანამდებობაზე მყოფი პირის გარდაცვალების შემთხვევაში კომპენსაციის ოდენობაა ამ კანონის მე-8 მუხლის პირველი პუნქტის „ა“ ქვეპუნქტის შესაბამისად განსაზღვრული კომპენსაციის 75%, მიუხედავად გარდაცვლილის მიერ ამავე კანონით დადგენილი კომპენსაციის მიღების უფლების მოპოვებისა. ამასთანავე, გარდაცვლილის ნამსახურობის მინიმალური სტაჟი უთანაბრდება 20 წელს. კომპენსაცია ენიშნებათ გარდაცვლილის შვილებს 18 წლის ასაკის მიღწევამდე და მის შრომისუუნარო მეუღლეს;

- სამსახურებრივი უფლებამოსილების პერიოდში პატიმრობისა და თავისუფლების აღკვეთის აღსრულების სისტემის ორგანოში მომუშავე სახელმწიფო სპეციალური ან სამხედრო წოდების მქონე პირის გარდაცვალების შემთხვევაში კომპენსაციის ოდენობაა ამ კანონის მე-8 მუხლის პირველი პუნქტის „ა“ ქვეპუნქტის შესაბამისად განსაზღვრული კომპენსაციის 75%, მიუხედავად გარდაცვლილის მიერ ამავე კანონით დადგენილი კომპენსაციის მიღების უფლების მოპოვებისა. ამასთანავე, გარდაცვლილის ნამსახურობის მინიმალური სტაჟი უთანაბრდება 20 წელს. კომპენსაცია ენიშნებათ გარდაცვლილის შვილებს 18 წლის ასაკის მიღწევამდე.

-სამსახურებრივი უფლებამოსილების პერიოდში პროკურატურის მუშაკის გარდაცვალების შემთხვევაში კომპენსაცია ენიშნებათ გარდაცვლილის შვილებს 18 წლის ასაკის მიღწევამდე, იმ კომპენსაციის 75%-ის ოდენობით, რომელსაც პროკურატურის მუშაკი დაინიშნავდა 65 წლის ასაკის მიღწევის შემდეგ, მიუხედავად გარდაცვლილის მიერ ასეთი კომპენსაციის მიღების უფლების მოპოვებისა. ამასთანავე, გარდაცვლილის ნამსახურობის მინიმალური სტაჟი უთანაბრდება 20 წელს.

-საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის (ყოფილი წევრის) გარდაცვალების შემთხვევაში მის შვილებს 18 წლის ასაკის მიღწევამდე, შრომისუუნარო მეუღლეს და შვილებს (ასაკის მიუხედავად) კომპენსაცია ენიშნებათ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მოსამართლის კომპენსაციის 75%-ის ოდენობით, მიუხედავად გარდაცვლილის მიერ მოსამართლის კომპენსაციის მიღების უფლების მოპოვებისა.

-უზენაესი სასამართლოს მოსამართლის გარდაცვალების შემთხვევაში მის შვილებს 18 წლის ასაკის მიღწევამდე, შრომისუუნარო მეუღლეს და შვილებს (ასაკის მიუხედავად) კომპენსაცია ენიშნებათ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლის კომპენსაციის 75%-ის ოდენობით, მიუხედავად გარდაცვლილის მიერ მოსამართლის კომპენსაციის მიღების უფლების მოპოვებისა.

-საერთო სასამართლოს მოსამართლის გარდაცვალების შემთხვევაში მის შვილებს 18 წლის ასაკის მიღწევამდე, შრომისუუნარო მეუღლეს და შვილებს (ასაკის მიუხედავად) კომპენსაცია ენიშნებათ საერთო სასამართლოს მოსამართლის კომპენსაციის 75%-ის ოდენობით, მიუხედავად გარდაცვლილის მიერ

მოსამართლის კომპენსაციის მიღების უფლების მოპოვებისა. ამასთანავე, გარდაცვლილის ნამსახურობის მინიმალური სტაჟი უთანაბრდება 10 წელს.

-კომპენსაცია პარლამენტის წევრის (ყოფილი პარლამენტის წევრის) გარდაცვალების გამო. პარლამენტის წევრის (ყოფილი პარლამენტის წევრის) გარდაცვალების შემთხვევაში მის შვილებს 18 წლის ასაკის მიღწევამდე, შრომისუუნარო მეუღლეს და შვილებს (ასაკის მიუხედავად) ენიშნებათ კომპენსაცია პარლამენტის წევრის კომპენსაციის 75%-ის ოდენობით, მიუხედავად გარდაცვლილის მიერ პარლამენტის წევრის კომპენსაციის მიღების უფლების მოპოვებისა.

-კომპენსაცია საქართველოს ყოფილი უმაღლესი პოლიტიკური თანამდებობის პირების გარდაცვალების გამო. საქართველოს ყოფილი უმაღლესი პოლიტიკური თანამდებობის პირის გარდაცვალების შემთხვევაში მისი ოჯახის წევრთა სოციალური დაცვა რეგულირდება „საქართველოს ყოფილი უმაღლესი პოლიტიკური თანამდებობის პირების ოჯახის წევრთა სოციალური დაცვის გარანტიების შესახებ“ საქართველოს კანონით დადგენილი წესითა და პირობებით.

როგორ ხდება სახელმწიფო კომპენსაციის გაანგარიშება - ოჯახის წევრის გარდაცვალების გამო?

- „საქართველოს შეიარაღებული ძალების სამშვიდობო ოპერაციებში მონაწილეობის შესახებ“ საქართველოს კანონით განსაზღვრული საერთაშორისო ოპერაციების ან სხვა სახის სამშვიდობო საქმიანობის განხორციელებისას გარდაცვლილ ან ამ მისიებში მიღებული ჯანმრთელობის დაზიანების გამო გარდაცვლილ საქართველოს თავდაცვის სამინისტროს მოსამსახურეთა ოჯახის წევრებს;
- საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისათვის, თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის, აგრეთვე 1998 წლის მაისისა და 2004 წლის 22-24 აგვისტოს მოვლენების დროს დაღუპულთა ან მიღებული ჭრილობების შედეგად გარდაცვლილთა ოჯახის წევრებს.
- ოჯახის წევრის გარდაცვალების გამო კომპენსაცია არის ოჯახისათვის განკუთვნილი სარგებელი, რომელიც გულისხმობს კომპენსაციის პროპორციულ განაწილებას გარდაცვლილის ოჯახის წევრებს (შშობლები, მეუღლე, შვილები 18 წლის ასაკის მიღწევამდე, შრომისუუნარო შვილები (ასაკის მიუხედავად)) შორის.
- ოჯახის წევრის გარდაცვალების გამო კომპენსაციის მიმღებ პირებზე გასაცემი კომპენსაციის ოდენობა 2015 წლიდან შეადგენს 1000 ლარს.
- ოჯახიდან ორი ან ორზე მეტი პირის გარდაცვალების შემთხვევაში ოჯახის წევრები კომპენსაციას თითოეულ გარდაცვლილზე ცალ-ცალკე მიიღებენ.

რა დოკუმენტებია საჭირო სახელმწიფო კომპენსაციის დასანიშნად?

სამხედრო, შინაგან საქმეთა ორგანოებიდან, საქართველოს დაზვერვის სამსახურიდან და სახელმწიფო დაცვის სპეციალური სამსახურიდან თადარიგში დათხოვნილმა პირებმა, პატიმრობისა და თავისუფლების აღკვეთის აღსრულების სისტემის ორგანოდან დათხოვნილმა სახელმწიფო სპეციალური ან სამხედრო წოდების მქონე პირებმა, აგრეთვე საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს საგამოძიებო სამსახურის საჯარო თანამდებობებიდან განთავისუფლებულმა პირებმა და მათი ოჯახის წევრმა სახელმწიფო კომპენსაციის დასანიშნად, სოციალური მომსახურების სააგენტოს ტერიტორიულ ერთეულში უნდა წამოადგინონ:

ნამსახურობის ვადის ამოწურვის გამო:

- განცხადება - ტერიტორიული ერთეულის ხელმძღვანელის სახელზე;
- შესაბამისი უწყების წარდგინება;
- პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი;
- წელთა ნამსახურობის ნუსხა;
- ბრძანება სამხედრო ძალების რიგებიდან/საჯარო თანამდებობებიდან დათხოვნის შესახებ;

შეზღუდული შესაძლებლობის დადგენის გამო:

- განცხადება - ტერიტორიული ერთეულის ხელმძღვანელის სახელზე;
- შესაბამისი უწყების წარდგინება;
- პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი;
- წელთა ნამსახურობის ნუსხა;
- ბრძანება სამხედრო ძალების რიგებიდან/საჯარო თანამდებობებიდან დათხოვნის შესახებ;
- სამედიცინო-სოციალური ექსპერტიზის აქტის ამონაწერი.

მარჩენალის გარდაცვალების გამო:

- განცხადება - ტერიტორიული ერთეულის ხელმძღვანელის სახელზე;
 - შესაბამისი უწყების წარდგინება;
 - პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი;
 - წელთა ნამსახურობის ნუსხა;
 - ბრძანება სამხედრო ძალების რიგებიდან/საჯარო თანამდებობებიდან დათხოვნის შესახებ;
 - გარდაცვალების მოწმობა;
 - საჭიროების შემთხვევაში, შრომისუუნარობის დამადასტურებელი დოკუმენტი;
- მეურვის პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი;
- მშობლებზე - გარდაცვლილის დაბადების მოწმობა;
- მეუღლეზე - ქორწინების მოწმობა;
- შვილ(ებ)ზე - დაბადების მოწმობა.
- პროკურატურის მუშაკმა სახელმწიფო კომპენსაციის დასანიშნად, სააგენტოს ტერიტორიულ ერთეულში უნდა წარადგინოს:

ნამსახურობის ვადის ამოწურვის გამო:

- განცხადება - ტერიტორიული ერთეულის ხელმძღვანელის სახელზე;
- შესაბამისი უწყების წარდგინება;
- პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი;
- წელთა ნამსახურობის ნუსხა;
- ბრძანება პროკურატურიდან დათხოვნის შესახებ;
- ცნობა თანამდებობრივი სარგოს შესახებ.

შეზღუდული შესაძლებლობის დადგენის გამო:

- განცხადება - ტერიტორიული ერთეულის ხელმძღვანელის სახელზე;
- შესაბამისი უწყების წარდგინება;
- პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი;
- წელთა ნამსახურობის ნუსხა;
- ბრძანება პროკურატურიდან დათხოვნის შესახებ;
- ცნობა თანამდებობრივი სარგოს შესახებ.
- სამედიცინო-სოციალური ექსპერტიზის აქტის ამონაწერი.

მარჩენალის გარდაცვალების გამო:

- განცხადება - ტერიტორიული ერთეულის ხელმძღვანელის სახელზე;
- შესაბამისი უწყების წარდგინება;
- პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი;
- წელთა ნამსახურობის ნუსხა;
- ბრძანება პროკურატურიდან დათხოვნის შესახებ;
- ცნობა თანამდებობრივი სარგოს შესახებ.
- გარდაცვალების მოწმობა;
- მეურვის პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი;
- შვილ(ებ)ზე - დაბადების მოწმობა.

პარლამენტის/უზენაესი საბჭოს წევრმა (ყოფილმა წევრმა), სახელმწიფო კომპენსაციის დასანიშნად, სააგენტოს ტერიტორიულ ერთეულში უნდა წარადგინოს:

- განცხადება - ტერიტორიული ერთეულის ხელმძღვანელის სახელზე;
- შესაბამისი უწყების წარდგინება;
- პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი;
- პარლამენტის წევრობის (ყოფილი უზენაესი საბჭოს წევრებმა უზენაესი საბჭოს წევრობის) დამადასტურებელი დოკუმენტი;
- 65 წლის ასაკის შესრულებამდე, შრომის საერთო სტაჟის დამადასტურებელი დოკუმენტი;
- ცნობა პარლამენტის წევრის ხელფასის შესახებ;
- ცნობა უფლებამოსილების შეწყვეტის შესახებ.
- თუ იგი ეწევა საჯარო საქმიანობას, ცნობა მისი საშუალო თვიური ანაზღაურების ან ხელფასის შესახებ.

პარლამენტის/უზენაესი საბჭოს წევრმა (ყოფილმა წევრმა), შეზღუდული შესაძლებლობის გამო სახელმწიფო კომპენსაციის დასანიშნად, სააგენტოს ტერიტორიულ ერთეულში უნდა წარადგინოს:

- განცხადება - ტერიტორიული ერთეულის ხელმძღვანელის სახელზე;
- შესაბამისი უწყების წარდგინება;
- პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი;
- პარლამენტის წევრობის (ყოფილი უზენაესი საბჭოს წევრებმა უზენაესი საბჭოს წევრობის) დამადასტურებელი დოკუმენტი;
- ცნობა პარლამენტის წევრის ხელფასის შესახებ;
- სამედიცინო - სოციალური ექსპერტიზის აქტის ამონაწერი.
- ცნობა უფლებამოსილების შეწყვეტის შესახებ.
- თუ იგი ეწევა საჯარო საქმიანობას, ცნობა მისი საშუალო თვიური ანაზღაურების ან ხელფასის შესახებ.

პარლამენტის/უზენაესი საბჭოს წევრის (ყოფილი წევრის) გარდაცვალების შემთხვევაში, ოჯახის უფლებამოსილმა წევრმა სახელმწიფო კომპენსაციის დანიშვნისთვის სააგენტოს ტერიტორიულ ერთეულში უნდა წარადგინოს:

- განცხადება - ტერიტორიული ერთეულის ხელმძღვანელის სახელზე;
- შესაბამისი უწყების წარდგინება;
- პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი;
- გარდაცვალების მოწმობა;
- ცნობა უფლებამოსილების შეწყვეტის შესახებ;
- ცნობა პარლამენტის წევრის შესახებ;
- საჭიროების შემთხვევაში, შრომისუვნარობის დამადასტურებელი დოკუმენტი;
- მეურვის პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი;
- მეუღლეზე - ქროწინების მოწმობა, ასლთან ერთად;
- შვილ(ებ)ზე - დაბადების მოწმობა, ასლთან ერთად.

პარლამენტის აპარატის მოხელემ, სახელმწიფო კომპენსაციის დანიშვნისთვის, სააგენტოს ტერიტორიულ ერთეულში უნდა წარადგინოს:

- განცხადება - ტერიტორიული ერთეულის ხელმძღვანელის სახელზე;
- შესაბამისი უწყების წარდგინება;
- პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი;
- შრომის საერთო სტაჟისა და პარლამენტში მინიმუმ 8 წლიანი მუშაობის დამადასტურებელი დოკუმენტი;
- ცნობა, იგივე თანამდებობაზე მყოფი მოხელის მიმდინარე საშუალო ხელფასის შესახებ.

უმაღლესი დიპლომატიური რანგის მქონე პირმა, სახელმწიფო კომპენსაციის დანიშვნისთვის, სააგენტოს ტერიტორიულ ერთეულში უნდა წარადგინოს:

- განცხადება - ტერიტორიული ერთეულის ხელმძღვანელის სახელზე;
- შესაბამისი უწყების წარდგინება;
- პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი;
- უმაღლესი დიპლომატიური რანგის დამადასტურებელი დოკუმენტი;
- ცნობა უფლებამოსილების შეწყვეტის მომენტისათვის მის მიერ დაკავებული უმაღლესი დიპლომატიური თანამდებობის ბოლო ერთი წლის განმავლობაში განსაზღვრული საშუალო თანამდებობრივი სარგოს შესახებ.

საერთო სასამართლოს მოსამართლემ, სახელმწიფო კომპენსაციის დანიშვნისთვის, სააგენტოს ტერიტორიულ ერთეულში უნდა წარადგინოს:

- განცხადება - ტერიტორიული ერთეულის ხელმძღვანელის სახელზე;
- შესაბამისი უწყების წარდგინება;
- პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი;
- ცნობა უფლებამოსილების შეწყვეტის მომენტისათვის ბოლო ერთი წლის განმავლობაში განსაზღვრული საშუალო თანამდებობრივი სარგოს შესახებ.
- საერთო სასამართლოს მოსამართლედ მუშაობის არანაკლებ 10 წლის სტაჟის დამადასტურებელი დოკუმენტი.
- ცნობა უფლებამოსილების შეწყვეტის შესახებ.

საერთო სასამართლოს მოსამართლის გარდაცვალების შემთხვევაში, ოჯახის უფლებამოსილმა წევრმა სახელმწიფო კომპენსაციის დანიშვნისთვის, სააგენტოს ტერიტორიულ ერთეულში უნდა წარადგინოს:

- განცხადება - ტერიტორიული ერთეულის ხელმძღვანელის სახელზე;
- შესაბამისი უწყების წარდგინება;
- პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი;
- გარდაცვალების მოწმობა;
- ცნობა უფლებამოსილების შეწყვეტის მომენტისათვის ბოლო ერთი წლის განმავლობაში განსაზღვრული საშუალო თანამდებობრივი სარგოს შესახებ.
- საჭიროების შემთხვევაში, შრომისუუნარობის დამადასტურებელი დოკუმენტი.
- მეურვის პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი;
- მეუღლეზე - ქროწინების მოწმობა, ასლთან ერთად;
- შვილ(ებ)ზე - დაბადების მოწმობა, ასლთან ერთად.

უზენაესი/საკონსტიტუციო სასამართლოს მოსამართლემ, სახელმწიფო კომპენსაციის დანიშვნისთვის, სააგენტოს ტერიტორიულ ერთეულში უნდა წარადგინოს:

- განცხადება - ტერიტორიული ერთეულის ხელმძღვანელის სახელზე;
- შესაბამისი უწყების წარდგინება;
- პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი;
- ცნობა შესაბამის ორგანოში უფლებამოსილების შეწყვეტის მომენტისათვის თანამდებობრივი სარგოს შესახებ.
- უზენაესი/საკონსტიტუციო სასამართლოს მოსამართლედ მუშაობის უფლებამოსილების შეწყვეტის საფუძველი.

უზენაესი/საკონსტიტუციო სასამართლოს მოსამართლის გარდაცვალების შემთხვევაში, ოჯახის უფლებამოსილმა წევრმა სახელმწიფო კომპენსაციის დანიშვნისთვის, სააგენტოს ტერიტორიულ ერთეულში უნდა წარადგინოს:

- განცხადება - ტერიტორიული ერთეულის ხელმძღვანელის სახელზე;
- შესაბამისი უწყების წარდგინება;
- პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი;
- გარდაცვალების მოწმობა;
- ცნობა უფლებამოსილების შეწყვეტის მომენტისთვის თანამდებობრივი სარგოს შესახებ;
- უზენაესი/საკონსტიტუციო სასამართლოს მოსამართლედ მუშაობის უფლებამოსილების შეწყვეტის საფუძველი.
- საჭიროების შემთხვევაში, შრომისუუნარობის დამადასტურებელი დოკუმენტი.
- მეურვის პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი;
- მეუღლეზე - ქროწინების მოწმობა, ასლთან ერთად;
- შვილ(ებ)ზე - დაბადების მოწმობა, ასლთან ერთად.

საქართველოს სამოქალაქო ავიაციის მოსამსახურემ, სახელმწიფო კომპენსაციის დანიშვნისთვის, სააგენტოს ტერიტორიულ ერთეულში უნდა წარადგინოს:

- განცხადება - ტერიტორიული ერთეულის ხელმძღვანელის სახელზე;
- შესაბამისი უწყების წარდგინება;
- პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი;
- ცნობა სამოქალაქო ავიაციის სააგენტოდან წელთა ნამსახურობისა და ნაფრენი საათების დადასტურების შესახებ;

საქართველოს სამოქალაქო ავიაციის მოსამსახურემ, შეზღუდული შესაძლებლობის გამო სახელმწიფო კომპენსაციის დასანიშნად, სააგენტოს ტერიტორიულ ერთეულში უნდა წარადგინოს:

- განცხადება - ტერიტორიული ერთეულის ხელმძღვანელის სახელზე;
- შესაბამისი უწყების წარდგინება;
- პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი;
- ცნობა სამოქალაქო ავიაციის სააგენტოდან წელთა ნამსახურობისა და ნაფრენი საათების დადასტურების შესახებ;
- სამედიცინო-სოციალური ექსპერტიზის აქტის ამონაწერი.

გენერალური აუდიტორისა და მისი მოადგილის (მოადგილეები) სახელმწიფო კომპენსაციის დასანიშნად, სააგენტოს ტერიტორიულ ერთეულში უნდა წარადგინოს:

- განცხადება - ტერიტორიული ერთეულის ხელმძღვანელის სახელზე;
- შესაბამისი უწყების წარდგინება;
- პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი;
- შრომის საერთო სტაჟის დამადასტურებელი დოკუმენტი;
- უფლებამოსილების ვადის გასვლის დამადასტურებელი დოკუმენტი;
- ცნობა უფლებამოსილების შეწყვეტის დროისათვის ბოლო ერთი წლის განმავლობაში განსაზღვრული საშუალო თანამდებობრივი სარგოების შესახებ.

შეზღუდული შესაძლებლობის დადგენის გამო:

- განცხადება - ტერიტორიული ერთეულის ხელმძღვანელის სახელზე;
- შესაბამისი უწყების წარდგინება;
- პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი;
- სამედიცინო-სოციალური ექსპერტიზის აქტის ამონაწერი.

მარჩენალის გარდაცვალების გამო:

- განცხადება - ტერიტორიული ერთეულის ხელმძღვანელის სახელზე;
- შესაბამისი უწყების წარდგინება;
- პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი;
- ცნობა უფლებამოსილების შეწყვეტის დროისათვის თანამდებობრივი სარგოების შესახებ.
- ბრძანება დათხოვნის შესახებ;
- გარდაცვალების მოწმობა;
- მეურვის პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი;
- შვილ(ებ)ზე - დაბადების მოწმობა.

„საქართველოს შეიარაღებული ძალების სამშვიდობო ოპერაციებში მონაწილეობის შესახებ“ საქართველოს კანონით განსაზღვრული საერთაშორისო ოპერაციების ან სხვა სახის სამშვიდობო საქმიანობის განხორციელებისას გარდაცვლილ ან ამ მისიებში მიღებული ჯანმრთელობის დაზიანების გამო გარდაცვლილ საქართველოს თავდაცვის სამინისტროს მოსამსახურეთა ოჯახის წევრმა სახელმწიფო კომპენსაციის დასანიშნად, სააგენტოს ტერიტორიულ ერთეულში უნდა წარადგინოს:

- გარდაცვალების მოწმობა;
- საქართველოს თავდაცვის სამინისტროს შესაბამისი სტრუქტურული ქვედანაყოფის მიერ გაცემული დოკუმენტი, რომლითაც დასტურდება პირის საერთაშორისო ოპერაციების ან სხვა სახის სამშვიდობო საქმიანობის განხორციელებისას გარდაცვალების ფაქტი, ხოლო ამ მისიებში მიღებული ჯანმრთელობის დაზიანების გამო გარდაცვალების შემთხვევაში მიზეზობრივი კავშირის დამადასტურებელი დოკუმენტი;
- საჭიროების შემთხვევაში შრომისუუნარობის დამადასტურებელი დოკუმენტი, ამასთან დამატებით :
 - მშობლებზე - გარდაცვლილის დაბადების მოწმობა;
 - მეუღლეზე - ქორწინების მოწმობა;
 - შვილ(ებ)ზე - დაბადების მოწმობა.

საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისათვის, თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის, აგრეთვე 1998 წლის მაისისა და 2004 წლის აგვისტოს მოვლენების დროს დაღუპულთა ან მიღებული ჭრილობების შედეგად გარდაცვლილთა ოჯახის წევრებმა სახელმწიფო კომპენსაციის დასანიშნად, სააგენტოს ტერიტორიულ ერთეულში უნდა წარადგინონ:

- გარდაცვალების მოწმობა;
- საჯარო სამართლის იურიდიული პირის ვეტერანების საქმეთა სახელმწიფო სამსახურის (შემდგომში - ვეტერანების საქმეთა სამსახური) მიერ გაცემული ვეტერანის სტატუსის დამადასტურებელი დოკუმენტი ან შესაბამისი სტატუსის დამადასტურებელი ცნობა;
- საჭიროების შემთხვევაში შრომისუუნარობის დამადასტურებელი დოკუმენტი, ამასთან, დამატებით:
 - მშობლებზე - გარდაცვლილის დაბადების მოწმობა;
 - მეუღლეზე - ქორწინების მოწმობა;
 - შვილ(ებ)ზე - დაბადების მოწმობა.

რა ვადაა საჭირო სახელმწიფო კომპენსაციის დასანიშნად?

- სახელმწიფო კომპენსაციის დანიშვნის თაობაზე განცხადებას კომპეტენტური ორგანო განიხილავს განცხადებისა და ყველა საჭირო დოკუმენტის წარდგენიდან არა უგვიანეს 15 დღისა;
- კომპეტენტური ორგანოს მიერ კომპენსაციის დანიშვნის თაობაზე გადაწყვეტილების მიღების შემთხვევაში კომპენსაცია ინიშნება განცხადებისა და საჭირო დოკუმენტების წარდგენის მომდევნო თვის პირველი რიცხვიდან, თუ განცხადება და საჭირო დოკუმენტები წარდგენილია კომპენსაციის დანიშვნის საფუძვლის წარმოშობის თვეში ან ამ საფუძვლის წარმოშობის შემდეგ ნებისმიერ დროს და ისინი აკმაყოფილებენ ამ კანონით გათვალისწინებულ კომპენსაციის/სახელმწიფო აკადემიური სტიპენდიის მიღების პირობებს;
- მარჩენალის გარდაცვალების გამო სახელმწიფო კომპენსაცია ინიშნება მარჩენალის გარდაცვალების დღიდან, თუ განცხადება კომპეტენტურ ორგანოს წარედგინება გარდაცვალებიდან 3 თვის ვადაში. ამ ვადის გასვლის შემთხვევაში, კომპენსაცია ინიშნება განცხადების წარდგენის მომდევნო თვის პირველი რიცხვიდან.

რა არის სახელმწიფო კომპენსაციის შეწყვეტის საფუძველი?

კომპენსაცია შეწყდება ქვემოთ ჩამოთვლილთაგან ერთ-ერთი საფუძვლის წარმოშობის მომდევნო თვის პირველი რიცხვიდან:

- პირადი განცხადებით;
- საჯარო საქმიანობის განხორციელების პერიოდში (საჯარო საქმიანობა - საჯარო სამსახურში ან საჯარო სამართლის იურიდიულ პირში (გარდა პოლიტიკური და რელიგიური ორგანიზაციებისა, ზოგადსაგანმანათლებლო, პროფესიული და უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებებისა, სამეცნიერო-კვლევითი დაწესებულებებისა, საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიისა, საქართველოს სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიისა, მუზეუმებისა, ბიბლიოთეკებისა, სკოლა-პანსიონებისა, სკოლამდელი აღზრდის, სკოლისგარეშე და საადმინისტრაციო საქმიანობის განმახორციელებელი დაწესებულებებისა) განხორციელებული შრომითი ანაზღაურებადი საქმიანობა. საჯარო საქმიანობად არ მიიჩნევა საუბნო საარჩევნო კომისიაში განხორციელებული შრომითი ანაზღაურებადი საქმიანობა და საოლქო საარჩევნო კომისიის დროებითი წევრის მიერ განხორციელებული შრომითი ანაზღაურებადი საქმიანობა. ისეთი შრომითი ანაზღაურებადი საქმიანობის შესახებ ინფორმაციას, რომელიც მიეკუთვნება საჯარო საქმიანობას, კომპეტენტურ ორგანოს შეთანხმებული ფორმატით აწვდის საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო);
- შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის დაკარგვისას;
- არასრულწლოვანი პირის მიერ 18 წლის ასაკის მიღწევისას;
- შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის მქონე პირის შესაბამის სამედიცინო დაწესებულებაში დადგენილ ვადაში გადამოწმებაზე გამოუცხადებლობისას, თუ არ არსებობს კომპენსაციის შეჩერების ამ პუნქტის „ბ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული გარემოება;
- სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლისას, რომლითაც პირს შეეფარდა თავისუფლების აღკვეთის აღსრულება, - კომპენსაციის შეჩერების დღიდან;
- საქართველოს მოქალაქეობიდან გასვლისას ან საქართველოს მოქალაქეობის დაკარგვისას;
- სახელმწიფო პენსიის დანიშვნისას, გარდა ოჯახის წევრის გარდაცვალების საფუძველით გათვალისწინებული პირებისა;
- სოციალურ პაკეტის დანიშვნისას, გარდა სახელმწიფო კომპენსაციის მიმღებთათვის გათვალისწინებული სოციალური პაკეტისა;
- კომპენსაციის მიმღები პირის გარდაცვალებისას;
- კომპენსაციის შეჩერების დღიდან 3 წლის გასვლის შემდეგ;

რა არის სახელმწიფო კომპენსაციის შეჩერების საფუძველი?

- პირის მიერ კომპენსაციის ზედიზედ 6 თვის განმავლობაში მიუღებლობა, ანუ როდესაც ამ პირის მიერ არ ხდება მისი კუთვნილი ანგარიშიდან თანხის მოძრაობა 6 თვის განმავლობაში. ასევე იმ გარემოების არსებობა, როდესაც შესაბამისი ანგარიშებიდან თანხები გაიცემა მინდობილობით და მინდობილობის გაცემიდან 1 წლის გასვლის შემდეგ არ მომხდარა მინდობილობის განახლება. აგრეთვე ისეთი გარემოების არსებობა, როდესაც პირი ახორციელებს შესაბამის დეპოზიტზე გადატანას და 1 წლის გასვლის შემდეგ პირადად არ მიუმართავს კომპენსაციის გამცემი მომსახურე დაწესებულებისათვის შესაბამისი

განცხადებით;

- შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის მქონე პირის შესაბამის სამედიცინო დაწესებულებაში დადგენილ ვადაში გადამოწმებაზე საპატიო მიზეზით (საავადმყოფოში, სანატორიუმში ან სხვა სტაციონარულ სამკურნალო დაწესებულებაში ყოფნის გამო) გამოუცხადებლობა. სხვა საპატიო მიზეზებად ჩაითვლება: შესაბამისი სამედიცინო დაწესებულების მუშაობის გრაფიკის დარღვევა ან ფორსმაჟორული მდგომარეობა (სტიქიური უბედურება, დაუძლეველი ძალა, საგანგებო ან საომარი მდგომარეობა);
- პირის წინასწარ პატიმრობაში ყოფნა.

შეჩერებული კომპენსაცია განახლება მომდევნო თვის პირველი რიცხვიდან და ანაზღაურდება მიუღებელი თანხა წარსული დროისათვის, მაგრამ არაუმეტეს ერთი წლისა კომპენსაციის შეჩერების დღიდან:

- „ა“ პუნქტით გათვალისწინებულ შემთხვევაში - კომპენსაციის მიმღები პირის მიერ კომპეტენტური ორგანოსთვის კომპენსაციის განახლების თაობაზე განცხადების წარდგენის შემდეგ;
- „ბ“ პუნქტით გათვალისწინებულ შემთხვევაში, კომპენსაციის მიმღები პირის მიერ კომპეტენტური ორგანოსთვის კომპენსაციის განახლების თაობაზე განცხადებისა და შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის დამადასტურებელი დოკუმენტის წარდგენის შემთხვევაში:
 - თუ სტატუსი მინიჭებულია წინა სტატუსის მოქმედების ვადის გასვლამდე;
 - თუ სტატუსი მინიჭებულია წინა სტატუსის მოქმედების ვადის გასვლის შემდეგ, არაუმეტეს 3 თვის ვადაში და არსებობს წინა სტატუსის მოქმედების ვადაში გადამოწმებაზე გამოუცხადებლობის საპატიო მიზეზი (საავადმყოფოში ან სხვა სტაციონარულ სამკურნალო დაწესებულებაში ყოფნა). თუ ხელახალი შემოწმების დროს შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის მქონე პირს დაუდგინდა შეზღუდული შესაძლებლობის სხვა სტატუსი, მაშინ წარსული დროისათვის კომპენსაცია გაიცემა შეზღუდული შესაძლებლობის წინა სტატუსის მიხედვით.
- „გ“ პუნქტით გათვალისწინებულ შემთხვევაში - პირის მიმართ გამამართლებელი განაჩენის გამოტანისას განცხადებისა და უფლებამოსილი ორგანოს მიერ გაცემული დოკუმენტის (დოკუმენტების) წარდგენის შემდეგ.

საპენსიო სქემის შესახებ

წინამდებარე დოკუმენტში გამარტივებულად არის აღწერილი დაგროვებითი საპენსიო რეფორმის ფარგლებში, საპენსიო სქემაში გაწევრიანების და მონაწილეობის პროცესი, საპენსიო შენატანების განხორციელების და ამ შენატანების ინვესტირების და შესაბამისი რისკის კონტროლის პროცესები. მოკლედ არის განხილული დაგროვებული საპენსიო თანხების გატანის პროცესი და დაგროვებითი საპენსიო რეფორმის მთავარი უპირატესობები. წინამდებარე დოკუმენტი არ წარმოადგენს ნორმატიულ აქტს და ატარებს მხოლოდ საინფორმაციო ხასიათს. აქ აღწერილი პროცესები რეგულირდება საქართველოს კანონით ”დაგროვებითი პენსიის შესახებ“, ასევე საპენსიო სააგენტოს დებულებით და სხვა შესაბამისი ნორმატიული აქტებით.

საპენსიო სქემაში მონაწილეობა

რეფორმა ვრცელდება საქართველოს მოქალაქეებზე, რომლებიც არიან დასაქმებულები ან თვითდასაქმებულები და იღებენ შემოსავალს დასაქმებიდან ან თვითდასაქმებიდან. გარდა არარეზიდენტი ფიზიკური პირებისა; ასევე, ვრცელდება საქართველოში მუდმივად მცხოვრებ უცხო ქვეყნის მოქალაქეებსა და მოქალაქეობის არმქონე პირებზე, გარდა არარეზიდენტი ფიზიკური პირებისა. სავალდებულოა ყველა იმ მოქალაქისთვის გარდა არარეზიდენტი პირებისა, რომლებსაც 2018 წლის 6 აგვისტოსათვის ჯერ არ ქონდა შესრულებული 40 წელი.

საპენსიო სქემაში მონაწილეობა ნებაყოფილობითია:

1. ყველა თვითდასაქმებულისთვის, მიუხედავად მისი ასაკისა;
2. ყველა დასაქმებულისთვის, რომელიც 2018 წლის 6 აგვისტოს იყო 40 ან მეტი წლის.

2019 წლის 1 იანვრიდან საპენსიო სქემაში ავტომატურად გაწევრიანდება ყველა საქართველოში დასაქმებული საქართველოს მოქალაქე და საქართველოში მუდმივად მცხოვრები უცხო ქვეყნის მოქალაქე, რომელსაც 2018 წლის 6 აგვისტოსათვის ქალბატონების შემთხვევაში ჯერ არ ქონდა შესრულებული 55 წელი, ხოლო მამაკაცების შემთხვევაში ჯერ არ ქონდა შესრულებული 60 წელი. საქართველოში დასაქმებულ იმ საქართველოს მოქალაქეებს ან საქართველოში მუდმივად მცხოვრებ უცხო ქვეყნის მოქალაქეებს ან თვითდასაქმებულებს, რომლებიც არ ექვემდებარებიან ავტომატურ გაწევრიანებას, აქვთ უფლება, მაგრამ არა ვალდებულება საპენსიო სქემაში გაწევრიანდნენ ნებაყოფილობით, საპენსიო სააგენტოს საპენსიო შენატანების ადმინისტრირების ელექტრონულ სისტემაში რეგისტრაციის გზით (www.pensions.ge).

იმ დასაქმებულ პირს, რომელიც 2018 წლის 6 აგვისტოს უკვე იყო 40 წლის ან მეტის, 2019 წლის 1 აპრილიდან ან იმ თარიღიდან სამი თვის თავზე, რომელ თარიღზეც დამსაქმებელმა განახორციელა საპენსიო შენატანი დასაქმებულის ინდივიდუალურ საპენსიო ანგარიშზე, რომელი თარიღიც უფრო ადრე დგება, საპენსიო სქემის მონაწილე დასაქმებულს გაუჩნდება უფლება საპენსიო სააგენტოსთვის განცხადებით მიმართვის გზით გავიდეს საპენსიო სქემიდან. ასეთ შემთხვევაში მას, ასევე მის დამსაქმებელს და

სახელმწიფოს სრულად დაუბრუნდებათ მათ მიერ შესაბამისად განხორციელებული საპენსიო შენატანები. დეტალური ინფორმაცია საპენსიო სქემის დატოვების წესის შესახებ გამოქვეყნებულია საპენსიო სააგენტოს ოფიციალურ ვებ-გვერდზე www.pensions.ge.

საპენსიო სქემაში კვლავ გაწევრიანება შესაძლებელი იქნება დამსაქმებლისთვის განცხადებით მიმართვის გზით.

საპენსიო შენატანები

საპენსიო სქემაში მონაწილე დასაქმებულის სასარგებლოდ საპენსიო სააგენტოში მონაწილის ინდივიდუალურ საპენსიო ანგარიშზე გადაირიცხება დარიცხული ხელფასის 2%. დამატებით, მონაწილის ინდივიდუალურ საპენსიო ანგარიშზე დამსაქმებელს და სახელმწიფო ხაზინას შეაქვთ დარიცხული ხელფასის 2% თითოეულს.

მაგალითი: დასაქმებულის დარიცხული ხელფასი შეადგენს თვეში 1000 ლარს. საპენსიო სქემაში მონაწილეობამდე, დასაქმებული, საშემოსავლო გადასახადის გამოკლების შემდეგ ხელზე მიიღებდა 800 ლარს. საპენსიო სქემაში მონაწილეობის შემთხვევაში, დარიცხული ხელფასის 2%, ანუ 20 ლარი, გადაირიცხება მონაწილის ინდივიდუალურ საპენსიო ანგარიშზე, დარჩენილი თანხიდან $1000 - 20 = 980$ ლარი, დაკავდება 20% საშემოსავლო გადასახადი და მონაწილე ხელზე აიღებს 784 ლარს. საპენსიო სქემაში მონაწილეობის შემთხვევაში, დასაქმებულმა ხელზე აიღო $800 - 784 = 16$ ლარით ნაკლები განკარგვადი თანხა. სანაცვლოდ, მონაწილეს ინდივიდუალურ საპენსიო ანგარიშზე ჩაერიცხა 20 ლარი საკუთარი შენატანი, 20 ლარი დამსაქმებლის შენატანი და 20 ლარი სახელმწიფოს შენატანი, სულ - 60 ლარი. ფაქტობრივად, მონაწილემ განახორციელა 16 ლარის ურისკო „ინვესტიცია“ და მიიღო $(60 - 16) / 16 = 275\%$ მყისიერი ამონაგები.

სახელმწიფო ხაზინა საპენსიო სქემის მონაწილე დასაქმებულს ინდივიდუალურ საპენსიო ანგარიშზე ურიცხავს დარიცხული ხელფასის 2%-ს ვიდრე დასაქმებულის დარიცხული ხელფასის ჯამური ოდენობა არ მიაღწევს 24,000 ლარს წლიურად. ამის შემდეგ, სახელმწიფო ხაზინა დასაქმებულს ინდივიდუალურ საპენსიო ანგარიშზე ურიცხავს დარიცხული შემოსავლის 1%-ს მანამ, სანამ დარიცხული ხელფასის ჯამური ოდენობა გადააჭარბებს 60,000 ლარს წლიურად, რის შემდეგაც სახელმწიფო ხაზინა დასაქმებულის ინდივიდუალურ საპენსიო ანგარიშზე შენატანებს აღარ განახორციელებს

თვითდასაქმებული საპენსიო სქემის მონაწილე, რომელიც განიხილება როგორც საკუთარი თავის დამსაქმებელი, ინდივიდუალურ საპენსიო ანგარიშზე ჩარიცხავს თავისი დაუბეგრავი შემოსავლის $2\% + 2\% = 4\%$ -ს, ხოლო სახელმწიფო ხაზინა ასეთ მონაწილეს ინდივიდუალურ საპენსიო ანგარიშზე ჩაურიცხავს დაუბეგრავი შემოსავლის 2%-ს.

საპენსიო ფონდის თანხების ინვესტირება

ინდივიდუალურ საპენსიო ანგარიშებზე არსებული მონაწილეთა თანხები, მონაწილეთათვის დამატებითი ამონაგების მიღების მიზნით ინვესტირდება

კეთილსაიმედო ფინანსურ ინსტრუმენტებში. საინვესტიციო საქმიანობა ხორციელდება მაღალი კვალიფიკაციის მქონე სპეციალისტების მიერ, საინვესტიციო საბჭოს მიერ შემუშავებული და საპენსიო სააგენტოს მიერ დამტკიცებული საინვესტიციო პოლიტიკის შესაბამისად. დაგროვებითი საპენსიო სქემის ამოქმედებიდან პირველი 5 წლის განმავლობაში, მონაწილეთა თანხები განთავსდება მხოლოდ დაბალრისკიან საინვესტიციო პორტფელში, ხოლო 5 წლის შემდეგ, მონაწილეებს მიეცემათ საშუალება აირჩიონ დაბალრისკიანი, საშუალორისკიანი ან მაღალრისკიანი საინვესტიციო პორტფელი.

რისკების კონტროლი

საპენსიო სააგენტოს რისკის კონტროლის სტრუქტურები მონიტორინგს გაუწევენ მონაწილეთა თანხების ინვესტიციის პროცესს რისკის კონტროლის კუთხით, მოახდენენ რისკების იდენტიფიცირებას, მათ რაოდენობრივ შეფასებას და შესაბამის ანგარიშგებას, იმ მიზნით, რომ საინვესტიციო პორტფელის რისკის პროფილი სრულ შესაბამისობაში იყოს საპენსიო სააგენტოს მიერ დამტკიცებულ საინვესტიციო პოლიტიკაში განსაზღვრულ რისკის პროფილთან.

დაგროვებული საპენსიო თანხის გატანა

საპენსიო ასაკის მიღწევიდან ნებისმიერ დროს, მონაწილის განცხადების საფუძველზე, მონაწილე დაიწყებს დაგროვილი საპენსიო თანხის ყოველთვიურ გატანას. ყოველთვიური გასატანი თანხა განისაზღვრება საპენსიო ანგარიშზე არსებული თანხის გაყოფით იმ წლების რაოდენობაზე, რომელიც ტოლია იმ დროისთვის სიცოცხლის საშუალო სტატისტიკურ მაჩვენებელს გამოკლებული მონაწილის მიმდინარე ასაკი და გაყოფილი 12-ზე.

დაგროვებითი საპენსიო სქემის უმთავრესი სარგებლები

დაგროვებით საპენსიო სქემაში მონაწილეობა უზრუნველყოფს ამ სქემაში მონაწილეთა ფინანსურად უზრუნველყოფილ და ღირსეულ სიბერეს პენსიაზე გასვლის შემდგომ. მონაწილის ინდივიდუალურ საპენსიო ანგარიშზე დაგროვებული თანხა წარმოადგენს მონაწილეთა უპირობო და ხელშეუხებელ საკუთრებას, რომელიც დაცულია კანონით და არ ექვემდებარება ყადაღას, დავალიანებაში გაქვითვას, ინკასოს ან აღსრულების რომელიმე სხვა საშუალებას. მონაწილის ინდივიდუალურ საპენსიო ანგარიშზე დაგროვებული თანხა ექვემდებარება მემკვიდრეობით გადაცემას. საპენსიო აქტივები უკვე ახლო და საშუალოვადიან პერსპექტივაში ქვეყანაში შექმნის მნიშვნელოვან (რამოდენიმე მილიარდი ლარის) საინვესტიციო კაპიტალის ბაზას, რომელიც გადამწყვეტი იქნება საქართველოში კაპიტალის ბაზრის განვითარებისთვის და რომლის მინიმუმ 80% „იმუშავებს“ საქართველოს ეკონომიკის ზრდაზე და უზრუნველყოფს ეკონომიკის ზრდის მნიშვნელოვან დაჩქარებას. აღნიშნული განვითარების ბენეფიციარი იქნება საქართველოს თითოეული მოქალაქე და მაცხოვრებელი, მიუხედავად იმისა მონაწილეობს თუ არა ის დაგროვებით საპენსიო სქემაში.

საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის,
ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის

ბრძანება №01-110/ნ
2019 წლის 31 ოქტომბერი

ქ. თბილისი

**საჯარო სამართლის იურიდიული პირის – დასაქმების ხელშეწყობის სახელმწიფო სააგენტოს
დებულების დამტკიცების შესახებ**

„საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს სახელმწიფო კონტროლს დაქვემდებარებულ ზოგიერთ საჯარო სამართლის იურიდიულ პირში ფუნქციებისა და უფლებამოსილებების გადანაწილებასთან/განხორციელებასთან დაკავშირებით გასატარებელ ღონისძიებათა შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2019 წლის 10 ოქტომბრის №487 დადგენილების პირველი მუხლის მე-2 პუნქტისა და „საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს დებულების დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 14 სექტემბრის №473 დადგენილებით დამტკიცებული დებულების მე-6 მუხლის მე-2 პუნქტის „ო“ ქვეპუნქტის შესაბამისად, **ვბრძანებ:**

1. დამტკიცდეს საჯარო სამართლის იურიდიული პირის – დასაქმების ხელშეწყობის სახელმწიფო სააგენტოს თანდართული დებულება.
2. სსიპ – დასაქმების ხელშეწყობის სახელმწიფო სააგენტო განისაზღვროს სსიპ – სოციალური მომსახურების სააგენტოს უფლებამონაცვლედ შრომისა და დასაქმების ხელშეწყობის მიმართულებით ფუნქციებისა და უფლებამოსილებების განხორციელების ნაწილში.
3. ბრძანება, გარდა ბრძანების მე-2 პუნქტისა და ბრძანებით დამტკიცებული დებულების მე-2 მუხლის მე-2 პუნქტისა, ამოქმედდეს გამოქვეყნებისთანავე. ბრძანების მე-2 პუნქტი და ბრძანებით დამტკიცებული დებულების მე-2 მუხლის მე-2 პუნქტი ამოქმედდეს 2019 წლის 1 დეკემბრიდან.

საქართველოს ოკუპირებული
ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის,
ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის
მინისტრი

ეკატერინე
ტიკარაძე

საჯარო სამართლის იურიდიული პირის – დასაქმების ხელშეწყობის სახელმწიფო სააგენტოს დებულება

მუხლი 1. ზოგადი დებულებანი

1. საჯარო სამართლის იურიდიული პირი – დასაქმების ხელშეწყობის სახელმწიფო სააგენტო (შემდგომში – სააგენტო) არის „საჯარო სამართლის იურიდიული პირის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-5 მუხლის მე-2 პუნქტის „ბ“ ქვეპუნქტისა და „საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს სახელმწიფო კონტროლს დაქვემდებარებულ ზოგიერთ საჯარო სამართლის იურიდიულ პირში ფუნქციებისა და უფლებამოსილებების გადანაწილებასთან/განხორციელებასთან დაკავშირებით გასატარებელ ღონისძიებათა შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2019 წლის 10 ოქტომბრის №487 დადგენილების პირველი მუხლის მე-2 პუნქტის საფუძველზე შექმნილი საჯარო სამართლის იურიდიული პირი.
2. სააგენტო თავის საქმიანობას წარმართავს საქართველოს კონსტიტუციის, საერთაშორისო ხელშეკრულებების, „შრომითი მიგრაციის შესახებ“ საქართველოს კანონის, საქართველოს სხვა საკანონმდებლო და სამართლებრივი აქტებისა და წინამდებარე დებულების შესაბამისად.
3. სააგენტო ანგარიშვალდებულია საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს (შემდგომში – სამინისტრო) წინაშე, საქართველოს საკანონმდებლო და კანონქვემდებარე აქტებითა და ამ დებულებით დადგენილ ფარგლებში და წესით.
4. დასახული მიზნებისა და დაკისრებული ფუნქციების განსახორციელებლად სააგენტოს გააჩნია სპეციალური უფლებაუნარიანობა. იგი საკუთარი სახელით იძენს უფლებებსა და მოვალეობებს, დებს გარიგებებს. საკუთარი სახელით გამოდის მხარედ სასამართლოში და მესამე პირებთან ურთიერთობებში.
5. სააგენტოს აქვს ბეჭედი საქართველოს სახელმწიფო გერბის გამოსახულებით და სააგენტოს სახელწოდებით, დამოუკიდებელი ბალანსი, ანგარიში ხაზინასა და საბანკო დაწესებულებაში, შესაძლოა ჰქონდეს ემბლემა და იურიდიული პირის სხვა რეკვიზიტები.
6. სააგენტოს იურიდიული მისამართია: ქ. თბილისი, 0119, წერეთლის გამზირი №144.

მუხლი 2. სააგენტოს მიზნები, ფუნქციები, უფლებამოსილებები და საქმიანობის პრინციპები

1. სააგენტოს მიზანია მოსახლეობის შრომისა და დასაქმების ხელშეწყობა.

2. სააგენტოს ფუნქციები და უფლებამოსილებებია:

ა) შრომის ბაზრის მომსახურებების გაწევა, მათ შორის:

ა.ა) შრომის ბაზრის აქტიური პოლიტიკის ღონისძიებების განხორციელება;

ა.ბ) საშუამავლო მომსახურების გაწევა;

ა.გ) სამუშაოს მაძიებელთა და თავისუფალი (ვაკანტური) სამუშაო ადგილების რეგისტრაცია და ამ მიზნით შრომის ბაზრის მართვის საინფორმაციო სისტემის ადმინისტრირება, გამართული ფუნქციონირება;

ა.დ) სამუშაო ძალის შესახებ სტატისტიკური ინფორმაციის მოგროვება და ანალიზი.

ბ) საქართველოს შრომის ბაზარზე მოთხოვნა-მიწოდების მიმდინარე და პერსპექტიული ტენდენციების გამოვლენის მიზნით, კვლევითი საქმიანობის ხელშეწყობა, განხორციელება და ანალიზი;

გ) საქართველოს მოქალაქეების საზღვარგარეთ დროებითი, ლეგალური დასაქმების შესაძლებლობების (ცირკულარული შრომითი მიგრაციის) განვითარების მიზნით, კომპეტენციის ფარგლებში, სახელმწიფოთაშორისი თანამშრომლობის შეთანხმებული მექანიზმების განხორციელება;

დ) კომპეტენციის ფარგლებში, დასაქმების ხელშეწყობის საკითხებზე მარეგულირებელი ნორმატიული აქტების პროექტების მომზადება და/ან მომზადებაში მონაწილეობა;

ე) დასაქმების ხელშეწყობის სახელმწიფო პროგრამების განხორციელება;

ვ) საქართველოს შრომის ბაზარზე საშუამავლო მომსახურების გაწევის ეფექტურად უზრუნველსაყოფად, ცალკეულ დამსაქმებლებთან, დამსაქმებელთა გაერთიანებებთან და დასაქმების კერძო სააგენტოებთან თანამშრომლობის განვითარება;

ზ) სამუშაოს მაძიებლებისათვის საინფორმაციო და საკონსულტაციო მომსახურებების გაწევა;

თ) სამუშაოს მაძიებელთა პროფესიული მომზადება-გადამზადების ღონისძიებათა ორგანიზება, განხორციელება ან/და განხორციელებაში მონაწილეობა;

ი) დასაქმების ფორუმების ორგანიზება ან/და ორგანიზებაში მონაწილეობა;

კ) შრომისა და დასაქმების, მათ შორის, ცირკულარული შრომითი მიგრაციის სფეროში, შესაბამისი საერთაშორისო რეგულაციებისა და ხელშეკრულებებით განსაზღვრული ვალდებულებების შესრულების ხელშეწყობა;

ლ) შრომითი მიგრაციის რეგულირების სამართლებრივი ბაზისა და საჭიროებისამებრ,

შრომითი მიგრაციის სფეროში სახელმწიფო პოლიტიკისა და კანონმდებლობის სრულყოფის მიზნით წინადადებების შემუშავება/შემუშავებაში მონაწილეობა;

მ) ცირკულარული შრომითი მიგრაციის სქემებში მონაწილე, საქართველოში დაბრუნებული შრომითი მიგრანტების, ადგილობრივ შრომის ბაზარზე დასაქმების ხელშეწყობა;

ნ) საქართველოში შრომითი იმიგრაციის რეგულირების შესახებ წინადადებების მომზადება/მომზადებაში მონაწილეობა;

ო) შრომითი მიგრაციის სფეროში სავალდებულოდ აღიარებული საერთაშორისო კონვენციების, რეკომენდაციების, შეთანხმებების შესრულება, კომპეტენციის ფარგლებში;

პ) სააგენტოს საქმიანობისა და პროექტების მიმდინარეობის ანგარიშების მომზადება და სამინისტროსათვის წარდგენა;

ჟ) სააგენტოს პროგრამების/პროექტების ფარგლებში მონაცემთა ბაზების შექმნა, დამუშავება, განვითარება და ანალიზი.

მუხლი 3. სააგენტოს ხელმძღვანელობა

1. სააგენტოს ხელმძღვანელობს უფროსი (შემდგომში – სააგენტოს უფროსი), რომელსაც თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრი (შემდგომში – მინისტრი).

2. სააგენტოს უფროსი მინიჭებულ უფლებამოსილებათა ფარგლებში მოქმედებს დამოუკიდებლად და პერსონალურად აგებს პასუხს სააგენტოს მიერ განხორციელებული საქმიანობის კანონიერებაზე, მიზანშეწონილობასა და ეფექტიანობაზე, სააგენტოს მფლობელობაში არსებული ქონების დაცვასა და ფულადი სახსრების მიზნობრივ ხარჯვაზე.

3. სააგენტოს უფროსს შეიძლება ჰყავდეს მოადგილე (მოადგილეები), რომლებსაც კანონმდებლობით დადგენილი წესით თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს სააგენტოს უფროსი მინისტრთან შეთანხმებით. უფროსის მოადგილე(ებ)ის რაოდენობა განისაზღვრება სააგენტოს საშტატო ნუსხით.

4. სააგენტოს უფროსის არყოფნის შემთხვევაში უფროსის მოვალეობას ასრულებს უფროსის მიერ ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტით განსაზღვრული ერთ-ერთი მოადგილე, თუ მინისტრის ბრძანებით სხვა რამ არ არის განსაზღვრული.

5. სააგენტოს უფროსის არყოფნის (უფლებამოსილების შეწყვეტის ან შეჩერების) შემთხვევაში, სააგენტოს ინტერესებიდან გამომდინარე, მინისტრი უფლებამოსილია

სააგენტოს უფროსის უფლება-მოვალეობები დროებით დააკისროს სააგენტოს უფროსის ერთ-ერთ მოადგილეს, მინისტრის ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტით.

6. მოადგილეებს შორის უფლებამოსილებებსა და ფუნქციებს ანაწილებს სააგენტოს უფროსი.

მუხლი 4. სააგენტოს უფროსი

სააგენტოს უფროსი:

ა) ხელმძღვანელობს სააგენტოს, წარმართავს მის საქმიანობას და წყვეტს სააგენტოს გამგებლობის სფეროს მიკუთვნებულ საკითხებს;

ბ) პასუხისმგებელია საქართველოს კონსტიტუციის, საქართველოს საკანონმდებლო აქტების, მინისტრის ბრძანებებისა და სხვა კანონქვემდებარე აქტების შესრულებაზე;

გ) უძღვება სააგენტოს საქმიანობას, ახორციელებს სააგენტოს საერთო ხელმძღვანელობას, სამართლებრივ, მეთოდურ-საინფორმაციო და მატერიალურ-ტექნიკურ უზრუნველყოფას;

დ) ახორციელებს სააგენტოს სტრუქტურული ქვედანაყოფების საფინანსო-სამეურნეო, საორგანიზაციო საქმიანობისა და მინიჭებული ფუნქციების შესრულების კონტროლს;

ე) განკარგავს სააგენტოს სახსრებს და აკონტროლებს მათ გამოყენებას, პასუხისმგებელია სააგენტოს საკუთრებაში, მფლობელობასა და/ან სარგებლობაში არსებული ქონებისა და ფულადი სახსრების მიზნობრივ და სწორ ხარჯვაზე;

ვ) წარმოადგენს სააგენტოს მესამე პირებთან ურთიერთობაში ან ანიჭებს წარმომადგენლობით უფლებამოსილებას;

ზ) მინისტრს შესატანხმებლად წარუდგენს სააგენტოს უფროსის მოადგილის კანდიდატურას, განსაზღვრავს მათ უფლებამოსილებებს;

თ) კანონმდებლობის შესაბამისად, თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს სააგენტოში დასაქმებულ პირებს, მათ მიმართ იყენებს წახალისებისა და დისციპლინური პასუხისმგებლობის ზომებს;

ი) უფლებამოსილია სააგენტოს თანამშრომლებს განსაკუთრებით საპასუხისმგებლო ფუნქციური დატვირთვისთვის ან შესრულებული სამუშაოსთვის, რომელიც აღემატება მათ ჩვეულ სამსახურებრივ მოვალეობებს, სამინისტროსთან შეთანხმებით დაუწესოს დამატებითი საზღაური (დანამატი), მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად;

კ) სააგენტოს საქმიანობასთან დაკავშირებით, გამოსცემს ინდივიდუალურ ადმინისტრაციულ-სამართლებრივ აქტებს, აუქმებს ან ცვლის თავისი მოადგილეების ან

სტრუქტურული ქვედანაყოფების მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებებს;

ლ) ანაწილებს მოვალეობებს სააგენტოს თანამშრომლებს შორის, აძლევს მათ სათანადო მითითებებს და დავალებებს, აკონტროლებს სააგენტოს თანამშრომელთა მიერ სამსახურებრივი მოვალეობების შესრულებას;

მ) ზრუნავს სააგენტოს თანამშრომელთა პროფესიული უნარ-ჩვევების განვითარებასა და კვალიფიკაციის ამაღლებაზე;

ნ) სამინისტროსთან შეთანხმებით ამტკიცებს სააგენტოს სახელფასო ფონდსა და საშტატო ნუსხას;

ო) სამინისტროში წარადგენს სააგენტოს ბიუჯეტის პროექტს;

პ) ამტკიცებს სააგენტოს შინაგანაწესს, სააგენტოს სტრუქტურული ქვედანაყოფების დებულებებს, განსაზღვრავს სააგენტოს საორგანიზაციო და ადმინისტრაციულ ხარჯებს;

ჟ) სააგენტო ორგანიზაციულ საკითხებთან დაკავშირებით უფლებამოსილია შექმნას სათათბირო ორგანოები (კომისიები და საბჭოები) და სამუშაო ჯგუფები, განსაზღვროს მისი უფლებამოსილებები, თუ კანონმდებლობით სხვა რამ არ არის განსაზღვრული;

რ) სააგენტოს საქმიანობის ორგანზების სრულყოფის მიზნით ამტკიცებს შესაბამის ინსტრუქციებს/წესებს;

ს) ახორციელებს საქართველოს მოქმედი კანონმდებლობით მინიჭებულ სხვა უფლებამოსილებებს.

მუხლი 5. სააგენტოს სტრუქტურა

სააგენტოს სტრუქტურას და თანამშრომელთა რაოდენობას ამტკიცებს სააგენტოს უფროსი, მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად.

მუხლი 6. სახელმწიფო კონტროლის ფორმა და ფარგლები

1. სააგენტო ექვემდებარება სახელმწიფო კონტროლს, რაც გულისხმობს მის მიერ განხორციელებული საქმიანობის კანონიერების მიზანშეწონილობის, ეფექტიანობისა და საფინანსო-ეკონომიკური საქმიანობის ზედამხედველობას.

2. სააგენტოს საქმიანობაზე კანონმდებლობით დადგენილი წესით სახელმწიფო კონტროლს ახორციელებს სამინისტრო.

3. სამინისტრო უფლებამოსილია, მოითხოვოს კონტროლის განსახორციელებლად საჭირო მასალებისა და ინფორმაციის წარდგენა.

მუხლი 7. სააგენტოს ქონება და დაფინანსების წყაროები

1. სააგენტოს გააჩნია ქონება, რომელიც მას გადაეცემა კანონმდებლობით დადგენილი წესით.
2. სააგენტოს ქონებას შეადგენს ძირითადი საბრუნავი საშუალებები, აგრეთვე სხვა მატერიალური ფასეულობები და ფინანსური რესურსები.
3. სააგენტოს დაფინანსების წყარო შესაძლოა იყოს:
 - ა) სახელმწიფო ბიუჯეტიდან გამოყოფილი მიზნობრივი სახსრები;
 - ბ) გრანტები და ქველმოქმედებიდან მიღებული შემოწირულობები;
 - გ) საქართველოს კანონმდებლობით ნებადართული სხვა შემოსავლები.
4. სააგენტომ სამინისტროს თანხმობით შეიძლება განახორციელოს შემდეგი ქმედებები:
 - ა) უძრავი ქონების შეძენა, გასხვისება და დატვირთვა;
 - ბ) სესხის აღება;
 - გ) თავდებობა;
 - დ) საშტატო განრიგისა და ხელფასის ფონდის განსაზღვრა;
 - ე) თანამშრომელთა მატერიალური წახალისებისა და სახელფასო დანამატის გამოსაყოფი სახსრების, აგრეთვე სააგენტოს მიერ შესაძენი საწვავისა და გასაწევი საკომუნიკაციო ხარჯების ლიმიტების განსაზღვრა;
 - ვ) სხვა გადაწყვეტილებები საჯარო სამართლის იურიდიული პირის ქონებასთან დაკავშირებით, თუ ისინი სცილდება ჩვეულებრივი საქმიანობის ფარგლებს.
5. ამ მუხლის მე-4 პუნქტის „ბ“ და „გ“ ქვეპუნქტებით გათვალისწინებულ ქმედებათა განსახორციელებლად აუცილებელია საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს თანხმობა.
6. ამ მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტებით განსაზღვრული სახსრები და შემოსავლები მთლიანად ხმარდება სააგენტოს მიზნებსა და ფუნქციების განხორციელებას.
7. სააგენტო კანონმდებლობით დადგენილი წესით აწარმოებს საფინანსო-ეკონომიკური საქმიანობის აღრიცხვა-ანგარიშგებას, ადგენს ბალანსს და დასამტკიცებლად წარუდგენს სამინისტროს.

მუხლი 8. სააგენტოს ლიკვიდაცია და რეორგანიზაცია

1. სააგენტოს ლიკვიდაცია და რეორგანიზაცია ხორციელდება კანონმდებლობით დადგენილი წესის შესაბამისად.

2. ლიკვიდაციის შედეგად დარჩენილი ქონება გადადის სახელმწიფოს საკუთრებაში.

მუხლი 9. დებულების გაუქმება, მასში ცვლილებებისა და/ან დამატებების შეტანა

ამ დებულების გაუქმება, მასში ცვლილებებისა და/ან დამატებების შეტანა ხდება მინისტრის ბრძანებით, კანონმდებლობით დადგენილი წესით.

დასაქმების პროგრამების დეპარტამენტის

2019 წლის სტატისტიკური ანგარიში ახალი სერვის მოდელის ფარგლებში

(საანგარიშო პერიოდი: 01.01.19– 31.12.19)

ანგარიშში წარმოდგენილია 2019 სოციალური მომსახურების სააგენტოს 21 სერვის ცენტრში ახალი სერვის მოდელის მიხედვით გაწეული სამუშაო.

სამუშაოს მაძიებლებზე გაწეული მომსახურებები:

პირველადი რეგისტრაცია და სამუშაოს მაძიებლის პროფილის შექმნა.

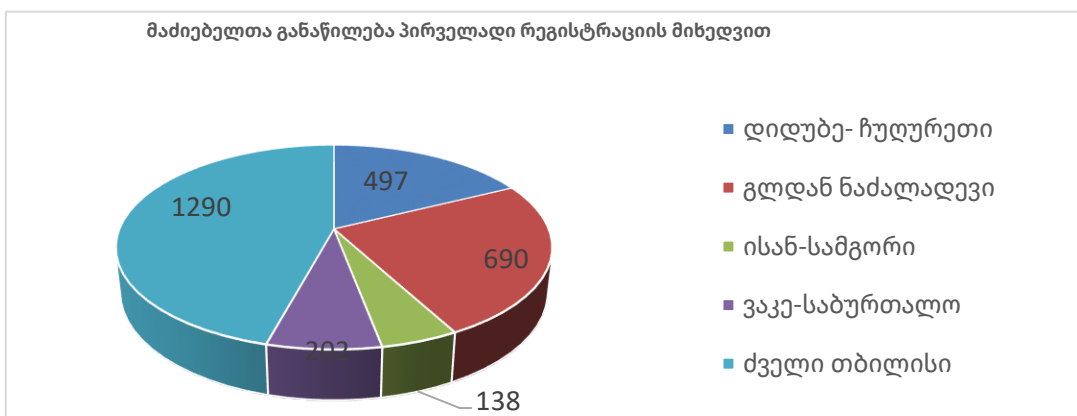
1. ქ. თბილისის 5 სერვის ცენტრი.

თბილისის სერვის ცენტრებს მიმართა 3382 სამუშაოს მაძიებელმა. აქედან სატელეფონო მოწვევა განხორციელდა 368 სამუშაოს მაძიებელთან და დაუგეგმავი ვიზიტით შემოვიდა 3114 სამუშაოს მაძიებელი.

პირველადი რეგისტრაციისა და პროფილის შექმნის მსურველთა რაოდენობამ შეადგინა 2817-- სამუშაოს მაძიებელი.

სტატისტიკური ინფორმაცია ქ.თბილისის სერვის ცენტრების მიხედვით.

თბილისის ცენტრები	პირველადი რეგისტრაცია
დიდუბე- ჩუღურეთი	497
გლდანი-ნაძალადევი	690
ისან-სამგორი	138
ვაკე-საბურთალო	202
ძველი თბილისი	1290
სულ	2817

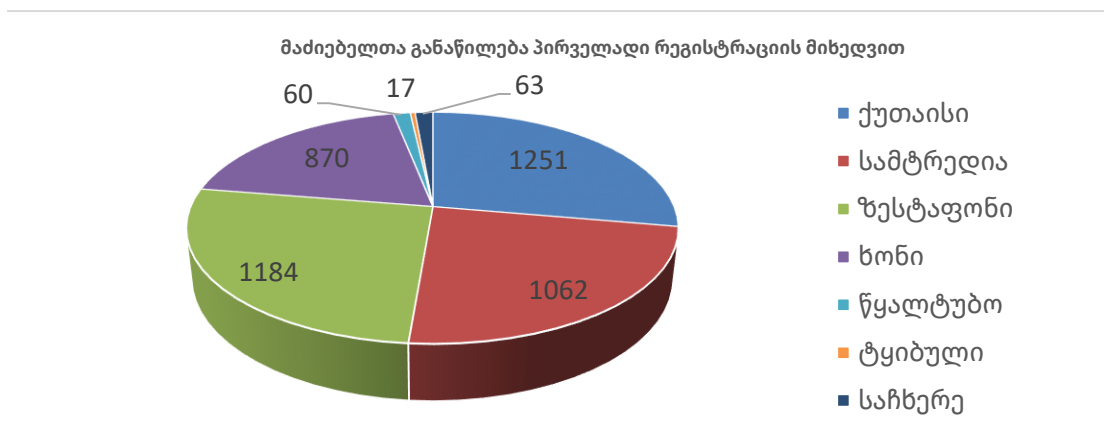

2. იმერეთის რეგიონის 7 სერვის ცენტრი.

იმერეთის სერვის ცენტრებს მიმართა 4873 მაძიებელმა. პირველადი რეგისტრაციისა და პროფილის შექმნის მსურველთა რაოდენობამ შეადგინა 4507- სამუშაოს მაძიებელი.

ინფორმაციისთვის: წყალტუბოს, ტყიბულის და საჩხერის სერვის ცენტრები ახალი სერვისის მოდელით ხელმძღვანელობენ 2019 წლის დეკემბრის თვიდან.

იმერეთის სერვის ცენტრები	პირველადი რეგისტრაცია
ქუთაისი	1251
სამტრედია	1062
ზესტაფონი	1184
ხონი	870
წყალტუბო	60
ტყიბული	17
საჩხერე	63
სულ	4507

3. სამეგრელო ზემო სვანეთის რეგიონის 4 სერვის ცენტრი

სამეგრელო ზემო სვანეთის რეგიონის სერვის ცენტრებს მიმართა 5028 მაძიებელმა.

პირველადი რეგისტრაციისა და პროფილის შექმნის მსურველთა რაოდენობამ შეადგინა 4944- სამუშაოს მაძიებელი.

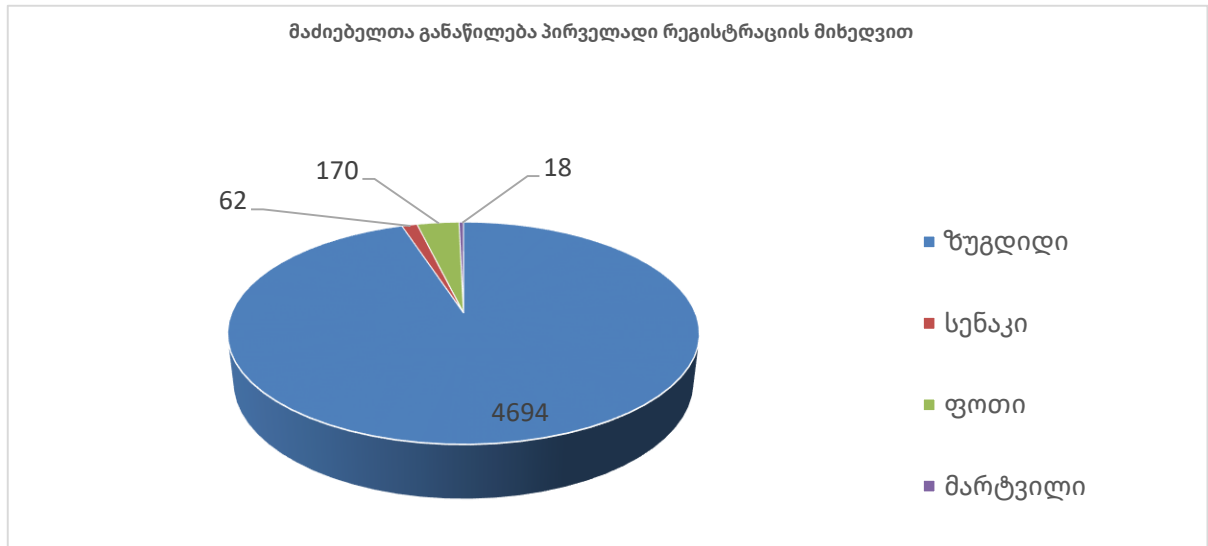
ინფორმაციისთვის: მარტვილის სერვის ცენტრი ახალი სერვისის მოდელით ხელმძღვანელობს 2019 წლის დეკემბრის თვიდან.

სტატისტიკური ინფორმაცია სერვის ცენტრების მიხედვით.

სამეგრელოს -სერვის ცენტრები	პირველადი რეგისტრაცია
-----------------------------	-----------------------

ზუგდიდი	4694
სენაკი	62
ფოთი	170
მარტვილი	18
სულ	4944

3. კახეთის რეგიონის

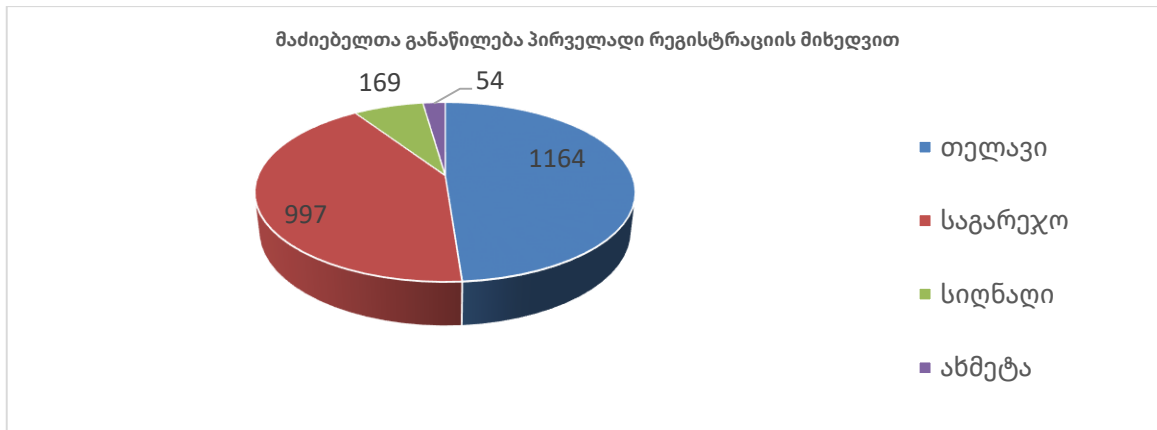
4 სერვის ცენტრი.

კახეთის რეგიონის სერვის ცენტრებს მიმართა 2769 მაძიებელმა. პირველადი რეგისტრაციისა და პროფილის შექმნის მსურველთა რაოდენობამ შეადგინა 2384-სამუშაოს მაძიებელი.

ინფორმაციისთვის: ახმეტის სერვის ცენტრი ახალი სერვის მოდელით ხელმძღვანელობს 2019 წლის დეკემბრის თვიდან.

სტატისტიკური ინფორმაცია სერვის ცენტრების მიხედვით.

კახეთი- სერვის ცენტრები	პირველადი რეგისტრაცია
თელავი	1164
საგარეჯო	997
სიღნაღი	169
ახმეტა	54
სულ	2384

5. გურიის რეგიონის 1 სერვის ცენტრი.

გურიის რეგიონის სერვის ცენტრს მიმართა 100 მაძიებელმა.

ოზურგეთის სერვის ცენტრში პირველადი რეგისტრაციისა და პროფილის შექმნის მსურველთა რაოდენობამ შეადგინა 78-სამუშაოს მაძიებელი.

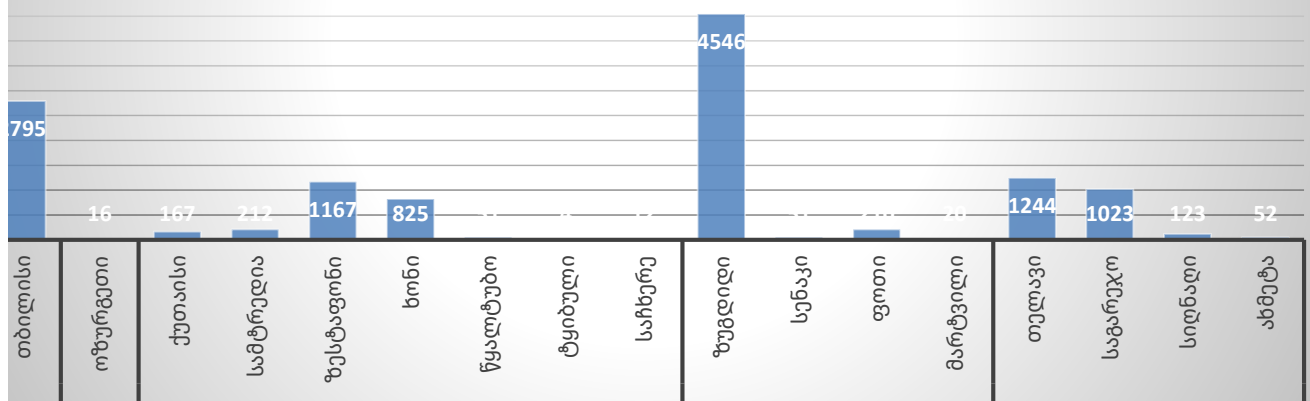
ინფორმაციისთვის: ოზურგეთის სერვის ცენტრი ახალი სერვის მოდელით ხელმძღვანელობს 2019 წლის დეკემბრის თვიდან.

იმხმარებლის ინდივიდუალური კონსულტირების პროცესი.

ამუშაოს მაძიებელთა დასაქმების შესაძლებლობის შეფასება და სეგმენტაცია ჯგუფების ედვით

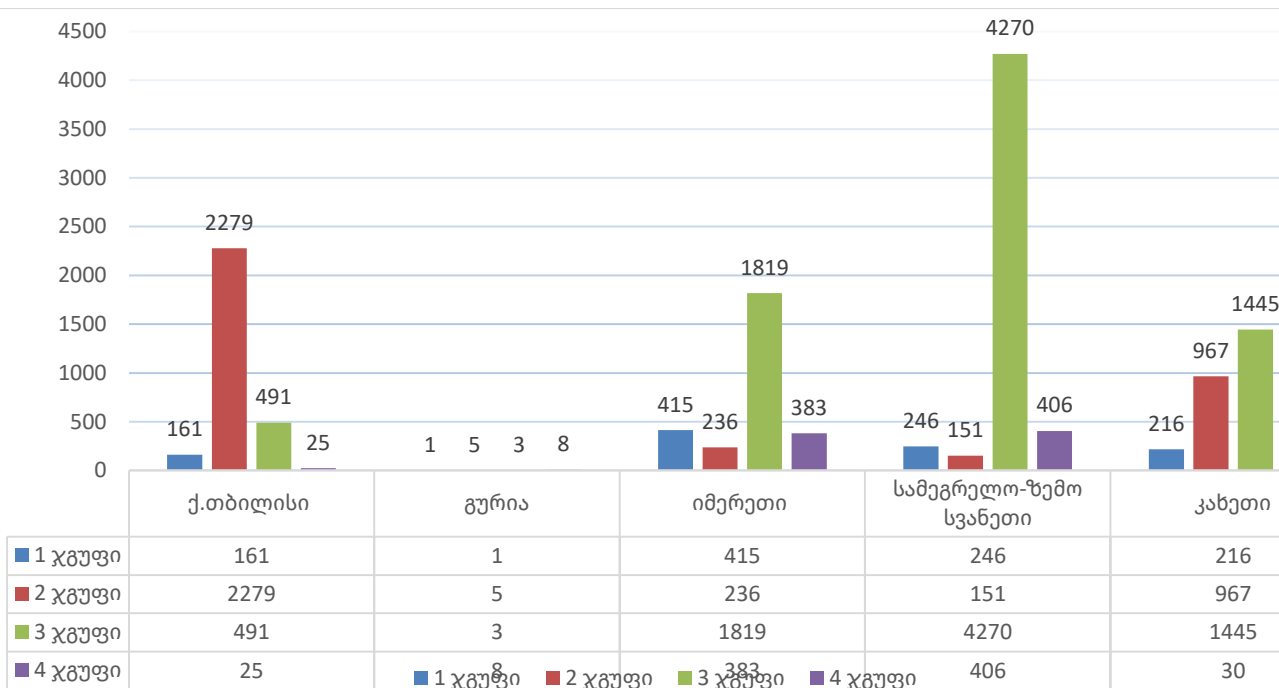
ენტოს 21 სერვის ცენტრი. (თბილისის 5 და რეგიონებში 16 სერვის ცენტრის მონაცემები)

დასაქმების შესაძლებლობა შეუფასდა 12 518 სამუშაოს მაძიებელს

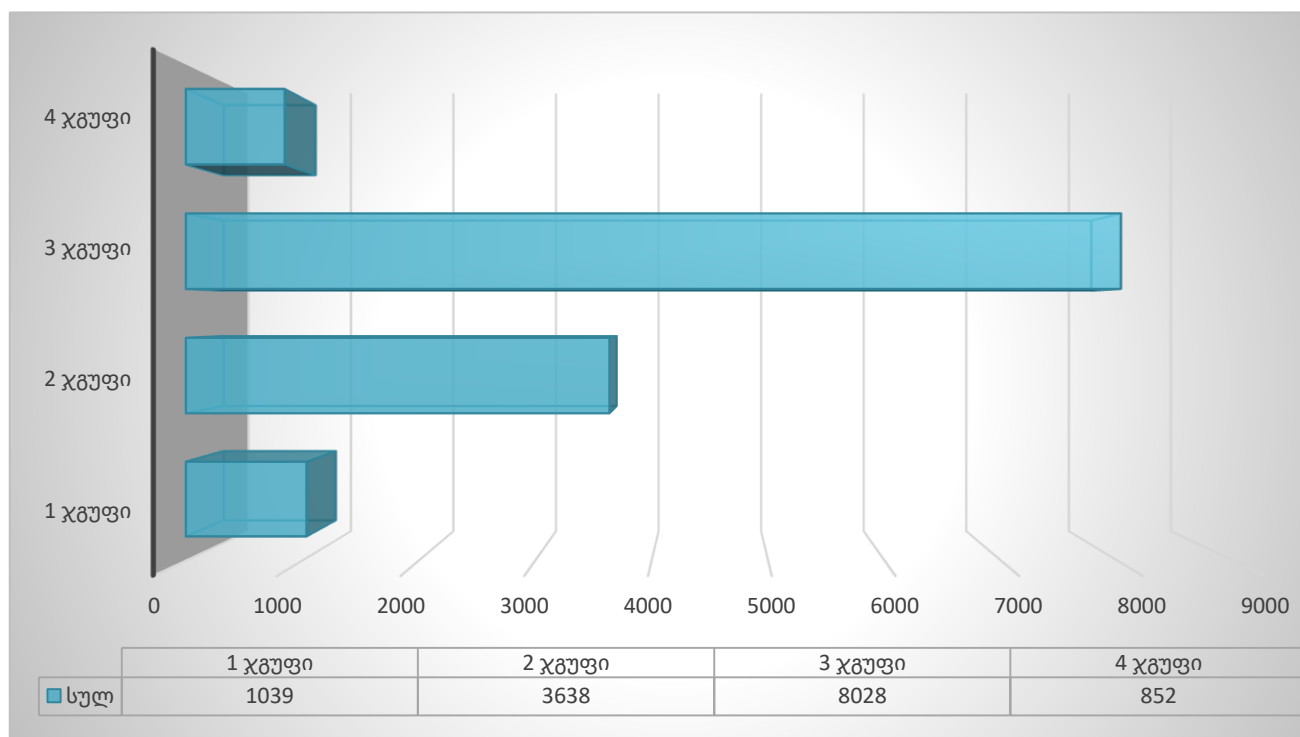

აქმების შესაძლებლობის შეფასება არ ხორციელდება I ჯგუფის სამუშაოს მაძიებლებთან.

მენტაცია ჯგუფების მიხედვით

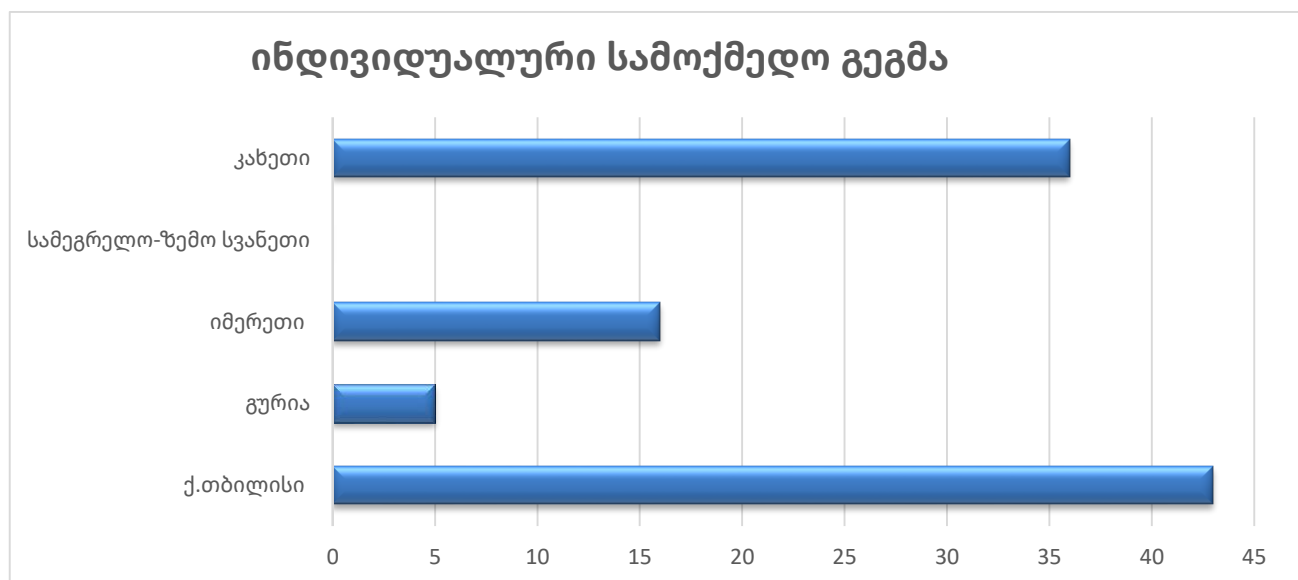

ერთო სურათი 21 სერვის ცენტრში სეგმენტაცია ჯგუფების მიხედვით

გ. სემენტაციის შემდეგ მე-3 ჯგუფის სამუშაოს მაძიებლებთან (გარდა იმ მაძიებლებისა ვინც განაცხადა უარი) შეივსო ინდივიდუალური სამოქმედო გეგმა.

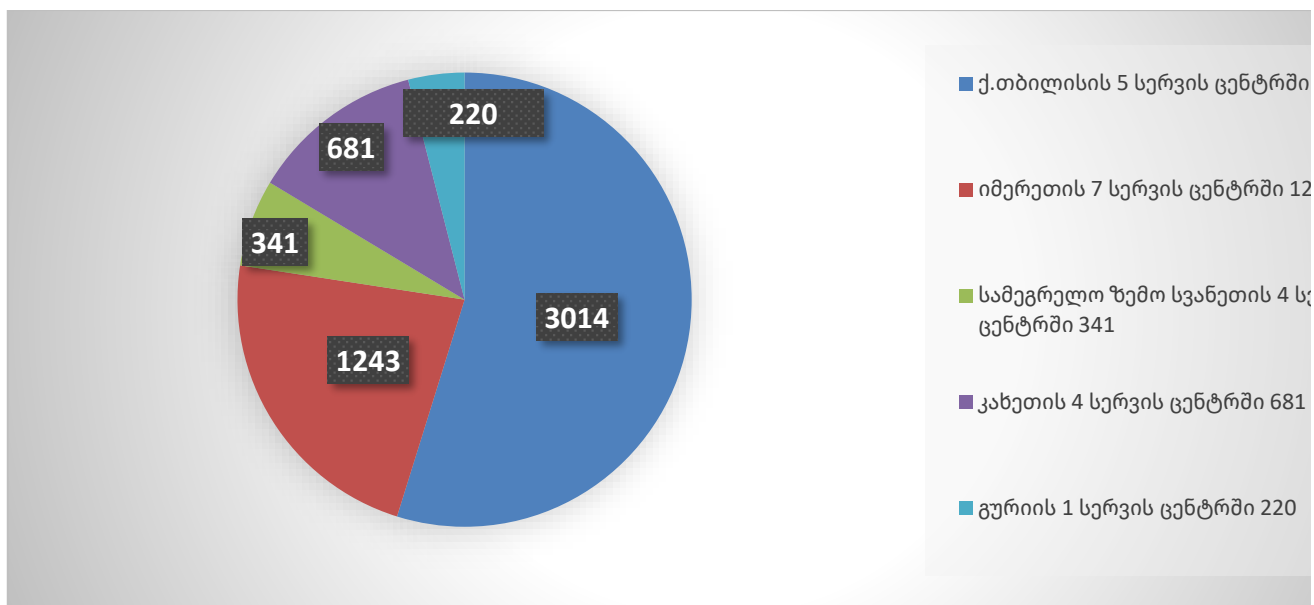
ინდივიდუალური სამოქმედო გეგმის შემუშავების დროს სამუშაოს მაძიებელთან მიმდინარეობს სამუშაოს ძიებასთან დაკავშირებული მიზნების იდენტიფიცირება, აქტივობების განსაზღვრა და დასაქმების ხელშეწყობის სერვისების შეთავაზება.

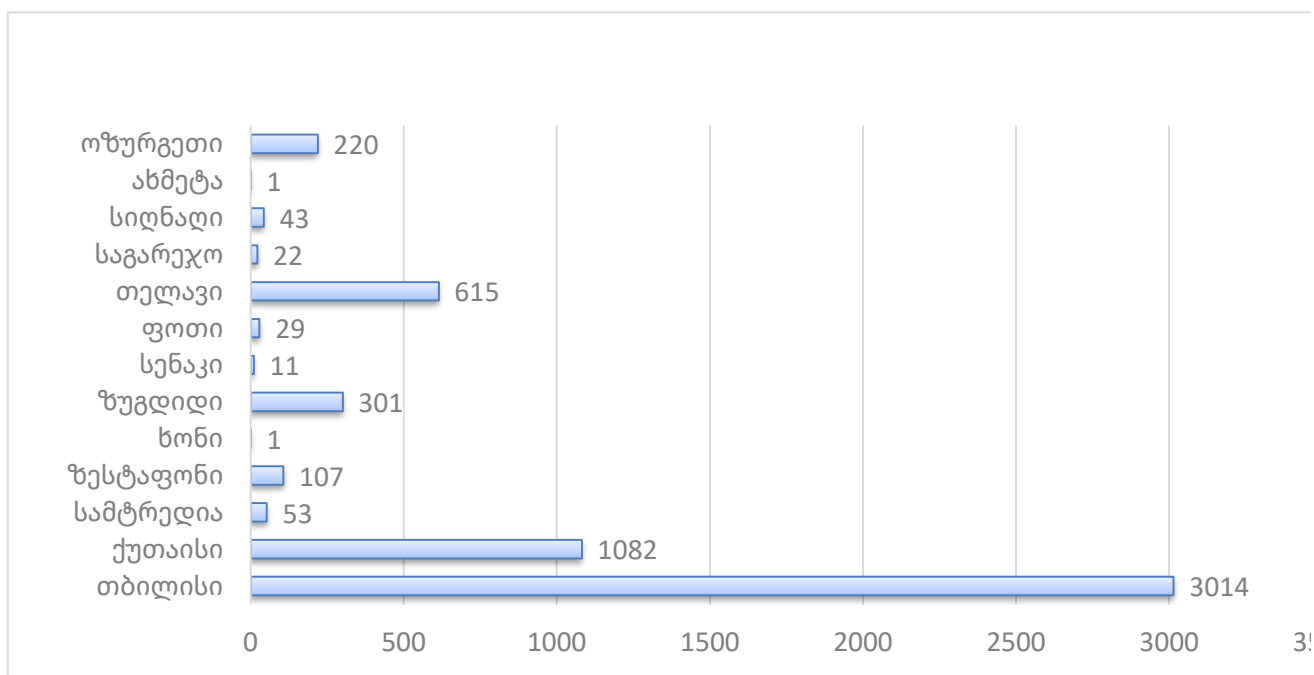
III. საშუამავლო მომსახურება

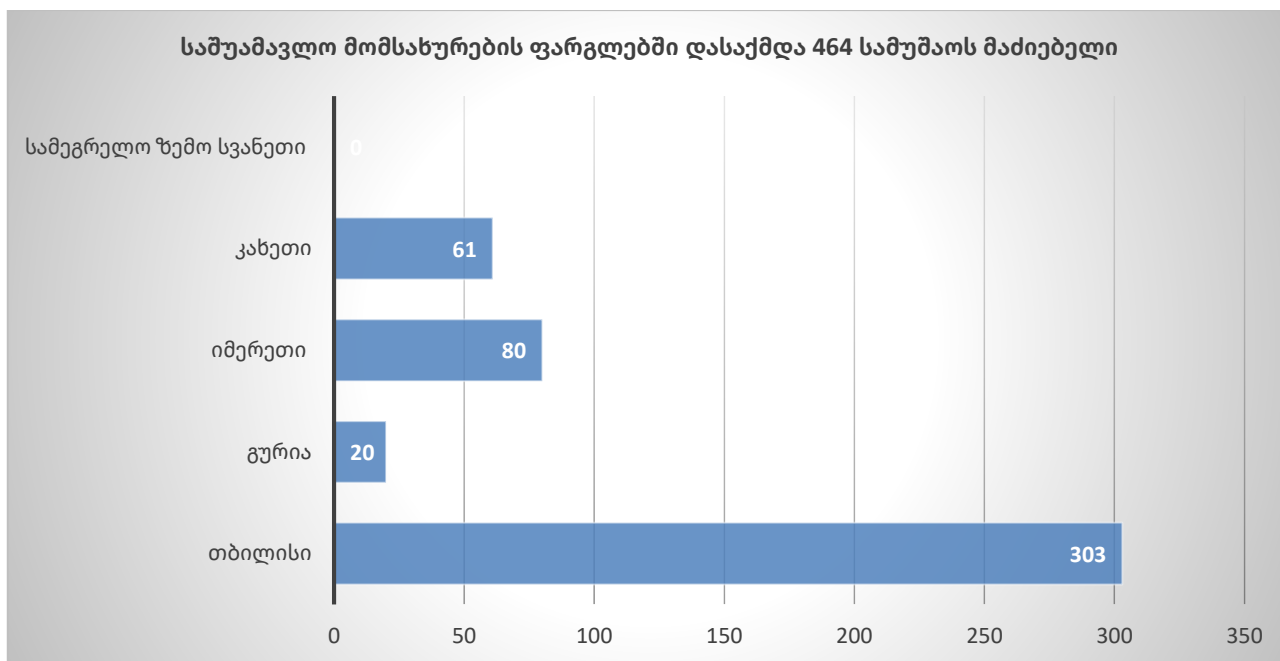
აღნიშნული სერვისი მთელი საქართველოს მასშტაბით რეგულირდება სააგენტოს დირექტორის ბრძანების საფუძველზე 2015 წლიდან.

2019 წელს ახალი სერვისის მოდელის ფარგლებში ქ. თბილისისა და საქართველოს 4 რეგიონში საშუამავლო მომსახურება გაეწია 5499 სამუშაოს მაძიებელს.

გაწეული საშუალოდ მომსახურება სერვის ცენტრების მიხედვით

ახალი სერვის მოდელის ფარგლებში დამსაქმებლებთან ურთიერთობა და ვაკანსიებზე მუშაობა;

I სერვისების შესახებ ინფორმაციის მიწოდება საქართველოში მოქმედ დამსაქმებლებს.

Worknet სისტემაში დამსაქმებლისა და ვაკანსიების რეგისტრაცია.

დამსაქმებლების ძიების, დამსაქმებელთან ტელეფონით ან ელ.ფოსტით

დაკავშირება/კონტაქტის, ვიზიტისა და

დამსაქმებლისთვის საინტერესო და სასარგებლო ინფორმაციის მიწოდების შედეგად

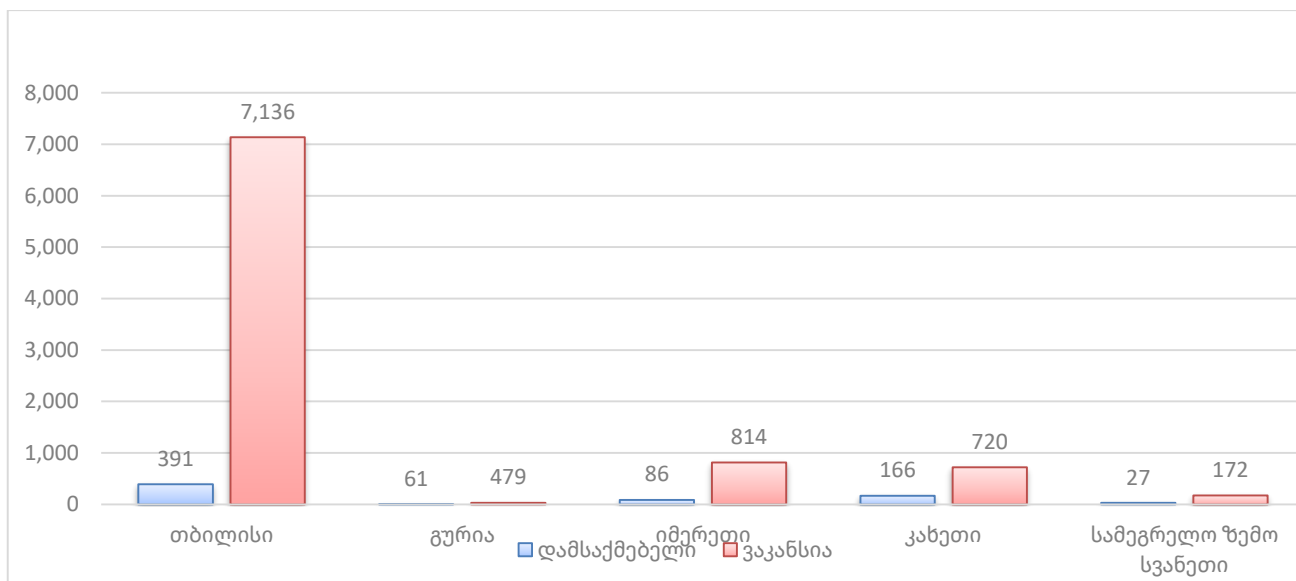
თბილისსა და 4 რეგიონში, საანგარიშო პერიოდში დასაქმების პროგრამების

დეპრტამენტს მიმართა 731 დამსაქმებელმა.

შედეგად დამსაქმებელმა დაარეგისტრირა 9321 ვაკანსია⁵⁷.

რეგიონალურ და ადგილობრივ ცენტრებში, ვაკანსიები ასე გადანაწილდა;

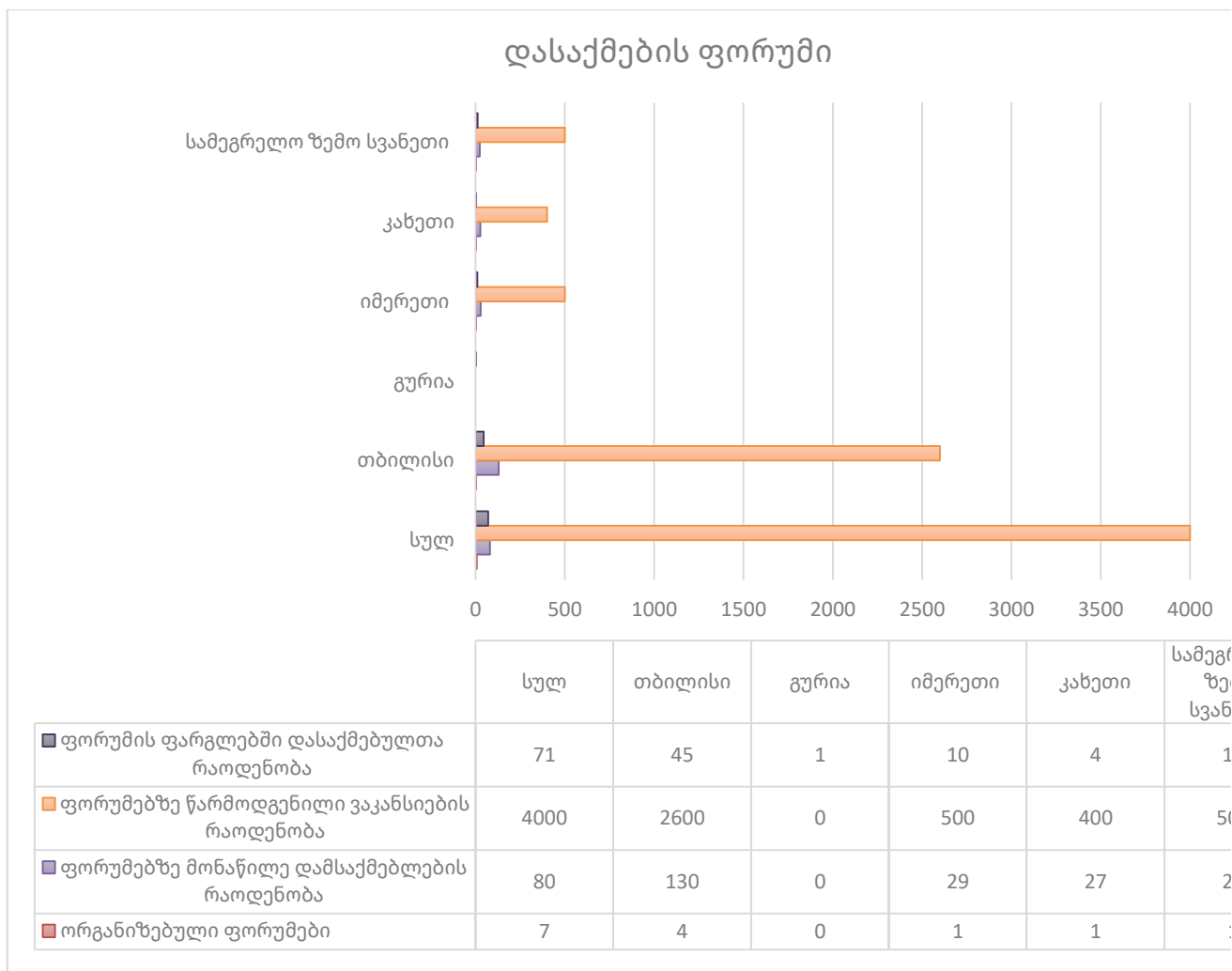
⁵⁷ ვაკანსიის ოფნობა მოცავს 2019 წელს ქ.თბილისსა და საქარულს 4 რეგიონში რეგისტრირებულ ვაკანსიების რცხვს.

II დამსაქმებლებთან საინფორმაციო სესიებისა და სამუშაო შეხვედრების ორგანიზება; დასაქმების ფორუმების მოწყობა;

2019 წლის 1-3 მარტს და 13-14 სექტემბერს რეგიონული და ცენტრალური მედიისა და დაინტერესებული მხარეების ადგილობრივი არასამთავრობო/საერთაშორისო ორგანიზაციების, სოციალური პარტნიორების და დამსაქმებლების წარმომადგენელთათვის, დასაქმების პროგრამების დეპარტამენტმა ჩაატარა ტრენინგ/სემინარები. ღონისძიებაში მონაწილეობა მიიღო 48 წარმომადგენელმა.

ასევე 2019 წელს აღნიშნულ რეგიონებში ჩატარდა დასაქმების ფორუმები.

III დამსაქმებელთან მჭიდრო ურთიერთობა, უკუკავშირის მიღება.

ახალი სერვისის მოდელის ფარგლებში გაწეული მომსახურების შედეგად **დასაქმდა 1127 სამუშაოს მაძიებელი.**

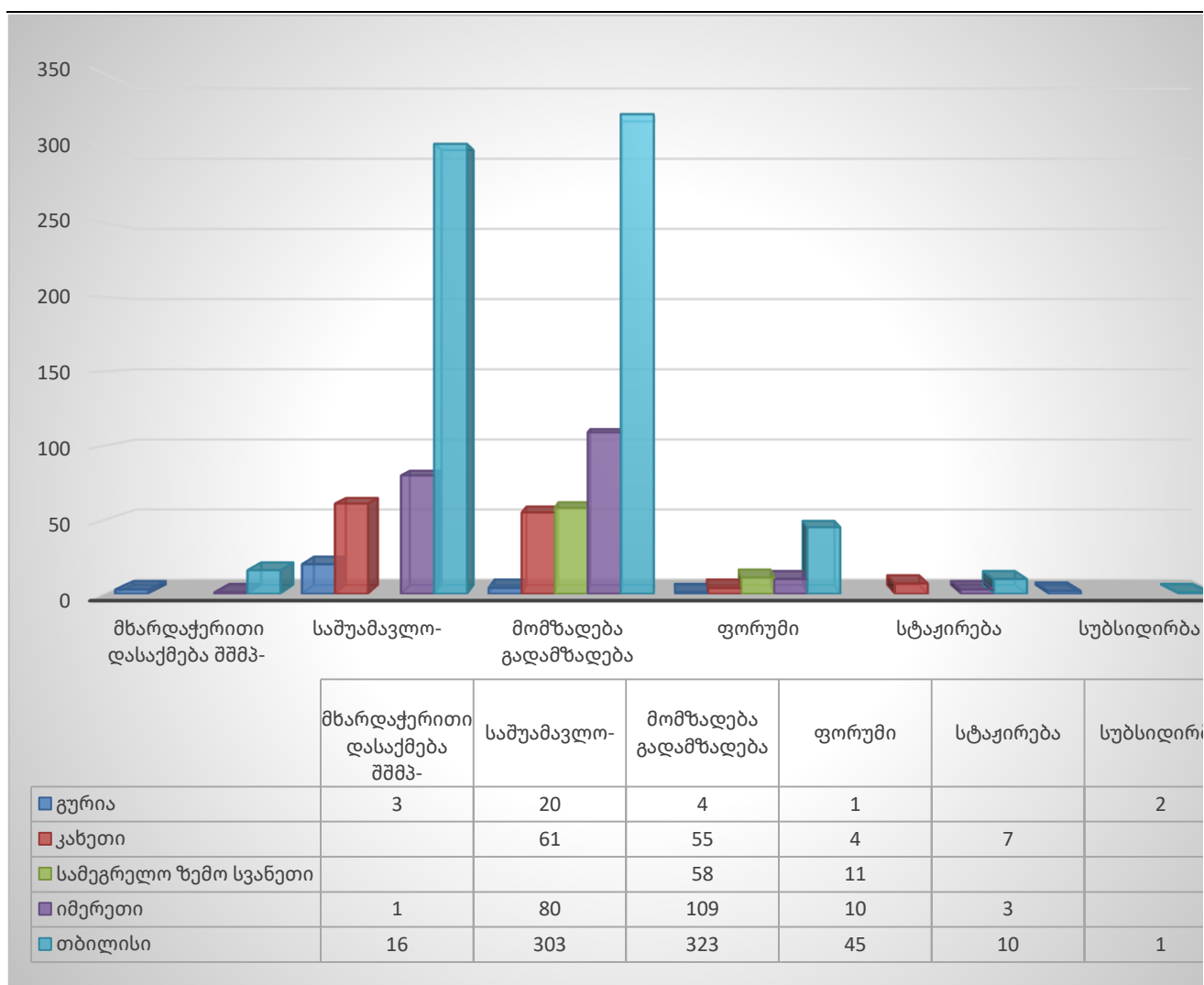
ქ.თბილისში დასაქმებულთა რაოდენობამ შეადგინა 698-ი, რაც საერთო დაქმებულთა 62%-ია.

სამეგრელო ზემო სვანეთის რეგიონში დასაქმებულთა რაოდენობამ შეადგინა 69 ერთეული, რაც საერთო დაქმებულთა 6.1%-ია.

იმერეთის რეგიონში დასაქმებულთა რაოდენობამ შეადგინა 203-ი, რაც საერთო დაქმებულთა 18%-ია.

კახეთის რეგიონში დასაქმებულთა რაოდენობამ შეადგინა 127 ერთეული, რაც საერთო დაქმებულთა 11,2 %-ია.

გურიის რეგიონში დასაქმებულთა რაოდენობამ შეადგინა 30 ერთეული, რაც საერთო დაქმებულთა 2.6%-ია.

სამუშაოს მაძიებელი ძირითადად დასაქმდა შემდეგ პოზიციებზე:

ელექტრიკოსი, ქსოვილის-თექის სპეციალისტი, ქოლ-ცენტრის ოპერატორი, ადმინისტრატორი, კონსულტანტი, გაყიდვების აგენტი, მიმტანი, მზარეულის დამხმარე, სამკერვალო საწარმოს მკერავი, ინდივიდუალური მკერავი, ხორცისა და თევზის დამუშავების სპეციალისტი, კონდიტერი, მცხობელი, მტვირთავი, დასუფთავების თანამშრომელი, დაცვის თანამშრომელი.

სოციალური დახმარება

ფულადი საარსებო შემწეობა

საჭიროებს თქვენი ოჯახი სოციალურ დახმარებას?

მიმართეთ სოციალური მომსახურების სააგენტოს შესაბამის ტერიტორიულ ერთეულს, საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით, შეავსეთ დადგენილი ფორმის განაცხადი და დარეგისტრირდით სოციალურად დაუცველი ოჯახების მონაცემთა ერთიან ბაზაში.

შენიშვნა: იმ შემთხვევაში, თუ ოჯახის ყველა წევრს შეზღუდული აქვს გადაადგილების შესაძლებლობა, განაცხადის შევსება შესაძლებელია ოჯახის საცხოვრებელ ადგილზე (სააგენტოს უფლებამოსილი პირის ვიზიტის დროს).

განაცხადის შესავსებად დაგჭირდებათ:

- ოჯახის სრულწლოვანი წევრ(ებ)ის პირადობის/ბინადრობის დამადასტურებელი მოწმობა, ხოლო არასრულწლოვანი წევრ(ებ)ის შემთხვევაში, დაბადების მოწმობა სადაც მითითებულია პირადი ნომერი;
- მეურვეობის ან მზრუნველობის დამადასტურებელი დოკუმენტი, ან ნოტარიულად დამოწმებული რწმუნებულება, თუ განცხადება შეაქვს პირს, რომელიც ოჯახის წევრი არ არის.

განაცხადის ფორმის შევსების შემდეგ ოჯახში სააგენტოს უფლებამოსილი პირის (სოციალური აგენტი) ვიზიტის დროს, ოჯახის უფლებამოსილი წარმომადგენლის მიერ მიწოდებული ინფორმაციის საფუძველზე, შეივსება „ოჯახის დეკლარაცია“, ოჯახის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის შესახებ. დეკლარირებული ინფორმაცია დასტურდება ოჯახის უფლებამოსილი წარმომადგენლის ხელმოწერით. დეკლარაციაში ასახული ინფორმაციის მონაცემთა ერთიან ბაზაში განთავსებისა და დადგენილი მეთოდოლოგიით დამუშავების შემდეგ ოჯახს მიენიჭება სარეიტინგო ქულა, რომლის ოდენობაც განსაზღვრავს ოჯახის უფლებას რაიმე სახის ბენეფიტზე (ფულადი სოციალური დახმარება და სხვა).

რა შემთხვევაში ინიშნება ფულადი სოციალური დახმარება?

მოქმედი მეთოდოლოგიით შეფასებულ (შესწავლილ) ოჯახებზე გათვალისწინებულია საარსებო შემწეობის შემდეგი ოდენობები:

- ოჯახი, რომლის სარეიტინგო ქულაც 30 001-ზე ნაკლებია - საარსებო შემწეობა განისაზღვრება 60 ლარით ოჯახის ყველა წევრზე;
- ოჯახი, რომლის სარეიტინგო ქულაა 30 001 და მეტი, მაგრამ ნაკლებია 57 001 ქულაზე - საარსებო შემწეობა განისაზღვრება 50 ლარით ოჯახის ყველა წევრზე;
- ოჯახი, რომლის სარეიტინგო ქულაა 57 001 და მეტი, მაგრამ ნაკლებია 60 001 ქულაზე - საარსებო შემწეობა განისაზღვრება 40 ლარით ოჯახის ყველა წევრზე;
- ოჯახი, რომლის სარეიტინგო ქულაა 60 001 და მეტი, მაგრამ ნაკლებია 65 001 ქულაზე - საარსებო შემწეობა განისაზღვრება 30 ლარით ოჯახის ყველა წევრზე;
- **ოჯახი, რომლის სარეიტინგო ქულაც 100 001-ზე ნაკლებია:**

100 001-ზე ნაკლები ქულის მქონე ოჯახი, ყოველ 16 წლამდე ასაკის წევრზე მიიღებს 50 ლარის ოდენობის შემწეობას.

რიგ მუნიციპალიტეტებში (ჩამონათვალი იხილეთ ბმულზე), ზემოაღნიშნული 50 ლარის ოდენობის საარსებო შემწეობა გაიცემა ფულის სახით, ანუ თანხა ჩაირიცხება ოჯახის საბანკო ბარათზე და შესაძლებელი იქნება სრულად განაღდება.

მუნიციპალიტეტების ნაწილში კი (ჩამონათვალი იხილეთ ბმულზე), 16 წლამდე ასაკის წევრისთვის განკუთვნილი 50-ლარიანი შემწეობიდან, 20 ლარი ჩაირიცხება ოჯახის საბანკო ბარათზე (თანხის განაღდების უფლებით), ხოლო დარჩენილი 30 ლარი „ბავშვის კვების ბარათზე“ (ბარათიდან თანხის განაღდების უფლების გარეშე).

„ბავშვის კვების ბარათით“ შესაძლებელია მხოლოდ სურსათის შეძენა და დაუშვებელია ალკოჰოლური სასმელისა და თამბაქოს ყიდვა. „ბავშვის კვების ბარათს“ (ისევე როგორც ოჯახის საბანკო ბარათს) გასცემს სს - „ლიბერთი ბანკი“ ოჯახის იმ სრულწლოვან პირზე, რომელიც განსაზღვრულია საარსებო შემწეობის თანხის მიმღებად.

„ბავშვის კვების ბარათით“ სარგებლობა შესაძლებელია სოციალური მომსახურების სააგენტოში რეგისტრირებულ სავაჭრო ობიექტებში.

საქართველოს მასშტაბით სააგენტოში რეგისტრირებული სავაჭრო ობიექტების სია, სადაც შესაძლებელია „ბავშვის კვების ბარათის“ გამოყენება.

ფულად დახმარებას ოჯახი მიიღებს, საარსებო შემწეობის დანიშნვის პროცედურის განხორციელების შემდგომ, მინიჭებული სარეიტინგო ქულის ძალაში შესვლიდან მეორე თვეს.

ოჯახის შემადგენლობაში არ გაითვალისწინება:

- სასჯელადსრულების დაწესებულებაში მყოფი მსჯავრდებული, რომელსაც სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული განაჩენით შეეფარდა თავისუფლების აღკვეთა;
- იძულებით სამკურნალოდ გაგზავნილი პირი;
- ვადიან სამხედრო სამსახურში მყოფი პირი (გარდა იმ პირისა, რომელიც სამხედრო სამსახურის შესრულებისას სამ დღეში ერთხელ მაინც ბრუნდება ოჯახში);
- ქვეყნის ფარგლებს გარეთ ზედიზედ სამ თვეზე მეტი ვადით წასული პირი;
- სასამართლოს მიერ უგზო-უკვლოდ დაკარგულად ან გარდაცვლილად გამოცხადებული პირი;
- სპეციალიზებულ დაწესებულებაში სრულ სახელმწიფო კმაყოფაზე მყოფი პირი.
- პენიტენციურ დაწესებულებაში მყოფი ბრალდებული

სად უნდა მივიღოთ კუთვნილი ფულადი სოციალური დახმარება?

თანხის მისაღებად, მიმართეთ სს "ლიბერთი ბანკს", სადაც ანგარიშის გახსნისა და პლასტიკური ბარათის დამზადების შემდეგ, ყოველთვიურად ჩაგერიცხებათ კუთვნილი ფულადი დახმარება.

ფულადი დახმარების მისაღებად სს "ლიბერთი ბანკში" ანგარიშის გახსნა უფასოა.

ოჯახს არ აქვს უფლება, საარსებო შემწეობასთან ერთად, მიიღოს დევნილის ყოველთვიური შემწეობა.

რა შეიძლება გახდეს ფულადი სოციალური დახმარების შეწყვეტის მიზეზი?

ფულადი სოციალური დახმარების შეწყვეტის მიზეზები შეიძლება იყოს:

- ოჯახის განცხადება;
- ოჯახის მონაცემთა ერთიან ბაზაში რეგისტრაციის გაუქმება;
- თუ, ოჯახისათვის მინიჭებული სარეიტინგო ქულა აღემატება საქართველოს მთავრობის მიერ დადგენილ „საარსებო შემწეობის ზღვრულ ქულას“;

- ოჯახის წევრის 16 წლის ასაკის შესრულება ისეთ ოჯახში, რომლის სარეიტინგო ქულა მეტია 65 001 და ნაკლებია 100 001.

რა შემთხვევაში შეიძლება ოჯახს შეუწყდეს მონაცემთა ერთიან ბაზაში რეგისტრაცია?

მონაცემთა ბაზაში რეგისტრაციის შეწყვეტა და/ან განმეორებითი რეგისტრაციის მოთხოვნის აკრძალვა გამოიყენება სააგენტოსათვის ყალბი ან არასწორი მონაცემების მიწოდების ან/და ოჯახის მიერ ნაკისრი ვალდებულებ(ებ)ის (მუდმივი საცხოვრებელი ადგილის, დემოგრაფიული ან/და სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის შეცვლის თაობაზე, სააგენტოსათვის ინფორმაციის მიწოდება და სხვა) შეუსრულებლობის შემთხვევაში.

ფულადი საარსებო შემწეობის მიღების მსურველი ოჯახის უფლება-მოვალეობანი:

- მონაცემთა ბაზაში რეგისტრაციის მიზნით დღე - ღამის განსაზღვრულ პერიოდში (დილის 8:00 საათიდან საღამოს 10:00 საათამდე) დაუბრკოლებლად შეუშვას სააგენტოს უფლებამოსილი პირი თავის საცხოვრებელ ბინაში, მისცეს მას საშუალება სრულად დაათვალიეროს ოჯახის მიერ დაკავებული საცხოვრებელი ფართობი თუ საერთო სარგებლობის სათავსები, შეამოწმოს ყოფითი პირობები;
- ობიექტური პასუხები გასცეს უფლებამოსილი პირის შეკითხვებს და არ დაამახინჯოს ფაქტები, მოთხოვნისამებრ წარადგინოს საჭირო დოკუმენტები, ხელი მოაწეროს გამოკითხვის შედეგად შევსებულ დოკუმენტს, განსხვავებული აზრის არსებობისას დააფიქსიროს საკუთარი შენიშვნები;
- სააგენტოს უფლება აქვს ნებისმიერი წყაროდან მოიპოვოს საჭირო ინფორმაცია, რომელიც უკავშირდება ოჯახის ან მისი ცალკეული წევრ(ებ)ის იდენტიფიკაციას, ფინანსურ და ქონებრივ მდგომარეობას, პერსონალურ და სხვა მონაცემებს, რაც უკავშირდება მონაცემთა ბაზაში რეგისტრაციას;
- ოჯახის მუდმივი საცხოვრებელი ადგილის, დემოგრაფიული (ოჯახის წევრთა რაოდენობის გაზრდა ან შემცირება) ან სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის შეცვლის შესახებ აცნობოს სააგენტოს ამ ცვლილებიდან ერთი თვის ვადაში;
- მიეცეთ მოპოვებული ინფორმაცია სხვა სოციალური დახმარების დამნიშვნელ დაწესებულებებსა და ორგანიზაციებს, რაც მიმართული იქნება მათი სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებისაკენ;
- სოციალური დახმარების დანიშვნის ან სახელმწიფოს მიერ დადგენილი სხვა შეღავათებით სარგებლობის უფლების მოპოვების შემთხვევაში, ოჯახის მიერ სოციალური დახმარების (შეღავათის ან სხვა სახის სარგებლის) მიღების თაობაზე ინფორმაცია გახდეს საჯარო;
- ამ წესის მიზნებისთვის განსაზღვრული, ოჯახის არამომუშავე შრომისუნარიანი წევრი ამ წესით გათვალისწინებული პირობებით დარეგისტრირდეს „სამუშაოს მაძიებლად“ შრომის ბაზრის მართვის საინფორმაციო პორტალზე - www.worknet.gov.ge;
- ოჯახს უფლება აქვს გაეცნოს მონაცემთა ბაზაში მის შესახებ არსებულ ინფორმაციას, მოითხოვოს მის შესახებ არსებულ მონაცემებში ცვლილებების (შესწორებების) შეტანა, მოითხოვოს ამონაწერი მონაცემთა ბაზიდან, ასევე, ისარგებლოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული სხვა უფლებებით.

სოციალური პაკეტი შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირებისათვის

თარიღი: 2020-01-03

რა კატეგორიის შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირს ენიშნება სოციალური პაკეტი და რა ოდენობით?

სოციალური პაკეტი ენიშნებათ მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს:

- „საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისათვის, თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის დაღუპულ, უგზო-უკვლოდ დაკარგულ, მიღებული ჭრილობების შედეგად გარდაცვლილთა ოჯახების სოციალური დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის პირველი მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებულ დაღუპულთა მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე იმ მშობელს, რომელსაც დაედუპა 3 შვილი - **564** ლარის ოდენობით;
- „საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისათვის, თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის დაღუპულ, უგზო-უკვლოდ დაკარგულ, მიღებული ჭრილობების შედეგად გარდაცვლილთა ოჯახების სოციალური დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის პირველი მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებულ დაღუპულთა მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე იმ მშობელს, რომელსაც დაედუპა 2 შვილი - **464** ლარის ოდენობით;
- საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისა და დამოუკიდებლობისათვის საბრძოლო მოქმედებებში გარდაცვლილი მეომრის მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მარტოხელა მშობელს - **364** ლარის ოდენობით;
- საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისათვის, თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის საბრძოლო მოქმედების შედეგად მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს - **293** ლარის ოდენობით;
- საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისა და დამოუკიდებლობისათვის საბრძოლო მოქმედებებში გარდაცვლილთა მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე, შემდეგი თანმიმდევრობით: უფროსი ასაკის მშობელს ან მეუღლეს ან 18 წელს ზემოთ ასაკის შვილს - **264** ლარის ოდენობით;
- სხვა სახელმწიფოთა ტერიტორიაზე საბრძოლო მოქმედების შედეგად მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს - **264** ლარის ოდენობით;
- მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე სხვა სახელმწიფოთა ტერიტორიაზე საბრძოლო მოქმედების ან/და საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისათვის, თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის საბრძოლო მოქმედების მონაწილეებს - **242** ლარის ოდენობით;
- მეორე მსოფლიო ომის, სხვა სახელმწიფოთა ტერიტორიაზე საბრძოლო მოქმედებების დროს ან შემდგომ პერიოდში გარდაცვლილი, აგრეთვე ტერიტორიული მთლიანობისათვის, თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის საბრძოლო მოქმედების შემდგომ პერიოდში გარდაცვლილი მეომრის მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე, შემდეგი თანმიმდევრობით, უფროსი ასაკის მშობელს ან მეუღლეს ან 18 წელს ზემოთ ასაკის შვილს - **242** ლარის ოდენობით;
- პოლიტიკური რეპრესიების მსხვერპლად აღიარებულ, მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს, ხოლო პოლიტიკური რეპრესიების მსხვერპლად აღიარებული პირის გარდაცვალების შემთხვევაში - მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე, შემდეგი თანმიმდევრობით, უფროსი ასაკის მშობელს ან მეუღლეს ან 18 წელს ზემოთ ასაკის შვილს - **227** ლარის ოდენობით;
- მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის მქონე პირებს - **220** ლარის ოდენობით.

- სხვა სახელმწიფოთა ტერიტორიაზე საბრძოლო მოქმედებების დროს ან შემდგომ პერიოდში გარდაცვლილი, აგრეთვე ტერიტორიული მთლიანობისათვის, თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის საბრძოლო მოქმედების შემდგომ პერიოდში გარდაცვლილი მეომრის შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის მქონე ბავშვს - **242** ლარის ოდენობით;
- პოლიტიკური რეპრესიების მსხვერპლად აღიარებული პირის გარდაცვალების შემთხვევაში, გარდაცვლილი პირის შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის მქონე ბავშვს - **227** ლარის ოდენობით;
- შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის მქონე ბავშვებს - **220** ლარის ოდენობით.

ვის უნდა მიმართოთ სოციალური პაკეტის დასანიშნად?

სოციალური პაკეტის დასანიშნად განცხადება უნდა წარადგინოთ სოციალური მომსახურების სააგენტოს ნებისმიერ ტერიტორიულ ერთეულში, მიუხედავად თქვენი რეგისტრაციის ადგილისა.

რა საბუთებია საჭირო სოციალური პაკეტის დასანიშნად?

სოციალური პაკეტის დასანიშნად განცხადებას თან უნდა დაერთოს შემდეგი დოკუმენტები:

- ყველა კატეგორიის სოციალური პაკეტის დანიშვნისათვის - მამიებლის პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი (მათ შორის, ბავშვის შემთხვევაში - დაბადების მოწმობა), ხოლო კანონიერი წარმომადგენლის მიმართვის შემთხვევაში - კანონიერი წარმომადგენლის პირადობისა და წარმომადგენლობის დამადასტურებელი დოკუმენტი (კანონიერი წარმომადგენლის მიმართვის შემთხვევაში, მამიებლის პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტის წარდგენა სავალდებულო არ არის, თუ წარმომადგენლობის დოკუმენტში მოცემულია მამიებლის იდენტიფიცირებისთვის საჭირო მონაცემები);
- შესაბამისი სამედიცინო დაწესებულების მიერ გაცემული სამედიცინო-სოციალური ექსპერტიზის შემოწმების აქტის ამონაწერი;
- ომის ინვალიდისა და ომის მონაწილის შემთხვევაში, დამატებით წარმოსადგენია - ვეტერანების საქმეთა სამსახურის მიერ გაცემული ვეტერანის სტატუსის დამადასტურებელი დოკუმენტი;
- ომში ან ომის შემდგომ პერიოდში ომის მონაწილის გარდაცვალების გამო, მისი მშობლისათვის, მეუღლისათვის, შვილისათვის, დამატებით წარმოსადგენია - გარდაცვალების მოწმობა, ვეტერანების საქმეთა სახელმწიფო სამსახურის მიერ გაცემული ვეტერანის სტატუსის დამადასტურებელი დოკუმენტი, გარდაცვლილი პირის დაბადების მოწმობა (მშობლის შემთხვევაში), ქორწინების მოწმობა (მეუღლის შემთხვევაში), დაბადების მოწმობა (შვილის შემთხვევაში);
- პოლიტიკური რეპრესიების მსხვერპლად აღიარების გამო, დამატებით წარმოსადგენია - სასამართლოს გადაწყვეტილება პოლიტიკური რეპრესიების მსხვერპლად აღიარების შესახებ;
- პოლიტიკური რეპრესიების მსხვერპლად აღიარებული პირის გარდაცვალების გამო მისი მშობლისათვის, მეუღლისათვის, შვილისათვის, დამატებით წარმოსადგენია - გარდაცვალების მოწმობა, სასამართლოს გადაწყვეტილება გარდაცვლილი პირის პოლიტიკური რეპრესიების მსხვერპლად აღიარების შესახებ, გარდაცვლილი პირის დაბადების მოწმობა (მშობლის შემთხვევაში), ქორწინების მოწმობა (მეუღლის შემთხვევაში), დაბადების მოწმობა ან სასამართლო გადაწყვეტილება (შვილის შემთხვევაში).

როდის ინიშნება სოციალური პაკეტი?

სოციალური პაკეტის დანიშვნის თაობაზე განცხადებას სააგენტო იხილავს და გადაწყვეტილებას სოციალური პაკეტის დანიშვნის/არდანიშვნის თაობაზე იღებს განცხადების წარდგენიდან არა უგვიანეს 10 კალენდარული დღის ვადაში.

სოციალური პაკეტი ინიშნება:

- განცხადებისა და ყველა საჭირო დოკუმენტის წარდგენის მომდევნო თვის პირველი რიცხვიდან, თუ განცხადება წარდგენილია სოციალურ პაკეტზე უფლების წარმოშობის თვეს ან ამ საფუძვლის წარმოშობიდან ნებისმიერ დროს;
- სოციალური პაკეტის უფლების წარმოშობის თვის მომდევნო თვის პირველი რიცხვიდან, თუ განცხადება ყველა საჭირო დოკუმენტთან ერთად წარდგენილია სოციალურ პაკეტზე უფლების წარმოშობამდე არა უმეტეს 10 კალენდარული დღით ადრე.

როგორ ხდება სოციალური პაკეტის გაცემა?

სოციალური პაკეტი გაიცემა საქართველოს ტერიტორიაზე რეგისტრაციის ადგილის მიუხედავად. სოციალური პაკეტის მიტანა ბინაზე ხორციელდება განსაკუთრებულ შემთხვევებში გასაცემლის გამცემ საბანკო დაწესებულებაში ბენეფიციარის წერილობითი განცხადების საფუძველზე.

რა არის სოციალური პაკეტის შეჩერებისა და განახლების საფუძველი?

სოციალური პაკეტის შეჩერება და განახლება:

- ბენეფიციარის მიერ სოციალური პაკეტის ზედიზედ 6 თვის განმავლობაში მიუღებლობა, ანუ როდესაც არ ხდება მისი კუთვნილი საბანკო ანგარიშიდან თანხის გატანა ზედიზედ 6 თვის განმავლობაში;
- როდესაც საბანკო ანგარიშებიდან თანხები გაიცემა მინდობილობით და მინდობილობის გაცემიდან 1 წლის გასვლის შემდეგ არ მომხდარა მინდობილობის განახლება;
- როდესაც პირი ახორციელებს პენსიის დეპოზიტზე გადატანას და 1 წლის გასვლის შემდეგ პირადად არ მიუმართავს პენსიის გამცემი საბანკო დაწესებულებისათვის შესაბამისი განცხადებით, აღნიშნულ შემთხვევებში სოციალური პაკეტი განახლდება განახლების თაობაზე, განცხადების წარდგენის მომდევნო თვის პირველი რიცხვიდან;

აღნიშნული საფუძველით შეჩერებული სოციალური პაკეტი განახლდება მომდევნო თვის პირველი რიცხვიდან და ანაზღაურდება მიუღებელი თანხა წარსული დროისათვის, მაგრამ არა უმეტეს, ერთი წლისა, სოციალური პაკეტის შეჩერების დღიდან:

- პირის წინასწარ პატიმრობაში ყოფნა, ამ შემთხვევაში სოციალური პაკეტი განახლდება ბენეფიციარის მიმართ გამამართლებელი განაჩენის გამოტანისას, სოციალური პაკეტის განახლების თაობაზე განცხადების წარდგენის შემდეგ;

აღნიშნული საფუძველით შეჩერებული სოციალური პაკეტი განახლდება ბენეფიციარის მიერ განახლების თაობაზე განცხადების წარდგენის მომდევნო თვის პირველი რიცხვიდან. მიუღებელი თანხა წარსული დროისათვის, მაგრამ არა უმეტეს, ერთი წლისა, სოციალური პაკეტის შეჩერების დღიდან, ანაზღაურდება მხოლოდ გამამართლებელი განაჩენის გამოტანის შემთხვევაში, უფლებამოსილი ორგანოს მიერ გაცემული დოკუმენტის (დოკუმენტების) წარდგენის შემდეგ;

- შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის მოქმედების ვადის გასვლისას;

აღნიშნული საფუძველით შეჩერებული სოციალური პაკეტი განახლდება ბენეფიციარის მიერ სააგენტოსათვის გასაცემლის განახლების თაობაზე განცხადებისა და შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის დამადასტურებელი დოკუმენტის წარდგენის შემდეგ და ანაზღაურდება მიუღებელი თანხა წარსული დროისათვის, მაგრამ არა უმეტეს, ერთი წლისა, სოციალური პაკეტის შეჩერების დღიდან:

- თუ სტატუსი მინიჭებულია წინა სტატუსის მოქმედების ფარგლებში;

- თუ სტატუსი მინიჭებულია წინა სტატუსის მოქმედების ვადის გასვლის შემდეგ, არა უმეტეს, 3 თვის ვადაში და არსებობს წინა სტატუსის მოქმედების ვადაში გადამოწმებაზე გამოუცხადებლობის საპატიო მიზეზი (საავადმყოფოში, სანატორიუმში ან სხვა სტაციონარულ სამკურნალო დაწესებულებაში ყოფნის გამო). სხვა საპატიო მიზეზებად ჩაითვლება: შესაბამისი სამედიცინო დაწესებულების მუშაობის გრაფიკის დარღვევა ან ფორსმაჟორული მდგომარეობა (სტიქიური უბედურება, დაუძლეველი ძალა, საგანგებო ან საომარი მდგომარეობა). ამასთან, თუ სოციალური პაკეტის განახლებისას წარმოდგენილია დოკუმენტი, რომლის მიხედვითაც დგინდება, რომ ბენეფიციარს ზემოაღნიშნულ ვადაში მინიჭებული აქვს შეზღუდული შესაძლებლობის სხვა სტატუსი, სოციალური პაკეტი განახლდება და მიუღებელი თანხა წარსული დროისათვის ანაზღაურდება: შეზღუდული შესაძლებლობის ახალი სტატუსის მინიჭებამდე არსებული სტატუსის მოქმედების ვადაში - სტატუსის შესაბამისი კატეგორიისათვის განსაზღვრული

თანხის ოდენობით, ხოლო შეზღუდული შესაძლებლობის ახალი სტატუსის მინიჭების მომდევნო თვიდან - შესაბამისი კატეგორიისათვის განსაზღვრული თანხის ოდენობით.

- სხვა საფუძველით, სოციალური პაკეტის შეჩერების შემთხვევაში - სოციალური პაკეტი განაზღვრება შეჩერების საფუძველის აღმოფხვრის შემდეგ.

რა არის სოციალური პაკეტის შეწყვეტის საფუძველი?

სოციალური პაკეტის შეწყვეტა ხდება:

- პირადი განცხადებით;
- საჯარო საქმიანობის განხორციელების პერიოდში (გარდა მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე და მხედველობის გამო მნიშვნელოვნად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისა);
- სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლისას, რომლითაც პირს შეეფარდა თავისუფლების აღკვეთის აღსრულება;
- უცხო ქვეყნის მოქალაქისა და საქართველოში სტატუსის მქონე მოქალაქეობის არმქონე პირის საქართველოდან გაძევებისას;
- საქართველოს მოქალაქეობიდან გასვლისას ან საქართველოს მოქალაქეობის დაკარგვისას;
- ბენეფიციარის გარდაცვალებისას;
- სოციალური პაკეტის შეჩერებიდან 3 წლის გასვლის შემდგომ;
- მარჩენალდაკარგული პირ(ებ)ის 18 წლის ასაკის მიღწევისას;
- სოციალური პაკეტის დანიშნისათვის საჭირო შეზღუდული შესაძლებლობის შესაბამისი სტატუსის დაკარგვისას;
- შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის მქონე პირის შესაბამის სამედიცინო დაწესებულებაში დადგენილ ვადაში გადამოწმებაზე გამოუცხადებლობისას, თუ არ არსებობს ამ წესით გათვალისწინებული საპატიო მიზეზი;
- ვეტერანების საქმეთა სახელმწიფო სამსახურის მიერ მინიჭებული ვეტერანის სტატუსის დაკარგვისას;
- სახელმწიფო პენსიის დანიშნისას;
- სხვა საფუძველით, თუ ის გამომდინარეობს ამ წესიდან.

რა სახის შეზღუდვები არსებობს სოციალური პაკეტის მიღებაზე?

დაუშვებელია:

- ორი ან მეტი სოციალური პაკეტის ერთდროულად მიღება;
- სოციალურ პაკეტთან ერთად სახელმწიფო პენსიის (საპენსიო პაკეტი) ან სახელმწიფო კომპენსაციის (გარდა სახელმწიფო კომპენსაციის მიმღებთათვის გათვალისწინებული სოციალური პაკეტისა) მიღება;
- სოციალური პაკეტის მიღების უფლება არ წარმოიშობა და წარმოშობილი უფლება წყდება პირის მიერ საჯარო საქმიანობის* განხორციელების პერიოდში, გარდა მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე და მხედველობის გამო მნიშვნელოვნად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისა;
- როდესაც პირს წარმოეშობა უფლება, მიიღოს რამდენიმე სარგებელი, მას აქვს მხოლოდ ერთ-ერთი სარგებლის მოთხოვნის უფლება სააგენტოში წარდგენილი განცხადების შესაბამისად;
- პირის გარდაცვალების შემთხვევაში სოციალური პაკეტის დანიშნა ხორციელდება მხოლოდ ერთ ბენეფიციარზე სააგენტოში წარდგენილი განცხადების შესაბამისად, გარდა მარჩენალდაკარგულისა.
- საჯარო საქმიანობა წარმოადგენს - სახელმწიფო სამსახურსა და საჯარო სამსახურში, მათ შორის, საჯარო სამართლის იურიდიულ პირში (გარდა პოლიტიკური და რელიგიური ორგანიზაციებისა, ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებებისა, პროფესიული და უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებებისა, სამეცნიერო-კვლევითი დაწესებულებებისა, საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიისა, საქართველოს სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიისა, მუზეუმებისა, ბიბლიოთეკებისა, სკოლა-პანსიონებისა, ადრეული და სკოლამდელი აღზრდისა და განათლების, სკოლისგარეშე და სააღმზრდელო საქმიანობის განმახორციელებელი დაწესებულებებისა) განხორციელებული შრომითი ანაზღაურებადი საქმიანობა. საჯარო საქმიანობად არ მიიჩნევა საუბნო

საარჩევნო კომისიაში განხორციელებული შრომითი ანაზღაურებადი საქმიანობა და საოლქო საარჩევნო კომისიის დროებითი წევრის მიერ განხორციელებული შრომითი ანაზღაურებადი საქმიანობა.

საჯარო საქმიანობად არ მიიჩნევა აგრეთვე სამხედრო სარეზერვო სამსახურში განხორციელებული საქმიანობა. ისეთი შრომითი ანაზღაურებადი საქმიანობის შესახებ ინფორმაციას, რომელიც საჯარო საქმიანობას მიეკუთვნება, ადმინისტრირების ორგანოს შეთანხმებული ფორმატით აწვდის საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო.

სოციალური პაკეტი

ვინ ითვლება სოციალური პაკეტის მიღებაზე უფლების მქონე მარჩენალდაკარგულ პირად?

მარჩენალდაკარგული პირი არის ერთ-ერთი ან ორივე გარდაცვლილი მშობლის შვილი (შვილები) 18 წლის ასაკის მიღწევამდე, რომელსაც ენიშნება სოციალური პაკეტი მარჩენალის გარდაცვალების გამო.

ვის ენიშნება სოციალური პაკეტი მარჩენალის დაკარგვის გამო და რა ოდენობით?

- გარდაცვლილი მშობლის შვილს (შვილებს) 18 წლის ასაკის მიღწევამდე, თითოეულს - **100 ლარის** ოდენობით;
- პოლიტიკური რეპრესიების მსხვერპლად აღიარებული პირის გარდაცვალების შემთხვევაში გარდაცვლილი პირის შვილს 18 წლის ასაკამდე - **107 ლარის** ოდენობით;
- სხვა სახელმწიფოთა ტერიტორიაზე საბრძოლო მოქმედებების დროს ან შემდგომ პერიოდში გარდაცვლილი, აგრეთვე ტერიტორიული მთლიანობისათვის, თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის საბრძოლო მოქმედების შემდგომ პერიოდში გარდაცვლილი მეომრის შვილს 18 წლის ასაკამდე - **122 ლარის** ოდენობით;
- საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისა და დამოუკიდებლობისათვის საბრძოლო მოქმედებებში გარდაცვლილის შვილს 18 წლის ასაკამდე - **144 ლარის** ოდენობით.

ვის უნდა მიმართოთ სოციალური პაკეტის დასანიშნად?

სოციალური პაკეტის დასანიშნად განცხადება უნდა წარადგინოთ სოციალური მომსახურების სააგენტოს ნებისმიერ ტერიტორიულ ერთეულში, მიუხედავად თქვენი რეგისტრაციის ადგილისა.

რა საბუთებია საჭირო სოციალური პაკეტის დასანიშნად?

სოციალური პაკეტის დასანიშნად განცხადებას თან უნდა დაერთოს შემდეგი დოკუმენტები:

- მამიებლის პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი (მათ შორის, ბავშვის შემთხვევაში - დაბადების მოწმობა, ხოლო კანონიერი წარმომადგენლის მომართვის შემთხვევაში - აგრეთვე მისი პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი);
- მარჩენალის გარდაცვალების მოწმობა;
- ომში ან ომის შემდგომ პერიოდში ომის მონაწილის გარდაცვალების გამო, დამატებით წარმოსადგენია - ვეტერანების საქმეთა სახელმწიფო სამსახურის მიერ გაცემული ვეტერანის სტატუსის დამადასტურებელი დოკუმენტი;

- პოლიტიკური რეპრესიების მსხვერპლად აღიარებული პირის გარდაცვალების გამო, დამატებით წარმოსადგენია - სასამართლოს გადაწყვეტილება გარდაცვლილი პირის პოლიტიკური რეპრესიების მსხვერპლად აღიარების შესახებ.

როდის ინიშნება სოციალური პაკეტი?

სოციალური პაკეტის დანიშვნის თაობაზე განცხადებას სააგენტო იხილავს და გადაწყვეტილებას სოციალური პაკეტის დანიშვნის/არდანიშვნის თაობაზე იღებს განცხადების წარდგენიდან არა უგვიანეს 10 კალენდარული დღის ვადაში.

სოციალური პაკეტი ინიშნება:

- განცხადებისა და ყველა საჭირო დოკუმენტის წარდგენის მომდევნო თვის პირველი რიცხვიდან, თუ განცხადება წარდგენილია სოციალურ პაკეტზე უფლების წარმოშობის თვეს ან ამ საფუძვლის წარმოშობიდან ნებისმიერ დროს;
- სოციალური პაკეტის უფლების წარმოშობის თვის მომდევნო თვის პირველი რიცხვიდან, თუ განცხადება ყველა საჭირო დოკუმენტთან ერთად წარდგენილია სოციალურ პაკეტზე უფლების წარმოშობამდე არაუმეტეს 10 კალენდარული დღით ადრე.

როგორ ხდება სოციალური პაკეტის გაცემა?

სოციალური პაკეტი გაიცემა საქართველოს ტერიტორიაზე რეგისტრაციის ადგილის მიუხედავად. სოციალური პაკეტის მიტანა ბინაზე ხორციელდება განსაკუთრებულ შემთხვევებში გასაცემლის გამცემ საბანკო დაწესებულებაში ბენეფიციარის წერილობითი განცხადების საფუძველზე.

რა არის სოციალური პაკეტის შეჩერებისა და განახლების საფუძველი?

სოციალური პაკეტის შეჩერების საფუძველია:

- ბენეფიციარის მიერ სოციალური პაკეტის ზედიზედ 6 თვის განმავლობაში მიუღებლობა, ანუ როდესაც არ ხდება მისი კუთვნილი საბანკო ანგარიშიდან თანხის გატანა ზედიზედ 6 თვის განმავლობაში;
- როდესაც საბანკო ანგარიშებიდან თანხები გაიცემა მინდობილობით და მინდობილობის გაცემიდან 1 წლის გასვლის შემდეგ არ მომხდარა მინდობილობის განახლება;
- როდესაც პირი ახორციელებს პენსიის დეპოზიტზე გადატანას და 1 წლის გასვლის შემდეგ პირადად, არ მიუმართავს პენსიის გამცემი საბანკო დაწესებულებისათვის შესაბამისი განცხადებით, აღნიშნულ შემთხვევებში სოციალური პაკეტი განახლდება განახლების თაობაზე, განცხადების წარდგენის მომდევნო თვის პირველი რიცხვიდან;
- პირის წინასწარ პატიმრობაში ყოფნა, ამ შემთხვევაში სოციალური პაკეტი განახლდება ბენეფიციარის მიმართ გამამართლებელი განაჩენის გამოტანისას, სოციალური პაკეტის განახლების თაობაზე განცხადების წარდგენის შემდეგ;
- შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის მქონე პირის შესაბამის სამედიცინო დაწესებულებაში დადგენილ ვადაში გადამოწმებაზე საპატიო მიზეზით (სავადმყოფოში, სანატორიუმში ან სხვა სტაციონარულ სამკურნალო დაწესებულებაში ყოფნის გამო) გამოუცხადებლობა. ამ შემთხვევაში სოციალური პაკეტი განახლდება შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის განმეორებითი დადგენისას სოციალური პაკეტის განახლების თაობაზე განცხადების წარდგენის შემდეგ.
- სოციალური პაკეტის განახლება ხდება, განახლების თაობაზე, განცხადების წარდგენის მომდევნო თვის პირველი რიცხვიდან და ანაზღაურდება მიუღებელი თანხა წარსული დროისათვის, მაგრამ არა უმეტეს, ერთი წლისა, სოციალური პაკეტის შეჩერების დღიდან.

რა არის სოციალური პაკეტის შეწყვეტის საფუძველი?

სოციალური პაკეტის შეწყვეტა ხდება:

- პირადი განცხადებით;

- საჯარო საქმიანობის განხორციელებისას (გარდა მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე და მხედველობის გამო მნიშვნელოვნად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისა);
- სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლისას, რომლითაც პირს შეეფარდა თავისუფლების აღკვეთის აღსრულება;
- უცხო ქვეყნის მოქალაქისა და საქართველოში სტატუსის მქონე მოქალაქეობის არმქონე პირის საქართველოდან გაძევებისას;
- საქართველოს მოქალაქეობიდან გასვლისას ან საქართველოს მოქალაქეობის დაკარგვისას;
- ბენეფიციარის გარდაცვალებისას;
- სოციალური პაკეტის შეჩერებიდან 3 წლის გასვლის შემდგომ;
- მარჩენალდაკარგული პირ(ებ)ის 18 წლის ასაკის მიღწევისას;
- სოციალური პაკეტის დანიშვნისათვის საჭირო შეზღუდული შესაძლებლობის შესაბამისი სტატუსის დაკარგვისას;
- შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის მქონე პირის შესაბამის სამედიცინო დაწესებულებაში დადგენილ ვადაში გადამოწმებაზე გამოუცხადებლობისას, თუ არ არსებობს ამ წესით გათვალისწინებული საპატიო მიზეზი;
- ვეტერანების საქმეთა სახელმწიფო სამსახურის მიერ მინიჭებული ვეტერანის სტატუსის დაკარგვისას;
- სახელმწიფო პენსიის დანიშვნისას;
- სხვა საფუძველით, თუ ის გამომდინარეობს ამ წესიდან.

რა სახის შეზღუდვები არსებობს სოციალური პაკეტის მიღებაზე?

დაუშვებელია:

- ორი ან მეტი სოციალური პაკეტის ერთდროულად მიღება;
- სოციალურ პაკეტთან ერთად სახელმწიფო პენსიის (საპენსიო პაკეტი) ან სახელმწიფო კომპენსაციის (გარდა სახელმწიფო კომპენსაციის მიმღებთათვის გათვალისწინებული სოციალური პაკეტისა) მიღება;
- სოციალური პაკეტის მიღების უფლება არ წარმოიშობა და წარმოშობილი უფლება წყდება პირის მიერ საჯარო საქმიანობის* განხორციელების პერიოდში, გარდა მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე და მხედველობის გამო მნიშვნელოვნად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისა;
- როდესაც პირს წარმოეშობა უფლება, მიიღოს რამდენიმე სარგებელი, მას აქვს მხოლოდ ერთ-ერთი სარგებელის მოთხოვნის უფლება სააგენტოში წარდგენილი განცხადების შესაბამისად;
- პირის გარდაცვალების შემთხვევაში სოციალური პაკეტის დანიშვნა ხორციელდება მხოლოდ ერთ ბენეფიციარზე სააგენტოში წარდგენილი განცხადების შესაბამისად, გარდა მარჩენალდაკარგულებისა.

* საჯარო საქმიანობა წარმოადგენს სახელმწიფო სამსახურსა და საჯარო სამსახურში, მათ შორის, საჯარო სამართლის იურიდიულ პირში (გარდა პოლიტიკური და რელიგიური ორგანიზაციებისა, ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებებისა, პროფესიული და უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებებისა, სამეცნიერო-კვლევითი დაწესებულებებისა, საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიისა, საქართველოს სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიისა, მუზეუმებისა, ბიბლიოთეკებისა, სკოლა-პანსიონებისა, ადრეული და სკოლამდელი აღზრდისა და განათლების, სკოლისგარეშე და სააღმზრდელო საქმიანობის განმახორციელებელი დაწესებულებებისა), განხორციელებული შრომითი ანაზღაურებად საქმიანობას. საჯარო საქმიანობად არ მიიჩნევა საუბნო საარჩევნო კომისიაში განხორციელებული შრომითი ანაზღაურებადი საქმიანობა და საოლქო საარჩევნო კომისიის დროებითი წევრის მიერ განხორციელებული შრომითი ანაზღაურებადი საქმიანობა.

რა ოდენობისაა სოციალური პაკეტი პოლიტიკური რეპრესიების მსხვერპლად აღიარებული პირებისათვის?

სოციალური პაკეტი პოლიტიკური რეპრესიების მსხვერპლად აღიარებული პირებისათვის შეადგენს **107 ლარს**.

პოლიტიკური რეპრესიების მსხვერპლად აღიარებულ პირებს, რომლებიც ამავდროულად არიან სხვა სახელმწიფოთა ტერიტორიაზე საბრძოლო მოქმედების ან საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისათვის, თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის საბრძოლო მოქმედების მონაწილეები - **122 ლარის** ოდენობით.

ვის უნდა მიმართოთ სოციალური პაკეტის დასანიშნად?

სოციალური პაკეტის დასანიშნად განცხადება უნდა წარადგინოთ სოციალური მომსახურების სააგენტოს ნებისმიერ ტერიტორიულ ერთეულში, მიუხედავად თქვენი რეგისტრაციის ადგილისა.

რა საბუთებია საჭირო სოციალური პაკეტის დასანიშნად?

სოციალური პაკეტის დასანიშნად განცხადებას თან უნდა დაერთოს შემდეგი დოკუმენტები:

- მაძიებლის პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი (მათ შორის, ბავშვის შემთხვევაში - დაბადების მოწმობა, ხოლო კანონიერი წარმომადგენლის მომართვის შემთხვევაში - აგრეთვე მისი პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი);
- სასამართლოს გადაწყვეტილება პოლიტიკური რეპრესიების მსხვერპლად აღიარების შესახებ;
- ომის მონაწილის შემთხვევაში, დამატებით წარმოსადგენია - ვეტერანების საქმეთა სახელმწიფო სამსახურის მიერ გაცემული ვეტერანის სტატუსის დამადასტურებელი დოკუმენტი;

როდის ინიშნება სოციალური პაკეტი?

სოციალური პაკეტის დანიშვნის თაობაზე განცხადებას სააგენტო იხილავს და გადაწყვეტილებას სოციალური პაკეტის დანიშვნის/არდანიშვნის თაობაზე იღებს განცხადების წარდგენიდან არა უგვიანეს 10 კალენდარული დღის ვადაში.

სოციალური პაკეტი ინიშნება:

- განცხადებისა და ყველა საჭირო დოკუმენტის წარდგენის მომდევნო თვის პირველი რიცხვიდან, თუ განცხადება წარდგენილია სოციალურ პაკეტზე უფლების წარმოშობის თვეს ან ამ საფუძვლის წარმოშობიდან ნებისმიერ დროს;
- სოციალური პაკეტის უფლების წარმოშობის თვის მომდევნო თვის პირველი რიცხვიდან, თუ განცხადება ყველა საჭირო დოკუმენტთან ერთად წარდგენილია სოციალურ პაკეტზე უფლების წარმოშობამდე არა უმეტეს 10 კალენდარული დღით ადრე.

როგორ ხდება სოციალური პაკეტის გაცემა?

სოციალური პაკეტი გაციემა საქართველოს ტერიტორიაზე რეგისტრაციის ადგილის მიუხედავად. სოციალური პაკეტის მიტანა ბინაზე ხორციელდება განსაკუთრებულ შემთხვევებში გასაცემლის გამცემ საბანკო დაწესებულებაში ბენეფიციარის წერილობითი განცხადების საფუძველზე.

რა არის სოციალური პაკეტის შეჩერებისა და განახლების საფუძველი?

სოციალური პაკეტის შეჩერების საფუძველია:

- ბენეფიციარის მიერ სოციალური პაკეტის ზედიზედ 6 თვის განმავლობაში მიუღებლობა, ანუ როდესაც არ ხდება მისი კუთვნილი საბანკო ანგარიშიდან თანხის გატანა ზედიზედ 6 თვის განმავლობაში;
- როდესაც საბანკო ანგარიშებიდან თანხები გაიცემა მინდობილობით და მინდობილობის გაცემიდან 1 წლის გასვლის შემდეგ არ მომხდარა მინდობილობის განახლება;
- როდესაც პირი ახორციელებს პენსიის დეპოზიტზე გადატანას და 1 წლის გასვლის შემდეგ პირადად, არ მიუმართავს პენსიის გამცემი საბანკო დაწესებულებისათვის შესაბამისი განცხადებით, აღნიშნულ შემთხვევებში სოციალური პაკეტი განახლდება განახლების თაობაზე, განცხადების წარდგენის მომდევნო თვის პირველი რიცხვიდან;
- პირის წინასწარ პატიმრობაში ყოფნა, ამ შემთხვევაში სოციალური პაკეტი განახლდება ბენეფიციარის მიმართ გამამართლებელი განაჩენის გამოტანისას, სოციალური პაკეტის განახლების თაობაზე განცხადების წარდგენის შემდეგ;
- შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის მქონე პირის შესაბამის სამედიცინო დაწესებულებაში დადგენილ ვადაში გადამოწმებაზე საპატიო მიზეზით (საავადმყოფოში, სანატორიუმში ან სხვა სტაციონარულ სამკურნალო დაწესებულებაში ყოფნის გამო) გამოუცხადებლობა. ამ შემთხვევაში სოციალური პაკეტი განახლდება შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის განმეორებითი დადგენისას სოციალური პაკეტის განახლების თაობაზე განცხადების წარდგენის შემდეგ.
- სოციალური პაკეტის განახლება ხდება, განახლების თაობაზე, განცხადების წარდგენის მომდევნო თვის პირველი რიცხვიდან და ანაზღაურდება მიუღებელი თანხა წარსული დროისათვის, მაგრამ არა უმეტეს, ერთი წლისა, სოციალური პაკეტის შეჩერების დღიდან.

რა არის სოციალური პაკეტის შეწყვეტის საფუძველი?

სოციალური პაკეტის შეწყვეტა ხდება:

- პირადი განცხადებით;
- საჯარო საქმიანობის განხორციელების პერიოდში (გარდა მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე და მხედველობის გამო მნიშვნელოვნად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისა);
- სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლისას, რომლითაც პირს შეეფარდა თავისუფლების აღკვეთის აღსრულება;
- უცხო ქვეყნის მოქალაქისა და საქართველოში სტატუსის მქონე მოქალაქეობის არმქონე პირის საქართველოდან გაძევებისას;
- საქართველოს მოქალაქეობიდან გასვლისას ან საქართველოს მოქალაქეობის დაკარგვისას;
- ბენეფიციარის გარდაცვალებისას;
- სოციალური პაკეტის შეჩერებიდან 3 წლის გასვლის შემდგომ;
- მარჩენალდაკარგული პირ(ებ)ის 18 წლის ასაკის მიღწევისას;
- სოციალური პაკეტის დანიშვნისათვის საჭირო შეზღუდული შესაძლებლობის შესაბამისი სტატუსის დაკარგვისას;
- შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის მქონე პირის შესაბამის სამედიცინო დაწესებულებაში დადგენილ ვადაში გადამოწმებაზე გამოუცხადებლობისას, თუ არ არსებობს ამ წესით გათვალისწინებული საპატიო მიზეზი;
- ვეტერანების საქმეთა სახელმწიფო სამსახურის მიერ მინიჭებული ვეტერანის სტატუსის დაკარგვისას;
- სახელმწიფო პენსიის დანიშვნისას;
- სხვა საფუძველით, თუ ის გამომდინარეობს ამ წესიდან.

რა სახის შეზღუდვები არსებობს სოციალური პაკეტის მიღებაზე?

დაუშვებელია:

- ორი ან მეტი სოციალური პაკეტის ერთდროულად მიღება;
- სოციალურ პაკეტთან ერთად სახელმწიფო პენსიის (საპენსიო პაკეტი) ან სახელმწიფო კომპენსაციის (გარდა სახელმწიფო კომპენსაციის მიმღებთათვის გათვალისწინებული სოციალური პაკეტისა) მიღება;
- სოციალური პაკეტის მიღების უფლება არ წარმოიშობა და წარმოშობილი უფლება წყდება პირის მიერ საჯარო საქმიანობის* განხორციელების პერიოდში, გარდა მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული

შესაძლებლობის მქონე და მხედველობის გამო მნიშვნელოვნად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისა.

- როდესაც პირს წარმოეშობა უფლება, მიიღოს რამდენიმე სარგებელი, მას აქვს მხოლოდ ერთ-ერთი სარგებლის მოთხოვნის უფლება სააგენტოში წარდგენილი განცხადების შესაბამისად.
- პირის გარდაცვალების შემთხვევაში სოციალური პაკეტის დანიშვნა ხორციელდება მხოლოდ ერთ ბენეფიციარზე სააგენტოში წარდგენილი განცხადების შესაბამისად, გარდა მარჩენალდაკარგულებისა.

* საჯარო საქმიანობა წარმოადგენს სახელმწიფო სამსახურსა და საჯარო სამსახურში, მათ შორის, საჯარო სამართლის იურიდიულ პირში (გარდა პოლიტიკური და რელიგიური ორგანიზაციებისა, ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებებისა, პროფესიული და უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებებისა, სამეცნიერო-კვლევითი დაწესებულებებისა, საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიისა, საქართველოს სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიისა, მუზეუმებისა, ბიბლიოთეკებისა, სკოლა-პანსიონებისა, ადრეული და სკოლამდელი აღზრდისა და განათლების, სკოლისგარეშე და სააღმზრდელო საქმიანობის განმახორციელებელი დაწესებულებებისა), განხორციელებული შრომითი ანაზღაურებად საქმიანობას. საჯარო საქმიანობად არ მიიჩნევა საუბნო საარჩევნო კომისიაში განხორციელებული შრომითი ანაზღაურებადი საქმიანობა და საოლქო საარჩევნო კომისიის დროებითი წევრის მიერ განხორციელებული შრომითი ანაზღაურებადი საქმიანობა.

რა კატეგორიის სახელმწიფო კომპენსაციის მიმღებ პირებს ენიშნება სოციალური პაკეტი და რა ოდენობით?

- „საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისათვის, თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის დაღუპულ, უგზო-უკვლოდ დაკარგულ, მიღებული ჭრილობების შედეგად გარდაცვლილთა ოჯახების სოციალური დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის პირველი მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებულ დაღუპულთა იმ მშობელს, რომელსაც დაედუპა 3 შვილი - **344 ლარის** ოდენობით;
- „საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისათვის, თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის დაღუპულ, უგზო-უკვლოდ დაკარგულ, მიღებული ჭრილობების შედეგად გარდაცვლილთა ოჯახების სოციალური დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის პირველი მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებულ დაღუპულთა იმ მშობელს, რომელსაც დაედუპა 2 შვილი - **244 ლარის** ოდენობით;
- მარტოხელა, „საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისათვის, თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის დაღუპულ, უგზო-უკვლოდ დაკარგულ, მიღებული ჭრილობების შედეგად გარდაცვლილთა ოჯახების სოციალური დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-4 მუხლით გათვალისწინებულ შრომისუუნარო მშობელს - **144 ლარის** ოდენობით;
- საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისათვის, თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის საბრძოლო მოქმედებისა და სხვა სახელმწიფოთა ტერიტორიაზე საბრძოლო მოქმედების შედეგად მკვეთრად, მნიშვნელოვნად და ზომიერად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს - **44 ლარის** ოდენობით;
- საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისა და დამოუკიდებლობისათვის საბრძოლო მოქმედებებში გარდაცვლილთა, შემდეგი თანმიმდევრობით, უფროსი ასაკის შრომისუუნარო მშობელს, შრომისუუნარო მეუღლეს, შრომისუუნარო შვილს - **44 ლარის** ოდენობით;
- სხვა სახელმწიფოთა ტერიტორიაზე საბრძოლო მოქმედებისა და საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისათვის, თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის საბრძოლო მოქმედების მონაწილეებს - **22 ლარის** ოდენობით;
- სხვა სახელმწიფოთა ტერიტორიაზე საბრძოლო მოქმედებების დროს ან შემდგომ პერიოდში გარდაცვლილი, აგრეთვე ტერიტორიული მთლიანობისათვის, თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის საბრძოლო მოქმედების შემდგომ პერიოდში გარდაცვლილი მეომრების, შემდეგი თანმიმდევრობით, უფროსი ასაკის შრომისუუნარო მშობელს, შრომისუუნარო მეუღლეს, შრომისუუნარო შვილს - **22 ლარის** ოდენობით;
- სამხედრო ძალების ვეტერანებს საპენსიო ასაკის მიღწევისას - **22 ლარის** ოდენობით;
- პოლიტიკური რეპრესიების მსხვერპლად აღიარებულ პირებს, ხოლო პოლიტიკური რეპრესიების მსხვერპლად აღიარებული პირის გარდაცვალების შემთხვევაში შრომისუუნარო მშობელს, შრომისუუნარო მეუღლეს, შრომისუუნარო შვილს - **7 ლარის** ოდენობით.

ვის უნდა მიმართოთ სოციალური პაკეტის დასანიშნად?

სოციალური პაკეტის დასანიშნად განცხადება უნდა წარადგინოთ სოციალური მომსახურების სააგენტოს ნებისმიერ ტერიტორიულ ერთეულში, მიუხედავად თქვენი რეგისტრაციის ადგილისა.

რა საბუთებია საჭირო სოციალური პაკეტის დასანიშნად?

სოციალური პაკეტის დასანიშნად განცხადებას თან უნდა დაერთოს შემდეგი დოკუმენტები:

- მაძიებლის პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი (მათ შორის, ბავშვის შემთხვევაში - დაბადების მოწმობა, ხოლო კანონიერი წარმომადგენლის მომართვის შემთხვევაში - აგრეთვე მისი პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი);
- მარტოხელობის შემთხვევაში, დამატებით წარმოსადგენია - დაბადების მოწმობა, ქორწინების მოწმობა (ასეთის არსებობისას), შვილ(ებ)ის დაბადების მოწმობები (ასეთის არსებობისას);
- ომში ან ომის შემდგომ პერიოდში ომის მონაწილის გარდაცვალების გამო, მისი მშობლისათვის, მეუღლისათვის, შვილისათვის, დამატებით წარმოსადგენია - მარჩენალის გარდაცვალების მოწმობა, ვეტერანების საქმეთა სახელმწიფო სამსახურის მიერ გაცემული ვეტერანის სტატუსის დამადასტურებელი

დოკუმენტი, გარდაცვლილი პირის დაბადების მოწმობა (მშობლის შემთხვევაში), ქორწინების მოწმობა (მეუღლის შემთხვევაში), დაბადების მოწმობა (შვილის შემთხვევაში);

- ომის მონაწილის შემთხვევაში, დამატებით წარმოსადგენია - ვეტერანების საქმეთა სამსახურის მიერ გაცემული ვეტერანის სტატუსის დამადასტურებელი დოკუმენტი;
- ომის ინვალიდის შემთხვევაში, დამატებით წარმოსადგენია - ვეტერანების საქმეთა სამსახურის მიერ გაცემული ვეტერანის სტატუსის დამადასტურებელი დოკუმენტი, შესაბამისი სამედიცინო დაწესებულების მიერ გაცემული სამედიცინო-სოციალური ექსპერტიზის შემოწმების აქტის ამონაწერი, რომელშიც მითითებული იქნება შესაძლებლობის შეზღუდვის მიზეზობრივი კავშირი ომთან;
- პოლიტიკური რეპრესიების მსხვერპლად აღიარების გამო, დამატებით წარმოსადგენია - სასამართლოს გადაწყვეტილება პოლიტიკური რეპრესიების მსხვერპლად აღიარების შესახებ;
- პოლიტიკური რეპრესიების მსხვერპლად აღიარებული პირის გარდაცვალების გამო მისი მშობლისათვის, მეუღლისათვის, შვილისათვის, დამატებით წარმოსადგენია - გარდაცვალების მოწმობა, სასამართლოს გადაწყვეტილება გარდაცვლილი პირის პოლიტიკური რეპრესიების მსხვერპლად აღიარების შესახებ, გარდაცვლილი პირის დაბადების მოწმობა (მშობლის შემთხვევაში), ქორწინების მოწმობა (მეუღლის შემთხვევაში), დაბადების მოწმობა ან სასამართლო გადაწყვეტილება (შვილის შემთხვევაში);

როდის ინიშნება სოციალური პაკეტი?

სოციალური პაკეტის დანიშვნის თაობაზე განცხადებას სააგენტო იხილავს და გადაწყვეტილებას სოციალური პაკეტის დანიშვნის/არდანიშვნის თაობაზე იღებს განცხადების წარდგენიდან არა უგვიანეს 10 კალენდარული დღის ვადაში.

სოციალური პაკეტი ინიშნება:

- განცხადებისა და ყველა საჭირო დოკუმენტის წარდგენის მომდევნო თვის პირველი რიცხვიდან, თუ განცხადება წარდგენილია სოციალურ პაკეტზე უფლების წარმოშობის თვეს ან ამ საფუძვლის წარმოშობიდან ნებისმიერ დროს;
- სოციალური პაკეტის უფლების წარმოშობის თვის მომდევნო თვის პირველი რიცხვიდან, თუ განცხადება ყველა საჭირო დოკუმენტთან ერთად წარდგენილია სოციალურ პაკეტზე უფლების წარმოშობამდე არა უმეტეს 10 კალენდარული დღით ადრე.

როგორ ხდება სოციალური პაკეტის გაცემა?

სოციალური პაკეტი გაიცემა საქართველოს ტერიტორიაზე რეგისტრაციის ადგილის მიუხედავად. სოციალური პაკეტის მიტანა ბინაზე ხორციელდება განსაკუთრებულ შემთხვევებში, გასაცემლის გამცემ საბანკო დაწესებულებაში ბენეფიციარის წერილობითი განცხადების საფუძველზე.

რა არის სოციალური პაკეტის შეჩერებისა და განახლების საფუძველი?

სოციალური პაკეტის შეჩერების საფუძველია:

- ბენეფიციარის მიერ სოციალური პაკეტის ზედიზედ 6 თვის განმავლობაში მიუღებლობა, ანუ როდესაც არ ხდება მისი კუთვნილი საბანკო ანგარიშიდან თანხის გატანა ზედიზედ 6 თვის განმავლობაში;
- როდესაც საბანკო ანგარიშებიდან თანხები გაიცემა მინდობილობით და მინდობილობის გაცემიდან 1 წლის გასვლის შემდეგ არ მომხდარა მინდობილობის განახლება;
- როდესაც პირი ახორციელებს პენსიის დეპოზიტზე გადატანას და 1 წლის გასვლის შემდეგ პირადად, არ მიუმართავს პენსიის გამცემი საბანკო დაწესებულებისათვის შესაბამისი განცხადებით, აღნიშნულ შემთხვევებში სოციალური პაკეტი განახლდება განახლების თაობაზე, განცხადების წარდგენის მომდევნო თვის პირველი რიცხვიდან;
- პირის წინასწარ პატიმრობაში ყოფნა, ამ შემთხვევაში სოციალური პაკეტი განახლდება ბენეფიციარის მიმართ გამამართლებელი განაჩენის გამოტანისას, სოციალური პაკეტის განახლების თაობაზე განცხადების წარდგენის შემდეგ;

- შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის მქონე პირის შესაბამის სამედიცინო დაწესებულებაში დადგენილ ვადაში გადამოწმებაზე საპატიო მიზეზით (საავადმყოფოში, სანატორიუმში ან სხვა სტაციონარულ სამკურნალო დაწესებულებაში ყოფნის გამო) გამოუცხადებლობა. ამ შემთხვევაში სოციალური პაკეტი განახლება შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის განმეორებითი დადგენისას სოციალური პაკეტის განახლების თაობაზე განცხადების წარდგენის შემდეგ.
- სოციალური პაკეტის განახლება ხდება, განახლების თაობაზე, განცხადების წარდგენის მომდევნო თვის პირველი რიცხვიდან და ანაზღაურდება მიუღებელი თანხა წარსული დროისათვის, მაგრამ არა უმეტეს, ერთი წლისა, სოციალური პაკეტის შეჩერების დღიდან.

რა არის სოციალური პაკეტის შეწყვეტის საფუძველი?

სოციალური პაკეტის შეწყვეტა ხდება:

- პირადი განცხადებით;
- საჯარო საქმიანობის განხორციელების პერიოდში (გარდა მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე და მხედველობის გამო მნიშვნელოვნად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისა);
- სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლისას, რომლითაც პირს შეეფარდა თავისუფლების აღკვეთის აღსრულება;
- უცხო ქვეყნის მოქალაქისა და საქართველოში სტატუსის მქონე მოქალაქეობის არმქონე პირის საქართველოდან გამეგებისას;
- საქართველოს მოქალაქეობიდან გასვლისას ან საქართველოს მოქალაქეობის დაკარგვისას;
- ბენეფიციარის გარდაცვალებისას;
- სოციალური პაკეტის შეჩერებიდან 3 წლის გასვლის შემდგომ;
- მარჩენალდაკარგული პირ(ებ)ის 18 წლის ასაკის მიღწევისას;
- სოციალური პაკეტის დანიშვნისათვის საჭირო შეზღუდული შესაძლებლობის შესაბამისი სტატუსის დაკარგვისას;
- შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის მქონე პირის შესაბამის სამედიცინო დაწესებულებაში დადგენილ ვადაში გადამოწმებაზე გამოუცხადებლობისას, თუ არ არსებობს ამ წესით გათვალისწინებული საპატიო მიზეზი;
- ვეტერანების საქმეთა სახელმწიფო სამსახურის მიერ მინიჭებული ვეტერანის სტატუსის დაკარგვისას;
- სახელმწიფო პენსიის დანიშვნისას;
- სხვა საფუძველით, თუ ის გამომდინარეობს ამ წესიდან.

რა სახის შეზღუდვები არსებობს სოციალური პაკეტის მიღებაზე?

დაუშვებელია:

- ორი ან მეტი სოციალური პაკეტის ერთდროულად მიღება;
- სოციალურ პაკეტთან ერთად სახელმწიფო პენსიის (საპენსიო პაკეტი) ან სახელმწიფო კომპენსაციის (გარდა სახელმწიფო კომპენსაციის მიმღებთათვის გათვალისწინებული სოციალური პაკეტისა) მიღება;
- სოციალური პაკეტის მიღების უფლება არ წარმოიშობა და წარმოშობილი უფლება წყდება პირის მიერ საჯარო საქმიანობის* განხორციელების პერიოდში, გარდა მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე და მხედველობის გამო მნიშვნელოვნად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისა.
- როდესაც პირს წარმოეშობა უფლება, მიიღოს რამდენიმე სარგებელი, მას აქვს მხოლოდ ერთ-ერთი სარგებლის მოთხოვნის უფლება სააგენტოში წარდგენილი განცხადების შესაბამისად.
- პირის გარდაცვალების შემთხვევაში სოციალური პაკეტის დანიშვნა ხორციელდება მხოლოდ ერთ ბენეფიციარზე სააგენტოში წარდგენილი განცხადების შესაბამისად, გარდა მარჩენალდაკარგულებისა.
- საჯარო საქმიანობა წარმოადგენს სახელმწიფო სამსახურსა და საჯარო სამსახურში, მათ შორის, საჯარო სამართლის იურიდიულ პირში (გარდა პოლიტიკური და რელიგიური ორგანიზაციებისა, ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებებისა, პროფესიული და უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებებისა, სამეცნიერო-კვლევითი დაწესებულებებისა, საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიისა, საქართველოს სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიისა, მუზეუმებისა,

ბიბლიოთეკებისა, სკოლა-პანსიონებისა, ადრეული და სკოლამდელი აღზრდისა და განათლების, სკოლისგარეშე და სააღმზრდელო საქმიანობის განმახორციელებელი დაწესებულებებისა), განხორციელებული შრომითი ანაზღაურებად საქმიანობას. საჯარო საქმიანობად არ მიიჩნევა საუბნო საარჩევნო კომისიაში განხორციელებული შრომითი ანაზღაურებადი საქმიანობა და საოლქო საარჩევნო კომისიის დროებითი წევრის მიერ განხორციელებული შრომითი ანაზღაურებადი საქმიანობა.

რა კატეგორიის შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირს ენიშნება სოციალური პაკეტი და რა ოდენობით?

სოციალური პაკეტი ენიშნებათ მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს:

- „საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისათვის, თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის დაღუპულ, უგზო-უკვლოდ დაკარგულ, მიღებული ჭრილობების შედეგად გარდაცვლილთა ოჯახების სოციალური დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის პირველი მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებულ დაღუპულთა მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე იმ მშობელს, რომელსაც დაეღუპა 3 შვილი - **564** ლარის ოდენობით;
- „საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისათვის, თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის დაღუპულ, უგზო-უკვლოდ დაკარგულ, მიღებული ჭრილობების შედეგად გარდაცვლილთა ოჯახების სოციალური დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის პირველი მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებულ დაღუპულთა მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე იმ მშობელს, რომელსაც დაეღუპა 2 შვილი - **464** ლარის ოდენობით;
- საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისა და დამოუკიდებლობისათვის საბრძოლო მოქმედებებში გარდაცვლილი მეომრის მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მარტოხელა მშობელს - **364** ლარის ოდენობით;
- საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისათვის, თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის საბრძოლო მოქმედების შედეგად მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს - **293** ლარის ოდენობით;
- საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისა და დამოუკიდებლობისათვის საბრძოლო მოქმედებებში გარდაცვლილთა მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე, შემდეგი თანმიმდევრობით: უფროსი ასაკის მშობელს ან მეუღლეს ან 18 წელს ზემოთ ასაკის შვილს - **264** ლარის ოდენობით;
- სხვა სახელმწიფოთა ტერიტორიაზე საბრძოლო მოქმედების შედეგად მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს - **264** ლარის ოდენობით;
- მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე სხვა სახელმწიფოთა ტერიტორიაზე საბრძოლო მოქმედების ან/და საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისათვის, თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის საბრძოლო მოქმედების მონაწილეებს - **242** ლარის ოდენობით;
- მეორე მსოფლიო ომის, სხვა სახელმწიფოთა ტერიტორიაზე საბრძოლო მოქმედებების დროს ან შემდგომ პერიოდში გარდაცვლილი, აგრეთვე ტერიტორიული მთლიანობისათვის, თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის საბრძოლო მოქმედების შემდგომ პერიოდში გარდაცვლილი მეომრის მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე, შემდეგი თანმიმდევრობით, უფროსი ასაკის მშობელს ან მეუღლეს ან 18 წელს ზემოთ ასაკის შვილს - **242** ლარის ოდენობით;
- პოლიტიკური რეპრესიების მსხვერპლად აღიარებულ, მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს, ხოლო პოლიტიკური რეპრესიების მსხვერპლად აღიარებული პირის გარდაცვალების შემთხვევაში - მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე, შემდეგი თანმიმდევრობით, უფროსი ასაკის მშობელს ან მეუღლეს ან 18 წელს ზემოთ ასაკის შვილს - **227** ლარის ოდენობით;
- მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის მქონე პირებს - **220** ლარის ოდენობით.

სოციალური პაკეტი ენიშნებათ მნიშვნელოვნად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს:

- „საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისათვის, თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის დაღუპულ, უგზო-უკვლოდ დაკარგულ, მიღებული ჭრილობების შედეგად გარდაცვლილთა ოჯახების სოციალური დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის პირველი მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებულ

- შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის მქონე ბავშვებს - **220** ლარის ოდენობით.

ვის უნდა მიმართოთ სოციალური პაკეტის დასანიშნად?

სოციალური პაკეტის დასანიშნად განცხადება უნდა წარადგინოთ სოციალური მომსახურების სააგენტოს ნებისმიერ ტერიტორიულ ერთეულში, მიუხედავად თქვენი რეგისტრაციის ადგილისა.

რა საბუთებია საჭირო სოციალური პაკეტის დასანიშნად?

სოციალური პაკეტის დასანიშნად განცხადებას თან უნდა დაერთოს შემდეგი დოკუმენტები:

- ყველა კატეგორიის სოციალური პაკეტის დანიშვნისათვის - მამიებლის პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი (მათ შორის, ბავშვის შემთხვევაში - დაბადების მოწმობა), ხოლო კანონიერი წარმომადგენლის მიმართვის შემთხვევაში - კანონიერი წარმომადგენლის პირადობისა და წარმომადგენლობის დამადასტურებელი დოკუმენტი (კანონიერი წარმომადგენლის მიმართვის შემთხვევაში, მამიებლის პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტის წარდგენა სავალდებულო არ არის, თუ წარმომადგენლობის დოკუმენტში მოცემულია მამიებლის იდენტიფიცირებისთვის საჭირო მონაცემები);
- შესაბამისი სამედიცინო დაწესებულების მიერ გაცემული სამედიცინო-სოციალური ექსპერტიზის შემოწმების აქტის ამონაწერი;
- ომის ინვალიდისა და ომის მონაწილის შემთხვევაში, დამატებით წარმოსადგენია - ვეტერანების საქმეთა სამსახურის მიერ გაცემული ვეტერანის სტატუსის დამადასტურებელი დოკუმენტი;
- ომში ან ომის შემდგომ პერიოდში ომის მონაწილის გარდაცვალების გამო, მისი მშობლისათვის, მეუღლისათვის, შვილისათვის, დამატებით წარმოსადგენია - გარდაცვალების მოწმობა, ვეტერანების საქმეთა სახელმწიფო სამსახურის მიერ გაცემული ვეტერანის სტატუსის დამადასტურებელი დოკუმენტი, გარდაცვლილი პირის დაბადების მოწმობა (მშობლის შემთხვევაში), ქორწინების მოწმობა (მეუღლის შემთხვევაში), დაბადების მოწმობა (შვილის შემთხვევაში);
- პოლიტიკური რეპრესიების მსხვერპლად აღიარების გამო, დამატებით წარმოსადგენია - სასამართლოს გადაწყვეტილება პოლიტიკური რეპრესიების მსხვერპლად აღიარების შესახებ;
- პოლიტიკური რეპრესიების მსხვერპლად აღიარებული პირის გარდაცვალების გამო მისი მშობლისათვის, მეუღლისათვის, შვილისათვის, დამატებით წარმოსადგენია - გარდაცვალების მოწმობა, სასამართლოს გადაწყვეტილება გარდაცვლილი პირის პოლიტიკური რეპრესიების მსხვერპლად აღიარების შესახებ, გარდაცვლილი პირის დაბადების მოწმობა (მშობლის შემთხვევაში), ქორწინების მოწმობა (მეუღლის შემთხვევაში), დაბადების მოწმობა ან სასამართლო გადაწყვეტილება (შვილის შემთხვევაში).

როდის ინიშნება სოციალური პაკეტი?

სოციალური პაკეტის დანიშვნის თაობაზე განცხადებას სააგენტო იხილავს და გადაწყვეტილებას სოციალური პაკეტის დანიშვნის/არდანიშვნის თაობაზე იღებს განცხადების წარდგენიდან არა უგვიანეს 10 კალენდარული დღის ვადაში.

სოციალური პაკეტი ინიშნება:

- განცხადებისა და ყველა საჭირო დოკუმენტის წარდგენის მომდევნო თვის პირველი რიცხვიდან, თუ განცხადება წარდგენილია სოციალურ პაკეტზე უფლების წარმოშობის თვეს ან ამ საფუძვლის წარმოშობიდან ნებისმიერ დროს;
- სოციალური პაკეტის უფლების წარმოშობის თვის მომდევნო თვის პირველი რიცხვიდან, თუ განცხადება ყველა საჭირო დოკუმენტთან ერთად წარდგენილია სოციალურ პაკეტზე უფლების წარმოშობამდე არა უმეტეს 10 კალენდარული დღით ადრე.

როგორ ხდება სოციალური პაკეტის გაცემა?

სოციალური პაკეტი გაიცემა საქართველოს ტერიტორიაზე რეგისტრაციის ადგილის მიუხედავად.

სოციალური პაკეტის მიტანა ბინაზე ხორციელდება განსაკუთრებულ შემთხვევებში გასაცემლის გამცემ საბანკო დაწესებულებაში ბენეფიციარის წერილობითი განცხადების საფუძველზე.

რა არის სოციალური პაკეტის შეჩერებისა და განახლების საფუძველი?

სოციალური პაკეტის შეჩერება და განახლება:

- ბენეფიციარის მიერ სოციალური პაკეტის ზედიზედ 6 თვის განმავლობაში მიუღებლობა, ანუ როდესაც არ ხდება მისი კუთვნილი საბანკო ანგარიშიდან თანხის გატანა ზედიზედ 6 თვის განმავლობაში;
- როდესაც საბანკო ანგარიშებიდან თანხები გაიცემა მინდობილობით და მინდობილობის გაცემიდან 1 წლის გასვლის შემდეგ არ მომხდარა მინდობილობის განახლება;
- როდესაც პირი ახორციელებს პენსიის დეპოზიტზე გადატანას და 1 წლის გასვლის შემდეგ პირადად არ მიუმართავს პენსიის გამცემი საბანკო დაწესებულებისათვის შესაბამისი განცხადებით, აღნიშნულ შემთხვევებში სოციალური პაკეტი განახლდება განახლების თაობაზე, განცხადების წარდგენის მომდევნო თვის პირველი რიცხვიდან;

აღნიშნული საფუძველით შეჩერებული სოციალური პაკეტი განახლდება მომდევნო თვის პირველი რიცხვიდან და ანაზღაურდება მიუღებელი თანხა წარსული დროისათვის, მაგრამ არა უმეტეს, ერთი წლისა, სოციალური პაკეტის შეჩერების დღიდან:

- პირის წინასწარ პატიმრობაში ყოფნა, ამ შემთხვევაში სოციალური პაკეტი განახლდება ბენეფიციარის მიმართ გამამართლებელი განაჩენის გამოტანისას, სოციალური პაკეტის განახლების თაობაზე განცხადების წარდგენის შემდეგ;

აღნიშნული საფუძველით შეჩერებული სოციალური პაკეტი განახლდება ბენეფიციარის მიერ განახლების თაობაზე განცხადების წარდგენის მომდევნო თვის პირველი რიცხვიდან. მიუღებელი თანხა წარსული დროისათვის, მაგრამ არა უმეტეს, ერთი წლისა, სოციალური პაკეტის შეჩერების დღიდან, ანაზღაურდება მხოლოდ გამამართლებელი განაჩენის გამოტანის შემთხვევაში, უფლებამოსილი ორგანოს მიერ გაცემული დოკუმენტის (დოკუმენტების) წარდგენის შემდეგ;

- შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის მოქმედების ვადის გასვლისას;

აღნიშნული საფუძველით შეჩერებული სოციალური პაკეტი განახლდება ბენეფიციარის მიერ სააგენტოსათვის გასაცემლის განახლების თაობაზე განცხადებისა და შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის დამადასტურებელი დოკუმენტის წარდგენის შემდეგ და ანაზღაურდება მიუღებელი თანხა წარსული დროისათვის, მაგრამ არა უმეტეს, ერთი წლისა, სოციალური პაკეტის შეჩერების დღიდან:

- თუ სტატუსი მინიჭებულია წინა სტატუსის მოქმედების ფარგლებში;

- თუ სტატუსი მინიჭებულია წინა სტატუსის მოქმედების ვადის გასვლის შემდეგ, არა უმეტეს, 3 თვის ვადაში და არსებობს წინა სტატუსის მოქმედების ვადაში გადამოწმებაზე გამოუცხადებლობის საპატიო მიზეზი (საავადმყოფოში, სანატორიუმში ან სხვა სტაციონარულ სამკურნალო დაწესებულებაში ყოფნის გამო). სხვა საპატიო მიზეზებად ჩაითვლება: შესაბამისი სამედიცინო დაწესებულების მუშაობის გრაფიკის დარღვევა ან ფორსმაჟორული მდგომარეობა (სტიქიური უბედურება, დაუძლეველი ძალა, საგანგებო ან საომარი მდგომარეობა). ამასთან, თუ სოციალური პაკეტის განახლებისას წარმოდგენილია დოკუმენტი, რომლის მიხედვითაც დგინდება, რომ ბენეფიციარს ზემოაღნიშნულ ვადაში მინიჭებული აქვს შეზღუდული შესაძლებლობის სხვა სტატუსი, სოციალური პაკეტი განახლდება და მიუღებელი თანხა წარსული დროისათვის ანაზღაურდება: შეზღუდული შესაძლებლობის ახალი სტატუსის მინიჭებამდე არსებული სტატუსის მოქმედების ვადაში - სტატუსის შესაბამისი კატეგორიისათვის განსაზღვრული თანხის ოდენობით, ხოლო შეზღუდული შესაძლებლობის ახალი სტატუსის მინიჭების მომდევნო თვიდან - შესაბამისი კატეგორიისათვის განსაზღვრული თანხის ოდენობით.

- სხვა საფუძველით, სოციალური პაკეტის შეჩერების შემთხვევაში - სოციალური პაკეტი განახლდება შეჩერების საფუძველის აღმოფხვრის შემდეგ.

რა არის სოციალური პაკეტის შეწყვეტის საფუძველი?

სოციალური პაკეტის შეწყვეტა ხდება:

- პირადი განცხადებით;
- საჯარო საქმიანობის განხორციელების პერიოდში (გარდა მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე და მხედველობის გამო მნიშვნელოვნად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისა);
- სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლისას, რომლითაც პირს შეეფარდა თავისუფლების აღკვეთის აღსრულება;
- უცხო ქვეყნის მოქალაქისა და საქართველოში სტატუსის მქონე მოქალაქეობის არმქონე პირის საქართველოდან გაძევებისას;
- საქართველოს მოქალაქეობიდან გასვლისას ან საქართველოს მოქალაქეობის დაკარგვისას;
- ბენეფიციარის გარდაცვალებისას;
- სოციალური პაკეტის შეჩერებიდან 3 წლის გასვლის შემდგომ;
- მარჩენალდაკარგული პირ(ებ)ის 18 წლის ასაკის მიღწევისას;
- სოციალური პაკეტის დანიშვნისათვის საჭირო შეზღუდული შესაძლებლობის შესაბამისი სტატუსის დაკარგვისას;
- შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის მქონე პირის შესაბამის სამედიცინო დაწესებულებაში დადგენილ ვადაში გადამოწმებაზე გამოუცხადებლობისას, თუ არ არსებობს ამ წესით გათვალისწინებული საპატიო მიზეზი;
- ვეტერანების საქმეთა სახელმწიფო სამსახურის მიერ მინიჭებული ვეტერანის სტატუსის დაკარგვისას;
- სახელმწიფო პენსიის დანიშვნისას;
- სხვა საფუძველით, თუ ის გამომდინარეობს ამ წესიდან.

რა სახის შეზღუდვები არსებობს სოციალური პაკეტის მიღებაზე?

დაუშვებელია:

- ორი ან მეტი სოციალური პაკეტის ერთდროულად მიღება;
- სოციალურ პაკეტთან ერთად სახელმწიფო პენსიის (საპენსიო პაკეტი) ან სახელმწიფო კომპენსაციის (გარდა სახელმწიფო კომპენსაციის მიმღებთათვის გათვალისწინებული სოციალური პაკეტისა) მიღება;
- სოციალური პაკეტის მიღების უფლება არ წარმოიშობა და წარმოშობილი უფლება წყდება პირის მიერ საჯარო საქმიანობის* განხორციელების პერიოდში, გარდა მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე და მხედველობის გამო მნიშვნელოვნად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისა;
- როდესაც პირს წარმოეშობა უფლება, მიიღოს რამდენიმე სარგებელი, მას აქვს მხოლოდ ერთ-ერთი სარგებლის მოთხოვნის უფლება სააგენტოში წარდგენილი განცხადების შესაბამისად;
- პირის გარდაცვალების შემთხვევაში სოციალური პაკეტის დანიშვნა ხორციელდება მხოლოდ ერთ ბენეფიციარზე სააგენტოში წარდგენილი განცხადების შესაბამისად, გარდა მარჩენალდაკარგულისა.
- საჯარო საქმიანობა წარმოადგენს - სახელმწიფო სამსახურსა და საჯარო სამსახურში, მათ შორის, საჯარო სამართლის იურიდიულ პირში (გარდა პოლიტიკური და რელიგიური ორგანიზაციებისა, ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებებისა, პროფესიული და უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებებისა, სამეცნიერო-კვლევითი დაწესებულებებისა, საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიისა, საქართველოს სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიისა, მუზეუმებისა, ბიბლიოთეკებისა, სკოლა- პანსიონებისა, ადრეული და სკოლამდელი აღზრდისა და განათლების, სკოლისგარეშე და სააღმზრდელო საქმიანობის განმახორციელებელი დაწესებულებებისა) განხორციელებული შრომითი ანაზღაურებადი საქმიანობა . საჯარო საქმიანობად არ მიიჩნევა საუბნო საარჩევნო კომისიაში განხორციელებული შრომითი ანაზღაურებადი საქმიანობა და საოლქო საარჩევნო კომისიის დროებითი წევრის მიერ განხორციელებული შრომითი ანაზღაურებადი საქმიანობა.

საჯარო საქმიანობად არ მიიჩნევა აგრეთვე სამხედრო სარეზერვო სამსახურში განხორციელებული საქმიანობა. ისეთი შრომითი ანაზღაურებადი საქმიანობის შესახებ ინფორმაციას, რომელიც საჯარო

საქმიანობას მიეკუთვნება, ადმინისტრირების ორგანოს შეთანხმებული ფორმატით აწვდის საქართველოს
ფინანსთა სამინისტრო